

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет "Чернігівська політехніка"
Батумський державний університет імені Шота Руставелі
Господарська академія імені Д.А. Ценова
Лодзький технічний університет
Університет Витовта Великого
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій»
UAB "Litimeksa"
S K Biobiz Pvt Ltd

**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК,
ОПОДАТКУВАННЯ, АНАЛІЗ
І АУДИТ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

VIII Міжнародна науково-практична конференція

(м. Чернігів, 25 листопада 2022 р.)

Тези доповідей

Чернігів 2022

Друкується за рішенням вченої ради Національного університету «Чернігівська політехніка» (протокол № 8 від 28 листопада 2022 р.).

Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : VIII Міжнародна науково-практична конференція (м. Чернігів, 25 листопада 2022 р.): тези доповідей. – Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2022. – 138 с.

ISBN 978-617-7932-37-5

Збірник містить тези доповідей VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку». Висвітлено актуальні питання щодо проблем обліку, оподаткування, аналізу й аудиту в системі управління підприємством, а також розглянуто національний та міжнародний досвід і напрями розвитку бухгалтерського обліку як науки та практичної діяльності.

Видання орієнтоване на теоретиків і практиків, науковців, викладачів та здобувачів вищої освіти, а також зацікавлених в обміні досвідом наукових досліджень щодо проблем обліку, оподаткування, аналізу й аудиту в системі управління підприємством.

Матеріали збірника представлено в авторській редакції. Відповідальність за зміст несуть автори.

Організаційний комітет:

Голова:

Новомлинцев О. О., д-р техн. наук, проф., заслужений працівник освіти України, ректор Національного університету "Чернігівська політехніка".

Заступники голови:

Мераб Халваші, канд. іст. наук, доцент, ректор Батумського державного університету імені Шота Руставелі;

Іван Марчевскі, д-р наук, доцент, ректор Господарської академії ім. Д. А. Ценова;

Славамир Віак, д-р техн. наук., проф., ректор Лодзького технічного університету;

Астріда Мицейкиене, канд. екон. наук., проф., декан факультету економіки та менеджменту Університету Витовта Великого

Маргасова В. Г., д-р екон. наук, проф., заслужений економіст України, проректор з наукової роботи Національного університету "Чернігівська політехніка".

Дерій Ж. В., д-р екон. наук, проф., завідувач кафедри економіки, обліку і оподаткування Національного університету "Чернігівська політехніка".

Члени організаційного комітету:

Акименко О. Ю., д-р екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування;

Гливенко В. В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування;

Гнедіна К. В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування;

Клименко Т. В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування;

Перетяцько Ю. М., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування;

Сакун О. С., д-р екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування;

Сидоренко О. О., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування.

УДК 657.1/.6(063)

ISBN 978-617-7932-37-5

© Національний університет
«Чернігівська політехніка», 2022

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

Національний та міжнародний досвід і напрями розвитку бухгалтерського обліку як науки та практичної діяльності

<i>Сук П.Л.</i> Застосування методу амортизації необоротних активів на основі доходу від участі в капіталі для розподілу витрат майбутніх періодів.....	6
<i>Сақун О.С.</i> Наукові підходи щодо визначення сутності фінансово-господарського контролю	8
<i>Гливенко В.В., Сенченко С.В.</i> Раціоналізація праці облікових працівників.....	9
<i>Клименко Т.В., Жадан О.Є., Штаба Ю.С.</i> Організаційні аспекти формування облікової політики підприємства.....	11
<i>Сидоренко О.О.</i> Особливості виділення видів дебіторської заборгованості за якими нарахування резерву сумнівних боргів є необхідним.....	13
<i>Клименко Т.В., Любенко К.А., Коцар Є.М.</i> Нормативне регулювання інвентаризації активів і зобов'язань підприємства.....	15
<i>Новак У.П., Гавелей М.В.</i> Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами лісогосподарських підприємств.....	17
<i>Юрченко О.А.</i> Консервація об'єктів основних засобів під час війни: нюанси обліку та звітування.....	18
<i>Жукова Є.А.</i> Особливості організації бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю на автотранспортних підприємствах	20
<i>Закржевська Г.К.</i> Особливості бухгалтерського обліку в благодійних організаціях	22
<i>Малофей І.І.</i> Особливості організації обліку та контролю виробничих запасів на сільськогосподарських підприємствах.....	23
<i>Потапенко Я.О.</i> Поняття службового вдрядження та особливост відрядження по Україні та за кордон	25
<i>Скуратівський Р.О.</i> Бібліотечні фонди як об'єкт обліку	27
<i>Хоменко К.Ю.</i> Фінансовий лізинг – альтернативний метод оновлення матеріально-технічної бази підприємства	29
<i>Царенко К.В.</i> Особливості документального оформлення лікарських засобів у медичних закладах.....	30
<i>Черевань А.А.</i> Особливості обліку оренди за національними та міжнародними стандартами	34

СЕКЦІЯ 2

Обліково-аналітичне забезпечення звітності підприємств як основи для прийняття управлінських рішень на мікро- та макрорівнях

<i>Акименко О.Ю., Буряк А.П.</i> Оптимальний вибір методу бюджетування в умовах воєнного стану.....	36
<i>Гливенко В.В., Нагорний П.В.</i> Особливості організації обліку екологічних витрат	38
<i>Сарахман О.М., Рибачук Д.Ф., Долиняк О.А.</i> МСФЗ – квінтесенція світового досвіду у сфері бухгалтерського обліку.....	40
<i>Сарахман О.М., Михалюк Ю.О., Турко Т.В.</i> Оприлюднення звітності небанківськими фінансовими установами регулятора під час дії воєнного стану.....	41
<i>Сяркевич В.О., Хомуляк Т.І.</i> Дослідження ролі фінансової звітності для прийняття управлінських рішень	43
<i>Шубенко Є.С., Бондар Д. В.</i> Ключові аспекти обліку операцій з основними засобами в умовах воєнного стану	45
<i>Шурпенкова Р.К., Шевців Г.Р., Юрків Р.О.</i> Ризики, з якими стикнулася банківська система під час війни.....	47
<i>Бездушний В.І.</i> Формування консолідованої фінансової звітності та її аудит.....	48

<i>Гужва А.В.</i> Сучасні проблеми обліку доходів та витрат та шляхи їх вирішення	50
<i>Кабрусь М.В.</i> Формування внутрішньої звітності для цілей управління	51
<i>Приходько К.К.</i> Процедури повної консолідації фінансової звітності	53
<i>Райська О.С.</i> Контроль використання запасних частин під час ремонту військової техніки: ключові ризики та контрольні процедури.....	54
<i>Хоменко К.Ю.</i> Критичне мислення як необхідна складова професійної компетентності спеціаліста з управлінського обліку	56
<i>Шльончик О.А.</i> Трансформація підходів до управлінського обліку витрат у сільському господарстві	58

СЕКЦІЯ 3

Економічний аналіз діяльності підприємств: стан та перспективи розвитку

<i>Рудницький В.С., Волишина А.В.</i> Роль економічного аналізу в управлінні підприємством	60
<i>Soroka A. V., Hnedina K. V.</i> Circular economy: prospects for the transition to eco-friendly business models in Ukraine.....	61
<i>Клименко Т.В.</i> Методичні підходи до оцінювання ризиків підприємством.....	63
<i>Левицька О.М.</i> Аналіз сучасного стану розвитку готельного бізнесу в Україні.....	65
<i>Левицька О.М.</i> Сучасний аналіз оцінки конкурентоспроможності готельних послуг	67
<i>Олійник І.В.</i> Формування системи показників економічної ефективності менеджменту персоналу	69
<i>Черевань А.А., Гоцуляк В.Д.</i> Функціонально-вартісний аналіз як інструмент управління підприємством	71
<i>Юрків Р.О.</i> Сучасний стан та перспективи розвитку аудиторської діяльності в Україні	73

СЕКЦІЯ 4

Міжнародний та національний досвід організації, функціонування та розвитку аудиту

<i>Савченко Н.Л.</i> Особливості і формування товару критичного імпорту	75
<i>Тарчинець О.С.</i> Значення внутрішнього аудиту в системі антикризового управління.....	77
<i>Буряк А.П.</i> Проблеми та напрями розвитку ринку аудиту в Україні.....	79
<i>Гусєв А.О.</i> Аудит розрахунків підприємства за податками й платежами: теоретичні й методологічні засади	80
<i>Ігнатенко В.В.</i> Сутність аудиторських доказів та їх значення в аудиторській діяльності.....	82
<i>Нагорний П.В.</i> Аудит в умовах воєнного стану	84
<i>Сенченко С.В.</i> Особливості роботи аудиторів в умовах сучасних викликів	85
<i>Юрків Р.О., Шевців Г.Р.</i> Оптимізація бізнес-процесів підприємства	86

СЕКЦІЯ 5

Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства

<i>Перетяцько Ю.М.</i> Особливості здійснення валютних операцій із використанням рахунків відкритих в іноземних фінансових установах	89
<i>Скрицький Д.П., Андарак В.С., Грабовський М.І.</i> Цифрова економіка України: трансформація в умовах війни.....	90
<i>Ворона О.М.</i> Удосконалення організації обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів на підприємстві	92
<i>Данильчук Д.М.</i> Аспекти здійснення аналізу грошових потоків підприємства	93
<i>Масленников О.Є., Гладуніна К.Ю.</i> Обліково-аналітичне забезпечення як основа функціонування системи економічної безпеки підприємства	95
<i>Хоменко К.Ю.</i> Функціонування аграрного бізнесу в умовах воєнного стану.....	96

СЕКЦІЯ 6

Оподаткування діяльності підприємств: проблеми та перспективи розвитку

<i>Хоменко І.О., Сорока А.В.</i> Вплив зміни системи оподаткування на економіку України.....	99
<i>Акименко О.Ю., Глоба А.О.</i> Податкова компонента в архітектоніці економічної діяльності.....	101
<i>Махінько В.Я.</i> Корпоративне оподаткування країн ЄС.....	103
<i>Якушко І.В.</i> Особливості функціонування фіскального механізму в системі національної економіки.....	104
<i>Василишин Ю.В.</i> Особливості оподаткування підприємств малого бізнесу в умовах воєнного стану.....	107
<i>Мельниченко П.В.</i> Фіскальні інструменти нарощення інвестиційного потенціалу: зарубіжний досвід.....	109
<i>Буряк А.П.</i> Проблеми відшкодування податку на додану вартість в умовах воєнного стану.....	110
<i>Губко О.В., Луговой І.І.</i> Податкове регулювання міжнародної торгівлі в умовах війни в Україні.....	112
<i>Зеленкова К.В.</i> Вплив на рівень тіньової економіки податкових інструментів.....	113
<i>Костюченко І.А., Сакун О.С.</i> Особливості оподаткування транснаціональних корпорацій в Україні.....	115
<i>Лана А.С.</i> Податкова стратегія як ефективний інструмент забезпечення економічної безпеки підприємства.....	117

СЕКЦІЯ 7

Інформаційні системи і технології в системі обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень в обліку, аналізі, аудиті та оподаткуванні

<i>Котелевець Д.О.</i> Інноваційно-технологічні параметри розвитку цифрової економіки в Україні.....	120
<i>Яцко М.В.</i> Застосування санкційного фільтру в професійній діяльності обліку та оподаткування в умовах діджиталізації.....	122
<i>Богач О.В., Клименко Т.В.</i> Застосування інформаційних систем у сфері обліку.....	123
<i>Норець Д.О.</i> Програмне забезпечення бухгалтерського обліку бюджетних установ та організацій.....	125
<i>Костюченко І.А.</i> Цифрові технології у сфері бухгалтерського обліку.....	126

СЕКЦІЯ 8

Статистика та економіко-математичні методи та моделі в економіці

<i>Лозиченко О.М.</i> Статистичний аналіз залучення заощаджень домогосподарств банківськими установами в Україні.....	129
<i>Мекишун Л.М.</i> Статистико-економічний аналіз основних проблем українського бізнесу в умовах воєнного часу.....	131
<i>Червона С.П.</i> Статистичне вивчення впливу окремих соціально-економічних факторів на безробіття в Україні.....	133

СЕКЦІЯ 9

Якість вищої освіти: сучасність та майбутнє

<i>Полковниченко С.О.</i> Вплив дистанційного навчання на якість вищої освіти України.....	136
--	-----

СЕКЦІЯ 1

Національний та міжнародний досвід і напрями розвитку бухгалтерського обліку як науки та практичної діяльності

УДК 657.1

Сук П. Л., д-р екон. наук, професор, професор кафедри обліку і оподаткування Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України “Ніжинський агротехнічний інститут”, м. Ніжин, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ АМОРТИЗАЦІЇ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ОСНОВІ ДОХОДУ ВІД УЧАСТІ В КАПІТАЛІ ДЛЯ РОЗПОДІЛУ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ

Ключові слова: витрати майбутніх періодів, облік, амортизація, доходи від участі в капіталі, звітність.

Особливим видом витрат, що виникають у діяльності підприємств, є витрати майбутніх періодів (далі – ВМП). Вони здійснюються в одному періоді, а відносяться на фінансові результати у наступних періодах.

ВМП розподіляються між періодами, до яких вони відносяться. Такий їх розподіл можна здійснювати за методами амортизації необоротних активів.

Методом, що дає змогу розподілити ВМП відповідно до доходу, отриманого від участі в капіталі, є метод на основі доходу від участі в капіталі.

Доходи від участі в капіталі – доходи від інвестицій, які здійснені в асоційовані, дочірні або спільні підприємства та облік яких ведеться за методом участі в капіталі.

Метод участі в капіталі – метод обліку інвестицій, згідно з яким балансова вартість інвестицій відповідно збільшується або зменшується на суму збільшення або зменшення частки інвестора у власному капіталі об'єкта інвестування [1, п. 3].

Облік доходів від участі в капіталі ведуть на рахунку 72 “Дохід від участі в капіталі” за субрахунками:

721 “Дохід від інвестицій в асоційовані підприємства”;

722 “Дохід від спільної діяльності”;

723 “Дохід від інвестицій в дочірні підприємства” [2; 3].

Відповідно до видів доходів від участі в капіталі, а також згідно з субрахунками рахунку 72 можна застосовувати декілька методів розподілу ВМП на основі доходів від участі в капіталі, а саме: 1) на основі доходу від інвестицій в асоційовані підприємства; 2) на основі доходу від спільної діяльності; 3) на основі доходу від інвестицій в дочірні підприємства та ін.

При розрахунку розподілу ВМП методом на основі доходу від участі в капіталі потрібно річну суму розподілу ВМП помножити на коефіцієнт розподілу ВМП, який обчислюється діленням фактичного обсягу доходу від участі в капіталі на плановий обсяг доходу від участі в капіталі.

Розподіл ВМП за методом на основі доходу від участі в капіталі здійснюють за формулами:

$$PCPBM\P = CPBM\P \times KPBMP,$$

де PCPBM\P – річна сума розподілу ВМП; CPBM\P – сума розподілу ВМП; KPBMP – коефіцієнт розподілу ВМП.

$$KPBMP = \text{ФОДУК} : \text{ПОДУК},$$

де ФОДУК – фактичний обсяг доходу від участі в капіталі; ПОДУК – плановий обсяг доходу від участі в капіталі.

За увесь період розподілу ВМП визначається плановий обсяг доходу від участі в капіталі, а за кожен звітний період (місяць, рік) береться фактичний обсяг доходу від участі в капіталі.

Розподіл ВМП методом на основі доходу від участі в капіталі можна здійснювати за двома способами: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП.

Приклад. Сума ВМП, яку необхідно розподілити на п'ять років, дорівнює 107000 грн. Очікується за п'ять років отримати 285000 грн доходу від участі в капіталі, у тому числі: за 1-й рік – 115000 грн, за 2-й рік – 85000 грн, за 3-й рік – 44000 грн, за 4-й рік – 26000 грн, за 5-й рік – 15000 грн.

Показники коефіцієнту розподілу ВМП: за 1-й рік – 0,4035 ($115000 : 285000 = 0,4035$), за 2-й рік – 0,2982 ($85000 : 285000 = 0,2982$), за 3-й рік – 0,1544 ($44000 : 285000 = 0,1544$), за 4-й рік – 0,0912 ($26000 : 285000 = 0,0912$), за 5-й рік – 0,0527 ($15000 : 285000 = 0,0527$).

Розподілимо ВМП за методом на основі доходу від участі в капіталі за 1-м способом (від початкової суми) (табл. 1) і за 2-м способом (від залишкової суми) (табл. 2).

Таблиця 1

1-й спосіб розподілу ВМП (від початкової суми) за методом на основі доходу від участі в капіталі

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Доходи від участі в капіталі, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	107000	115000	0,4035	43175
2	107000	85000	0,2982	31907
3	107000	44000	0,1544	16521
4	107000	26000	0,0912	9758
5	107000	15000	0,0527	5639
x	Разом	285000	1	107000

Зробимо розподіл ВМП за методом на основі доходу від участі в капіталі із їх залишкової суми (2-й спосіб) (табл. 2).

Таблиця 2

2-й спосіб розподілу ВМП (від залишкової суми) за методом на основі доходу від участі в капіталі

Рік	Сума розподілу ВМП, грн	Доходи від участі в капіталі, грн	Коефіцієнт розподілу ВМП	Річна сума розподілу ВМП, грн
1	107000	115000	0,4035	43175
2	63825	85000	0,2982	19032
3	44793	44000	0,1544	6916
4	37877	26000	0,0912	3454
5	34423	15000	0,0527	34423
x	Разом	285000	1	107000

При застосуванні 1-го способу розподіл ВМП здійснюється повністю по визначених періодах (табл. 1), а при 2-му способі в останньому році залишається нерозподілена сума ВМП, яка переноситься на фінансові результати. Це відбувається тому, що при 1-му способі розподіл ВМП здійснюється із початкової (тобто однакової) суми (107000 грн), а при 2-му способі ВМП розподіляються із залишкової суми, яка постійно змінюється (табл. 2).

Висновки. Розподіл ВМП можна здійснювати за методом амортизації необоротних активів на основі доходу від участі в капіталі.

Розрахунок розподілу ВМП за цим методом можна здійснювати двома способами: 1) від початкової суми ВМП; 2) від залишкової суми ВМП.

Відповідно до субрахунків рахунку 72 і видів доходів від участі в капіталі можна застосовувати різні методи розподілу ВМП, зокрема: 1) від інвестицій в асоційовані підприємства; 2) від спільної діяльності; 3) від інвестицій в дочірні підприємства та інші методи.

Список використаних джерел: 1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 “Фінансові інвестиції” : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 26 квітня 2000 р. № 91. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00#Text>. 2. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291 (у редакції наказу Міністерства фінансів України 09 грудня 2011 р. № 1591). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text>.

3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України 30 листопада 1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text>.

УДК 341.23

Сакун О. С., д-р екон. наук, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

НАУКОВІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ

Ключові слова: фінансово-господарський контроль; об'єкт фінансово-господарського контролю; предмет фінансово-господарського контролю; метод фінансово-господарського контролю; форма фінансово-господарського контролю.

Важливість контролю для ефективності ведення господарської діяльності важко переоцінити. Контрольні процедури є невід'ємною умовою прийняття управлінських рішень за всіма напрямками господарської і фінансової діяльності підприємства. При цьому контроль повинен відповідати таким умовам, як оперативність, методичність, наукова обґрунтованість та дієвість. Для результативної організації фінансово-господарського контролю необхідним є визначення теоретичної сутності цього поняття.

Теорії основ фінансово-господарського контролю присвятили чимало праць вітчизняні вчені, зокрема Белобжецький І. А., Борисенко Л. М., Виговська Н. Г., Дікань Л. В., Дячек С. М., Живко З. Б., Живко М. О., Завитій О. П., Зубенко Т. М., Мех Я. В., Монаєнко А. О., Мухатаєва А. О., Саченко С. І., Синюгіна Н. В., І., Фурса В. А. Цими авторами було приділено багато уваги питанням функцій, методів та форм фінансово-господарського контролю. Разом з тим, на сьогодні немає єдиної думки щодо визначення предмету, суб'єктів та об'єктів фінансово-господарського контролю.

Для визначення теоретичної сутності фінансово-господарського контролю доцільним є аналіз та порівняння існуючих наукових поглядів щодо сутнісної характеристики цієї категорії. Так Дікань Л.В. та Синюгіна Н.В. визначають фінансово-господарський контроль як «контроль за фінансовими операціями та господарськими процесами з метою встановлення їх законності, правильності і доцільності, що має місце в усіх галузях національної економіки і з'являється в різних формах залежно від форми власності підконтрольного об'єкта» [1].

Завитій О.П. пояснює природу фінансово-господарського контролю тим, що господарська діяльність усіх видів господарювання в умовах ринкової економіки узагальнюється з використанням грошового вимірника, тобто фінансового критерію. Тому в системі економічного контролю сформувався фінансово-господарський контроль. Змістом цього контролю, на думку автора, є виробничі відносини і продуктивні сили у сфері господарської діяльності [2].

Найбільш точним, на нашу думку, є визначення Фурси В. А. та Зубенко Т. М., які наголошують, що «фінансово-господарський контроль – це діяльність державних органів та недержавних організацій спрямована на забезпечення законності та економічної ефективності фінансовогосподарських операцій у ході створення, розподілу, використання і збереження фінансових ресурсів, у тому числі і державних, органами влади, суб'єктами господарювання виробничої та невиробничої сфери» [3].

Важливим аспектом для ідентифікації сутнісного наповнення поняття фінансово-господарського контролю є визначення його предмету.

На думку Л. В. Дікань, предмет фінансового контролю являє собою «фінанси суб'єктів економіки що відбивають виробничі відносини в суспільстві, які складаються в процесі виробництва, розподілу і споживання продуктів» в широкому розумінні, та «у вузькому розумінні слова, тобто стосовно державного бюджету – предметом фінансового контролю є кошти державного бюджету» [1].

Визначаючи предмет фінансово-господарського контролю, Гуцаленко Л. В. та Дерій В. А., Кацупатрий М. М. стверджують, що предметом державного фінансового контролю є розпорядча та фінансово-господарська діяльність підконтрольних об'єктів у частині формування, володіння, використання та відчуження коштів та інших активів, що належать або мають належати державі, у тому числі за зобов'язаннями по податках, зборах (обов'язкових платежах) і відрахуваннях до бюджету та позабюджетних фондів [4].

Лушкін В. А., Панікаров В. Д., Ялдин І. В., Ачкасов А. Є. надають трактування предмету фінансово-господарського контролю як комплексу фінансово-господарських процесів і фінансових відносин сфери матеріального виробництва та невиробничої сфери [5].

Не зважаючи на багатоваріантність думок щодо трактування об'єкта та предмета фінансово-господарського контролю, слід зазначити про тісний взаємозв'язок цих категорій. Відповідно до форми власності або особливостей виду діяльності підприємства об'єкти фінансово-господарського контролю можуть розрізнятися. Проте мета фінансово-господарського контролю щодо перевірки законності, цільового використання, доцільності та збереження фінансових ресурсів на підприємстві залишається незмінною для підприємств всіх форм власності. Таким чином, предмет фінансово-господарського контролю є однаковим – це фонди коштів бюджетного походження, грошові кошти, інші оборотні та необоротні активи, зобов'язання суб'єктів господарювання різних форм власності [6]. Об'єкти фінансово-господарського контролю диференціюються залежно від підконтрольного підприємства, а саме форми власності, видів його діяльності, а також завдань контролю. Ряд науковців до об'єктів фінансово-господарського контролю також відносить різноманітні фінансові та господарські операції, які відбуваються на підприємстві. Отже, об'єктами фінансово-господарського контролю на підконтрольних суб'єктах всіх форм власності можуть бути як окремі види фінансових ресурсів держави, так і окремі групи активів суб'єктів господарювання та джерел їх формування, а також операції господарської та фінансової діяльності щодо їх формування, використання та збереження.

Таким чином, різноманітність наукових підходів до визначення фінансово-господарського контролю, його предмету, об'єкта, форм та методів свідчить про складність цього поняття, та необхідність подальших досліджень в цьому напрямку.

Список використаних джерел: 1. Дікань Л. В., Синюгіна Н. В. Фінансово-господарський контроль: навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Харків: Вид. ХНЕУ, 2011. 336 с. 2. Завитій О. П. Фінансово-господарський контроль. Опорний конспект лекцій для студентів V курсу денної і заочної форми навчання спеціальності „Облік і аудит”. Тернопіль: ПП „Шпак”, 2018. 96 с. 3. Фурса В. А., Зубенко Т. М. Теоретичні аспекти фінансово-господарського контролю. *Бізнес Інформ.* 2012. № 1. С. 182-186. 4. Гуцаленко Л. В. Державний фінансовий контроль: навч. посіб. (для студентів вищих навчальних закладів). Київ: Центр учбової літератури, 2009. 424 с. 5. Лушкін В. А., Панікаров В. Д., Ялдин І. В., Ачкасов А. Є. Контроль і ревізія підприємств: навч. посіб. Житомир, 2000. 368 с. 6. Сакур О. С. Фінансово-господарський контроль: сутнісні аспекти. *Причорноморські економічні студії.* 2021. Вип. 69. С. 68-70. URL: <https://doi.org/10.32843/bses.69-11>.

УДК 657

Гливенко В. В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Сенченко С. В., здобувач вищої освіти, гр. МОА-221

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПРАЦІ ОБЛІКОВИХ ПРАЦІВНИКІВ

Ключові слова: раціоналізація, атестація, паспортизація, ефективність, режим праці й відпочинку.

Професія бухгалтера за сучасних нелегких умов функціонування підприємництва, які пов'язані з нестабільністю економіки, все більш жорсткою конкуренцією, активізацією впровадження різноманітних інноваційних технологій, воєнним станом у країні та іншими факторами, стає все більш напруженою і вимагає швидкого реагування на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища. Це, в свою чергу, вимагає від керівників поставити раціоналізацію праці облікових працівників одним із пріоритетних завдань поряд з іншими заходами підвищення ефективності діяльності підприємства.

Дослідженням питання організації та раціоналізації праці бухгалтера займалися багато вітчизняних вчених, серед яких М.В. Кужельний, В.В. Сопко, В.П. Завгородній, В.С. Лень, А.М. Кузьмінський, С.В. Івахненко, Л.М. Васильєва та інші. Проте, динамічні зміни, які відбуваються в економічному середовищі, вимагають подальших досліджень в цьому напрямку.

Як зазначає В.С. Лень, одним із напрямків раціоналізації праці облікових працівників є паспортизація і атестація, а також раціоналізація їх робочих місць [1]. Усі ці заходи тісно пов'язані між собою і мають на меті виконувати необхідний обсяг облікових робіт з мінімальною кількістю працівників і найменшими затратами.

Серед основних завдань атестації можна виділити підвищення продуктивності праці на основі застосування сучасних технологій, підвищення рівня кваліфікації облікових працівників, зменшення монотонності праці тощо. Атестація дає можливість виявляти робочі місця, які не відповідають сучасним вимогам та розробити комплекс заходів щодо їх удосконалення.

Паспортизація робочого місця бухгалтера передбачає розробку і оформлення відповідного документа, який всебічне характеризує робоче місце та містить певні нормативні показники.

Не менш важливе значення для раціональної роботи бухгалтера мають умови праці та оснащеність кожного робочого місця. Цими питаннями займається така наука як ергономіка, яка в сучасних умовах швидко та динамічно розвивається. Вона має тісний зв'язок з багатьма іншими науками, такими як наукова організація праці, гігієна, психологія та інші.

У 1998 році в Україні були затверджені Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин ДСанПіН 3.3.2.007-98 [2]. Ці правила містять ряд вимог ергономічного та гігієнічного характеру, дотримання яких дасть можливість уникнути впливу шкідливих факторів на здоров'я користувачів комп'ютерної техніки. Також вищевказані правила містять вимоги до режимів праці і відпочинку працівників.

Робота облікових працівників на сьогодні тісно пов'язана з використанням комп'ютерних технологій, а отже, переважну частину свого робочого часу вони проводять за комп'ютерами. Саме тому важливим кроком є раціоналізація режиму праці й відпочинку, адже правильне чергування роботи з відпочинком є ключовим фактором ефективності. Слід наголосити на важливості саме активного відпочинку для бухгалтерів – наприклад гімнастики для зору та тіла в цілому, автогенних тренувань [3].

Чудовою ідеєю буде поділ годинного відпочинку(обідньої перерви) на 20-30 хвилинний обід за розкладом, та декілька 5-10 хвилинних перерв, в які бажано, за можливості, займатись фізичною активністю. Адже, з практичного погляду 20-30 хвилин обідньої перерви достатньо для споживання їжі, інший же обідній час людина зазвичай витрачає уже не на відпочинок, а на гортання стрічки в соціальних мережах та інше.

В сучасних реаліях життя свої корективи щодо умов праці та організації робочого місця бухгалтера вносить військовий стан в країні. За таких умов важливо, щоб робота бухгалтера була організована таким чином, аби при повітряній тривозі, або вимкненні світла та інших непередбачуваних обставинах бухгалтер міг перемістити своє робоче місце у відповідно облаштовану зону. За можливості, робота може бути віддалена, в дистанційному режимі.

Отже, раціоналізація роботи облікових працівників являє собою цілий комплекс заходів, які направлені на досягнення максимально корисного ефекту від їх роботи і включає в себе такі складові як атестація, паспортизація робочих місць, оптимальне поєднання режимів праці і відпочинку тощо. При цьому слід зауважити, що складові раціоналізації мають постійно переглядатися і удосконалюватися із врахуванням сьогодення.

Список використаних джерел: 1. Організація бухгалтерського обліку : навчальний посібник / за заг. ред. к.е.н., професора В. С. Леня. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. 662 с. 2. ДСанПіН 3.3.2.007-98 «Державні санітарні правила і норми роботи з візуальними дисплейними терміналами електронно-обчислювальних машин». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0007282-98#Text>. 3. Гузь Д. О. Вступ до спеціальності: курс лекцій. Одеса : ОНУ імені І. І. Мечникова, 2020-2021. 75 с.

Клименко Т. В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Жадан О. Є., здобувачка вищої освіти
Штаба Ю. С., здобувачка вищої освіти
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: облікова політика, нормативне регулювання, принцип послідовності, мета та завдання облікової політики, фактори формування облікової політики.

Облікова політика є важливою складовою системи організації бухгалтерського обліку підприємства, що визначає якість та ефективність облікових процесів і інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень. До того ж, ефективна облікова політика визначається повнотою, достовірністю, своєчасністю інформації, а правильний вибір її елементів впливає на формування витрат, доходів і фінансових результатів, на оптимізацію оподаткування.

Згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (НП(с)БО 1) облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності [3, 5].

Якщо розглядати зарубіжний досвід нормативно-правового забезпечення формування та реалізації облікової політики, то основні вимоги викладені в Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 8 (МСБО 8) «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки». Зокрема, цим нормативним актом облікові політики трактуються як конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансової звітності [2].

Зауважимо, що одним з принципів, на яких ґрунтується ведення бухгалтерського обліку, є принцип послідовності, згідно з яким передбачається постійне (з року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Також наголошується, що зміна облікової політики можлива лише у випадках, передбачених національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, міжнародними стандартами фінансової звітності та національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в державному секторі, і повинна бути обґрунтована та розкрита у фінансовій звітності [5].

Законом про бухгалтерський облік передбачено, що підприємство самостійно може визначати власну облікову політику за погодженням з власником (власниками) або уповноваженим ним органом (посадовою особою) відповідно до установчих документів [5].

НП(с)БО 1 визначає, що підприємство повинно висвітлювати обрану облікову політику шляхом опису: принципів оцінки статей звітності; методів обліку щодо окремих статей звітності [3].

Окрім вище згаданих нормативних актів, на сьогодні є чинними Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, у яких передбачено відображення положень облікової політики підприємства у відповідному розпорядчому документі, де наводяться принципи, методи і процедури, які використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності та щодо яких нормативно-правовими актами з бухгалтерського обліку передбачено більш ніж один їх варіант, а також попередні оцінки, які використовуються підприємством з метою розподілу витрат між відповідними звітними періодами. При цьому одноваріантні методи оцінки, обліку і процедур дозволено не включати до такого розпорядчого документа [1].

При формуванні облікової політики підприємство може враховувати свою організаційно-правову форму, галузеві особливості економічної діяльності, обсяги виробництва тощо [1].

Отже, погоджуємося, що основна мета облікової політики полягає у формуванні методів та принципів обліку для забезпечення складання прозорої та достовірної фінансової звітності, яка б відповідала вимогам і нормам законодавства. Досягнення визначеної мети досягається за рахунок виконання завдань у трьох сферах:

- фінансовий облік – забезпечення дотримання єдиних вимог формування фінансової звітності;

- управлінський облік – формування раціональної системи інформаційного забезпечення для прийняття управлінських рішень;

- податковий облік – формування інформаційного забезпечення розрахунків за податками та зборами [6].

Узагальнюючи завдання облікової політики, яка взаємозалежна від прийняття управлінських рішень, можна навести такий їх перелік:

- а) визначення методів і принципів ведення бухгалтерського обліку з врахуванням їх впливу на суми визнаних витрат, доходів і фінансові результати;

- б) забезпечення повного відображення в бухгалтерському обліку всіх господарських фактів діяльності, достовірне визначення фінансового результату діяльності підприємства;

- в) забезпечення правильного оформлення та подання звітності, відповідність її даних даним синтетичного та аналітичного обліку;

- 4) забезпечення повною і достовірною обліковою інформацією систему управління [4].

При формуванні облікової політики необхідно враховувати такі основні фактори: форма власності та організаційно-правова структура підприємства; галузеві особливості, які й визначають вид діяльності та зумовлюють технологічно-організаційні умови роботи; обсяг діяльності, кількість працівників, номенклатура продукції тощо; відносини з податковою системою, наявність пільг та умови їх одержання; умови постачання і збуту продукції; матеріальна база та рівень забезпечення кваліфікованими обліковими працівниками [4].

За результатами дослідження організаційних аспектів формування облікової політики, можна її трактувати як сукупність методів, прийомів, способів і процедур організації та ведення бухгалтерського обліку, обраних на підприємстві на основі альтернативних варіантів, закріплених у чинному законодавстві. Ефективна облікова політика підприємства має позитивний вплив на його фінансово-господарську діяльність та подальший розвиток.

Список використаних джерел: 1. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства: затв. наказом М-ва фінансів України від 27 черв. 2013 року № 635. URL: <http://surl.li/cguug>. 2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 (МСБО 8). Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки: затв. Радою з МСБО (IASB) від 01 січ. 2012 року. URL: <http://surl.li/cxuse>. 3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом М-ва фінансів України від 07 лютого 2013 року № 73. URL: <http://surl.li/slib>. 4. Пирожок О. С., Войчишина В. В. Роль облікової політики на підприємстві та вимоги до неї. *Наука й економіка*. 2016. Вип. 1. С. 28-32. 5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 року № 996-XIV. URL: <http://surl.li/wpzc>. 6. Шевців Л. Ю., Мосолова Ю. О. Облікова політика в управлінні діяльністю підприємств за умов гармонізації обліку та звітності. *Бізнес Інформ*. 2020. № 3. С. 260-269.

Сидоренко О. О., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИДІЛЕННЯ ВИДІВ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ, ЗА ЯКИМИ НАРАХУВАННЯ РЕЗЕРВУ СУМНІВНИХ БОРГІВ Є НЕОБХІДНИМ

Ключові слова: облік, дебіторська заборгованість, резерв сумнівних боргів, дерево прийняття рішень, фінансовий актив, нарахування.

У процесі діяльності суб'єкти господарювання досить часто здійснюють відвантаження продукції, товарів, робіт, послуг та інших активів на умовах наступної їх оплати, або надання коштів іншим особам на умовах наступного їх повернення чи інших видів операцій, які сукупно призводять до виникнення дебіторської заборгованості.

У зв'язку з цим, питання достовірного відображення вартості такої дебіторської заборгованості в поточному обліку та фінансовій звітності суб'єкта господарювання є суттєвим та актуальним. Зокрема, згідно п. 7 НП(с)БО 10 "Дебіторська заборгованість", "Поточна дебіторська заборгованість, яка є фінансовим активом (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу), включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю. Для визначення чистої реалізаційної вартості на дату балансу обчислюється величина резерву сумнівних боргів" [2].

З огляду на вказане, можна зробити декілька висновків: 1) оціночна вартість визнаної дебіторської заборгованості може коригуватись (зменшуватись) на розмір нарахованого резерву сумнівних боргів; 2) нарахування резерву сумнівних боргів є обов'язковим за існування обставин які вказують на наявність невпевненості щодо майбутнього погашення визнаної дебіторської заборгованості (звісно якщо суб'єкти господарювання зобов'язані нараховувати резерв сумнівних боргів згідно вимог НП(с)БО 10 "Дебіторська заборгованість" та НП(с)БО 25 "Спрощена фінансова звітність" або прийняли рішення про добровільне застосування вимог відповідних стандартів щодо обов'язковості нарахування резерву сумнівних боргів); 3) нарахування резерву сумнівних боргів здійснюється не за всіма видами дебіторської заборгованості, а лише за окремими її видами, які відповідають критеріям наведеним у п.7 НП(с)БО 10 "Дебіторська заборгованість".

Зважаючи на те, що національні стандарти обліку не містять переліку видів дебіторської заборгованості, за якими нарахування резерву сумнівних боргів є обов'язковим (за наявності сумніву у її погашенні), а містить лише критерії її визнання, можна зробити висновок, що процес виокремлення (виділення) видів дебіторської заборгованості щодо якої є можливим нарахування резерву сумнівних боргів є доволі трудомістким, та потребує бухгалтерського судження на підставі аналізу норм не тільки НП(с)БО 10 "Дебіторська заборгованість", а й інших стандартів обліку, зокрема: НП(с)БО 13 "Фінансові інструменти" [3]; НП(с)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності"[1] тощо.

У зв'язку з цим, на підставі аналізу відповідних національних стандартів обліку, нами в роботі, було розроблено дерево прийняття рішень щодо виокремлення (виділення) видів дебіторської заборгованості щодо якої нарахування резерву сумнівних боргів є необхідним у разі наявності обставин, що засвідчують невпевненість в її погашенні, яке наведено на рис. 1.

Список використаних джерел: 1. *Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»:* Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>. 2. *Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»:* Наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0725%2D99&p=1154500791191400#Text>. 3. *Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» [Електронний ресурс]:* Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.2001 № 559. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01#Text>.

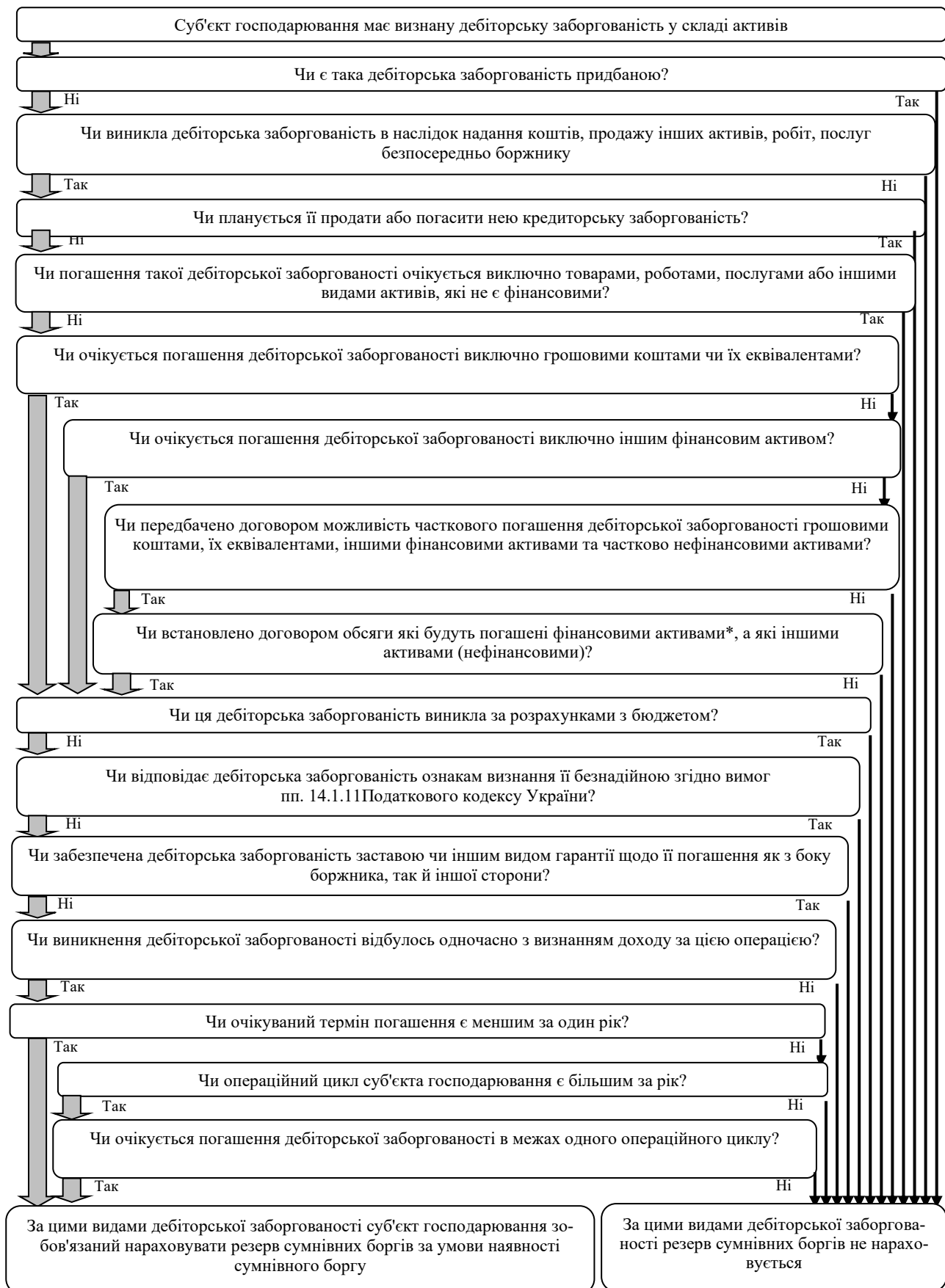

Рис. 1. Дерево рішень щодо виділення видів дебіторської заборгованості, за якою необхідно формувати резерв сумнівних боргів

*резерв сумнівних боргів може бути нарахований в межах такого обсягу.
Джерело: власна розробка автора.

Клименко Т. В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Любенко К. А., здобувачка вищої освіти
Коцар Є. М., здобувач вищої освіти
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ АКТИВІВ І ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: інвентаризація, нормативне забезпечення, мета інвентаризації, обов'язковість інвентаризації.

Інвентаризація є методом бухгалтерського обліку та складовою системи контролю на підприємстві, відіграє важливу роль у забезпеченні збереженості, раціонального використання його ресурсів і їх безпеки в цілому. В результаті інвентаризації активів і зобов'язань мають бути підтверджені дані бухгалтерського обліку або зафіксовані розбіжності (нестача або лишки), що сприяє впевненості у достовірності даних обліку та фінансової звітності.

У Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначено, що інвентаризація активів і зобов'язань є обов'язковою на підприємстві, а метою її проведення полягає у забезпеченні достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Уповноважені особи під час інвентаризації мають перевірити та документально підтвердити наявність, стан і оцінку активів і зобов'язань. Власник (керівник) підприємства визначає об'єкти та періодичність проведення інвентаризації (крім випадків, коли її проведення є обов'язковим згідно з норм чинного законодавства) [3].

Нормативним актом, який визначає порядок проведення інвентаризації активів і зобов'язань та оформлення її результатів, є Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджене наказом МФУ від 02.09.2014 №879 (далі – Положення) [2].

У Положенні також наголошено на тому, що проведення інвентаризації забезпечується власником (власниками) або уповноваженим органом (посадовою особою), який здійснює керівництво підприємством відповідно до законодавства та установчих документів, який створює необхідні умови для її проведення, визначає об'єкти, періодичність та строки проведення інвентаризації, крім випадків, коли проведення інвентаризації є обов'язковим [2].

Мета інвентаризації активів і зобов'язань полягає у забезпеченні достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства шляхом перевірки і документального підтвердження їх наявності, стану, відповідності критеріям визнання та оцінки. При проведенні інвентаризації має бути забезпечено:

- 1) виявлення фактичної наявності активів та перевірка повноти відображення зобов'язань, коштів цільового фінансування, витрат майбутніх періодів;
- 2) установлення лишку або нестачі активів шляхом зіставлення фактичної їх наявності з даними бухгалтерського обліку;
- 3) виявлення активів, які частково втратили свою первісну якість та споживчу властивість, застарілих, а також матеріальних і нематеріальних активів, що не використовуються, невикористаних сум забезпечення;
- 4) виявлення активів і зобов'язань, які не відповідають критеріям визнання [2].

Повертаючись до питання про обов'язкове проведення інвентаризації, то Положенням передбачені такі випадки:

- перед складанням річної фінансової звітності в обсязі, визначеному п. 6 розділу 1 Положення, з урахуванням особливостей проведення інвентаризації і в строки, визначені п. 10 розділу 1 Положення;

- у разі передачі майна державного підприємства або бюджетної установи в оренду, приватизації майна державного підприємства, перетворення державного підприємства, передачі державного підприємства (його структурних підрозділів) або бюджетної установи до сфери управління іншого органу управління (на дату передачі), крім передачі в межах одного органу управління, в інших випадках, визначених законодавством;

- у разі зміни матеріально відповідальних осіб, а також у разі зміни керівника колективу (бригади), вибуття з колективу (бригади) більше половини його членів або на вимогу хоча б одного члена колективу (бригади) при колективній (бригадній) матеріальній відповідальності (на день приймання-передачі справ) в обсязі активів, які знаходяться на відповідальному зберіганні;

- у разі встановлення фактів крадіжок або зловживань, псування цінностей (на день встановлення таких фактів) в обсязі, визначеному керівником підприємства;

- за судовим рішенням або на підставі належним чином оформленого документа органу, який відповідно до закону має право вимагати проведення такої інвентаризації. У цих випадках інвентаризація має розпочатися у термін та в обсязі, зазначених у належним чином оформленому документі цих органів, але не раніше дня отримання підприємством відповідного документа;

- у разі техногенних аварій, пожежі чи стихійного лиха (на день після закінчення явищ) в обсязі, визначеному керівником підприємства;

- у разі припинення підприємства в обсязі, визначеному п. 6 розділу 1 Положення;

- у разі переходу на складання фінансової звітності за міжнародними стандартами (на дату такого переходу);

- в інших випадках, передбачених законодавством [2].

Зважаючи на реалії воєнного стану в Україні, в 2022 році були внесені зміни до Положення, зокрема передбачено, що підприємства, які з дати початку тимчасової окупації мали місцезнаходження на території АР Крим та м. Севастополя, на тимчасово окупованій території у Донецькій та Луганській областях, території проведення антитерористичної операції та/або здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій та Луганській областях, та підприємства, які мали (мають) місцезнаходження в районах проведення воєнних (бойових) дій у період дії воєнного стану, або підприємства, структурні підрозділи (відокремлене майно) яких розташовані на (в) таких територіях (районах), проводять інвентаризацію у разі можливості безпечного та безперешкодного доступу уповноважених осіб до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку, в яких відображені зобов'язання та власний капітал підприємств [2].

Окрім вказаних вище нормативних актів, про інвентаризацію згадується у Податковому кодексі України (ПКУ). Так, у ст. 20 п. 20.1.19 визначено, що до прав контролюючих органів відноситься вимагати під час проведення перевірок від платників податків, що перевіряються, проведення інвентаризації основних засобів, товарно-матеріальних цінностей, коштів, зняття залишків товарно-матеріальних цінностей, готівки з використанням інформації та документів щодо результатів такої інвентаризації за наслідками таких перевірок або під час наступних заходів податкового контролю. До того ж, у п. 94.2 пп. 94.2.8 вказано, що може бути застосований арешт майна, якщо платник податків (його посадові особи або особи, які здійснюють готівкові розрахунки та/або провадять діяльність, що підлягає ліцензуванню) відмовляється від проведення відповідно до вимог ПКУ інвентаризації основних засобів, товарно-матеріальних цінностей, коштів (зняття залишків товарно-матеріальних цінностей, готівки) [1].

За результатами дослідження можемо констатувати, що безпечне функціонування підприємства неможливе без ефективної системи контролю, важливою складовою якою є інвентаризація, яка забезпечує перевірку відповідності даних бухгалтерського обліку та фактичного стану активів і зобов'язань. Крім цього, на основі результатів інвентаризації приймаються управлінські рішення, вдосконалюється система організації зберігання матеріальних цінностей.

Список використаних джерел: 1. Податковий кодекс України: Закон України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <http://surl.li/ocys>. 2. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: затв. наказом М-ва фінансів України від 02 вересня 2014 року № 879. URL: <http://surl.li/axagv>. 3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 року № 996 XIV. URL: <http://surl.li/wpzc>.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ключові слова: обліково-аналітичне забезпечення, облік, витрати, підприємство.

Одним із найважливіших завдань суб'єктів господарювання всіх галузей економіки в умовах ринку є максимізація прибутку та, відповідно, мінімізація витрат на виробництво та реалізацію продукції. Достовірна та своєчасна інформація про витрати підприємств, зокрема лісогосподарських, формується завдяки функції обліку та контролю, а виявлення резервів зменшення собівартості та кількісна оцінка витрат підприємства – за допомогою функції аналізу.

Управління діяльністю підприємств потребує надійної системи обліково-аналітичного забезпечення, спрямованої на формування відповідних інформаційних потоків та їх подальше використання в системах оцінки, планування, аналізу, моніторингу та контролю [5, с. 265]. Дослідженню обліково-аналітичного забезпечення підприємств присвятило наукові праці багато українських вчених, зокрема такі, як Бутинець Ф. Ф., Верига Ю. А., Войнаренко М. П., Голлов С. Ф., Кіндрацька Л. М., Кірейцев Г. Г., Кужельний М. В., Кузьмінський Ю. А., Линник В. Г., Мних Є. В., Нападовська Л. В., Пушкар М. С., Савченко В. Я., Сопко В. В., Хом'як Р. Л. та ін.

В економічній літературі існують різні підходи до тлумачення поняття «обліково-аналітичне забезпечення». Так, за визначенням Вольської В.В., обліково-аналітичне забезпечення є сукупністю процесу збору, підготовки, реєстрації та подання облікової інформації підприємств залежно від законодавчо встановленої системи бухгалтерського обліку та здійснюваної на основі цієї інформації поглибленого аналізу з використанням певних методів і прийомів [3, с. 86]. Юзва Р.П. зазначає, що обліково-аналітичне забезпечення є «сукупністю обліково-аналітичних процесів, об'єднаних в обліково-аналітичну систему і спрямованих на задоволення інформаційних потреб користувачів шляхом перетворення первинної інформації в загальну відповідно до певних цілей, а також нормативно-правове, методичне, організаційне, програмне, математичне, технічне та ергономічне забезпечення» [5, с. 6]. Мулик Я.І. під обліково-аналітичним забезпеченням розуміє процес збору, підготовки, реєстрації та обробки обліково-аналітичної інформації та прийняття на її основі управлінських рішень, спрямованих на забезпечення захисту фінансових інтересів підприємства на всіх рівнях його фінансових відносин від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз [4].

Єдиного підходу до формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємств, у т.ч. лісогосподарських, який би повною мірою відображав та регламентував питання обліку і відображення у фінансовій звітності витрат на сьогодні немає. При цьому його основою є фінансова інформація, яка використовується при ухваленні стратегічних та поточних управлінських рішень. На основі фінансової інформації можна визначити показники, що впливають на витрати підприємства, які необхідні для формування системи моніторингу зовнішніх чинників макросередовища та внутрішніх чинників мікросередовища з метою підвищення ефективності прийнятих рішень в межах обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємств. Це забезпечить не лише збір та оброблення інформації, а й прогнозування.

Не можемо не погодитись з Вольською В.В. [3, с. 87], яка вказує, що система управління витратами спрямована на вирішення таких завдань:

- контроль за ходом господарської діяльності підприємства;
- виявлення тенденцій зміни рівня, обсягу та структури витрат на обсяг виробництва та одиницю продукції;
- збір, аналіз інформації про витрати;
- нормування, планування витрат у розрізі виробничих підрозділів і видів продукції;
- пошук резервів економії ресурсів та оптимізації витрат.

Важливою в системі управління витратами є аналітична складова, яка через систему аналітичних розрахунків дозволяє виявити внутрішні резерви, спрогнозувати перспективи розвитку підприємства. Обліково-аналітична система не може повноцінно функціонувати без контролю.

Основними функціями обліково-аналітичного забезпечення системи управління підприємством, як стверджує Мулик Я. І. [2], є такі:

- 1) інформаційна – забезпечення системи управління інформацією про фінансово-господарську діяльність підприємства;
- 2) облікова – достовірне і повне відображення фактів господарської діяльності підприємств;
- 3) аналітична – аналіз фінансово-господарської діяльності підприємств на основі даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Обліково-аналітичне забезпечення на підприємстві повинно стимулювати інноваційні процеси, а також забезпечувати розроблення чи покращення внутрішньофірмових стандартів якості. Для цього необхідно, щоб у процесі обліково-аналітичного забезпечення брали участь не лише вище керівництво, а й керівники середньої ланки, оскільки саме вони мають більш точну інформацію про наявні в їх підрозділах резерви, можливості і перспективи розвитку.

Ступінь деталізації та обсяг інформації, яку формується системою обліково-аналітичного забезпечення, також повинні визначатися завданнями управління. Для кожного відділу, куди надається інформація, має бути визначено своє коло фінансових та нефінансових показників, що потрібно для впорядкованості інформаційних потоків. Система обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємства має бути доволі гнучкою. Гнучкість в управлінні, здатність і вміння швидко трансформуватися, не упустити нові можливості, які відкриваються нововведеннями та вимогами ринку, сьогодні набувають більшої важливості, ніж пряма економія витрат.

Таким чином, система обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємства повинна бути спрямована на задоволення інформаційних потреб користувачів фінансової звітності стосовно достовірної, оперативної та достатньої інформації.

Список використаних джерел: 1. Вольська В. В. Методичні підходи до обліково-аналітичного забезпечення та аудиту управлінської діяльності аграрних підприємств. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. Вип. 3 (24). С. 83-88. 2. Мулик Я. І. Формування системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств. *Ефективна економіка*. 2014. №10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_10_28. 3. Прядко В. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2018. Том 28. № 4. С. 265-270. 4. Юзва Р. П. Обліково-аналітичне забезпечення управління діяльністю підприємств спиртової промисловості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». Тернопіль, 2011. 20 с.

УДК 657

Юрченко О. А., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ, Україна

КОНСЕРВАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ: НЮАНСИ ОБЛІКУ ТА ЗВІТУВАННЯ

Ключові слова: консервація, основні засоби, документальне оформлення, облік

Деякі вітчизняні компанії були змушені призупинити діяльність на тлі тотальної війни між росією та Україною. Це стосується юридичних осіб, які знаходяться в зоні тимчасової окупації та прилеглих до неї територіях, а також підприємств, які евакуйовані за кордон або переміщують виробництво в безпечніші райони України. У зв'язку з цим виникли проблеми щодо експлуатації основних засобів, яких нема як перемістити, у зв'язку з чим їх використання є неможливим або недоцільним. Виходячи з цього, актуальності набирає консервація основних засобів.

Під консервацією об'єктів основних засобів слід розуміти комплекс заходів із довгострокового (але не більш як три роки) зберігання основних засобів у разі припинення виробничої або іншої господарської діяльності з можливістю подальшого відновлення їх функціонування [1].

Головними причинами консервації основних засобів є: тимчасове припинення підприємством виробничої або іншої господарської діяльності, скорочення обсягів виробництва, нерациональність використання об'єкта основного засобу [2].

Метою консервації основних засобів під час війни є забезпечення збереження об'єктів і можливості їх використання в майбутньому. Тобто збереження основних засобів передбачає фактичне перенесення основних засобів на інші субрахунки бухгалтерського обліку за рішенням керівництва підприємства. Прикладом, може бути ситуація, коли господарюючий суб'єкт або його відокремлений підрозділ тимчасово не працює на підконтрольній Україні території через близькість лінії фронту, але хоче зберегти устаткування і планує перемістити його у безпечне місце. Для цього потрібно демонтаж обладнання, його пакування в тому числі низка ремонтно-будівельних робіт. Ці всі заходи зроблені для забезпечення збереження основних засобів. В цьому контексті варіант консервації таких об'єктів основних засобів є дуже актуальним.

Якщо бізнес знаходиться на підконтрольній Україні території, а основні засоби залишаються на тимчасово окупованій території – безпечного доступу до них немає. Комплекс заходів щодо їх збереження не можливий, тому пропонуємо до таких основних засобів провести тестування на зменшення їх корисності [3].

Рішення про консервацію основних засобів приймається на рівні керівництва підприємства. Для державних суб'єктів господарювання потрібний акт, затверджений Кабінетом Міністрів України. Строк консервації основних засобів на підприємствах державної та комунальної форми власності становить понад один рік та не більше ніж три роки. Тривалість консервації основних засобів, які використовуються у будівельній галузі не встановлена. На підприємствах приватного сектору, строк консервації об'єктів основних засобів може сягати понад один рік.

У частині документування операцій із консервації основних засобів рекомендуємо оформити такі документи: акт про тимчасове виведення основних засобів із виробничого процесу та їх консервацію; документи, що підтверджують проведені роботи (акти виконаних сторонніми організаціями робіт, акти на списання запасів, відрядні наряди на заробітні плати); акт приймання основних засобів на консервацію відповідальною за їх збереження особою.

Алгоритм проведення процедури консервації об'єктів основних засобів у період воєнного стану доцільно проводити у розрізі наступних етапів:

1. Створення комісії з питань проведення консервації основних засобів.
2. Підготовка комісією техніко-економічного обґрунтування необхідності проведення консервації основних засобів. На цьому етапі готується проєкт консервації та акт технічного стану основних засобів на момент їх консервації.
3. Підготовка рішення про доцільність консервації.
4. Проведення робіт із консервації та їх документальне оформлення (складання акта про прийняття основних засобів на консервацію).

Операції із переведенням об'єктів основних засобів у консервацію рекомендуємо на підприємстві відображати в аналітичному обліку. При цьому інвентарні картки за об'єктами основних засобів, які тимчасово не експлуатуються пропонуємо виокремлювати в окрему групу. На період консервації нарахування амортизації на об'єкт основного засобу призупиняється [4]. Починаючи з місяця, що настає за місяцем переведення об'єкта основного засобу на консервацію, і закінчуючи місяцем, в якому здійснюється його зворотне введення в експлуатацію, амортизація не нараховується [5].

Вести облік законсервованих об'єктів основних засобів рекомендуємо на окремих субрахунках, а витрати на заходи з консервації відображати у складі інших витрат, на рахунок 97 «Інші витрати». У фінансовій звітності, інформація про залишкову вартість виведених з експлуатації об'єктів основних засобів відображається окремим рядком у формі № 5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Таким чином, провівши дослідження в частині обліку операцій із консервації основних засобів під час війни, розкрито сутність та причини консервації основних засобів, документальне оформлення та облікове відображення таких операцій.

Список використаних джерел: 1. Про порядок консервації основних виробничих фондів підприємств: Постанова КМУ від 28.10.1997 № 1183 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1183-97-p#Text>. 2. Про порядок погодження в Мінпромполітики України питань, пов'язаних з відчуженням основних засобів підприємств та з інших питань: Наказ Мінпромполітики України від 09.06.2004 № 274 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0274581-04#Text>. 3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ МФУ від 27.04.2000 № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>. 4. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів: Наказ МФУ від 30.09.2003 № 561. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text>.

УДК 657

Жукова Є. А., здобувачка вищої освіти групи ЗМОА-211

Науковий керівник: **Гнедіна К. В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет "Чернігівська політехніка", м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ НА АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Ключові слова: організація обліку, внутрішній контроль, доходи, облік доходів, контроль доходів, автотранспортне підприємство.

Транспортні підприємства займаються перевезенням вантажів, пасажирів, виконують вантажно-розвантажувальні роботи, підготовку, експедирування та зберігання вантажу, що обумовлює ряд особливостей в організації та веденні бухгалтерського обліку. Специфікою в роботі автотранспортних підприємств є те, що вони використовують нормативні документи, на яких ґрунтується транспортна система вантажоперевезень, які також використовує бухгалтерський відділ транспортного підприємства у своїй діяльності.

Сьогодні традиційна система обліку на автотранспортних підприємствах не може повною мірою задовольнити оперативні потреби керівників усіх рівнів в інформації про транспортні засоби та їх ефективне використання. Основні недоліки наявних систем обліку: обмежена кількість показників, доступних під час транспортної діяльності, відсутність необхідних технічних засобів для отримання та обробки інформації, відсутність базового програмного забезпечення для оперативного обліку та аналізу [1].

Основним завданням бухгалтерського обліку на автотранспортному підприємстві є відображення фінансово-господарської діяльності, наявності та руху транспорту як одного з об'єктів обліку, а також безпосередньо процесу надання автотранспортних послуг. За допомогою бухгалтерського обліку формується потужна інформаційна система, яка забезпечує процес прийняття важливих управлінських рішень.

Об'єкт обліку автотранспортного підприємства – це транспортно-експедиційні операції. Для того щоб виконувати свої функції, бухгалтерія повинна чітко знати специфіку здійснення даних операцій. Найбільш поширеним методом здійснення обліку на автотранспортних підприємствах є метод із застосуванням журнально-ордерних форм обліку. Проте таку форму застосовують здебільшого великі автотранспортні підприємства [2].

Приватними автотранспортними підприємствами використовується спрощена або проста форма бухгалтерського обліку. При цьому, вони застосовують певний набір відомостей, залежно від кількості облікових операцій, а також Головну книгу. Крім того, на сьогоднішній день, у своїй діяльності підприємства застосовують комп'ютерні технології та типові задачі з автоматизованих робочих місць бухгалтера.

Найбільшу увагу в бухгалтерському обліку автотранспортних підприємств приділяють доходам. Для автотранспортних підприємств до складу таких доходів входять надходження від: внутрішніх та міжнародних вантажних перевезень; внутрішніх та міжнародних переве-

зень пасажирів в автобусах; надання легкових автомобілів для обслуговування підприємств та організацій; використання порожніх пробігів вантажних автомобілів інших організацій; надання легкових та вантажних автомобілів на умовах прокату; транспортно-експедиційних операцій, які здійснюються водієм при суміщенні з основною діяльністю, або іншим співробітником автотранспортної організації; вантажно-розвантажувальних робіт. А також доходи: від вантажних автостанцій; від автовокзалів, автостанцій; від доставки нових та відремонтованих автомобілів з автомобільних та авторемонтних заводів; одержувані як винагорода автотранспортного підприємства за договорами комісії на транспортну експедицію [2].

В організаціях, які за певну плату надають у тимчасове використання свої активи за договором оренди, доходом визнаються ті надходження, які підприємства отримують від такої діяльності (орендна плата). Синтетичний облік доходів від реалізації послуг автотранспортним підприємством здійснюють за субрахунком 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг» [1].

Внутрішній контроль є функціональною системою, результати контролю використовуються на різних рівнях управління. Звітність, яку надають контролери є зворотним зв'язком, інформація яких є базою коригування обліку. У сучасних умовах доцільно розглянути автоматизацію системи внутрішнього контролю, що дозволяє підвищити продуктивність праці та оперативність контролю. У цьому аспекті доцільною є пропозиція щодо виділення специфічного об'єкта оперативного внутрішнього контролю на транспортних підприємствах – автотранспорт, який необхідно інтегрувати в систему внутрішнього контролю підприємства. Враховуючи те, що інформаційні технології сьогодні розвиваються дуже стрімко, можливо організувати та запровадити систему оперативного контролю під час надання транспортних послуг. При організації такої системи необхідно вирішити наступні завдання [3]:

- створення служб фінансового моніторингу у системі менеджменту;
- розподіл обов'язків між структурними підрозділами відповідно до їх призначення;
- постійний моніторинг діяльності автотранспортних засобів підприємства;
- постійний моніторинг ефективності використання матеріальних ресурсів (паливно-мастильних матеріалів, запчастин);
- контроль продажу за допомогою контрольно-касової техніки;
- перевірка ефективності діяльності працівників, контроль діяльності водіїв за проходженням встановлених маршрутів, використання автоматизованих засобів обліку та контролю (GPS-навігатори тощо);
- створення ефективного зворотного зв'язку для своєчасного попередження керівництва про виявлені порушення та забезпечення повною, достовірною інформацією при прийнятті управлінських рішень.

Під час здійснення внутрішнього контролю на транспортному підприємстві доцільно запроваджувати звіти внутрішнього контролю. Наприклад, звіт про управління вантажними перевезеннями, де порівнюються планові та фактичні показники з подальшим розрахунком відхилень та темпів зростання. Водночас може бути впроваджено звіт про використання матеріальних ресурсів із відображенням постачальників, обсягів поставлених та використаних матеріалів та виявлення перевитрати чи економії ресурсів, а також інші форми внутрішньої звітності.

Список використаних джерел: 1. Ковальчук С.Я. Особливості обліку та оподаткування операцій по міжнародних автотранспортних перевезеннях. *Агросвіт*. 2018. № 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2018_7_6. 2. Яковенко С.Л. Особливості обліку на автотранспортних підприємствах. *Молодий вчений*. 2019. № 1(1). URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_1\(1\)_60](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_1(1)_60). 3. Хомик П.М. Внутрішній контроль на автотранспортних підприємствах. *Вісник ЖДТУ*. 2015. № 2. URL: http://library.ztu.edu.ua/e-copies/VISNUK/64_2/161.pdf.

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В БЛАГОДІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

Ключові слова: благодійна організація, бенефіціар, благодійність, облік, доходи, витрати.

Благодійна організація – це юридична особа приватного права, установчі документи якої визначають благодійну діяльність в одній чи кількох сферах, визначених як основна мета її діяльності (Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації»). Основною метою таких організацій є не отримання прибутку, а надання допомоги для сприяння законним інтересам бенефіціарів у сферах благодійної діяльності (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, культура та мистецтво, охорона довкілля та захист тварин, наука, спорт, права людини тощо), а також розвиток та підтримка цих сфер у суспільних інтересах. Сама благодійна діяльність може виражатися у таких формах, як:

- безоплатна передача їжі, майна та інших предметів споживання, різних речових прав на майно, а також засобів їх придбання, у тому числі грошей;
- безкорисливе виконання робіт, надання послуг;
- публічний збір благодійних пожертв.

Благодійні організації для ведення бухгалтерського обліку складають наказ про облікову політику, який спирається на План рахунків та Інструкцію №291 або План рахунків №186. Зокрема, в обліковій політиці вони затверджують план рахунків, який використовуватимуть у своїй діяльності.

Доходи благодійної організації регулює НП(С)БО 15. Вони формуються за рахунок таких джерел:

- внесків засновників та інших благодійників;
- благодійних внесків та пожертвувань, що мають цільовий характер;
- надходжень від проведення благодійних кампаній зі збору благодійних пожертв;
- доходи від депозитних вкладів та від цінних паперів.

Зокрема, отримані як джерело фінансування певних заходів, у тому числі внески засновників, є цільовим фінансуванням. Воно визнається доходом протягом періодів, у яких було понесено витрати, пов'язані з виконанням умов такого фінансування.

Цільове фінансування капітальних інвестицій визнається доходом протягом періоду експлуатації даних об'єктів основних засобів та нематеріальних активів пропорційно до суми нарахованої амортизації цих об'єктів.

А фінансування, одержане як компенсація витрат або збитків, понесених підприємством, або з метою негайної фінансової підтримки, визнається доходом того періоду, в якому утворилася дебіторська заборгованість, пов'язана з цим фінансуванням.

Також до доходів відносяться відсотки, що визнаються у тому звітному періоді, до якого вони належать, виходячи з бази їх нарахування та строку користування відповідними активами.

Субрахунок 48 «Цільове фінансування та цільові надходження» є основним для обліку благодійних внесків. Надходження відображаються за кредитом, а за дебетом:

- визнання доходом із кредитом рахунків 719 "Інші доходи від операційної діяльності" та 745 "Дохід від безоплатно отриманих активів";
- повернення невикористаних сум у кореспонденції з рахунком 311 "Поточні рахунки національної валюти";
- зменшення цільового фінансування під час використання на капітальні інвестиції з рахунком 69 "Доходи майбутніх періодів".

А ось визнані доходи від безоплатно одержаних активів, що спрямовані на здійснення благодійної діяльності, відображаються за кредитом рахунка 719.

Пожертви у вигляді необоротних активів відображаються за кредитом рахунка 424 "Безкоштовно отримані необоротні активи". А за дебетом – визнання доходу в сумі амортизації з рахунком 745 "Дохід від безоплатно отриманих активів".

І доходи від одержаних відсотків враховуються за кредитом субрахунку 732 "Відсотки одержані".

Витрати благодійної організації спрямовані на здійснення статутних цілей та утримання організації. Їхній розмір на утримання не може перевищувати 20% кошторису благодійної організації на поточний рік. Інструкцією дозволено обрати метод обліку: із застосуванням рахунків класу 9 "Витрати діяльності" або класів 8 "Витрати за елементами" та 9 одночасно.

Благодійні організації для обліку витрат використовують рахунки класу 8 (з 80 по 85) зі списанням до дебету рахунку 23 "Виробництво" щомісяця сум у частині прямих та загально-виробничих витрат та до дебету рахунку 79 "Фінансові результати" наприкінці року або щомісяця сум у частині адміністративних та інших операційних витрат.

Облік предметів, придбаних або виготовлених з метою благодійності, можна вести на одному з рахунків класу 2 "Запаси", хоча вони потрібні і не для продажу, але окремого рахунку не існує.

А якщо розглядати клас 9, то, як правило, застосовується рахунок 92 "Адміністративні витрати" та субрахунок 949 "Інші витрати операційної діяльності".

Список використаних джерел: 1. Благодійні організації: облік, оподаткування під час війни. URL: <https://avstudy.com.ua/ru/blagotvoritelnyye-organizatsii-uchet-nalogooblozheniye-vo-vremya-voyny>. 2. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 № 5073-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>. 3. Відображення доходів та витрат благодійних організацій в обліку. URL: http://cons.parus.ua/_d.asp?r=00RJM58a014ce238d8104c366671d1739e5e1. 4. Практична бухгалтерія – Бухоблік благодійності. URL: <https://dtk.com.ua/debet/rus/2001/27/27pr6.html#4>.

УДК 657

Малофей І. І., здобувачка вищої освіти гр. ЗМОА-211

Науковий керівник: **Гнедіна К. В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Ключові слова: *запаси, виробничі запаси, облік запасів, оцінка вибуття запасів, контроль запасів, сільськогосподарські підприємства.*

Виробничі запаси посідають важливу роль у діяльності сільськогосподарських підприємств, забезпечуючи процес виробництва сільськогосподарської продукції та займаючи значну частку у загальному обсязі оборотних засобів підприємства. Від того яким чином організовано облік виробничих запасів на підприємстві залежить, зокрема, правильність відображення активів, до яких належать запаси, а також точність визначення матеріальних витрат підприємства при списанні запасів на витрати виробництва.

При формуванні облікової політики на сільськогосподарському підприємстві необхідно визначити методи обчислення собівартості запасів при надходженні на підприємство, а також методи вибуття. Основні положення для оцінки виробничих запасів висвітлюються в НП(С)БО 9 «Запаси» [1] та у Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку запасів [2]. Так, запаси при надходженні на підприємство оприбутковуються за їх первісною вартістю, яка може відрізнитися для одного й того виду запасу через різноманітність способів надходження запасів на підприємство.

На сільськогосподарських підприємствах запаси найчастіше є продукцією власного виробництва, також вони можуть надходити від постачальників. Керівництву сільськогосподарського підприємства необхідно затвердити в обліковій політиці за якою оцінкою будуть визначатися виробничі запаси власного виробництва. У НП(С)БО 30 «Біологічні активи» [3] надається методика оцінки сільськогосподарської продукції за її справедливою вартістю, або за виробничою собівартістю згідно з НП(С)БО 16 «Витрати» [4].

Існують такі основні методи для оцінки вибуття запасів (зокрема, у виробництво, з виробництва, продаж чи інше вибуття) [1] :

- 1) ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів;
- 2) середньозваженої собівартості;
- 3) метод ФІФО;
- 4) нормативних затрат;
- 5) ціни продажу.

Слід зазначити, що найбільш поширеним методом для більшості сільськогосподарських підприємств, який використовується при відпуску запасів у виробництво, є метод середньозваженої собівартості. Даний метод передбачає віднесення на витрати купівельної вартості списаних на собівартість продукції товарно-матеріальних цінностей за середньозваженою ціною [1]. Перевагою методу середньозваженої собівартості є своєрідне вирівнювання показника собівартості виробленої продукції, за умов, коли відбуваються досить часті зміни закупівельних цін на ринку [5]. При організації обліку виробничих запасів використовуються Журнал 5/5А та Відомість обліку руху запасів, на основі яких формується фінансова звітність.

Метою контролю виробничих запасів є визначення достовірності первинних даних, наявності та руху запасів за їх видами, повноти і своєчасності відображення у первинних документах та регістрах бухгалтерського обліку [6].

Основними завданнями внутрішнього контролю операцій із запасами є [6]:

- перевірка стану збереження запасів;
- встановлення законності проведених операцій;
- перевірка дотримання норм витрат;
- перевірка дотримання підприємствами податкового законодавства щодо операцій, пов'язаних з формуванням собівартості продукції;
- оцінка повноти і правильності відображення господарських операцій з запасами в бухгалтерському обліку і звітності.

Найбільш поширеним із способів контролю виробничих запасів на підприємстві є інвентаризація - перевірка наявності й стану об'єкта шляхом огляду, підрахунку, зважування тощо [7]. Під час інвентаризації може бути підтверджена наявність виробничих запасів, оцінений їх стан, рівень придатності до використання, перевірена система контролю за рухом запасів.

Облік виробничих запасів є трудомістким процесом. Тому на сільськогосподарських підприємствах доцільно використовувати спеціальні бухгалтерські програми для автоматизації обліку, що дозволить спростити цей процес, уникнути помилок при веденні бухгалтерського обліку, отримувати повну і точну інформацію для управління запасами. Доцільно також вести аналітичний облік виробничих запасів за допомогою розробки та використання внутрішніх форм звітності щодо руху запасів за їх видами, а також визначати економічний розмір замовлення для різних видів виробничих запасів.

Список використаних джерел: 1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси" (редакція від 03.11.2020). URL: <https://data.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>. 2. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів (редакція від 14.01.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002201-07#Text>. 3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 "Біологічні активи" (редакція від 27.05.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text>. 4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" (редакція від 03.11.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>. 5. Методичні рекомендації по вдосконаленню методів оцінки вибуття виробничих запасів в системі прийняття управлінських рішень в сільськогосподарських підприємствах. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/metodichni-rekomendacii-po-vdoskonalennyu-metodiv-ocinki-vibuttya-virobnichih-zapasiv-v-sistemi-priynyattya-upravlinskih-rishen-v-silskogospodarskih-pidpriemstvah.html>. 6. Бойцова М., Маханько О., Клищенко Я. Усе про облік запасів. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків: Фактор, 2014. 160 с. 7. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: підручник. 5-те вид., доп. і перероб. Київ: Алерта, 2011. 976 с.

Потапенко Я. О., здобувачка вищої освіти 1-го курсу магістерського рівня групи МОА-221
Науковий керівник: **Перетятко Ю. М.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ПОНЯТТЯ СЛУЖБОВОГО ВІДРЯДЖЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТ ВІДРЯДЖЕННЯ ПО УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОН

Ключові слова: відрядження, сутність, особливості, облік

Відрядження є об'єктивною вимогою сучасної ділової практики в Україні. Воно широко і постійно використовуються на багатьох підприємствах, в установах і організаціях через важливість для успішного вирішення багатьох проблем господарсько-фінансової діяльності та забезпечення ефективної конкуренції.

Службовим відрядженням вважається поїздка працівника за розпорядженням керівника державного органу підприємства, установи та організації, що повністю або частково утримується (фінансується) за рахунок бюджетних коштів (далі - підприємство), на певний строк до іншого населеного пункту для виконання службового доручення поза місцем його постійної роботи (за наявності документів, що підтверджують зв'язок службового відрядження з основною діяльністю підприємства) [1] (рис. 1).

Рис. 1. Критерії службового відрядження

Джерело: розроблено автором на основі джерела [1].

Направлення працівників підприємства у відрядження здійснюється керівником підприємства або особою, яка його заміщує, та оформлюється наказом.

До відрядження працівники отримують аванси (рис. 2), у межах установлених витрат на відрядження: оплата проїзду, оренда житлового приміщення, добові витрати. Після повернення з відрядження працівник зобов'язаний до закінчення п'ятого банківського дня, наступного за днем прибуття до місця постійної роботи, подати звіт про використання коштів на відрядження [1].

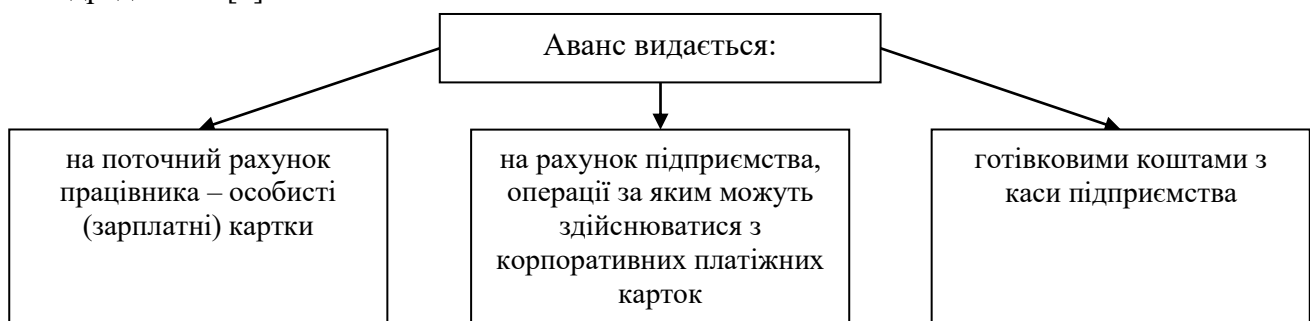

Рис. 2. Способи видачі авансу на відрядження

Джерело: розроблено автором на основі джерела [1].

Якщо працівник отримав аванс на відрядження, але не виїхав, він зобов'язаний протягом трьох банківських днів з дня прийняття рішення про відміну поїздки повернути видані кошти порядку на відповідний рахунок підприємства, або до каси підприємства у встановленому законодавством порядку [2].

Звіт про використання коштів на відрядження необхідно подати за формою, встановленою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, до закінчення п'ятого банківського дня, що настає за днем, у якому платник податку завершує таке відрядження [3].

У разі надміру витрачених коштів платник податків повертає їх у касу або зараховує на банківський рахунок емітента до або під час подання зазначеного звіту.

Не дозволяється направляти у відрядження та видавати аванси працівникам, які не відзвітували про витрачені кошти в попередньому відрядженні.

У разі необхідності сплати додаткових коштів для остаточного розрахунку за відрядження, борг підприємства виплачується в національній валюті України за офіційним обмінним курсом гривні до іноземних валют, установленим Національним банком України на день погашення заборгованості. Виплата зазначених коштів має здійснюватися до закінчення третього банківського дня після затвердження керівником звіту про використання коштів, наданих на відрядження.

Нюанси оформлення відрядження по Україні та за кордон наведені у таблиці 1.

Таблиця 1

Особливості відрядження по Україні та за кордон

Показник	По Україні	За кордон
Максимальний термін відрядження	30 календарних днів	60 календарних днів
Максимальна розмір добових	не більш як 0,1 розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного року	80 євро
Валюта	грн	національній валюті держави, до якої відряджається працівник, євро, долар США, гривневий еквівалент за офіційним курсом НБУ, встановленим на день подання розрахунку витрат на відрядження
Наявність курсових різниць	не виникає	різниця є між курсом валюти на моменти видачі авансу на відрядження та остаточного розрахунку після повернення з відрядження
Строк звітування	до закінчення 5-го банківського дня, який настає за днем, у якому він завершив відрядження	до закінчення 5-го банківського дня, який настає за днем, у якому він завершив відрядження

Джерело: розроблено автором на основі джерела [1, 2, 3, 4].

Дані таблиці 1 свідчать, що відрядження по Україні та за кордон має особливості у терміні відрядження, сумі добових та її валюти.

Список використаних джерел: 1. Про затвердження Інструкції про службові відрядження в межах України та за кордон: Наказ Міністерства фінансів України від 13.03.1998 р. № 59. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0218-98#Text> (дата звернення: 10.11.2022). 2. Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів: Постанова КМУ від 02.02.2011 р. № 98. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/98-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.11.2022). 3. Про службові відрядження: Лист Міністерства фінансів України від 13.11.2013 р. № 31-07230-16/23-3767/2/3430. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v9358201-13#Text> (дата звернення: 10.11.2022). 4. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.11.2022).

БІБЛІОТЕЧНІ ФОНДИ ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ

Ключові слова: бібліотечні фонди, бібліотечний облік, бухгалтерський облік бібліотечних фондів.

Згідно з Законом України "Про бібліотеки і бібліотечну справу" бібліотека - інформаційний, культурний, освітній заклад або структурний підрозділ, що має упорядкований фонд документів, доступ до інших джерел інформації та головним завданням якого є забезпечення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів [1]. Упорядкований фонд документів бібліотеки формує бібліотечний фонд, який є головним об'єктом бухгалтерського обліку (табл. 1).

Таблиця 1

Об'єкти і одиниці обліку бібліотечних фондів

№	Групи бібліотечних фондів	Об'єкти обліку	Одиниці обліку
1	Видання	книги – видання у вигляді блока скріплених у корінці аркушів друкованого матеріалу будь-якого формату в обкладинці чи оправі, обсягом понад 48 сторінок;	Назва і примірник
		брошури – книжкові видання обсягом від 4 до 48 сторінок;	Назва і примірник
		аркушеві видання – видання у вигляді одного чи декількох аркушів друкованого матеріалу будь-якого формату без скріплення;	Назва і примірник
		буклети – видання у вигляді одного аркуша друкованого матеріалу, сфальцьованого будь-яким способом у два чи більше згинів;	Назва і примірник
		карткові видання – видання у вигляді картки встановленого формату, надруковане на матеріалі підвищеної щільності;	Назва і примірник
		плакати – видання у вигляді одного чи декількох аркушів друкованого матеріалу встановленого формату, надруковане з одного чи з обох боків аркуша, призначене для експонування;	Назва і примірник
		поштові картки – поштове відправлення у вигляді стандартного бланка, що містить відкрите письмове повідомлення;	Назва і примірник
		журнальні видання – періодичні видання у вигляді блока скріплених у корінці аркушів друкованого матеріалу встановленого формату в обкладинці або оправі;	Назва і примірник
		газетні видання – періодичні видання у вигляді одного чи декількох аркушів друкованого матеріалу встановленого формату, призначені для широкого кола осіб, яке є джерелом письмової інформації про поточні події, пов'язані з внутрішніми справами, міжнародними проблемами, політикою тощо.	Річний комплект газети та її назва
2	Аудіо-візуальні документи	фонодокументи – аудіовізуальні документи на стрічковому чи дисковому носії, який містить звукову інформацію;	Назва і примірник
		відеодокументи – аудіовізуальні документи на стрічковому чи дисковому носії, який містить інформацію, зафіксовану за допомогою відеозвукозапису;	Назва і примірник
		кінодокументи – аудіовізуальні документи на плівковому носії, що містить зафіксовані на ньому за допомогою кінематографічної техніки предмети у вигляді послідовно розміщених фотографічних зображень, а також може містити звукову інформацію;	Назва і примірник
		фотодокументи – аудіовізуальні документи, що містять інформацію, зафіксовану на ньому за допомогою фотографічної техніки;	Назва і примірник
		документи на мікроформах – фотодокументи на плівковому чи іншому носії, який для виготовлення і використання потребує відповідного збільшення за допомогою мікрографічної техніки;	Назва і примірник
3	Електронні видання	електронний документ (група електронних документів) – документ який пройшов редакційно-видавничу обробку, призначений для розповсюдження в незмінному вигляді та має вихідні дані	Назва і примірник

Джерело: власна розробка на підставі [2].

Бібліотечний фонд формується шляхом отримання обов'язкового примірника документів у порядку, встановленому законом документів, що випускаються за цільовими програмами книговидання або закупаються за державними цільовими програмами; придбання документів за готівковий і безготівковий рахунки; документообміну; отримання в дарунок; депонування та з інших джерел.

Виділяють бібліотечний, бухгалтерський та статистичний облік бібліотечних фондів. Сумарний та індивідуальний облік ведеться фахівцями-бібліотекарями, бухгалтерський облік – бухгалтерським відділом.

Бібліотечний облік фонду має на меті встановлення кількості документів у підрозділах та по бібліотеці в цілому, за ним відображається рух фонду, контроль зберігання і веде до оптимального формування фонду. Контрольним інструментом бібліотечного обліку слугує інвентарна книга. Бухгалтерський облік ведеться з метою формування інформації про бібліотечний фонд у формах фінансової звітності. Статистичний облік показує докладну інформацію про розмір, склад та рух бібліотечного фонду. Ведення бібліотечного та бухгалтерського обліку мають свої особливості (табл. 2).

Таблиця 2

Відмінності бухгалтерського і бібліотечного обліку бібліотечних фондів

Різновидність процесу відповідно бібліотечному матеріалу	Бухгалтерський облік	Бібліотечний облік
Сумарний облік книг і брошур	Здійснюється за груповим обліком. Витрати на ремонт та реставрацію книг, у тому числі і на повторні палітурні роботи, на збільшення вартості книг не відносяться, а визнаються витратами звітного періоду, в якому вони були понесені.	Здійснює відділ комплектування бібліотек. Обліковується партіями на підставі супровідних документів. Форма - книга сумарного обліку бібліотечного фонду.
Індивідуальний облік книг і брошур	Встановлюється номенклатурний номер.	Здійснює відділ комплектування бібліотеки-філії ЦБС. Кожному екземпляру присвоюється інвентарний номер. Формою ведення обліку - інвентарна книга.
Облік аудіовізуальних матеріалів	Індивідуальний та сумарний облік ведеться згідно порядку обліку малоцінних необоротних матеріальних активів.	Проводиться у відділах комплектування. Індивідуальний облік здійснюється за правилами обліку книг. Форма обліку - Інвентарна книга (аудіовізуальні документи і електронні видання). Сумарний облік здійснюється в Книзі сумарного обліку бібліотечного фонду.
Облік газет і журналів	Не проводиться. Вартість списується на видатки установи.	Здійснюється сумарний облік. Форма обліку - книга сумарного обліку бібліотечного (без зазначення ціни). Журнальні видання фіксуються у картках обліку журналів, а газети – картках обліку журналів.

Джерело: власна розробка на основі [2] та [3].

Облік бібліотечних фондів має свої особливості та буде залежати від мети представлення інформації: бібліотечний, статистичний та бухгалтерський.

Список використаних джерел: 1. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України від 27.01.1995 № 32. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text>. 2. Інструкція з обліку документів, що знаходяться в бібліотечних фондах: затв. наказом М-ва культури і туризму України від 03.04.2007 р. № 22. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0530-07#Text>. 3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектору: затв. наказом М-ва фінансів України від 23.01.2015 № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-15#Text>.

ФІНАНСОВИЙ ЛІЗИНГ – АЛЬТЕРНАТИВНИЙ МЕТОД ОНОВЛЕННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: фінансовий лізинг, лізингоодержувач, лізингодавець, матеріально-технічна база, договір фінансового лізингу.

У країнах, які мають розвинену ринкову економіку, лізинг або оренда складає майже третину інвестицій в основні засоби [1]. Це пояснюється тим, що фінансовий лізинг дозволяє не відволікати з обороту підприємства значну частину готівкових коштів, а виплачувати кошти частинами.

Фінансовий лізинг є специфічним видом фінансових відносин та включає в себе операцію з оренди, кредиту та купівлі. Договірні відносини регулюються Законом України “Про фінансовий лізинг”, який був прийнятий у 1997 році. Слід відмітити, що світовий та український розвиток фінансового лізингу спонукав до перегляду зазначеного закону, який у 2021 був оприлюднений у новій редакції. Ключові зміни наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика Закону України “Про фінансовий лізинг” у двох редакціях

Показник	Редакція від 16.01.2004	Редакція від 11.02.2022
Структура Закону	19 статей	3 розділи та 26 статей
Визначення фінансового лізингу	Фінансовий лізинг (далі - лізинг) - це вид цивільно-правових відносин, що виникають із договору фінансового лізингу	фінансовий лізинг - вид правових відносин, за якими лізингодавець зобов'язується відповідно до договору фінансового лізингу на строк та за плату, визначені таким договором, передати лізингоодержувачу у володіння та користування як об'єкт фінансового лізингу майно, що належить лізингодавцю на праві власності та набуте ним без попередньої домовленості із лізингоодержувачем, або майно, спеціально придбане лізингодавцем у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов, а також які передбачають при цьому додержання принаймні однієї з ознак (умов) фінансового лізингу, передбачених пунктами 1-4 частини першої статті 5 цього Закону
Об'єкт фінансового лізингу	неспоживна річ, визначена індивідуальними ознаками та віднесена відповідно до законодавства до основних фондів.	майно, визначене індивідуальними ознаками, що відповідає критеріям основних засобів відповідно до законодавства, не заборонене законом до вільного обігу на ринку і щодо передачі якого в лізинг законом не встановлено обмежень
Сублізинг	Регулюється	Не регулюється
Право власності	Розширено права передачі права власності. Доповнено пунктом щодо відступлення права вимоги за договором новому кредиту. Наведено особливості конфіскації майна у випадку визнання лізингоодержувача банкрутом. Встановлено вимогу щодо попередження у письмовій формі стосовно прав третіх осіб.	У разі переходу права власності на предмет лізингу від лізингодавця до іншої особи відповідні права та обов'язки лізингодавця за договором лізингу переходять до нового власника предмета лізингу. 2. Якщо сторони договору лізингу уклали договір купівлі-продажу предмета лізингу, то право власності на предмет лізингу переходить до лізингоодержувача в разі та з моменту сплати ним визначеної договором ціни, якщо договором не передбачене інше. 3. Предмет лізингу не може бути конфісковано, на нього не може бути накладено арешт у зв'язку з будь-якими діями або бездіяльністю лізингоодержувача.

Джерело: розроблено автором на основі [2] та [3].

Закон доповнено ознаками, за якими лізинг вважається саме фінансовим, а не тільки операційним. На відміну від операційного, строк передачі об'єкта у фінансовий лізинг не може бути менше одного року [3, ст. 5]. Також до лізингоодержувача переходять усі ризики від використання та володіння майном, що придбане у лізинг, якщо виконується хоча б одна умова із тих, що зазначені у статті 5 [3, ст. 5]:

–об'єкт передається у лізинг на такий строк, протягом якого має амортизуватися не менше ніж 75 % від його первісної вартості, через що залишкова вартість такого об'єкта на момент закінчення договору має становити не більше ніж 25% його первісної вартості;

–сума всіх лізингових платежів, які встановлюються під час укладання договору, має дорівнювати первісній вартості об'єкта;

–протягом строку дії договору лізингоодержувач має придбати об'єкт фінансового лізингу;

–якщо об'єкт виготовлений на замовлення, то він не може використовуватися іншими особами.

Поява таких умов вирішила проблему щодо класифікації лізингу на операційний та фінансовий.

Закон № 1201-IX був доповнений окремим розділом, який присвячений договору лізингу. Більш ґрунтовно описані умови укладання такого договору та розширено список елементів договору [3, ст. 12, 13, 14]. Вплив істотних умов договору фінансового лізингу на відображення такої операції у бухгалтерському обліку було досліджено у [4]. Також більш розгорнуто описані статті про захист прав лізингоодержувача на об'єкт фінансового лізингу, утримання предмета лізингу та відмова від договору лізингу [3, ст. 8, 23, 17].

Отже, передумовою економічного зростання будь-якої країни є пошук та використання нових способів реалізації потенціалу підприємства. Одним з найбільш ефективних інструментів, що дають змогу підприємствам, а особливо малим та середнім, модернізувати основні засоби без значних капіталовкладень, може бути фінансовий лізинг. Враховуючи аспекти оновленого Закону України «Про фінансовий лізинг», лізинговий бізнес дістане наступного розвитку та стане більш привабливим.

Список використаних джерел: 1. Круценко А. В. Переваги та недоліки лізингу в Україні. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2018. № 1 (12). С. 381-384. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Krutsenko-A.V..pdf>. 2. Про фінансовий лізинг: Закон України від 16.12.1997 р. № 723/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723/97-%D0%B2%D1%80#Text> (втратив чинність). 3. Про фінансовий лізинг : Закон України від 04.02.2021 р. № 1201-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20/conv#n188>. 4. Перетятко Ю. М. Вплив договірних відносин на відображення операцій фінансового лізингу в обліку. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу* : міжнар. зб. наук. пр. 2013. Вип. 1 (25). С. 237-252.

УДК 657

Царенко К. В., здобувачка вищої освіти 1-го курсу магістерського рівня групи ЗМОА-221
Науковий керівник: **Перетятко Ю. М.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування
Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ОФОРМЛЕННЯ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ У МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ

Ключові слова: документ, лікарський засіб, документування

Лікарські засоби – це будь-які речовини або комбінації речовин, які мають властивості і призначені для лікування або профілактики захворювань у людей, або будь-які речовини або комбінації речовин, які можуть бути призначені для запобігання вагітності, відновлення, корекції або зміни фізіологічних функцій людини шляхом здійснення фармакологічної, імунологічної або метаболічної дії, або для встановлення медичного діагнозу [1].

Облік лікарських засобів за методикою обліку проводиться у відповідності до запасів. Але є й такі, які підлягають особливому предметно-кількісному обліку, наприклад, вакцини, наркотичні і психотропні препарати.

Приймання і зберігання лікарських засобів здійснює матеріально відповідальна особа установи, з якою обов'язково необхідно укласти договір про повну матеріальну відповідальність. Зазвичай, це головна медсестра.

При прийманні лікарських засобів на склад підписуються три примірники накладної (один – для бухгалтерії, інший – для постачальника, третій — матеріально відповідальна особа залишає собі.) Матеріально відповідальна особа повинна знати і дотримуватися правил зберігання медикаментів. Вони можуть зберігатися в спеціальних шафах, а якщо це наркотичні засоби - то в обов'язковим порядку в сейфі. Медикаменти, що вимагають дотримання холодового режиму - в холодильниках.

Дані накладних заносяться в Книгу складського обліку лікарських засобів і медичних виробів, форма якої затверджена Методичними рекомендаціями № 635 [2].

Додаток 1
до Методичних рекомендацій ведення обліку лікарських засобів та медичних виробів у закладах охорони здоров'я (пункт 2 розділу III)

_____ (заклад охорони здоров'я)
_____ (підрозділ)

Книга
складського обліку лікарських засобів та медичних виробів
_____ 20__ р.

Матеріально відповідальна особа

_____ (посада, прізвище, ім'я, по батькові)

Полічка	Одиниця виміру	Ціна	Найменування	Дозування	Лікарська форма	Назва виробника	Кількість	Сума

Зворотна сторона

Дата запису	№ документа	Порядковий номер запису	Від кого отримано (кому вдало)	Кількість			Контроль (підпис)	Дата перевірки	Зауваження та пропозиції	Підпис
				Надходження	Видаток	Залишок				

Матеріально відповідальна особа

"__" _____ 20__ р. _____ (посада) _____ (підпис) _____ (прізвище, ім'я, по батькові)

Установи системи охорони здоров'я планують свої витрати на придбання лікарських засобів і медичних виробів за КЕКВ 2220. Облік ведеться за кожним найменуванням із зазначенням дозування, форми випуску, інформації про упаковку, а також із зазначенням виробника, кількості, ціни і загальної суми. Усі накладні заносяться в Реєстр отриманих прибуткових накладних, форма якого затверджена Методичними рекомендаціями № 635 [2].

Додаток 3
до Методичних рекомендацій ведення обліку лікарських засобів та медичних виробів у закладах охорони здоров'я (пункт 5 розділу III)

_____ (заклад охорони здоров'я)
приміщення для зберігання лікарських засобів та медичних виробів (склад)
_____ (підрозділ)

Реєстр отриманих прибуткових накладних
за _____ 20__ року

№ з/п	Найменування постачальника	Накладна вимога		Сума
		№	Дата	
Всього	X	X	X	

Здав _____ (посада) _____ (підпис) _____ (прізвище, ім'я, по батькові)
"__" _____ 20__ р.

Прийняв Бухгалтер _____ (посада) _____ (підпис) _____ (прізвище, ім'я, по батькові)
"__" _____ 20__ р.

У міру необхідності здійснюється відпуск медикаментів у підрозділі установи. Відпуск проводиться на підставі накладних (вимог), наведених у Методичних рекомендаціях № 635 [2].

Додаток 2
до Методичних рекомендацій ведення обліку лікарських засобів та медичних виробів у закладах охорони здоров'я (пункт 4 розділу III)

_____ (заклад охорони здоров'я)
_____ (підрозділ)

Накладна (вимога) № ____
за _____ 20__ року

№ з/п	Найменування лікарських засобів та медичних виробів	Одиниця виміру	Ціна	Кількість		Сума
				Вимагається	Відпущено	

Відпустив _____ (посада) _____ (підпис) _____ (прізвище, ім'я, по батькові)
"__" _____ 20__ р.

Отримав _____ (посада) _____ (підпис) _____ (прізвище, ім'я, по батькові)
"__" _____ 20__ р.

Погоджено Завідувач відділення _____ (посада) _____ (підпис) _____ (прізвище, ім'я, по батькові)
"__" _____ 20__ р.

Матеріально відповідальна особа також веде облік таких накладних у Реєстрі виданих накладних (вимог).

_____
(заклад охорони здоров'я)
_____
(підрозділ)

Реєстр виданих накладних (вимог)
за _____ 20__ року

№ з/п	Найменування структурного підрозділу	Накладна (вимога)		Сума	Матеріально відповідальна особа	
		№	Дата			
Разом	X	X	X		X	X

Здав _____
(посада) _____
" __ " _____ 20__ р. _____
(підпис) _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Перевірив Бухгалтер _____
(посада) _____
" __ " _____ 20__ р. _____
(підпис) _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Не пізніше ніж 1-го числа кожного місяця матеріально відповідальна особа здає в бухгалтерію один примірник реєстру отриманих накладних і один примірник реєстру виданих накладних (вимог) з підшитими до них накладними. Точні строки здачі реєстрів можуть бути встановлені в наказі про облікову політику установи. На підставі цих реєстрів бухгалтер в оборотну відомість за товарно-матеріальними рахунками робить записи з отримання і видачі у відділення медикаментів і медичних виробів. На підставі накладних (вимог) відбувається списання медикаментів з під звіту головної медсестри. Матеріально відповідальні особи ведуть у себе Журнал обліку отриманих і виданих використаних лікарських засобів та медичних виробів у розрізі видів медикаментів. На підставі всіх отриманих первинних документів і звітів матеріально відповідальних осіб бухгалтер з обліку товарно-матеріальних цінностей проводить записи в оборотній відомості. Бухгалтерський облік ведеться також у кількісному і сумовому вираженні, у гривнях з копійками і в розрізі за кожною матеріально відповідальною особою.

Окремо слід зазначити, що після виведення залишків за поточний місяць бухгалтер повинен звірити залишки в оборотній відомості із залишками у звітах матеріально відповідальних осіб, щоб уникнути можливих помилок і неточностей в обліку при складанні Журналу-відомості. Головному бухгалтерові, який щомісячно заносить дані з журналу в Головну книгу, потрібно кожен місяць проводити звіряння залишків у Головній книзі із залишками в оборотних відомостях.

Аналітичний облік медикаментів, придбаних за рахунок коштів спеціального фонду або отриманих шляхом централізованого постачання на виконання державних цільових програм та заходів програмного характеру, ведеться за тими самими обліковими реєстрами, але окремо від операцій за рахунок коштів загального фонду та фонду НСЗУ.

У разі отримання медикаментів у межах головного розпорядника бюджетних коштів у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності такі операції відображаються як розрахунки з внутрішньовідомчої передачі майна. Облік медикаментів, отриманих як гуманітарна чи благодійна допомога, гранти, дарунки, пожертви, ведеться у загальному порядку, але окремо від запасів, придбаних за рахунок коштів НСЗУ, загального або спеціального фондів доходів та видатків.

Списання медикаментів здійснюється виключно за фактом їх використання. Факт використання помісячно відображається у звітах медсестри або іншої матеріально відповідальної особи, які подаються до бухгалтерії. Саме ці звіти і є підставою для списання бухгалтером певних видів медикаментів.

Список використаних джерел: 1. Про лікарські засоби: Закон України від 04.04.1996 № 123. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/96-%D0%B2%D1%80#Text>. 2. Методичні рекомендації ведення обліку лікарських засобів та медичних виробів у закладах охорони здоров'я: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2014 № 635. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635282-14#Text>.

УДК 657

Черевань А. А., здобувачка першого рівня вищої освіти факультету фінансів та обліку
Науковий керівник: **Кузьменко О. П.**, старший викладач кафедри обліку та оподаткування
Державного торговельно-економічного університету, м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ОРЕНДИ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ

Ключові слова: оренда, облік, фінансова оренда, операційна оренда, особливості обліку.

Підприємство протягом своєї господарської діяльності може постати перед вибором – придбати певний актив за кошти, використовуючи власний та позиковий капітал, чи взяти, якщо можливо, цей актив в оренду, що є для багатьох ситуацій більш економічно доцільним. Також кожна установа збільшує власний капітал за допомогою залучення додаткових фінансових ресурсів, наприклад, таких як використання оренди щодо своїх активів. Тобто компанія може виступати як орендарем, так і орендодавцем, тому важливо розуміти особливості обліку оренди для коректного ведення господарської діяльності та відображення її в звітності.

Облік оренди регламентується Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 14 «Оренда», що ґрунтується на міжнародних стандартах, серед яких наразі діючим у цій області є Міжнародний стандарт фінансової звітності № 16 «Оренда».

Відповідно до національних та міжнародних стандартів визначення поняття «оренда» за сенсом є цілком однаковим – це певна угода чи договір, за яким орендодавцем передається орендарю право користування активом протягом визначеного строку за певну плату. Оренда може ділитись на фінансову – передбачає передачу орендарю всіх ризиків та вигід, що пов'язані з правом користування й володіння активом, та операційну – інша оренда, ніж фінансова [1, 2, 4]. Що стосується ознак, за якими оренда може вважатись фінансовою чи операційною, то вони також є схожими в стандартах, а от облік в орендаря та орендодавця відрізняється.

Облік оренди в орендаря. За національними положеннями орендар за договором фінансової оренди відображає її одночасно як актив і зобов'язання за найменшою оцінкою на початок строку оренди – справедливою вартістю самого активу або теперішньою вартістю суми мінімальних орендних платежів. Фінансові витрати, які він несе під час договору, визначаються як різниця між сумою мінімальних орендних платежів та початково відображеною в обліку вартістю об'єкта фінансової оренди й відносяться до витрат звітного періоду. Кошти, які витрачаються на поліпшення об'єкта цього виду оренди, є капітальними інвестиціями, які включаються до його вартості [1]. Ведеться балансовий облік об'єктів такої оренди з використанням таких основних рахунків та субрахунків, як 10 «Основні засоби» (відображення інформації щодо наявності та руху орендованих об'єктів основних засобів), 531 «Зобов'язання з фінансової оренди», 13 «Знос необоротних активів» (відображення сум нарахованої амортизації), 61 «Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями» (відображення сум орендних платежів орендодавцю) тощо.

У випадку операційної оренди об'єкт вже обліковується за балансовою і первісною вартістю, що зазначається в орендному договорі, плата за користування прямолінійно розподіляється протягом усього строку. Витрати на поліпшення об'єкта оренди визнаються як капітальні інвестиції у створення чи будівництво інших необоротних матеріальних активів [1]. Облік ведеться на позабалансовому рахунку 01 «Орендовані необоротні активи», тобто в орендаря повною мірою не відображаються ні зобов'язання за договором, ні актив, який він використовує і від якого потенційно може отримувати економічну вигоду. Це є проблемою для підприємств як з позиції ведення господарської діяльності, так і відображення її в фінансовій звітності.

Ці моменти враховані вже у міжнародних стандартах, за якими незалежно від типу оренди орендар визнає актив з права користування та орендні зобов'язання, тобто використовується єдина система обліку. Актив на дату початку договору оцінюється за його собівартістю, до якої включається сума первісної оцінки орендного зобов'язання, орендні платежі на або до дати початку оренди, понесені орендарем витрати щодо поліпшення активу тощо [2]. Орендні зобов'язання відображаються як вартість орендних платежів, що протягом дії договору поступово дисконтується. До витрат з оренди можуть бути включені операційні витрати, що включають амортизацію права користування об'єктом, та фінансові витрати як, наприклад, відсотки, що нараховуються на залишок зобов'язання з оренди [3].

Облік оренди в орендодавця. Об'єкт, що наданий у фінансову оренду, відображається орендодавцем як дебіторська заборгованість орендаря в сумі мінімальних орендних платежів і негарантованої ліквідаційної вартості за вирахуванням фінансового доходу, що підлягає отриманню, з визнанням іншого доходу. Також з балансу орендодавця виключається (списується) залишкова вартість об'єкта такої оренди з одночасним відображенням у складі інших витрат, а саме собівартості реалізованих необоротних активів. Фінансовим доходом орендодавця, що розподіляється протягом всього строку оренди, є різниця між сумою мінімальних орендних платежів і негарантованої ліквідаційної вартості об'єкта та теперішньою вартістю вказаної суми [1]. Якщо орендодавцем є виробник об'єкта фінансової оренди, то дебіторська заборгованість відображається за сумами інших показників. Для обліку даного виду оренди застосовуються такі основні рахунки та субрахунки – 10 «Основні засоби», 181 «Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду», 377 «Розрахунки з різними дебіторами» (відображення сум орендних платежів), 373 «Розрахунки за нарахованими доходами» (відображення сум одержаних відсотків) тощо.

При операційній оренді в орендодавця об'єкт залишається на балансі, його вартість і нарахування амортизації відображається на рахунках класу 1 «Необоротні активи». Певні поліпшення об'єкта збільшують його первісну вартість, визнаються витрати з укладання договору як інші операційні витрати та втрати від зменшення корисності об'єкта такої оренди [1]. Доходи від такої діяльності визнаються іншими операційними доходами відповідного періоду з відображенням їх на субрахунку 713 «Дохід від операційної оренди активів», коли операційна оренда не є основною діяльністю підприємства. Якщо вона є основною діяльністю, то облік ведеться на субрахунку 703 «Дохід від реалізації робіт та послуг» і визнається доходом від реалізації.

За МСФЗ облік в орендодавця також ведеться з використанням на початок оренди її класифікації, що залежить від сутності самої операції, на фінансову та операційну. За першим типом підприємство визнає активи як дебіторську заборгованість за сумою чистої інвестиції в оренду, що визначається за допомогою припустимої ставки відсотка. Протягом строку оренди визнається і розподіляється фінансовий дохід на основі моделі, яка відображає сталу періодичну ставку прибутковості на чисті інвестиції в оренду. Зменшити дохід можуть первісні прямі витрати, що включаються до первісної оцінки, окрім тих, що понесені орендодавцем-виробником або орендодавцем-дилером [4]. Також визнаються витратами і амортизація, і витрати при отриманні доходу від оренди. Ведучи облік операційної оренди орендарі визнаються підприємством-орендодавцем як доходи протягом усього терміну дії орендного договору.

Підсумовуючи вище сказане, можна зробити висновок, що національні та міжнародні стандарти ведення обліку оренди мають спільні та відмінні особливості. За МСФЗ, на відміну від НП(с)БО визнаються орендарем актив з права користування та зобов'язання з оренди при будь-якому типі оренди. Це особливо важливо для підприємств, фінансова звітність яких цікава для зовнішніх користувачів, наприклад, для інвесторів. Установа повинна враховувати всі аспекти не лише за формою договору, а й за сутністю самої операції з метою відображення правдивої та достовірної інформації для управління.

Список використаних джерел: 1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда»: Наказ Міністерства Фінансів України № 181 від 22 липня 2000 р. 2. Міжнародний стандарт фінансової звітності 16 «Оренда», 2019. 3. Семенова С., Шуляренко С. Особливості обліку оренди на підприємствах транспорту за МСФЗ 16. *Збірник наукових праць Державного університету інфраструктури та технологій. Серія «Економіка і управління»*. 2019. Вип. 43-44. С. 32-41. 4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 17 «Оренда», 2012.

СЕКЦІЯ 2

Обліково-аналітичне забезпечення звітності підприємств як основи для прийняття управлінських рішень на мікро- та макрорівнях

УДК 657

Акименко О. Ю., д-р екон. наук, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Буряк А. П., здобувачка вищої освіти гр. ОА-191

Національний університет "Чернігівська політехніка", м. Чернігів, Україна

ОПТИМАЛЬНИЙ ВИБІР МЕТОДУ БЮДЖЕТУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: бюджетування, інструмент, система управління, метод, зовнішнє середовище, управління підприємством, доходи.

Бюджетування – це інструмент управління підприємством, який є основою для його ефективного розвитку, виявлення недоліків у процесі ведення діяльності та пошуку прихованих резервів вдосконалення роботи суб'єкта господарювання загалом. Існують різні методи бюджетування, які обираються безпосередньо керівництвом господарюючих суб'єктів. В Україні бюджетування не є настільки розвиненим як в європейських країнах, проте його елементи так чи інакше присутні в системі управління будь-якого підприємства. Внаслідок постійних змін зовнішнього середовища дані методи вдосконалюються, проте наразі жоден не буде достатньо ефективним в умовах воєнного стану, особливо з урахуванням економічної кризи в Україні та нестабільного стану самих підприємств.

Закладення змісту в поняття «бюджетування» зазнало змін внаслідок швидкого технологічного розвитку. Є підстави вважати бюджетування управлінською системою, що базується на процесі формування та подальшого виконання бюджету підприємства [2]. Однак, в сучасному трактуванні бюджетування розглядається як система планування, контролю та аналізу всіх грошових потоків підприємства та його фінансових результатів [1]. Отже, проблема бюджетування посідає важливе місце в забезпеченні ефективної діяльності підприємства, досягненні стратегічних орієнтирів розвитку та є важливим елементом системи управління підприємством. Проблема належить до найактуальніших і знаходиться в полі зору зарубіжних та вітчизняних вчених, серед яких: Білик М., Бланк І., Бутинець Ф., Валуєв Б., Герасимович А., Голов С., Головка Т., Загородній А., Зятковський І., Квасницька Р., Кірейцев Г., Лень В., Мельник О., Нападівська Л., Онищенко В. та ін. Однак, проблема цілком не є вирішеною. Так, з урахуванням нестабільності зовнішнього середовища подальшого дослідження потребують основні методи бюджетування та виявлення серед них найбільш оптимальних для заданих умов функціонування підприємств.

Найбільш поширеним, в тому числі і серед суб'єктів малого підприємництва, вважається метод стандартного бюджетування, який передбачає встановлення чітких цілей в питаннях отриманого доходу, понесених витрат, випущеної продукції та інших показників з терміном виконання в один календарний рік [3]. Цей метод «працює» на підприємствах з налагодженою діяльністю, наявною можливістю прогнозування власних доходів та витрат на наступний звітний період. Проте слід зазначити, в сучасних реаліях даний метод не доцільно застосовувати підприємствам, оскільки ефективність його пов'язана із стабільним зовнішнім середовищем. В умовах війни, які характеризуються постійним виникненням нових негативних факторів впливу на діяльність підприємств (втрата активів під час обстрілу, введення графіків відключення електроенергії та ін.), визначення конкретних цілей не є можливим через неможливість стовідсоткової гарантії безперервної діяльності підприємств.

Оскільки метод стандартного бюджетування має ряд невизначеностей, на практиці його було вдосконалено до системи збалансованих показників, яка характеризується (1) встановленням чіткої цілі; (2) передбаченням прогнозування джерел за рахунок яких планується досягнення запланованих цілей (отримання результативних показників) [3].

Раніше вже вказувалося на доцільність використання даного методу в процесі управління підприємством, однак підкреслюємо ще раз - цей метод бюджетування не є ефективним в умовах воєнного стану через наявність певних причин: (1) необхідність завчасного прогнозування керівництвом підприємства переліку найбільш стабільних в нових реаліях контрагентів для подальшої співпраці та отримання запланованого доходу; (2) врахування нюансів в питаннях комунікації з контрагентами та персоналом, які суттєво впливають на планові результативні показники; (3) розгляд важливих нефінансових показників, що мають вплив на діяльність підприємства.

В умовах порушеної логістики доречним є застосування елементів безбюджетного управління. Цей метод заснований на децентралізації, безперервному плануванні і використанні показників ефективності роботи. Таким чином підприємство має базу для оцінки роботи як всієї системи управління в цілому, так і окремих її елементів. При цьому планові показники потребують постійного перерозгляду (орієнтовно кожні 3 місяці), що дозволить врахувати коливання зовнішнього середовища та здійснити адаптацію [4]. По суті ця концепція децентралізації буде ефективно спрацьовувати в умовах відключення електроенергії, обмеження руху під час повітряних тривог, інших нюансів роботи під час війни. Однак, складність його впровадження вважається вагомим його недоліком, навіть з огляду на опанування даного методу в Україні.

Найбільш гнучким в царині вибору методів бюджетування є метод ковзного планування, який пристосований до постійних змін. Згідно з цим методом бюджетування, необхідно встановити бажану ціль та розробити план її досягнення, виділивши проміжні цілі на своєму шляху [3]. Таким чином підприємство може фіксувати досягнення результатів, здійснювати звірку їх зі встановленим алгоритмом дій та надалі коригувати згідно з визначеними відхиленнями. Єдиною перешкодою для введення в Україні даного методу є недостатній досвід керівників. Засновники підприємств скоріше за все мають підприємницькі здібності, а не вищу освіту, то ж з плануванням та прогнозуванням на довгі терміни виникають проблеми, внаслідок чого метод втрачає свою ефективність.

Отже, для ефективного управління підприємством наразі необхідно врахувати наступні моменти в процесі бюджетування:

- визначення джерел досягнення поставленої мети;
- встановлення проміжних цілей для фіксації результатів та коригування алгоритму дій, якщо мають місце відхилення від наявного плану;
- введення елементів децентралізації, що дозволить ефективно функціонувати в умовах війни.

Дослідження дало можливість сформулювати такі висновки: в сучасних реаліях найкращим буде поєднання елементів різних методів бюджетування, здійснивши адаптацію їх під особливості діяльності конкретного підприємства.

Список використаних джерел: 1. Бюджетування. Digital innovations: веб-сайт. URL: <https://dinn.com.ua/services/budgeting>. 2. Неклюдова Т. Сутність та принципи організації бюджетування у банку. Львів, 2009. № 2. С. 103-112. 3. Як управляти організацією за допомогою бюджетування. DTEK: вебсайт. URL: <https://dtek.com/media-center>. 4. Beyond Budgeting VS традиційне бюджетування. Львівська торгово-промислова палата: вебсайт. URL: <https://lcci.com.ua>.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ЕКОЛОГІЧНИХ ВИТРАТ

Ключові слова: екологічні витрати, навколишнє середовище, організація обліку, управлінський облік, рахунки обліку.

Одним із сучасних глобальних завдань людства є максимальне обмеження шкідливого впливу на навколишнє середовище, спричинюваного людською діяльністю. Значимість цієї проблеми добре відома в науковій спільноті і не потребує додаткового коментування. Основним джерелом забруднення довкілля виступає діяльність промислово-господарських об'єктів, тому в розвинених країнах, зокрема в країнах ЄС, розроблені та діють протягом вже досить тривалого часу механізми впливу на суб'єкти господарювання з метою обмеження їх негативного впливу на навколишнє середовище та максимального впровадження природозахисних технологій. Враховуючи євроінтеграційний напрям зовнішньої політики України, який остаточно набув провідного значення після надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС, питання впровадження загальноприйнятих європейських екологічних стандартів набуло особливого значення в різнопрофільних працях вітчизняних науковців, зокрема в дослідженнях фахівців з обліку. До окресленого вище питання також належить визначення особливостей організації обліку екологічних витрат.

Необхідно насамперед встановити зміст поняття «екологічні витрати». Так, Грицай О. І. та Івасюк Т. М. визначають дане поняття як «сума витрачених ресурсів для здійснення операційної та інвестиційної діяльності у сфері ресурсозбереження й охорони навколишнього природного середовища (за винятком реалізованих, знешкоджених і повторно використаних відходів), екологічні зобов'язання у вигляді екологічних платежів, інші понесені витрати і втрати через екологічно несприятливу діяльність підприємства» [1]. Колісник О.П. та Гордієнко Т.В. під екологічними витратами розуміють матеріальні, трудові і фінансові витрати підприємства, які здійснюються під час виробничого процесу та пов'язані з екологічною діяльністю і спрямовані на зменшення чи ліквідацію забруднення навколишнього середовища [2].

Можна виокремити наступні об'єктивні чинники виникнення екологічних витрат на підприємствах:

1. Державний. Держава в більшості розвинених країнах світу виступає гарантом забезпечення екологічної безпеки в межах своїх загальновизнаних кордонів. Для реалізації природоохоронної політики держава застосовує різні методологічні підходи впливу на фізичні та юридичні особи з метою обмеження здійснюваного негативного впливу на навколишнє середовище (однією з найбільш застосованих є фіскальна політика).

2. Ринковий. Сучасні тенденції абсолютизації значення суспільної відповідальності будь-якої успішної компанії перетворюють показники обсягів витрат, пов'язаних з природоохоронними заходами компанії, на важливий чинник конкурентоздатності на глобальному чи локальному ринку. Суб'єкти господарювання, які здійснюють потужний негативний вплив на довкілля, досить сильно обмежені в можливостях інвестування, можуть мати погану репутацію серед контрагентів.

Основними джерелами виникнення екологічних витрат на підприємствах є [3]:

- потреби здійснення основної діяльності (наприклад, екологічний податок за спричинені забруднення);
- додаткові витрати, пов'язані зі штрафами та санкціями у випадку порушення норм екологічного законодавства;
- добровільні внески на природоохоронні заходи та впровадження «зелених» технологій у виробництво.

Таким чином, поява екологічних витрат на багатьох підприємствах (особливо промислових) є не випадковістю, а необхідністю. Водночас облік такого класу витрат дещо ускладнений внаслідок ряду причин [3-4]:

- складність виокремлення екологічних витрат із загального обсягу витрат;

- відсутність розроблених рекомендацій державних установ щодо особливостей ведення екологічного обліку на підприємствах;

- відсутність типових форм обліку екологічних витрат;

- спроби деяких суб'єктів господарювання нелегального уникнення екологічних витрат.

Для ефективної організації обліку екологічних витрат необхідні концептуальні підходи відображення операцій, пов'язаних з екологічними витратами, на рахунках, субрахунках та аналітичних рахунках. Так, Малишкін О. І. пропонує виокремити наступні субрахунки та аналітичні рахунки для відображення операційних витрат на природоохоронну діяльність [3]:

- аналітичний рахунок 103.1 «Споруди природоохоронної діяльності» для обліку основних засобів, основне призначення яких пов'язане з природоохоронною діяльністю;

- аналітичний рахунок 152.1 «Придбання (виготовлення) споруд природоохоронної діяльності» для транзитного обліку капітальних інвестицій, пов'язаних з природоохоронною діяльністю;

- аналітичний рахунок «Запаси природоохоронної діяльності» на рахунку 20 для обліку наявних матеріалів, пов'язаних з природоохоронною діяльністю компанії;

- субрахунок 231 «Витрати природоохоронної діяльності» для обліку як операційних витрат, пов'язаних з природоохоронною діяльністю, так і екологічного податку.

У свою чергу, Лепетан І. М. пропонує обліковувати екологічні зобов'язання, які після виконання перейдуть до складу екологічних витрат, на наступних рахунках [4]:

- рахунок 64 «Розрахунки за податками і платежами» для обліку короткострокових екологічних зобов'язань, пов'язаних із законодавчо встановленим компенсуванням нанесеної шкоди довкіллю (наприклад, екологічне оподаткування);

- рахунки 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», 65 «Розрахунки за страхуванням», 68 «Розрахунки за іншими операціями» для обліку короткострокових зобов'язань, пов'язаних із здійснюваною підприємством активною природоохоронною діяльністю (наприклад, закупка нових матеріалів для впровадження «зелених» технологій у виробництво);

- рахунки 5 класу для обліку довгострокових екологічних зобов'язань у розрізі їх конкретних груп.

Важливим напрямком організації обліку екологічних витрат на підприємстві є функціонування управлінського обліку в розрізі таких витрат. Потреба управлінського обліку екологічних витрат пов'язана із необхідністю їх аналізу, прогнозування, оцінки в контексті максимізації прибутку компанії. Для здійснення ефективного управлінського обліку витрат необхідна розробка внутрішніх форм звітності у розрізі екологічних витрат, методологічних підходів їх оцінки та аналізу, стратегії управління такими витратами.

Таким чином, під екологічними витратами слід розуміти витрачені відповідно до законодавства чи за власною ініціативою ресурси підприємства на потреби природоохоронних заходів. Існування таких витрат є обов'язковою умовою ефективної діяльності будь-якого сучасного підприємства, яке здійснює вплив на довкілля. Водночас, наразі підходи до обліку екологічних витрат недостатньо розроблені. Для організації обліку екологічних витрат необхідна розробка відповідних форм внутрішньої та зовнішньої звітності, визначення окремих субрахунків та аналітичних рахунків для акумулювання витрат на природоохоронні заходи, встановлення загальних методичних та технічних підходів ведення обліку у розрізі таких витрат тощо.

Список використаних джерел: 1. Грицай О. І., Івасюк Т. М. Екологічні витрати: поняття, класифікація та необхідність відображення у бухгалтерському обліку. *Соціально-компетентне управління корпораціями в умовах поведінкової економіки*: збірн. матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 28 листопада 2018 р., Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки, 2018. С. 265-267. 2. Колісник О. П., Гордієнко Т. В. Облік екологічних витрат у системі управління підприємством в умовах сталого розвитку. *Modern Economics*. 2020. № 19(2020). С. 69-75. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V19\(2020\)-12](https://doi.org/10.31521/modecon.V19(2020)-12). 3. Малишкін О. І. Аспекти організації екологічного обліку на підприємстві. *Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація*: зб. матер. XVIII Всеукр. наук. конф., 14 березня 2020 р., Київ: НАСОА, 2020. С. 70-75. 4. Лепетан І. М. Організація обліку екологічних зобов'язань. *Бухгалтерський облік, оподаткування та контроль в умовах міжнародної економічної інтеграції*: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 10-11 жовтня 2019 р. Київ: НУБіП, 2019. С. 90-93.

Сарахман О. М., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри облікових технологій та оподаткування

Рибачук Д. Ф., здобувачка вищої освіти

Долиняк О. А., здобувач вищої освіти

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

МСФЗ – КВІНТЕСЕНЦІЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ У СФЕРІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Ключові слова: МСФЗ, світовий досвід, бухгалтерський облік, прозора та достовірна інформація, ринкова економіка.

У світі існує міжнародна мова бізнесу, яку розуміють інвестори всіх країн світу, - це Міжнародні стандарти фінансової звітності (далі МСФЗ). МСФЗ – це стандарти раціонального бізнесу і вони допомагають приймати зважені управлінські рішення, будувати ефективний управлінський облік, наближений до бухгалтерського, та розуміти керівництву і власникам реальний стан своєї компанії [1].

Історія МСФЗ почалася в 70-х роках минулого століття і сьогодні застосовується у більш ніж 160 країнах, які охоплюють понад 98 % світового ВВП. З приблизно 49000 компаній, що котируються на 93 основних біржах цінних паперів у світі, понад 29000 використовують стандарти МСФЗ, і лише на три країни припадає майже одна компанія, яка ще не прийняла стандарти МСФЗ.

Розвиток та поширення глобалізації у світі створює економічні передумови розробки і впровадження загальноприйнятих вимог до ведення бухгалтерського обліку та підготовки фінансової звітності на основі МСФЗ. Історично сформовані національні моделі бухгалтерського обліку та звітності не завжди забезпечують відображення глобальних господарських явищ і процесів та не створюють умов для взаємного обміну економічною інформацією [2].

У зв'язку з тим, що ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності ускладнювали аналіз інформації для прийняття рішень на міжнародному рівні, у 1973 році була створена спеціальна некомерційна організація – Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, функціонування якого здійснювалось на основі угоди професійних організацій бухгалтерів десяти країн: Австралії, Великобританії, Німеччини, Ірландії, Канади, Нідерландів, Мексики, США, Франції і Японії [3].

Сьогодні у Великобританії публічні компанії зобов'язані складати звітність за міжнародними стандартами. Усім іншим компаніям, окрім благодійних організацій, також дозволено складати звітність за ними. Однак наявність одночасно двох типів фінансової звітності, як основаної, так і не основаної на МСФЗ, ускладнює порівняльний аналіз її показників.

У Великобританії не було введено в дію закони, подібні до прийнятих в Австрії, Німеччині чи Фінляндії, які дають змогу використовувати МСФЗ для складання консолідованої звітності. Компанії Великобританії тривалий час продовжували керуватися британськими законами, включаючи Четверту і Сьому Директиви ЄС. Хоча у Великобританії стандарти фінансової звітності юридично не мали обов'язкового характеру, їх дотримання найчастіше вважалося необхідним для того, щоб фінансова звітність надавала прозору та достовірну інформацію і не містила викривлень.

На перший погляд, стандарти Великобританії були доволі схожими на МСФЗ, однак існувало багато серйозних і менш суттєвих відмінностей, певні з яких наводилися наприкінці кожного британського стандарту. Тільки у 2002 р. Рада з фінансової звітності розпочала процес широкомасштабної конвергенції національних облікових стандартів із МСФЗ.

У Франції МСФЗ та прийняті в США правила застосовувалися досить широко до середини 1990-х років. У 1998 р. був прийнятий закон, що дав змогу використовувати МСФЗ замість національних правил при складанні консолідованої звітності компаніями, акції яких котируються на біржах. Однак цей закон так і не набрав чинності. З тієї причини, що на кінець 1990-х років вимоги МСФЗ були жорсткішими, ніж національні стандарти і лише деякі

ділові групи у Франції добровільно погодилися перейти на МСФЗ. У 2002 р. МСФЗ були ухвалені на законодавчому рівні й відповідно до законодавства Франції нині МСФЗ є обов'язковими для застосування публічними компаніями та дозволені для використання іншими компаніями [4].

У Німеччині, починаючи з 1993 р., цінні папери лише деяких великих компаній почали котируватися на біржах і стали застосовуватися МСФЗ. У 1998р. набув чинності закон, яким було офіційно задекларовано зазначені положення, і до 1999 р. переважна частина найбільших німецьких компаній скористалися цією можливістю. Починаючи з 2002 р., німецькі публічні компанії складають фінансову звітність за міжнародними стандартами, тоді як усі інші компанії – за національними стандартами бухгалтерського обліку. Незважаючи на це, їм дозволено також застосовувати міжнародні стандарти, що сприяє посиленню прозорості та підвищенню порівняння показників фінансової звітності не лише у Німеччині, але й серед компаній різних країн.

Фінансова звітність є однією із складових інформаційного забезпечення у будь якій країні і ґрунтується на узагальнених даних бухгалтерського обліку підприємства та підтверджується результатами діяльності. Мета звітності досягається не лише за умови отримання на її основі повної, неупередженої та достовірної інформації про поточний стан і результати діяльності підприємства, а й можливості на її підставі спрогнозувати подальший потенціал його розвитку. На сьогодні показники звітності підприємств все більше стають тією оперативною інформацією, як за кількісним складом, так і за якісним наповненням, на основі якої можна приймати ефективні управлінські рішення, обґрунтувати тактику та стратегію розвитку і управління підприємством на перспективу.

Фінансова звітність відповідно до вимог ЄС сьогодні є досить актуальною і набирає обертів, адже Україна націлена найближчим часом стати членом ЄС [4].

Отже, МСФЗ – це квиток у великий бізнес в майбутньому, престиж компанії, довіра партнерів, клієнтів та інших стейкхолдерів. Багато інвесторів вважають наявність звітності складеної за МСФЗ є необхідною умовою надання фінансування (кредитів), оскільки така звітність надає достатній рівень впевненості у прозорості та надійності показників компанії.

Список використаних джерел: 1. Міжнародні стандарти фінансової звітності: розширення можливостей для залучення фінансування та інвестицій у бізнес. URL: <https://business.diaa.gov.ua/cases/finansi/miznarodni-standarti-finansovoi-zvitnosti-rozsirennia-mozlivostej-dla-zalucenna-finansuvanna-ta-investicij-u-biznes>. 2. Шурпенкова Р. К., Сарахман О. М. Аналіз ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Формування та перспективи розвитку підприємницьких структур в рамках інтеграції до європейського простору*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (заочна форма). Полтава, 2019. С. 696-699. 3. Використання міжнародних стандартів фінансової звітності у зарубіжних країнах. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5293>. 4. Рада з міжнародних стандартів обліку та звітності: етапи становлення та структура організації. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/22077/1/161-164.pdf>.

УДК 657

Сарахман О. М., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри облікових технологій та оподаткування

Михалюк Ю. О., здобувачка вищої освіти

Турко Т. В., здобувачка вищої освіти

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

ОПРИЛЮДНЕННЯ ЗВІТНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИМИ ФІНАНСОВИМИ УСТАНОВАМИ РЕГУЛЯТОРУ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: небанківські фінансові установи, Національний банк України, воєнний стан, фінансовий ринок, звітність.

Ринок небанківських фінансових послуг – ще один важливий фронт, де Національний банк України (далі - НБУ) надійно тримає фінансову оборону. Сьогодні дії регулятора здебільшого спрямовані на дерегуляцію ринку, мета якої – підтримання учасників ринку і надання можливості зосередитися на професійній діяльності.

01 березня 2022 року НБУ презентував сайт «Фінансова оборона України», на якому висвітлює особливості надання фінансових послуг банками та небанківськими фінансовими установами під час війни [1].

До переліку небанківських фінансових установ належать: кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії, інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг.

Почнімо з найменш ризикованих сегментів ринку – фінансових компаній, ломбардів та лізингодавців, які не залучають коштів населення. Під час дії воєнного стану регулятор мінімально втручається в їх діяльність. Так, сьогодні не застосовуються заходи впливу за більшість порушень, перенесено строки виконання нових вимог регулювання та встановлено прийнятні для ринку можливості застосування нормативно-правових актів.

Особливої підтримки потребуватимуть аграрії - лізингоодержувачі. Сьогодні учасники ринку сподіваються на збільшення обсягів надання державної фінансової підтримки в межах діючих програм. НБУ рекомендує банківським установам пропонувати лізингодавцям реструктуризацію заборгованості або кредитні канікули і удосконалити підходи щодо оцінки фінансового стану лізингодавця під час визначення розміру кредитного ризику.

Під час війни фінансові компанії практично не кредитують, а ломбарди долають значні труднощі, здійснюючи професійну діяльність. Серед головних проблем у цій галузі – мародерство та розкрадання майна на територіях, тимчасово не контрольованих українською владою, і в місцях проведення бойових дій; запровадження обмежень для зняття готівки; труднощі ідентифікації клієнтів, які втратили документи в результаті воєнних дій або вимушеного переїзду [4].

За час війни в Україні регулятор зробив чимало кроків, спрямованих як на підтримання самих кредитних спілок, так і їх членів. НБУ на період дії воєнного стану врегулював діяльність кредитних спілок. Регулятор надав право кредитним спілкам не видавати: внески за договорами про залучення строкового внеску та нараховані проценти за цими внескам до закінчення строку їхньої дії; додаткові пайові внески членам кредитної спілки в разі звернення про їх видачу. Кредитні спілки обмежують видачу готівкових грошових коштів у національній валюті України в обсязі не більше 100 тис. грн., на добу на одного члена кредитної спілки.

Ринок страхування, який під час дії воєнного стану продовжує працювати, також потребує підтримки. Для цього регулятором було вжито низку заходів із дерегуляції ринку. На час дії воєнного стану продовжено строк для приведення діяльності страховиків у відповідність до вимог нового Положення про ліцензування, дозволено здійснювати низку транскордонних переказів валютних цінностей з України на користь нерезидентів [4].

НБУ надає рекомендації небанківським фінансовим установам щодо подання та оприлюднення звітності та іншої інформації регулятору під час дії воєнного стану. Надавач небанківських фінансових послуг за можливості повинен подавати та оприлюднювати звітність у звичайні строки відповідно до Правил складання та подання звітності учасниками ринку небанківських фінансових послуг до НБУ, затверджених постановою НБУ № 123, інших вимог законодавства [2].

Водночас, всі надавачі небанківських фінансових послуг, які з огляду на об'єктивні причини не могли належним чином відзвітувати, мають це зробити протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни. звітні дані; звіт про корпоративне управління, вимоги до якого встановлені Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»; фінансову звітність, включаючи річну фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність разом зі звітом незалежного аудитора, звіт про управління.

Небанківські фінансові установи та підприємства, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги та самостійно обрали застосування міжнародних стандартів для складання фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності, складають та подають таку звітність на основі таксономії фінансової звітності за міжнародними стандартами в єдиному електронному форматі до центру збору фінансової звітності, операційне управління яким здійснює Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку.

Надавачі небанківських фінансових послуг повинні розкривати на власному веб сайті звітність та іншу інформацію протягом чотирьох місяців із дня припинення або скасування воєнного стану в Україні [5].

Отже, небанківські фінансові установи виявилися менш готовими до викликів війни порівняно з банками і гірше впоралися з операційними ризиками. Проте в усіх сегментах небанківського фінансового ринку залишаються компанії, що й надалі безперервно надають якісні послуги. Регулятор дає змогу учасникам ринку відновитися, не застосовуючи заходи впливу за низку порушень. Водночас небанківські фінансові установи повинні мобілізувати власні ресурси для відновлення та зберігати прозорість у відображенні фінансового стану.

Список використаних джерел: 1. Національний банк запустив сайт про роботу фінансової системи під час війни URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zapustiv-sayt-pro-robotu-finansovoyi-sistemipid-chas-viyni> 2. Як небанківським фінансовим установам звітувати під час війни URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/yak-nebankivskim-finansovim-ustanovam-zvituvati-pid-chas-viyni>. 3. Сарахман О. М. Нарахування і ведення обліку податку на додану вартість в період дії воєнного стану / О. М. Сарахман // Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти: матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, Львів, Україна, 22-23 березня 2022 р. Львів: ЛНУП, 2022. Ч. 1. С. 367-370. 4. Ринок небанківських фінансових послуг після війни. 5. Як небанківським установам звітувати під час війни? URL: <https://news.dtk.ua/finance/bank-system/75554-yak-nebankivskim-ustanovam-zvituvati-pid-casviini>.

УДК 657

Сяркевич В. О., здобувач вищої освіти, спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Хомуляк Т. І., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри облікових технологій та оподаткування Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Ключові слова: фінансова звітність, управлінські рішення, підприємство, управління.

Управління підприємством - це рішення, які приймаються ключовими співробітниками компанії для забезпечення ефективного функціонування підприємства та його управління. Всі рішення, які приймаються керівним персоналом ґрунтуються на основі наявної та достовірної фінансової та нефінансової інформації, що була опрацьована до відповідного формату на основі якого керівництво має можливість прийняття управлінські рішення.

В ході нашого дослідження ми сконцентруємось на вивченні управлінських рішень на основі фінансової інформації, а саме фінансовій звітності. Тому що фінансова звітність є ключовим джерелом даних для оцінки фінансового стану підприємства як внутрішніми так і зовнішніми користувачами, а також є основою для прийняття фінансових рішень на підприємстві.

Фінансові рішення – це рішення, які визначають розподіл фінансових ресурсів компанії для її ефективного функціонування та подальшого розвитку в майбутньому. Тобто, це рішення які впливають на використання капіталу підприємства та його розподіл між різними галузями підприємства.

Дослідженням ролі фінансової звітності в процесі прийняття управлінських рішень займалися такі відомі вчені, як Ф.Ф. Бутинець, Є.В. Мних, І.Б. Олексів, В.Р. Кігель, І.Д. Фаріон, С.І. Шкарабан, В.О. Василенко та ряд зарубіжних вчених Д. Казанський, В. Ковальов, О. Кулагін, М. Петров, Джеймс К. Ван Хорн, Джон М. Вахович, В.М. Трояновський тощо. Окремі аспекти щодо прийняття управлінських рішень розкриті в працях В.І. Єфіменка, Г.Г. Кірейцева, М.В. Кужельного, В.Г. Лінника, Ю.Я. Литвина, П.Т. Саблука, В.В. Сопка, В.Г. Швеця, В.О. Шевчука, М.Г. Чумаченка, В.Ф. Палія, О.С. Бородкіна [2].

Отже, як ми зазначили раніше фінансова звітність є головним джерелом даних для управління підприємством. На її основі здійснюється аналіз, прогнозування, планування та прийняття управлінських рішень. Саме тому давайте розглянемо складові фінансової звітності та їх призначення:

- Форма №1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання та власний капітал);
- Форма №2 «Звіт про фінансові результати» (Звіт про доходи, витрати і фінансові результати діяльності підприємства за звітний період);
- Форма №3 „Звіт про рух грошових коштів” (Звіт, який відображає надходження і видаток грошових коштів у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства у звітному періоді)
- Форма №4 „Звіт про власний капітал” (Звіт, який відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду);
- Форма №5 „Примітки до річної фінансової звітності” (Сукупність показників і пояснень, яка забезпечує деталізацію і обґрунтованість статей фінансових звітів, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними положеннями (стандартами)) [1].

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначається, що фінансовий звіт складається з метою надання користувачам, внутрішнім та зовнішнім, повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, про фінансові результати, про рух коштів та про власний капітал підприємства [3].

Згідно з законом підприємство, що складає фінансову звітність зобов'язується висвітлити всі напрями своєї діяльності, надавати тільки точні дані, які підтвердженні обліком підприємства. Інформація, що подається в фінансовій звітності регулюється національними чи міжнародними правилами, вимогами та нормами, завдяки яким звітність формується в зрозумілому для користувачів форматі. Єдиний формат надає можливість порівняння поточні показники в звітності до показників попереднього року, завдяки чому ми можемо проаналізувати покращення чи погіршення в звітності компанії та встановити сфери, в яких керівництву необхідно прийняти управлінське рішення для більш ефективного функціонування компанії. Також, варто зазначити що важливо вказувати тільки необхідну звітність, без зайвої деталізації та аналізу, яка буде використовуватись для управління підприємством.

Аналітичний процес, який лежить в основі прийняття управлінських рішень, передбачає використання різноманітної інформації та даних. У залежності від тих чи інших потреб та можливостей отримання користувачами інформації, що необхідна для прийняття обґрунтованих рішень, існують різні її джерела. Очевидно, що бухгалтерська фінансова звітність містить найбільший обсяг інформації. Проте досить велика частина інформації реалізується через інші методи бухгалтерського обліку, а також надходить із зовні та характеризує зовнішнє середовище [4].

Тепер розглянемо основних внутрішніх та зовнішніх користувачів фінансової інформації та мету їх використання фінансової звітності:

- Менеджери (Оцінювання ефективності виробничо-господарських операцій та фінансової діяльності; Ухвалення управлінських рішень);
- Податківці (Використання звітності для обрахунків та перевірки всіх аспектів пов'язаних з оподаткуванням);
- Акціонери (Аналіз прибутків та ризику не повернення вкладів; Аналіз майбутнього розвитку компанії та здатності виплачувати дивіденди);
- Кредитори (Аналіз наявності капіталу для виплати кредитів та відсотків по ним);
- Постачальники (Аналіз наявних ресурсів для виплати кредиторської заборгованості за поставками);
- Покупці (Аналіз можливості підприємства продовжувати свою діяльність, для розуміння майбутніх перспектив співпраці).

Отже, ефективність управлінських рішень на підприємстві залежить від правильності побудови фінансової звітності та використання достовірної інформації. Ми маємо розуміти, що в сучасній ринковій економіці приймання ефективного управлінського рішення на основі лише внутрішніх даних не є можливим. Особливо в сучасних умовах війни. Для забезпечення ефективного функціонування підприємства при прийнятті управлінських рішень нам необхідно також, включати інформацію про конкурентів на нашому ринку, аналізувати можливо-

сті диверсифікації ризику, тобто перенесення частини виробничих потужностей за межі країни, аналізувати політичну та економічну ситуацію не тільки в межах країни, але й в світі. Все з вище переліченого впливає на прийняття ефективних управлінських рішень. Проте, потрібно враховувати не тільки достовірність та своєчасність інформації, але й її правильне оформлення та подання для подальшого ґрунтовного аналізу з боку керівництва.

Список використаних джерел: 1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства Фінансів України 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>. 2. Алгоритм прийняття управлінських рішень на основі аналізу спеціалізованої фінансової звітності. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/9430/1/Даньків_Шеверя_АЛГОРИТМ%20ПРИЙНЯТТЯ%20УПРАВЛІНСЬКИХ%20РІШЕНЬ%20НА%20ОСНОВІ%20АНАЛІЗУ_Одеса_2009_4%2882%29_C.81-95..pdf. 3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 365 (редакція від 10.08.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>. 4. Дослідженням ролі фінансової звітності в процесі прийняття управлінських рішень. URL: <https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/3797/The%20Role%20of%20Financial%20Statements%20in%20the%20Process%20of%20Managerial%20Decision%20Making.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

УДК 657

Шубенко Є. С., канд. екон. наук, асистент кафедри обліку і оподаткування.

Бондар Д. В., магістр

Державний університет економіки і технологій, м. Кривий Ріг, Україна

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: основні засоби, воєнний стан, вилучення, знищення, нарахування амортизації.

Повномасштабне військове вторгнення зі сторони російської федерації кожен день несе тяжкі втрати людських життів, знищення та псування майна, що перебуває у власності юридичних осіб та держави. Попри дію форс-мажорних обставин у вигляді воєнного стану, необхідно забезпечувати продовження облікової діяльності на підприємстві. Дані бухгалтерського обліку основних засобів дозволяють уникнути негативних наслідків у майбутньому. Операції з основними засобами, які набули поширення в умовах воєнного стану, наведено рис. 1.

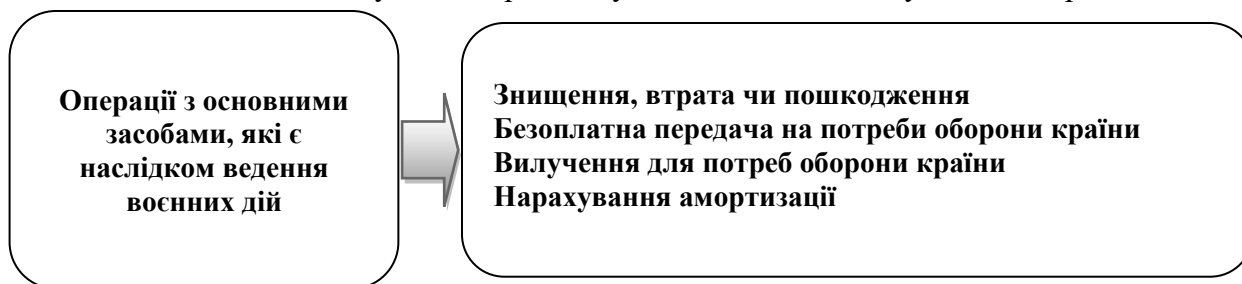

Рис. 1. Ключові операції з основними засобами в умовах воєнного стану

Багатьох суб'єктів підприємницької діяльності торкнулась проблема знищення, втрат чи пошкодження майна під час проведення активних військових дій. У таких ситуаціях важливим є документальна фіксація та з'ясування наслідків для цілей оподаткування. Основою для фіксації суб'єктом господарювання фактів псування, пошкодження чи втрати (знищення) запасів є документи з інвентаризації. Основні правила та порядок документального оформлення інвентаризації активів та зобов'язань визначено у Положенні про інвентаризацію активів та зобов'язань. Також визначено, за яких умов проведення інвентаризації є обов'язковим (у разі встановлення фактів псування цінностей; у разі техногенних аварій, пожежі чи стихійного лиха[3]). Тобто, це стосується випадків такого псування чи втрати основних засобів через війну. За результатами інвентаризації, майно що зазнало пошкодження, підлягає уцінці. Проведення інвентаризації вимагає наявності доступу до активів у зоні воєнних дій, який для

переважної більшості відсутній і залишається таким наразі. Вимоги щодо необхідності інвентаризації пошкоджених активів і досі не змінились (додали лише відстрочку здійснення інвентаризації до того моменту, коли вона стане можлива).

Питання оподаткування ПДВ операцій, пов'язаних із ліквідацією необоротних активів, знищених або зруйнованих у зв'язку з дією обставин непереборної сили, було давно врегульовано ПКУ (п. 14.1.191). На перший погляд, з наведених норм вбачається, що знищення, втрати, руйнування необоротних активів під час воєнного стану не призводять до виникнення податкових зобов'язань із ПДВ. Однак для обґрунтування необхідно формування належної доказової бази, належного документального оформлення списання знищених, зруйнованих та/або втрачених основних засобів у бухгалтерському обліку та наявності сертифіката про форс-мажорні обставини.

Під час воєнного стану, держава має право вилучити у юридичної особи майно на потреби оборони. При цьому, умовою його проведення є обов'язкове попереднє або наступне відшкодування вартості такого майна у повному обсязі. В такій ситуації виникає ряд питань, щодо порядку відображення її в обліку. Озерова О. пропонує у випадку вилучення майна формувати відповідний акт про примусове відчуження або вилучення майна, при цьому таке майно не потрібно списувати з балансу підприємства. Необхідність подальшого його обліку пов'язана із тим, що після закінчення дії правового режиму воєнного стану таке майно повинно бути повернуто власнику. Для забезпечення точності бухгалтерського обліку, рекомендується ввести додатковий субрахунок до рахунку 10 «Основні засоби», із перенесенням на нього всього майна, вилученого державою [2]. Амортизація в цьому випадку нараховується у звичайному порядку. Після повернення майна у власність підприємства, достатньо буде просто перенести його із додаткового субрахунку на попереднє місце його обліку.

У випадку добровільної передачі підприємствами майна або коштів на потреби збройних сил України (ЗСУ), без подальшого їх відшкодування з боку держави, така операція не вважатиметься реалізацією з ціллю оподаткування. При цьому, підприємство має право включити до витрат повну вартість майна чи обсяг коштів, які були добровільно передані на потреби армії [1].

Неможливість повноцінно здійснювати свою діяльність, зумовили у бухгалтерів виникнення суперечностей щодо доцільності та правомірності нарахування амортизації основних засобів, які не використовуються через призупинення діяльності у зв'язку із веденням військових дій. У цьому випадку є два варіанти розвитку подій: перший - амортизація продовжує нараховуватись, так як воєнний стан є форс-мажорною обставиною; другим варіантом є тимчасове виведення з експлуатації основного засобу шляхом видачі відповідного наказу [1]. Яким шляхом розраховувати амортизацію і чи нараховувати її взагалі вирішують вже самі підприємства, чітко встановлених правил для цього немає.

Платник податку у разі примусового вилучення основних засобів під час дії воєнного стану на користь військової адміністрації здійснює коригування фінансового результату до оподаткування відповідно до вимог пп. 138.1 та 138.2 ст. 138 ПКУ.

Отже, запровадження правового режиму воєнного стану суттєво вплинуло на звичний порядок ведення бухгалтерського обліку основних засобів. Зокрема, вітчизняні суб'єкти господарювання, які знаходяться поблизу зони військових дій, стикнулись із необхідністю відображення в обліку операцій, пов'язаних зі знищенням, втратою чи пошкодженням основних засобів та безоплатною передачею чи вилученням для потреб оборони країни. У таких ситуаціях важливим є документальна фіксація та з'ясування наслідків для цілей оподаткування.

Список використаних джерел: 1. Озерова О. Майно юрособи забрали на потреби оборони: що з обліком та податками. *Головбух*. 2022. № 10. URL: <https://egolovbuh.mcfir.ua/960396> (дата звернення 12.11.2022). 2. Прокопова О. М., Кудлаєва Н. В. Бухгалтерський облік в умовах воєнного стану: ключові характеристики та проблемні аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 9-10. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/9-10_2022/8.pdf (дата звернення 12.11.2022). 3. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення 12.11.2022).

УДК 336.71 (477)

Шурпенкова Р. К., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри облікових технологій та оподаткування

Шевців Г. Р., здобувачка вищої освіти

Юрків Р. О., здобувачка вищої освіти

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

РИЗИКИ, З ЯКИМИ СТИКНУЛАСЯ БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Ключові слова: банківська система, ризики, Національний Банк України, військовий стан, фінансова система, кредит, депозит, грошово-кредитна політика.

Сьогодні, в умовах війни, стан економіки України вимагає надійної та ефективної банківської системи, яка відіграє ключову роль у стабілізації фінансової системи, спираючись на яку можна вирішувати нагальні економічні і соціальні проблеми розвитку суспільства.

Від початку війни росії проти України, в Україні були ліквідовані всі компанії та заклади, які належать або чия діяльність напряму пов'язана з росією. 25 лютого 2022 року Національний Банк України (далі НБУ) відкликав ліцензії і ліквідував банки країни-агресора: АТ «Міжнародний резервний банк», який на 100 % належав ПАО «Сбербанк росії» та ПАТ «Промінвестбанк», який на 99,77 % теж належав «ВЕБ. рф».

Із введенням військового стану, НБУ ввів обмеження на роботу банківської системи, а саме: було обмежено транскордонний рух капіталу і зафіксовано валютний курс; банкам заборонено виплачувати дивіденди; введено «кредитні канікули» для позичальників; спрощено низку вимог до операційної діяльності; НБУ не застосовував заходів впливу за порушення банками вимог щодо подання звітності, якщо ці порушення виникли після 24 лютого [3]. Ці обмеження вплинули на операції фізичних осіб та на діяльність суб'єктів господарювання і були направлені на стабілізацію роботи банківської та фінансової системи.

До початку війни кредитні операції були одними з найбільших і затребуваних серед інших банківських операцій. Завдяки кредиту підприємці залучали додаткові ресурси для розширення виробництва і задоволення господарських потреб, також населення залучало кошти на особисті потреби. На початку війни були запроваджені кредитні канікули, зменшені ліміти за кредитними картками. Під час кредитних канікул банки пропонували такі послаблення: відміна обов'язкового платежу на строк від одного до трьох місяців; тимчасове зниження ставок вдвічі або більше; відмова від нарахування штрафів за прострочення.

Зараз попит на кредити знизився і станом на 01 квітня 2022 року державні банки надали кредитів на 12,8 млрд грн., адже «кредитні канікули» ефективні в короткостроковому періоді, тому що знижують боргове навантаження на клієнтів та підвищують довіру клієнтів до установи. Але з часом банки мають відходити від масштабних «кредитних канікул», аби мати змогу фінансувати свої витрати. З 01 червня «кредитні канікули» припинились у багатьох банках України [1].

Депозитні операції є засобом акумуляції додаткових ресурсів для банків. В умовах воєнного часу банки виконують операції за депозитами в повному обсязі, тобто можна відкрити депозит або зняти готівку, але на зняття готівки встановлені певні кількісні обмеження, індивідуальні для кожного банку. Пришвидшення інфляції створює ризики для подальшого утримання вкладів насамперед строкових [3].

З перших днів повномасштабного вторгнення НБУ жорстко регулює обмінний курс та операції з валютою. Для забезпечення цінової та фінансової стабільності НБУ зафіксував офіційний курс гривні до іноземних валют і запровадив низку валютних обмежень. Ці заходи мають на меті запобігти девальвації гривні та відпливу валютних вкладів [2].

Грошовий обіг значно впливає на економіку держави, тому держава використовує заходи грошово-кредитної політики для регулювання економіки, впливу на грошовий обіг та кредитні відносини. Сутність грошово-кредитної політики полягає в зміні пропозиції грошей задля стабілізації основних економічних явищ [4].

Одним із найпоширеніших інструментів грошово-кредитної політики, який використовується банками багатьох країн є політика рефінансування. У випадку кризової ситуації центральний банк буде надавати додаткові ресурси на кредитній основі комерційним банкам,

зادля підтримання їх ліквідності. Кредити рефінансування надаються банкам по обліковій ставці НБУ. Облікова ставка є одним з найважливіших інструментів регулювання банківської діяльності, тому що від її розміру залежить вартість залучених та розміщених ресурсів.

До війни облікова ставка НБУ складала 10 %, а в червні НБУ ухвалив рішення про підвищення облікової ставки до 25% річних, тобто у 2,5 рази. Ми вбачаємо, що найближчим часом це може призвести до зростання ставок як за депозитами так і за кредитами [1].

Сьогодні основними завданнями, які стоять перед НБУ є створення оптимальних умов для виконання банками своїх функцій і обслуговування населення в умовах війни, таким чином, зменшуючи негативний вплив військової агресії на банківську систему.

Зросли ризики з якими стикнулася банківська система під час війни, а саме: макроекономічний ризик, який виражається сильним спадом економіки і дефіцитом бюджету; ризик капіталу – капітал з початку війни змінився незначно, але якщо війна буде довгою, ризик посилиється; кредитний ризик, що пояснюється падінням доходів населення, припиненням роботи підприємств; валютний ризик, але фіксація обмінного курсу і збалансовані валютні позиції поки що стримують цей ризик; ризик прибутковості вважається високим через збитки за кредитами та відрахування до резервів за кредитними збитками [1].

Проаналізувавши ситуацію, що склалась можливо виділити декілька напрямів діяльності, які допоможуть удосконалити роботу банків в період війни:

- 1) ретельно визначати кредитний ризик та проводити реструктуризацію боргів;
- 2) дотримуватися вимог НБУ під час дії воєнного стану;
- 3) удосконалювати системи кіберзахисту.

Отже, дії НБУ на початковому етапі воєнного часу є високопрофесійними і заслуговують найвищої похвали. Банківська система України працює безперебійно, попри масовані ракетні удари по території України, а регулятор перебуває на постійному зв'язку з банками та вживає всіх необхідних заходів для їхньої нормальної роботи. Після завершення бойових дій НБУ разом з банками планує розробити план відновлення основних показників діяльності та графік досягнення мінімальних значень нормативів. Також варто зосередити увагу на ризиках, які притаманні економіці післявоєнного часу та методах її оцінки.

Список використаних джерел: 1. Національний Банк України. Офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 16.08.2022). 2. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: постанова Правління Національного Банку України від 24.02.2022 р. 3. Дорошенко Н. О., Дорошенко О. Г. Першочергові заходи та шляхи реанімації економіки України у військовий час. *MODERN RESEARCH IN WORLD SCIENCE: Proceedings of I International Scientific and Practical Conference Lviv, Ukraine 17-19 April 2022*. Lviv, 2022. С. 1128-1134. 4. Сарахман О. М., Шурпенкова Р. К. Збитки від операційного ризику банків внаслідок нових хвиль пандемії. *Розвиток економіки та бізнес-адміністрування: наукові течії та рішення: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції*, 21 жовтня 2021 р. Київ: НАУ, 2021. Т. 2. С. 273-275.

УДК 657.6

Бездушний В. І., здобувач вищої освіти

Науковий керівник: **Кундря-Висоцька О. П.**, канд. екон. наук, професор, професор кафедри облікових технологій та оподаткування

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

ФОРМУВАННЯ КОНСОЛІДОВАНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА ЇЇ АУДИТ

Ключові слова: консолідована фінансова звітність, материнське підприємство, дочірні підприємства, аудит.

Зі значним поширенням об'єднань кількох взаємозалежних підприємств, з метою збільшення ефективності їх функціонування, виникає необхідність достовірного відображення інформації про фінансовий стан та результати діяльності групи в цілому. Так, асоційована група у складі материнського та дочірніх підприємств повинна складати консолідовану фінансову звітність [1, с. 176].

Під консолідованою фінансовою звітністю розуміється система показників, які відображають фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів материнського та його дочірніх підприємств у розрізі суб'єктів господарювання та як єдиної економічної одиниці, які сформовані за допомогою спеціальних процедур.

Процес формування консолідованої фінансової звітності включає в себе ряд етапів і облікових процедур, які відображені на рис. 1.

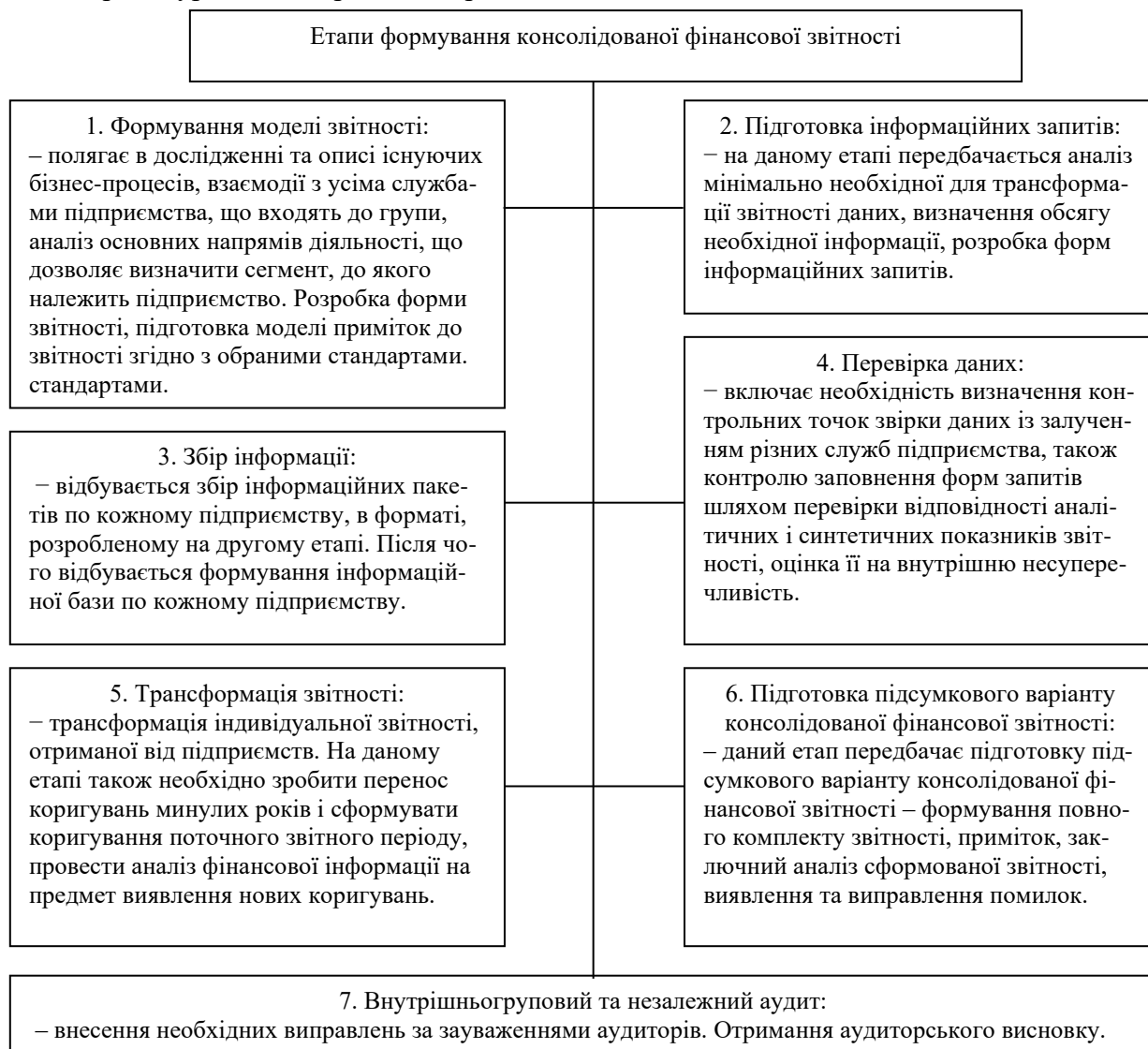

Рис. 1. Основні етапи формування консолідованої фінансової звітності підприємств

Консолідована фінансова звітність формується на основі індивідуальної фінансової звітності підприємства. Вона складається з усієї сукупності показників контрольованих підприємств і відображає реальне фінансове становище та результати діяльності всіх підприємств, що відносяться до сфери консолідації.

Методика формування консолідованої фінансової звітності викладена в НП(С)БО 2 «Консолідована фінансова звітність» та МСБО 10 «Консолідована фінансова звітність», але форми консолідованих фінансових звітів наведені в НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2, 3].

Подає консолідовану фінансову звітність материнське підприємство, але інформаційними джерелами для її заповнення є індивідуальні фінансові звіти підприємств, що входять до групи.

Консолідована фінансова звітність підлягає обов'язковому підтвердженню її аудитором. Практична реалізація теоретичних основ моделювання аудиту консолідованої фінансової звітності ґрунтується на побудові організаційно-інформаційної моделі, яка визначає сти-

слу характеристику аудиторського процесу щодо суб'єктів та об'єктів дослідження, мети і завдань, системи показників, які визначають параметри об'єктів, інформаційного та методичного забезпечення.

Особливості методики аудиту консолідованої фінансової звітності зумовлені насамперед специфікою підготовки такої звітності та структурою підприємств, які їх використовують. Важливим фактором тут є наявність ряду дочірніх підприємств, які формують власні звіти з метою подальшої консолідації із звітністю материнської компанії. При цьому аудит дочірніх підприємств та консолідованої фінансової звітності можуть здійснюватися різними аудиторськими фірмами або аудиторами, що значно знижує рівень довіри до думки аудитора щодо стану консолідованої звітності.

Список використаних джерел: 1. Крупка Я. Д. Консолідована звітність у постіндустріальній економіці. *Економічний аналіз. Збірник наукових праць ТНЕУ*. 2015. Т. 22, № 1. С. 174-180. 2. Міжнародний стандарт фінансової звітності 10 «Консолідована фінансова звітність» міжнародний документ від 01.01.2013 р. № 929_065. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. 3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 628. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

УДК 657

Гужва А. В., здобувачка вищої освіти групи ЗМОА-211

Науковий керівник: **Сакун О. С.**, д-р екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Ключові слова: облік, доходи, витрати, собівартість, калькулювання.

Сучасні умови ринкової економіки України обумовлюють оновлення методів та форм економічного управління підприємством, а також оновлення підходів до визначення місця в сучасній інформаційній системі бухгалтерського обліку та аудиту.

Наразі теоретичні, економічні та правові передумови розвитку системи обліку та аудиту в Україні сприяють поглибленому вивченню теоретичних обґрунтувань та практичних розробок проблем бухгалтерського обліку та аудиту доходів сучасних підприємства витрат.

Дослідженню проблем обліку доходів і витрат були присвячені чисельні праці вітчизняних учених-економістів В. Базилевича, В. Бланка, В. Плаксієнка, Г. Нашкерської, Ф. Бутиця, В. Шияна, М. Грещака, Н. Шмиголя, М. Чумаченка, С. Голова, І. Селіверстової, І. Зозулі, Н. Ілюхіна, Б. Нідлза, М.Ф. Ван Бреда, Д. Міддлтона, Р. Мюллендорфа, Дж. Фостера, Е.С. Хендриксена та інших.

Автори цих публікацій описують економічну сутність понять «доходи» та «витрати», проблеми бухгалтерського обліку доходів від операційної діяльності та витрат матеріальних ресурсів та шляхи їх вирішення, проблеми класифікації доходів та витрат підприємств, описуються методи калькулювання собівартості та необхідність їх розширення, виходячи з галузевих особливостей всіх підприємств.

Сьогодні в обліку доходів та витрат, які в сукупності формують фінансовий результат діяльності підприємства існує багато протиріч. Дослідження питань з організації обліку дозволяє побачити, що в методологічних підходах до обліку на підприємстві існують розбіжності щодо відображення результатів фінансової діяльності підприємства та відображення цих показників у фінансовій звітності підприємства. Ці розбіжності можуть призвести до помилок, які викривляють дані про доходи та витрати у звітності підприємства. Це потребує детального вивчення з метою недопущення ускладнення податкового та бухгалтерського обліку.

Серед сучасних проблем обліку доходів та витрат підприємств України основною є неповне відображення доходів та витрат підприємств у сучасній системі обліку. Найчастіше можна зустріти так званий «тіньовий бізнес», де поза обліком залишається витрати на оплату

праці, для покриття яких використовують «тіньові доходи» підприємств. Також, як правило, занижується дохід від реалізації продукції (робіт, послуг), це сприяє зменшенню бази для оподаткування податком на додану вартість підприємств.

Ще однією проблемою є відсутність єдиної в країні інформаційної бази нормативних значень для контролю та обліку доходів та витрат підприємства. Створення такої інформаційної бази дуже необхідно Україні для боротьби з «тіньовою» економікою. Зараз «тіньові» витрати - це основний каталізатор для формування «тіньових» доходів. Також можна виділити в обліку витрат і доходів проблему відповідальності обліково-контролюючої системи підприємства згідно чинного законодавства України з питань обліку та контролю доходів та витрат [2].

Гостро постає в обліку на підприємствах проблема постійних розбіжностей між податковим обліком доходів та витрат і бухгалтерським обліком. Це сприятиме виникненню подвійного обліку на підприємстві доходів і витрат, тому потребує швидкого усунення шляхом удосконалення цих питань чинного законодавства України [3].

Виходячи з вище зазначених сучасних проблем можна запропонувати наступні шляхи вдосконалення обліку доходів та витрат підприємства [1]:

– визначення основні напрямки автоматизації обліку доходів та витрат підприємства для ускладнення їх приховування;

– оновлення та доповнення план рахунків, додавши субрахунки третього та четвертого розряду;

– збільшення доходів підприємства, шляхом використання сучасної системи управління стимулювання та мотивація працівників до підвищення кваліфікації щодо бухгалтерського обліку;

Отже, сучасна система обліку доходів і витрат в Україні потребує використання сучасних методів та нових шляхів у вирішенні широкого спектра проблем. Приділення уваги проблемам обліку витрат і доходів, як джерела формування результатів діяльності суб'єктів господарювання, дозволить вчасно виявити перспективні шляхи розвитку підприємств.

Список використаних джерел: 1. Кузнецова С. О. Сучасні проблеми і шляхи вдосконалення управлінського обліку витрат підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: зб. наук. пр. Сер.: Економіка і менеджмент* / гол. ред. Т. В. Деркач. Одеса: Гельветика, 2020. Вип. 45. С. 188-192. 2. Маренич Т. Методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції на підприємствах України. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2009. № 3. 12 с. 3. Моссаковський В. Система контролю витрат виробництва за сучасних умов. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2002. № 9. С. 224-225. 4. Прохоров К. О. Адміністративна відповідальність за порушення порядку подання декларації про доходи та ведення обліку доходів і витрат: дис. канд. юрид. наук / ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом». Київ, 2021. 261 с.

УДК 657.37

Кабрус М. В., здобувачка вищої освіти 1 курсу, група ЗМОА-221

Науковий керівник: **Перетяцько Ю. М.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ ЗВІТНОСТІ ДЛЯ ЦІЛЕЙ УПРАВЛІННЯ

Ключові слова: формування звітності, внутрішня звітність, управлінська звітність, управління підприємством, управлінські рішення.

У сучасних умовах, у зв'язку з активним розвитком економіки, виникає необхідність формування такої звітності, яка б задовольнила потреби не лише зовнішніх користувачів, а й внутрішніх, для прийняття оптимальних управлінських рішень.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» підприємство самостійно розробляє систему і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності і контролю господарських операцій. Внутрішньогосподарський (управлінський) облік - система збору, обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством [1].

Внутрішня звітність є конфіденційною та складається з урахуванням специфіки діяльності підприємства, її форма, зміст та строки подання встановлюють внутрішньо-розпорядчими документами, відповідно до вимог внутрішніх користувачів.

Формування внутрішньої звітності – складний процес, що потребує поглибленого вивчення інформації, яка потрібна управлінському персоналу, розуміння стратегії підприємства, та інформаційних можливостей облікової системи.

Внутрішня звітність використовується для планування, прогнозування, контролю та аналізу діяльності підприємства. Від якості внутрішньої звітності напряду залежить ефективність управління підприємством. Хоча наразі формування внутрішньої звітності впроваджено не на всіх підприємствах, у зв'язку з низкою факторів:

- керівництво багатьох підприємств не впевнене в необхідності ведення управлінського обліку та відповідно формуванні управлінської звітності.

- не вистачає кваліфікованих кадрів, здатних якісно розробляти форми внутрішньої звітності.

- відсутність законодавчої регламентації, на відміну від фінансової звітності, щодо якої є затверджені форми, порядок та строки подання, у зв'язку з чим виникає проблема не систематичного та безвідповідального подання звітності, відсутність розвитку та удосконалень.

Управлінська звітність має ґрунтуватися на системі принципів, серед яких виділяють три групи. Перша група – принципи, що визначають теоретичну основу управлінської звітності, наприклад принцип системності, науковості, професійне судження. До другої групи відносять принципи, що визначають склад і структуру управлінської звітності, такі як принцип корисності, достатності, закінченості та наочності. Третя група – принципи, що визначають порядок складання управлінської звітності, зокрема принцип достовірності, послідовності та конфіденційності [2].

При формуванні внутрішньої звітності слід врахувати як внутрішні, так і зовнішні фактори. Зокрема слід детально дослідити, яку саме інформацію слід відображати у звітності виходячи з потреб управлінського персоналу. Окрім розробки самих форм звітності, необхідно розробити інструкцію щодо їх заповнення та подання, а також створити систему внутрішнього контролю аби забезпечити відповідний нагляд за систематичністю подання внутрішньої звітності керівництву підприємства. Також враховуючи зовнішні фактори (поява нових об'єктів обліку, видів діяльності тощо), необхідно оперативно реагувати на зміни та додавати нові показники або навіть створювати нові форми звітності.

Раціональна побудова системи внутрішньогосподарської звітності забезпечить вирішення таких завдань: представлення інформації внутрішнім користувачам для прийняття поточних та стратегічних рішень; оцінка стану внутрішнього середовища підприємства, виявлення вузьких місць, сильних і слабких сторін його діяльності; контроль за діяльністю центрів відповідальності; планування діяльності суб'єкта господарювання[3].

Отже, існує ряд проблем щодо формування внутрішньої (управлінської) звітності, однак її наявність може значно підвищити ефективність управління підприємством за умови дотримання всіх принципів складання та подання управлінської звітності, а також за умови приділення достатньої уваги внутрішньому контролю та постійному удосконаленню форм внутрішньої звітності. Складання управлінської звітності допомагає детальніше проаналізувати всі сфери діяльності підприємства та полегшує планування діяльності.

Список використаних джерел: 1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. зі змінами та доповненнями № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>. 2. Гладій І. О. Управлінська звітність підприємства: принципи формування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 25. С. 604-608. URL: <http://www.global-national.in.ua/archive/23-2018/118.pdf>. 3. Задорожній З., Омецінська І. Внутрішньогосподарська звітність у системі управління підприємством. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. № 4. С. 169-184. URL: <http://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1193>

ПРОЦЕДУРИ ПОВНОЇ КОНСОЛІДАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Ключові слова: консолідація, консолідована фінансова звітність, група, материнське підприємство, дочірнє підприємство.

Нинішню світову економіку складно уявити без процесів зі злиття та поглинання, реорганізації та оптимізації структури холдингів. Консолідована фінансова звітність покликана забезпечити потреби користувачів у фінансовій інформації про діяльність групи, як про спільний суб'єкт господарювання. Тому дана тема є надзвичайно актуальна в сьогоденних реаліях, коли повсякчас з'являються нові виклики й запити суспільства.

Консолідація фінансових звітів – це комплексна процедура, яка спрямована на об'єднання та синхронізацію у майбутньому звітності, що подається окремими підприємствами єдиної групи [1]. Така процедура проводиться у випадках, коли потрібно отримати комплексні дані щодо фінансового стану та результатів діяльності консолідованих підприємств.

В теорії консолідації є поняття «група». Виходячи з нормативно-правових документів, група – це група юридичних осіб, що складається з підприємства, яке контролює інші підприємства (материнське підприємство), та всіх підприємств, які ним контролюються (дочірніх підприємств) [2]. Група може створюватися для того, щоб провести процедуру злиття кількох підприємств у єдиний холдинг. Також консолідація необхідна у разі, якщо одна компанія планує викупити велику частку іншої та у майбутньому виступати на ринку як контрольний учасник. Тоді материнська компанія здійснює контроль за іншими підприємствами, отримує право впливати на фінансову політику і не лише.

Дочірнє підприємство є контрольованим материнським підприємством за умови, що материнське підприємство має владні повноваження і має фактичну можливість для здійснення цих повноважень. Крім того, результати діяльності дочірнього підприємства безпосередньо призводять до змін у складі і вартості активів, зобов'язань, власного капіталу материнського підприємства. Наявність прав захисту інтересів інвестора не є ознакою контролю [3].

Підготовкою консолідованої звітності займається, як правило, материнська компанія. Отриманий консолідований звіт дає можливість побачити об'єктивні та максимально точні дані інвесторам та керуючим. Вимога підготовки консолідованого звіту є цілком виправданою, оскільки лише за даними материнської компанії неможливо судити про реальне фінансове становище групи підприємств і, відповідно, реально оцінити можливу прибутковість інвестицій.

В Україні підприємства складають консолідовану фінансову звітність відповідно до норм діючого законодавства, або за національними або міжнародними стандартами.

До складу річної консолідованої фінансової звітності входять наступні форми:

- Консолідований баланс;
- Консолідований Звіт про фінансові результати;
- Консолідований Звіт про рух грошових коштів;
- Консолідований Звіт про власний капітал;
- Примітки до консолідованої фінансової звітності.

Існують ключові етапи консолідації фінансової звітності, які наведені нижче.

1. За кожним підприємством, яке входить до складу групи, готується окремий фінансовий звіт. Виявляються операції, які стосуються групи і можуть призвести до отримання прибутку чи збитків. Проводиться оцінка обсягу прибутків та збитків, які не були реалізовані.

2. Проводиться розрахунок гудвілу – ділової репутації.

3. Виконується консолідація капіталу по кожному підприємству у складі групи.

4. Здійснюється процедура оцінки та відокремлення неконтрольованої частки в активах та прибутку, яка розраховується на дату фактичного злиття.

5. Складання консолідованих форм фінансової звітності.

Основні складності консолідації фінансової звітності полягають у тому, що необхідно відокремити внутрішньогрупові операції, попередити ризик повторного рахунку, який може призвести до штучного збільшення фінансових показників. «Методика складання консолідованої фінансової звітності та процес консолідації взагалі є досить складними та передбачають збір та обробку великої кількості обліково-економічної інформації, застосування прийому елімінування, здійснення розрахунку значної кількості показників тощо» [4 с. 140].

Метод повної консолідації застосовується для дочірніх організацій, які пройшли процедури придбання чи злиття. У даному випадку під консолідацію потрапляють всі активи учасників групи, а права меншості (неконтрольована частка) відображаються в пасиві консолідованого балансового звіту окремо. Група підприємств сприймається, як один економічний об'єкт, який здійснює господарську діяльність. «Повна консолідація (Entity concept) виходить з того, що група є єдиним економічним утворенням, при цьому консолідації підлягають всі чисті активи дочірніх компаній (пріоритет контролю над володінням), а права меншості відображаються в пасиві консолідованого балансового звіту. Варіаціями цього методу є метод придбання і метод об'єднання інтересів. Використовується для дочірніх підприємств, що утворилися в результаті або придбання, або злиття» [5]. При повній консолідації насамперед виключаємо із консолідованої звітності інвестиції материнської і дочірньої компанії. Коригування потрібно провести на дату придбання контролю.

Отже, консолідація не повинна зводитися до простого додавання аналогічних статей балансу. Процес консолідації передбачає цілий ряд спеціальних розрахунків, в результаті яких користувачі отримують правдиву та неупереджену інформацію про фінансово-майнове становище групи як єдиної економічної одиниці. «Вдосконалення складання консолідованої фінансової звітності повинно відбуватися на різних рівнях: на рівні держави, на рівні підприємства та у вищих навчальних закладах» [4 с. 141].

Список використаних джерел: 1. Акімова Н. С., Асває Азадєн. Методичні підходи до трансформації фінансової звітності відповідно до вимог МСФЗ. *Проблеми економіки*. 2018. № 4. С. 286–293. 2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996- XIV. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14 (дата звернення 7.11.2022 р.). 3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-13#Text> (дата звернення 4.11.2022 р.). 4. Сторожук Т. М., Коротяєва І. Консолідація фінансової звітності: зарубіжний досвід та вітчизняні проблеми. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 38. Частина 2. С. 137-142. 5. Яцишин С. Р. Методика і технологія консолідованої фінансової звітності. *Ефективна економіка*. 2016. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5113>.

УДК 657

Райська О. С., здобувачка вищої освіти групи ЗМОА-211

Науковий керівник: **Гливенко В. В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

КОНТРОЛЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗАПАСНИХ ЧАСТИН ПІД ЧАС РЕМОНТУ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ: КЛЮЧОВІ РИЗИКИ ТА КОНТРОЛЬНІ ПРОЦЕДУРИ

Ключові слова: *військова техніка, ремонт, запасні частини, контроль, ризики, контрольні процедури.*

В умовах ведення бойових дій військова техніка зазнає особливо інтенсивного використання, що прискорює знос вузлів та агрегатів внаслідок їх особливо посиленої експлуатації. Окрім того, значна частина зразків військової техніки, якою укомплектовані Збройні Сили України (далі – ЗСУ), морально і фізично застаріла і також потребує постійного обслуговування. За таких обставин, на сьогодні особливої актуальності набуває питання її швидкого та якісного ремонту, який здебільшого полягає в заміні зношених запасних частин.

Роль системи техобслуговування та ремонту машин і озброєння не варто недооцінювати, адже вона займає одне з ключових місць в підтримці боєздатності армії. Натомість, дана система потребує нагального оновлення й зміни стратегії [2], одним із шляхів досягнення якої є вдосконалення й постійне дотримання всіх елементів внутрішнього контролю.

В структурі оборотних активів бюджетних установ ЗСУ запасні частини для ремонту різного роду техніки й спецобладнання займають вагому, якщо не найбільшу частину запасів.

Для правильної організації обліку запасів та контролю за їх витрачанням важливе значення має раціональне ведення складського обліку, правильне оформлення і своєчасне надходження до фінансово-економічної служби (згідно графіка документообігу) первинних документів щодо руху запасів, відповідна організація синтетичного й аналітичного обліку матеріалів у бухгалтерії, контроль з боку її працівників за організацією складського господарства, періодичні інвентаризації матеріальних цінностей та регулярні звірки [1].

Контроль використання запасних частин є частиною системи внутрішнього контролю будь-якої бюджетної установи ЗСУ і полягає в дотриманні наступних ключових моментів:

- забезпечення складських приміщень роздільним та надійним зберіганням запасних частин, витратних матеріалів, комплектувальних виробів і готової продукції;
- дотримання безпеки під час зберігання токсичних, пожежо- і вибухонебезпечних, а також радіоактивних речовин;
- роздільне зберігання придатної до експлуатації продукції від непридатної;
- обмежений доступ у приміщення, дозволений лише уповноваженому персоналу установи;
- вхідний внутрішній контроль матеріалів та компонентів [3].

Головне завдання внутрішнього контролю – забезпечення найефективнішого та найрезультативнішого використання наявних ресурсів. На нашу думку, досягненню цього завдання в першу чергу сприяє дотримання такого типового контрольного заходу як авторизація та підтвердження. Він полягає в регламентації повноважень щодо прийняття рішень та участі в конкретних операціях так, щоб на всіх етапах руху запасних частин відбувався фаховий контроль як з економічно-юридичної, так і з науково-технічної точок зору [3].

Найбільш часті економічні ризики, що виникають в процесі закупівлі й використання запасних частин в установах ЗСУ, а також контрольні процедури щодо їх усунення систематизовано в таблиці 1.

Таблиця 1

Ключові ризики та контрольні процедури щодо використання запасних частин під час ремонту військової техніки

Ризик	Контрольні процедури
Завищення вартості запасних частин та комплектуючих	<ul style="list-style-type: none"> • Здійснення моніторингу ринкових цін • Погодження проектів договорів щодо визначення вартості робіт та ціни запасних частин та комплектуючих у структурних підрозділах Міністерства оборони України та Генерального Штабу ЗСУ
Оплата робіт, що фактично не виконувалися, але внесені до актів виконаних робіт	<ul style="list-style-type: none"> • Узгодження переліку ремонтних робіт до їх виконання • Проведення вибіркової перевірки виконаних ремонтів
Підписання актів виконаних робіт без укладених договорів	<ul style="list-style-type: none"> • Погодження проектів договорів у структурних підрозділах Міністерства оборони України та Генерального Штабу ЗСУ • Проведення оплат тільки за умови наявності договорів
Виконання ремонтних робіт виїзними бригадами	<ul style="list-style-type: none"> • Затвердження переліку робіт, що виконується екіпажами (водіями) та ремонтними органами військових частин • Затвердження процедури надання послуг з ремонтних робіт виїзними бригадами
Оплата використаних комплектуючих (запасних частин) при їх наявності на складах (базах) військової частини та центру	<ul style="list-style-type: none"> • Узгодження першочергового використання наявних у військовій установі запасних частин • Перевірка центральною службою забезпечення актів виконаних робіт до їх підписання командирами військових частин з метою встановлення кількості використаних комплектуючих [3]

Відсутність процедур контролю щодо обліку й використання запасів військової установи може стати причиною появи нових істотних ризиків, тому доцільно також періодично проводити самооцінку внутрішнього контролю, яку організовує керівник (начальник, командир) військової установи із залученням внутрішньо-перевірочної комісії, до складу якої мають обов'язково входити фахівці з ремонту відповідної техніки та представник фінансово-економічної служби.

Пошук найбільш раціональних підходів до придбання й використання запасних частин дозволяє не тільки оперативно відновлювати працездатність військової техніки та здешевлювати її ремонт, а й більш ефективно використовувати бюджетні кошти й державні ресурси в цілому, що є особливо важливим в умовах військового стану та надскладної економічної кризи.

Список використаних джерел: 1. Атамас П. Й. Облік у бюджетних установах: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 288 с. 2. Кривцун В. І., Нагачевський В. Й., Баранов А. М. Порівняльний аналіз існуючих систем технічного обслуговування і ремонту машин інженерного озброєння. *Вісник машинобудування та транспорту*. 2015. № 1. С. 33–45. 3. Організація внутрішнього контролю та управління ризиками: метод. посіб. : Військова навчально-методична публікація з організації внутрішнього контролю та управління ризиками. Жовтень, 2019. 180 с. URL: [https://www.mil.gov.ua/content/pdf/vnytr_control/vp%208-00\(01\).01.pdf](https://www.mil.gov.ua/content/pdf/vnytr_control/vp%208-00(01).01.pdf).

УДК 657

Хоменко К. Ю., здобувачка вищої освіти, група ОА-191

Науковий керівник – **Гнедіна К. В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СПЕЦІАЛІСТА З УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Ключові слова: критичне мислення, гнучкі навички, управлінський облік, управлінські рішення, спеціаліст у сфері управлінського обліку.

Сучасне зовнішнє середовище, у якому функціонують підприємства, є дуже мінливим та швидко змінюється, постійно з'являються нові проблеми та виклики, які впливають на бізнес. Професіонали з управлінського обліку, основною роботою яких є збір, систематизація, аналіз інформації для прийняття рішень, мають комплексно підходити до розв'язання тієї чи іншої проблеми, у чому їм можуть допомогти гнучкі навички (soft skills).

Дуже важливими для працівника, що займається управлінським обліком, є спілкування (як письмове, так і усне), вміння слухати та чути, навички переконання, роботи в команді, гнучкості та адаптивності, розвинені лідерські якості, уміння організувати свій час, а також навички критичного і креативного мислення. Досить часто на початку кар'єри працівники не повною мірою демонструють такі навички, у тому числі критичного мислення. У той же час в умовах великого інформаційного потоку критичне мислення може допомогти орієнтуватися в інформації, яка нас оточує, впорядковувати її та отримувати найнеобхідніші дані. Також таке мислення надає змогу приймати виважені та раціональні рішення, не піддаватися різним маніпуляціям. Сучасний нестабільний політичний та економічний стан дуже сильно впливає на розвиток як усього підприємницького сектору, так і на кожне підприємство окремо. Навіть не беручи до уваги такі глобальні проблеми, найменші зміни у організації діяльності та виробничому процесі можуть вплинути на управлінські рішення керівництва. Тому спеціалістам з управлінського обліку доцільно аналізувати різні джерела інформації для того, щоб знайти рішення, яке зможе покращити діяльність підприємства та підвищити його конкурентоспроможність як на вітчизняному, так і на міжнародному ринках.

Поняття «критичне мислення» з'явилося лише у минулому столітті. Бенджамін Блум визначив його як мислення вищого рівня [1]. Терно С. О. ж вважає, що це наукове мислення, найсуттєвішими ознаками якого є критика, обґрунтованість та доведення [2]. Загалом у розуміння критичного мислення входить вміння пошуку необхідної інформації, її аналізу, оцінки та застосування. Все це необхідно для фахівця з управлінського обліку. Адже, маючи велику кількість інформації з різних відділів, фахівець мусить розібратися у ній, знайти проблемні ділянки та шляхи вирішення проблем. Використовуючи критичне мислення, працівник виходить за межі звичайних цифр і стандартних процесів, щоб знайти нові стратегії розвитку підприємства та підвищити ефективність роботи.

Спеціалісти з управлінського обліку концентрують увагу на прогнозуванні майбутнього прибутку, розробці більш ефективної політики управління фірмою, підготовці пропозицій для найвищого управлінського персоналу, а не лише на підрахунку фінансових показників. Тобто такі фахівці мають правильно інтерпретувати зміст тих чи інших даних. Вивчаючи «Звіти про фінансові результати», спеціаліст з управлінського обліку має бачити не тільки понесені витрати компанії та отримані доходи, а й виявляти загальні тенденції та причини погіршень результатів діяльності підприємства. Також критичне мислення допомагає уникнути негативних наслідків та втрат від необдуманих, необґрунтованих рішень.

У цілому критичне мислення необхідно для того, щоб [3]:

- порівнювати та аналізувати інформацію з різних джерел;
- оцінювати достовірність даних;
- знаходити невідповідності у звітах, облікових даних, процесах;
- оцінювати можливі альтернативи;
- висувати припущення;
- приймати та формулювати виважені висновки;
- чітко обґрунтовувати управлінські рішення.

Згідно з дослідженнями 93% керівників звертають увагу на гнучкі якості під час співбесіди, у тому числі на здатність критично мислити, але більшість компаній не мають розвинутої системи, у якій співробітники могли б їх розвивати [4]. Удосконалення таких навичок є необхідним процесом. Інвестиції, вкладені у розвиток критичного мислення, креативності, комунікації та інших навичок, як правило, є дуже прибутковими. Аналізуючи такі вкладення, можна зазначити, що їх віддача у 17 разів перевищує суму понесених витрат, і більша частина працівників, що пройшли навчальні курси, використовують здобуті навички на практиці [5]. Для того щоб досягти спільної мети – підвищити ефективність та прибутковість компанії, сприяти розвитку гнучких навичок мають не тільки співробітники, а й керівники.

Отже, наявність такої гнучкої навички як критичне мислення є дуже важливою для професіонала з управлінського обліку. Розвинене критичне мислення допомагає не тільки вірно проаналізувати фінансову та нефінансову інформацію, запобігти негативним наслідкам, втраті фінансових ресурсів та часу, а й запропонувати різні ідеї для покращення фінансово-економічного стану підприємства. Критичне та нестандартне (креативне) мислення сприяє ідентифікації бізнес-ризиків та визначенню нових шляхів розв'язання оперативних та стратегічних задач, які постають перед управлінським персоналом.

Список використаних джерел: 1. Bloom B. Handbook on formative and summative evaluation of student learning. Hastings, Madaus, 1971. 2. Терно С. О. Критичне мислення: методи та стиль навчання. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2019. № 52. Т. 2. С. 183-189. 3. Критичне мислення в новій реальності. *Executives*: вебсайт. URL: <https://executives.com.ua/krytychne-myslennia-v-novii-realnosti>. 4. Король С., Ключко А. Hard та soft skills бухгалтера. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2020. № 3. С. 147-159. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1004242.pdf>. 5. Критичне мислення - загублений елемент управлінського розвитку. *Management.com.ua*: вебсайт. URL: <https://www.management.com.ua/notes/critical-thinking.html>.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ВИТРАТ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Ключові слова: облік витрат, повний облік витрат, сільське господарство, екологізація, цілі сталого розвитку.

Без стабільного функціонування галузі сільського господарства України неможливий розвиток економіки країни та забезпечення сталого розвитку на локальному та глобальному рівнях. У «Цілях сталого розвитку України на період до 2030 року», агропромислове виробництво визначається як центральний локомотив української економіки, а сільське господарство є його провідною ланкою, стратегічно важливою галуззю, гарантом продовольчої безпеки, що формує значну частину валового внутрішнього продукту (11,4 % ВВП в 2021 р.) та майже половину обсягу експорту товарів (45,1 % у експорті товарів за 2021 р.) [1].

В умовах глобалізації світогосподарського комплексу сучасне сільське господарство наносить значну шкоду довкіллю, призводячи до таких наслідків, як: зміна клімату, забруднення навколишнього середовища (води, ґрунту, повітря), втрата біорізноманіття. Сільськогосподарське виробництво значно впливає на придатну для життя територію та на екосистеми. Навантаження на здоров'я, суспільство та навколишнє середовище, пов'язані з продуктами харчування та сільським господарством, є суттєвими. Для відображення реальних змін у світі та досягнення цілей сталого розвитку необхідно визначити реальну вартість сільськогосподарської продукції. Така вартість може бути відображена через систему обліку витрат. У системі управлінського обліку доцільним може стати повний облік витрат – це підхід, який оцінює екологічні, соціальні та економічні витрати та вигоди від виробництва продуктів харчування та робить ці витрати та вигоди «видимими», щоб вони могли бути врахованими у процесі прийняття рішень [2, 3].

Повний облік витрат може служити мірилом для всіх систем виробництва та споживання, що базуються в сільськогосподарському виробництві, від первинного виробництва до кінцевого споживання, включаючи потоки відходів і переробку матеріалів. Екологічні, а також людські витрати та вигоди збільшуються, коли продукти просуваються через ланцюг створення вартості до кінцевого споживача. Наприклад, загальний вплив оброблених харчових продуктів залежить від впливу на навколишнє середовище виробництва їх сировинних інгредієнтів, процесів перетворення цих інгредієнтів, а також розподілу кінцевого продукту, включаючи пакування, транспортування, зберігання тощо. Повний облік витрат може бути застосований до певних сегментів ланцюжка створення вартості та/або всього сільськогосподарського сектора (рис. 1) [2, 3].

Отже, облік і калькулювання собівартості продукції за повними витратами передбачає включення витрат на виробництво, збут та економічні вигоди від екологізації сільськогосподарського виробництва, тобто має економічний сенс при використанні в господарській діяльності. Обґрунтований вибір такого підходу до обліку витрат може надати сільськогосподарським підприємствам низку переваг, у тому числі й можливість більш ефективного контролю різних видів витрат. У обліковій політиці сільськогосподарських підприємств необхідно розкривати питання щодо обраних методів обліку витрат та детально зазначати склад повних витрат.

Рис. 1. Особливості та теорія зміни повного обліку витрат у сільському господарстві
Джерело: [3, с. 3].

На сьогодні доцільно продовжувати вдосконалювати підходи до обліку витрат в сільському господарстві, які б дозволили отримати точну та повну інформацію для прийняття рішень та управління витратами.

Список використаних джерел: 1. Цілі Сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь. 2017. URL: <http://surl.li/dqapk>. 2. Barg Stephan, Swanson Darren. Full Cost Accounting for Agriculture. International Institute for Sustainable Development. Published July 2004. URL: <http://surl.li/dsgts> 3. Full Cost Accounting to Transform Agriculture and Food Systems. IFOAM Organics International. Published February 2019. URL: <http://surl.li/dsgua>.

СЕКЦІЯ 3

Економічний аналіз діяльності підприємств: стан та перспективи розвитку

УДК 336.71(477)

Рудницький В. С., д-р екон. наук, професор, професор кафедри облікових технологій та оподаткування

Волишина А. В., здобувачка вищої освіти

Львівський Національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Ключові слова: аналіз, оцінка, ефективність, маркетинг, досвід, інструменти.

Економічний аналіз відноситься до науки, яка вивчає економіку підприємства, економіку галузі та загальну економіку, і є спеціалізованою системою знань для вивчення економічної діяльності. Сучасні наукові дослідження базуються не на ідеологічних засадах, а на основі глибокого аналізу теоретичних положень, статистичної інформації, практичних даних. Тому питання економічного аналізу відіграють важливу роль при оцінці ефективності господарської діяльності та пошуку шляхів її підвищення. Будь-яка підприємницька діяльність потребує постійного контролю за своїм розвитком, аналізу процесів, під дію яких потрапляє підприємство в сучасних умовах господарювання. Це пов'язано із зміною економічних умов, в яких працює підприємство, кон'юнктури ринку, податкового законодавства.

Господарська діяльність вимагає постійного якісного аналізу економічних процесів і явищ, а також нерозривно пов'язані з економічною ситуацією, в якій працюють суб'єкти господарювання, і зміни в національній законодавчій базі. Ефективність діяльності підприємства відображається рядом економічних показників, які в цілому відображають результати діяльності і потенціал економічного розвитку суб'єктів господарювання. До того ж важливу роль відіграє раціональна організація економічного аналізу [4].

Розвиток ринкових відносин передбачає не тільки локальне аналітичне дослідження діяльності підприємства, а і вміння фінансового менеджера оцінювати ситуацію в масштабі регіону. Керівник підприємства, фінансовий менеджер, управлінець будь якого рівня повинен вміти бачити перспективи не тільки свого підприємства, але і своїх конкурентів; він повинен вміти зіставляти їхні результати з власними, а для цього він повинен знати систему показників, а також їхні характеристики і взаємозв'язок. Таке знання дає економічний аналіз, в процесі якого розробляються конкретні напрямки раціонального розв'язання ситуацій, які склалися.

Сьогодні важливе місце посідає маркетинговий аспект корпоративної діяльності, який виражається у формуванні режиму управлінського мислення, орієнтованого на вимоги споживачів, утриманні конкурентної позиції та максимальному використанні сприятливих умов участі на ринку [2]. Це призвело до розширення масштабів аналітичного дослідження, зміни орієнтації його дослідницьких завдань і загальної зміни загальної моделі комплексного економічного аналізу.

Загальна ефективність підприємства також є основою для прийняття оптимальних управлінських рішень. Важливою особливістю розвитку економічного аналізу в сучасних умовах є використання в його реалізації новітніх досягнень світової науки і практики, збагачення методичних бібліотек, широке використання евристичних методів, розширення об'єктного аналізу прийняття рішень, та посилення вибору найбільш ефективних варіантів управління в конкурентних умовах мотивації [1].

На даному етапі функціонування підприємства перед економічним аналізом вже постало багато проблем. Для покращення його роботи необхідно вжити певних заходів на підприємстві країни, які не тільки дозволяють суб'єкту господарювання функціонувати ефективно, але також забезпечує стан стабільного росту. Зокрема, необхідно створити єдину систему економічного аналізу, яка поєднує в собі аналіз усіх видів діяльності. Це має бути пов'язано з багатоперіодною системою прогнозування на основі закономірностей і тенденцій, виявлених аналізом.

Необхідно створити єдину обґрунтовану систему показників оцінки діяльності підприємства. Ефективність економічного аналізу та реструктуризація інформаційних потоків щоб підвищити ефективність бізнесу, необхідно підтримувати комплексність аналізу [3]. Тому завдання економістів і аналітиків - зберегти найкращі надбання економічної думки, залучити корисний зарубіжний досвід і покращити вітчизняну економіку. Варто запозичити досвід розвинутих країн з організації та методики аналізу кон'юнктури ринку. Щодо перспектив розвитку економічного аналізу доцільно звернутись до тих його методичних і організаційних засад, які протягом десятків років формувалися у США.

Економічний аналіз діяльності підприємства є важливою складовою системою управління виробництвом і ефективним засобом виявлення резервів. Основа для розвитку науково-обґрунтованого планування та прийняття управлінських рішень. Треба створити єдину обґрунтовану систему оцінних показників ефективності господарювання підприємств і їхніх підрозділів. Існує також необхідність у підвищенні оперативності економічного аналізу, удосконаленні організаційних форм аналітичної роботи і перебудові інформаційних потоків.

Важливим завданням аналізу є забезпечення вірогідності й об'єктивності аналітичної інформації, її адекватності соціально-економічним явищам і процесам. Тільки на підставі вірогідних даних можна зробити правильні висновки про соціально-економічний стан і приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Одним із головних напрямів є визначення її раціональних обсягів у відповідності з повним задоволенням потреб у аналітичних даних різних рівнів управління, забезпечення змістовності, глибини і ступеня відповідності інформації поставленим цілям. Паралельно необхідно вирішувати питання, пов'язані з мінімізацією витрат на виконання облікової функції, що передбачає вдосконалення системи обліку на основі впровадження міжнародних стандартів, поліпшення технології збирання і обробки даних [5].

У процесі прийняття управлінських рішень необхідно поєднувати використання традиційних методів аналізу (порівняння, групування, індекси, ряди динаміки і т. д.) із сучасними багатомірними методами аналізу (кореляційно-регресійним, кластерним, компонентним тощо), які несуть у собі великі можливості для вирішення наукових і практичних завдань.

Список використаних джерел: 1. Кіндрацька Г. І., Білик М. С., Загородній А. Г. Економічний аналіз: Теорія і практика: підручник / за ред. проф. А. Г. Загороднього. Вид. 2-е, перероб. і доп. Львів: Магнолія 2006, 2007. 440 с. 2. Господарський кодекс України. ВРУ. Київ: Кондор, 2003. 208 с. 3. Грабовецький Ю. Є. Економічний аналіз: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2009. 256 с. 4. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: затверджені Наказом Міністерства Економіки України від 17 січня 2001 року. *Бухгалтерія*. 2001. № 11. С. 18-22 5. Шурпенкова Р. К., Сарахман О. М. Analysis of the hotel industry potential of Lviv region. URL: https://www.researchgate.net/publication/357741318_Analysis_of_the_hotel_industry_potential_of_Lviv_region_Prospets_for_the_rural_hotels_development.

UDC 338

Soroka A.V., 3rd year student, group EK-201,

Hnedina K.V., PhD in Economics, Associate Professor

Chernihiv Polytechnic National University, Chernihiv, Ukraine

CIRCULAR ECONOMY: PROSPECTS FOR THE TRANSITION TO ECO-FRIENDLY BUSINESS MODELS IN UKRAINE

Key words: *pollution, circular economy, sustainability, recycling, renewable energy, rational use of natural resources, eco-friendly products and services.*

The issue of interaction between society and nature is gaining increasing importance in the modern world. Today, the rapid development of human civilization, the growth of the population and its needs are accompanied by the increasing use and depletion of natural resources, increasing its level of pollution, social instability, and rising energy prices. Most populations have formed a false idea about the inexhaustibility of natural resources and the absence of negative human influ-

ence on the natural environment. Large amounts of waste have accumulated in Ukraine today, and the landfills themselves have turned into sources of great environmental danger, but when finding a new economic model, it can become a source of investment and economic growth. The circular economy is one such model.

The circular economy is a new economic model that refers to an alternative to the traditional linear economy and focuses on the sustainability, eco-friendly business models, recycling, using of renewable energy etc. It does not consider the negative ecological effect of its activity. At the same time, the economy of closed loops turns goods at the end of their service life into resources for others, stimulates innovations, boosts economic growth, and more reduces pressure on the environment and allows the efficient use of limited natural resources. In other words, it helps to tackle climate change while addressing important social needs.

It involves 10 main strategies: rethinking, refusing, reducing, reusing, repairing, refurbishing, remanufacturing, repurposing, recycling and recovering existing materials and products if possible. In this way, the life cycle of products is extended [1]. Bill Gates once shared a valuable opinion that "by investing in science and technology, we can combine the recovery of the economy with the stimulation of innovation to save the climate catastrophe" [2]. That's why investing in implementation of the main concepts of circular economy in real life may become a positive driver of change both economically and ecologically.

Ukraine occupies one of the first places among European countries in terms of the amount of waste per capita. That is, approximately 36,000 landfills are formed per year on the territory of the country, In addition, 99% of landfills do not comply with environmental requirements, and approximately 25% of them are overloaded [3]. It is a real problem and to fight the consequences of this issue, it is necessary to recycle waste. Looking at the experience of the most developed countries in the world, it is known that it is possible to apply many different methods of manufacturing goods from secondary raw materials. Even Ukraine public activists and organizations shared this experience.

There are some examples of eco-friendly business models with the using of recycled materials [4]:

- everyone is well aware that wastepaper cannot be simply thrown away in trash, but it can be used to make different types of paper and fabrics from it;
- after granulation, plastic bottles can be processed into household products, clothes, fabrics, toys, and new plastic bottles. For instance, the organization "Eco Misto" (Eco City) was able to open the first garbage recycling workshop in Chernihiv, Ukraine. Now, with the help of an extruder, they make incredible braids, baskets, and vases from recycled HDPE plastic in the laboratory;
- glass bottles are processed into new glass products – jars, fiberglass and even some kinds of decoration materials.
- aluminum cans after recycling become new cans, nails, furniture, household and car body appliances, new packaging, wire, etc. Interestingly, it takes 95% less energy to make a can from recycled aluminum than to produce it from new raw materials.

Therefore, there are many advantages in recycling secondary raw materials: 1) it reduces the level of environmental pollution and the number of landfills; 2) it conserves natural resources; 3) it boosts the economy and, foremost, forms the ecological consciousness of the population.

The usage of renewable energy is a key aspect of producing products in a circular economy. In addition, it has a number of advantages: it is an inexhaustible, reliable, eco-friendly and economically beneficial form of electricity. Last year, the share of renewable energy in Ukraine reached 13% in the total volume of energy consumption [5]. It is a great achievement for our country, but this is still not enough to minimize carbon emissions and slow climate change.

The circular economy is mainly concerned with the prevention of waste in the environment, so it is vital to follow other strategies that focus attention on extending the life cycle of the product as well as the rational use of it.

The practice of sharing products, especially through digital sharing platforms, has been as enabler for a circular economy. One of the benefits of sharing is that it provides economic stability and new jobs and is possibly the largest leap towards a circular economy. Uber, BlaBlaCar, Airbnb are great examples of companies that provide sharing services; thus, such companies are not only environmentally oriented but also extremely profitable.

Another important step on the way to the implementation of a circular economy in the country is the population's awareness of the importance of this issue. For example, each of us will make a closer step for a circular economy, and it will be possible to reduce electronics' environmental impact if a person uses the devices for longer, chooses refurbished products and goes for repairable brands.

The same goes to an issue of a reasonable use of products. There is a wise quote by E.O. Wilson: "Destroying rainforest for economic gain is like burning a Renaissance painting to cook a meal". The best solution is to refuse from some kinds of resources or to reduce its usage or, even better, to replace it with alternative forms that do not harm nature. In addition, the most difficult task, which is at the top of the hierarchy in the process of transitioning to a circular economy, is to rethink. It means to summarize all ways to circular economy and to unite them to get the main purpose. Rethink the way the products are designed, manufactured, and used to minimize the impact on the environment.

In summary, it should be noted that the relevance of the implementation of the circular economy lies in the fact that this model will be able to bring the economic life of the whole planet to a new level and will also serve as a stimulation for its further development, but already on the basis of rational use of natural resources, without polluting the environment. The theoretical analysis shows the necessity of implementing the circular economy mechanism as a concept for sustainable development. The model will lead to the production of eco-friendly products and services, will allow solving the problems of minimizing environmental pollution and will increase economic growth.

References: 1. Why is it so difficult to become truly circular? <https://pre-sustainability.com/articles/why-so-difficult-to-become-truly-circular/> [in English]. 2. Tsyrukliarna ekonomika - maibutnie uspishnoi krainy [Circular economy is the future of a successful country]. <https://e-b.com.ua/cirkulyarna-ekonomika-maibutnje-uspishnoyi-ukrayini-2167> [in Ukrainian]. 3. Sortuvaty smittia, shchob ne potonuty v nomu [Sort garbage so as not to drown in it]. <https://www.epravda.com.ua/projects/cities/2018/12/19/643607> [in Ukrainian]. 4. Shelby Bell. What Do Your Recyclables Become? <https://www.maine.gov/dep/waste/recycle/whatrecyclablesbecome.html#glass> [in English]. 5. Chastka VDE za rezultatamy 2021 roku dosiahla 13,4% [The share of RES according to the results of 2021 reached 13.4 %]. <https://ua-energy.org/uk/posts/halushchenko-chastka-vde-za-rezultatamy-2021-roku-dosiahnula-134> [in Ukrainian].

УДК 330.1

Клименко Т. В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВОМ

Ключові слова: ризик; невизначеність; оцінка; якісні методи; кількісні методи.

Сучасні складні умови функціонування національної економіки особливо актуалізують питання управління ризиками, які, передусім, потребують правильної їх ідентифікації, оцінювання ймовірності виникнення та впливу на ефективність діяльності окремих суб'єктів. У економічному аспекті, на мікрорівні оцінювання ризику дозволяє визначитися з тим, наскільки результати діяльності підприємства відхиляються або можуть відхилитися від запланованої, бажаної мети.

У Господарському кодексі України в ст. 42 вказано, що підприємництво є самостійною, ініціативною, систематичною, на *власний ризик* господарською діяльністю, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [1].

Передумовами виникнення ризику є наявність невизначеності, тобто неможливості достовірної оцінки майбутнього розвитку подій як з точки зору ймовірності їх реалізації, так й щодо видів їх прояву. Якщо конкретизувати сутність невизначеності в економічній сфері, то вона пов'язана з обмеженістю інформаційного ресурсу та означає недостатність інформації про умови, у яких буде здійснюватися економічна діяльність чи реалізовуватися проект [2].

Ризик можна трактувати як ймовірність (загрозу) втрати підприємцем частини ресурсів, недоотримання прибутків або появу додаткових витрат внаслідок здійснення господарської діяльності [5].

У Законі України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» визначено, що ризик – це ймовірність виникнення негативних наслідків від провадження господарської діяльності та можливий розмір втрат від них, що вимірюється у кількісних та якісних показниках [4].

Серед основних елементів категорії «ризик», які розкривають його сутність, можна виділити:

- можливість відхилення від передбачуваної мети, задля якої здійснювалася обрана альтернатива;
- ймовірність досягнення бажаного результату;
- відсутність впевненості в досягненні поставленої мети тощо [3].

Важливим етапом в системі управління ризиками є кількісне та якісне оцінювання ймовірності їх виникнення та розміру можливих втрат. Відповідно до цього, методи оцінювання ризиків поділяються на:

- методи якісного (логічного) аналізу ризику – засновані на використанні суб'єктивних оцінок для визначення співвідношень і впорядкування показників; передбачає ідентифікацію ризиків, виявлення джерел і причин їх виникнення, встановлення потенційних зон ризику, виявлення можливих вигід та негативних наслідків реалізації рішень;

- методи кількісного аналізу ризиків – засновані на використанні числових оцінок і показників, над якими можна виконувати основні математичні дії [6].

Характеристика основних якісних і кількісних методів оцінювання ризиків представлена в таблиці 1.

Таблиця 1

Загальна характеристика основних методів оцінювання ризиків

<i>Метод</i>	<i>Характеристика</i>
Статистичний метод	ґрунтується на принципі екстраполяції на майбутнє тенденцій зміни деякого досліджуваного показника за певний проміжок часу в минулому; застосовується, коли підприємство має значний обсяг аналітико-статистичної інформації за певний час щодо результативності здійснення господарських угод та ін.; базується на теорії ймовірностей розподілу випадкових величин
Метод аналізу доцільності витрат	полягає в ідентифікації потенційних зон ризику, у визначенні можливих перевитрат через: спочатку невірно оцінену вартість, зміни номенклатури товарів і послуг порівняно з проектними, відмінності в прогнозованій і досягнутій продуктивності праці, зміну планових норм витрат на відповідних етапах виробництва
Аналітичний метод	базується на методології дисконтування грошових потоків; передбачає використання традиційних показників, які найчастіше застосовуються при оцінці ефективності інвестиційних та інноваційних проектів: чиста теперішня вартість; індекс дохідності; період окупності інвестицій; внутрішня норма рентабельності
Аналіз чутливості	полягає в дослідженні залежності деякого результуючого показника проекту від зміни значення якогось одного параметра (звичайно приймається невеликий діапазон змін – на рівні 5–10 %) при збереженні інших на незмінному рівні
Аналіз сценаріїв	розглядає чутливість реагування очікуваного прибутку до змін в ключових змінних величинах і можливий інтервал значень цих змінних
Метод Монте-Карло	використовується тоді, коли необхідно дослідити велику сукупність факторів ризику в різних сферах підприємницької діяльності; для моделювання заздалегідь фіксується сукупність врахованих параметрів, визначаються діапазони зміни їх значень і кожному параметру присвоюється певна ймовірність; на наступному етапі із заданого діапазону довільним чином вибираються значення параметрів і розраховується інтегральний показник ризику
Метод аналогій	передбачає оцінювання ризику на основі аналізу бази даних про здійснення аналогічних операцій (проектів) в аналогічних умовах
Експертні методи оцінювання ризику	є комплексами психологічних і математичних процедур отримання від фахівців-експертів інформації про ризики, її аналізу та узагальнення (консолідації) з метою вироблення раціональних ризикових рішень
Нормативний метод	заснований на використанні системи офіційно визнаних нормативів, обраних для оцінювання ступеня ризику залежно від цілей аналізу; зазвичай, оцінювання ризику в рамках цього методу проводять на основі фінансових показників

Джерело: узагальнено на основі [2].

Управління підприємством в сучасних умовах має бути ризикоорієнтованим, що сприятиме уникненню кризових явищ в умовах невизначеності ринкового середовища та забезпеченню економічної безпеки підприємства в цілому. Сукупність ризиків, які супроводжують діяльність суб'єкта господарювання, потребують використання відповідного інструментарію на основі сукупності методів, що дозволить якісно їх ідентифікувати, оцінити рівень та обсяг можливих загроз подальшому розвитку підприємства, а також врахувати результати такого дослідження при прийнятті управлінських рішень.

Список використаних джерел: 1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 №436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#n316>. 2. Економічний ризик: методи оцінки та управління : навч. посіб. / під заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої, канд. екон. наук Я. М. Кривич. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. 208 с. 3. Калініченко З. Д. Ризик-менеджмент: навч. посіб. для здоб. спец. 051 «Економіка» та 073 «Менеджмент». Дніпро: ДДУВС, 2021. 224 с. 4. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>. 5. Стешенко О. Д. Ризикологія: навч. посіб. Харків: УкрДУЗТ, 2019. 180 с. 6. Кравченко М. О., Бояринова К. О., Копішинська К. О. Управління ризиками: навч. посіб. для студ. спеціальності 073 «Менеджмент» (електронні текстові дані) / КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 432 с.

УДК 330:330.3

Левицька О. М., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри управління та експертизи товарів Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Ключові слова: готель, рівень обслуговування, готельні послуги.

Готель у широкому змісті – це будинок з мебльованими кімнатами для короткотермінового проживання. Готель призначений для тимчасового проживання терміном до 45 діб незалежно від місця постійного проживання і прописки. Проживання понад вказаний термін здійснюється тільки з дозволу адміністрації готелю. Готелі, що здійснюють туристичну діяльність, передбачену їх статутами чи положеннями, повинні отримати спеціальний дозвіл (ліцензію) на право надання туристичних послуг.

Готельному господарству в Україні завжди надавалась значна увага. У 80-ті роки за обслуговуванням проживаючих у готелях республіка займала одне з провідних місць в країні та конкурувала з деякими країнами Європи.

На початку 2000-х. в Україні нараховувався 1201 готель, в тому числі 752 комунальних і 499 відомчих – всього на 78,8 тисяч місць. Для обслуговування туристів використовується біля 1400 готелів, мотелів, кемпінгів та інших підприємств різних форм власності. Їх одночасна місткість становить 113,8 тисяч ліжко-місць. Серед них готелі складають 69 %, мотелі – 1,1 %, кемпінги – 0,7 %, гуртожитки – 27,8 %. У цілях спортивно-оздоровчого туризму використовується біля 3,5 тисяч санаторно-лікувальних закладів. В той же час (для порівняння) місткість готелів та інших засобів розміщення становить: у Франції – 1,2 млн. ліжко-місць, Іспанії – 1,1 млн., Німеччині – 1,5 млн., Італії – 1,8 млн., Росії – 400 тис., Китаї – 1,4 млн. ліжко місць.

Економічна практика господарювання в Україні виявила непідготовленість галузей туризму та готельного господарства зокрема до ефективного функціонування в умовах ринкового середовища. На основі даних Мінстату України, у період з 2002 по 2007 рр. чисельність підприємств готельного господарства України скоротилась на 16,9 %, що призвело до скорочення одноразової місткості на 23,9 %

За відношенням до відомчої підпорядкованості готелі України поділяються на:

- 1) підпорядковані міським органам самоуправління – 38,0 %;
- 2) підпорядковані міністерствам і відомствам України – 55,5 %;
- 3) приватні – 0,7 %;
- 4) орендовані – 5,7 %.

Таким чином, основна кількість засобів розміщення знаходиться у державній власності. Особливо слід зазначити, що декілька готелів в Україні функціонують на основі спільного з іноземними інвестиціями капіталу.

Значну увагу необхідно звернути на стан основних фондів підприємств готельного господарства. Більшість з них з естетичної точки зору не має архітектурної цінності. Особливо це стосується підприємств, які побудовані в 60-80 рр., коли головними принципами були швидкість і масштабність при невисокій комфортності. Аналіз розвитку матеріально-технічної бази засобів розміщення в Україні показав, що спостерігається тенденція абсолютного зменшення кількості готелів. Таке положення пояснюється, в першу чергу, збитковістю деяких готелів, що привело до банкрутства і подальшої їх самоліквідації, переспеціалізації або використання не за призначенням.

Про рівень обслуговування підприємств готельного господарства з певною часткою точності можна судити за наявністю та питомістю вазі місць, призначених для розміщення іноземних громадян [1]. В Україні, за інформацією Держкомтуризму, приймати іноземних туристів можуть лише близько 300 готелів (на 85 тис. місць) усіх форм власності. Проте у перерахунку на душу населення це в 30-70 разів менше, ніж у країнах Західної Європи.

Цифри свідчать про те, що вітчизняні готелі, поки що не можуть довести номерний фонд до єдиних міжнародних вимог. Це пояснюється такими причинами:

- 1) різницею в національних особливостях готельного сервісу в Україні та за кордоном, що визначає вимоги гостей до рівня пропонованих послуг;
- 2) незначним потоком туристів із-за кордону;
- 3) різним рівнем платоспроможності вітчизняних і зарубіжних громадян, що відображається на попиті на різні категорії готелів;
- 4) труднощами, пов'язаними з кількістю фінансових ресурсів в умовах кризового стану економіки.

За результатами проведеного аналізу у питанні розвитку готельного бізнесу в Україні виявлено, що в цьому процесі гальмування відбувається за рахунок впливу ряду обставин об'єктивного та суб'єктивного характеру[2]. Перш за все, це залежність розвитку готельного господарства від впливу факторів зовнішнього середовища, по-друге, це недостатня кількість сучасних готельних підприємств, недосконала матеріально-технічна база, низький рівень сервісу тощо.

Частка готельного господарства України у ВВП за 2002-2005 рр. зросла у 8 разів. Враховуючи соціальну важливість готельної індустрії, уряд України в останні роки приймає ряд програм, спрямованих на її подальший розвиток. Так, програмою розвитку туризму в Україні до 2010 року передбачено будівництво 78 нових готелів і інших об'єктів на 15,7 тис. місць, а також проведення реконструкції 61 об'єкта на 21,5 тис. місць. До 2010 року в м. Київ заплановано будівництво п'яти п'ятизіркових готелів, двадцяти чотиризіркових, сорока тризіркових. Про активну діяльність України свідчить факт прийняття готельного комплексу «Дніпро» (м. Київ) у члени Ділової ради Всесвітньої туристичної організації.

У 1990 р. створена Асоціація готельних об'єднань міст України, у складі якої сьогодні нараховується понад 100 підприємств. Основна мета Асоціації – сумісна діяльність з вирішення завдань, які стоять перед вітчизняною готельною індустрією.

За думкою професіоналів міжнародного готельного бізнесу для подальшого розвитку його в Україні необхідно прийняти наступні рішення:

- передати контроль над готелями приватним компаніям;
- розробити правила ведення даної діяльності з урахуванням простої та справедливої системи оподаткування та рекомендацій ВТО;
- знизити ПДВ у складі вартості за проживання для створення фінансових умов щодо оновлення матеріально-технічної бази готелів;
- створити умови для системи спеціальних тарифів на оплату енергії та води, як для великого споживача;

- затвердити закон, який передбачав би усунення віз для осіб, що перебувають в країні менше 90 днів тощо [15].

Виходячи з викладеного можна зазначити, що для підтримки позитивних тенденцій розвитку готельного бізнесу в Україні необхідно удосконалити нормативно-правове поле та державну підтримку найприбутковішого та перспективного напрямку підприємницької діяльності в світі.

У всіх готелях передбачені 4 основні групи послуг: розміщення; харчування; дозвілля; побутове обслуговування.

Для надання даних послуг і замкненого циклу обслуговування туристів у готелі передбачені відповідні служби, кожна з яких виконує вузькоспеціалізовані функції.

Обслуговування в готелях здійснюється за такими класами: «V.J.P.» (особлива увага), «люкс-апартамент», «люкс», перший клас, туристичний клас, шкільний (здешевлений) клас і кемпінг. Можна використовувати змішані класи обслуговування, якщо це передбачено договором.

В цілому сучасний стан готельного бізнесу в Україні не відповідає міжнародним стандартам обслуговування та не підготовлений до функціонування в умовах ринкового середовища при наявності значної перспективи стимулювання його розвитку. Рівень конкуренції на ринку готельних послуг достатньо високий, а число конкуруючих підприємств значно перевищує аналогічний показник на товарному ринку, що є важливим при виборі стратегії й тактики діяльності готелю на ринку послуг.

Список використаних джерел: 1. Про програму розвитку туризму в Україні до 2005 року: Постанова КМУ № 702-970П від 28.06.1997 р. 2. Скибінський С. В., Іванова Л. О., Моргун О. Ф. Маркетинг готельних послуг. Львів: Вид-во Львів. комерційної академії, 2010. 246 с.

УДК 330:330.3

Левицька О. М., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри управління та експертизи товарів Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

СУЧАСНИЙ АНАЛІЗ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГОТЕЛЬНИХ ПОСЛУГ

***Ключові слова:** показник, інженерне прогнозування, конкурентоспроможність, готельні послуги.*

В умовах ринкової конкуренції завжди важливо знати, наскільки послуга, що пропонується, відповідає рівню та характеру суспільних потреб.

Можливість реалізації послуг виявляється через їх конкурентоспроможність. Конкурентоспроможність готельних послуг – завжди відносна величина, яка має значення лише у рамках процедури порівняння конкуруючих послуг.

В умовах товарного ринку найважливішим фактором конкурентоспроможності товару є ціна його споживання. У сфері послуг показник ціни споживання втрачає визначальне значення.

При оцінці конкурентоспроможності готельних послуг використовується обширна інформація про властивості та якості цих послуг. Форми вираження цієї інформації можуть бути різними.

Існують кількісні та якісні форми відображення інформації про послуги. Найбільш загальним поняттям для всіх видів кількісної інформації є поняття «показник». У поняття «показник» об'єднаний ряд інших способів відображення інформації: характеристика, індекс, коефіцієнт, бал, частка.

Поряд з кількісними показниками в маркетингу використовуються якісні показники. Для одержання наочної інформації та контролю іноді необхідно надати якісним характеристикам кількісну форму вираження. Для цієї мети використовуються бальні оцінки, одержані експертним методом.

Для оцінки конкурентоспроможності готельних послуг використовують різні показники:

- економічні (наприклад, ціна споживання);
- організаційні, що характеризують умови надання послуг;
- класифікаційні, які відображають належність до певного виду послуг;
- нормативні, що показують відповідність послуги нормам, стандартам і правилам, за межі яких вона не повинна виходити;
- ергономічні, які відображають відповідність послуги властивостям людського організму та психіки;
- соціальні, за допомогою яких відображається відповідність послуги особливостям особи, соціальної групи, суспільства в цілому;
- естетичні, що характеризують спроможність послуги викликати позитивні емоції при сприйнятті умов надання.

Конкурентоспроможність готельної послуги визначається лише тими властивостями, які викликають суттєвий інтерес для споживача [1]. Всі показники послуги, що виходять за ці рамки, не повинні розглядатись при оцінці конкурентоспроможності як такі, що не підвищують цінність послуги в конкретних умовах.

Для оцінки конкурентоспроможності послуги можна використовувати різні методи [2, 3]. В результаті дослідження літературних джерел виявлено, що до основних методів, які використовуються для оцінки конкурентоспроможності послуг відносяться:

1. бальна оцінка, яка передбачає розробку списку головних оціночних показників, виставлення балів за певною шкалою і сумування цих оцінок. Найбільша сума балів буде відповідати найбільш конкурентоспроможній послугі;

2. бальна оцінка з урахуванням значущості показників, яка передбачає ранжування показників і їх бальних оцінок за ступенем значущості. Для цього можна використовувати формулу:

$$K_o = \sum_{i=1}^n a_i \cdot K_i, \quad (1.1)$$

де K_o – узагальнена бальна оцінка;

K_i – бальна оцінка i -го показника;

a_i – коефіцієнт значущості i -го показника.

Коефіцієнт значущості i -го показника визначається експертами одночасно з виставленням балів.

3. метод інженерного прогнозування. Застосування цього методу передбачає виконання певних етапів.

На **першому етапі** необхідно сформулювати вимоги клієнта до послуги та визначити перелік показників, які підлягають оцінці.

На **другому етапі** здійснюється ранжування показників. При цьому відбувається рангована оцінка показників з позицій клієнтів. На першому місці розміщується найбільш значущий показник. Достовірний результат можна одержати за умови використання експертів з числа споживачів цільового ринку.

Третій етап передбачає оцінку за кожною з конкуруючих послуг або по групі послуг, які надаються кожним з основних конкурентів.

Якщо можливі прямі кількісні оцінки, показники подаються у натуральних одиницях виміру або інших кількісних показниках (частках, індексах, питомій вазі). Якісні показники відображаються умовними кількісними оцінками – балами.

На **четвертому етапі** вибирається еталон для порівняння. Базою для порівняння є набір показників за будь-якою з порівняльних послуг і готелів. Наприклад, за еталон можуть служити показники конкурентоспроможності послуг готелю, що виконує оцінку.

Порівняння показників здійснюється на **п'ятому етапі**. Тут послідовно порівнюється кожний з показників конкурентів з аналогічним еталонним показником. Результатні

показники таких порівнянь – індекси окремих показників конкурентоспроможності, що показують, наскільки кожний з показників відрізняється від такого ж показника конкурента. Індекси є безрозмірною величиною:

$$Y_i = \frac{K_i}{K_i^e}, \quad (1.2)$$

де Y_i – індекс i -го показника конкурентоспроможності;

K_i – величина i -го показника;

K_i^e – еталонна величина i -го показника.

На останньому (**шостому**) етапі розраховується узагальнений (інтегральний) індекс конкурентоспроможності за кожною конкуруючою послугою або за готелем-конкурентом. При цьому використовується така формула:

$$Y_0 = \frac{\sum_{i=1}^n \varphi_i \cdot Y_i}{\sum_{i=1}^n \varphi_i}, \quad (1.3)$$

де Y_0 – індекс конкурентоспроможності;

Y_i – індекс i -го показника конкурентоспроможності;

φ_i – ваговий коефіцієнт, який враховує значущість i -го показника конкурентоспроможності з позицій споживача.

Найбільший індекс буде відповідати найбільш конкурентоспроможному об'єкту.

У результаті проведеного аналізу підходів до оцінки конкурентоспроможності встановлено, що метод інженерного прогнозування є найдоцільніший у сфері готельних послуг. Це пояснюється такими його перевагами. По-перше, він дозволяє з більшою точністю врахувати значущість окремих показників і ступінь їх впливу на інтегральний показник конкурентоспроможності. По-друге, він знижує рівень використання умовних кількісних оцінок, оскільки багато показників вимірюється прямим методом. По-третє, він дає можливість використовувати інформацію, одержану безпосередньо від споживачів, що є запорукою успіху діяльності готелю.

Список використаних джерел: 1. Правила користування готелями та надання готельних послуг в Україні: затв. наказом Держкомітету України по ЖКГ та Держкомітету України по туризму № 77/44 від 10.09.1996 р. *Галицькі контракти*. 1997. № 5. С. 48-49. 2. Герасименко В. Г. Експрес-аналіз якості та конкурентоспроможності готельного господарства курортного міста. *Економіка розвитку*. 2010. №3(55). С. 35-40. 3. Семенов В. Ф. Методи оцінювання конкурентоспроможності туристичного підприємства. *Науковий вісник ОДЕУ*. 2010. № 14(115). С. 75-85.

УДК 338.242

Олійник І. В., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та інформаційних технологій

Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон, Україна

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПЕРСОНАЛУ

Ключові слова: менеджмент персоналу, економічна ефективність менеджменту персоналу, організаційна ефективність менеджменту персоналу, система оцінки управління трудовими ресурсами, ключові показники результативності.

Розгляд ефективності функціонування будь-якої економічної системи передбачає застосування широкого спектру критеріїв оцінки результативності її діяльності в конкурентному середовищі. Такий принцип має панувати й у сфері управління організаціями, зокрема, в менеджменті персоналу. Прийняття конкретних управлінських рішень повинне забезпечувати запланований рівень результативності використання трудового потенціалу організації, що набуває вирішального значення на тлі стрімкого посилення ролі людського фактору виробництва [4, с. 230].

Оцінювати ефективність менеджменту персоналу можна по-різному, залежно від того, який саме аспект ефективності вивчається. Від цього залежатиме спосіб вираження результату й витрат. Відтак ефективність менеджменту персоналу слід розуміти як здатність забезпечувати ефект у вигляді економічної вигоди для підприємства та удосконалення організації виробництва й праці, а також соціальної вигоди для працівників [3, с. 48].

Усі ці складові ефективності менеджменту персоналу (організаційний-економічний і соціальний) тісно пов'язані та взаємодіють, хоча деяка перевага належить організаційно-економічній ефективності. Це пояснюється тим, що управлінські рішення насамперед трансформуються в конкретні організаційні заходи та економічні стимули розвитку підприємства відповідно до стратегічних цілей його розвитку.

Економічна ефективність системи менеджменту трудових ресурсів в організації, в першу чергу, зорієнтована на досягнення поставлених цілей та завдань її розвитку та оцінюється за такими показниками як співвідношення витрат, необхідних для забезпечення підприємства кваліфікованими кадрами, та результатами отриманими від їхньої діяльності. Тому критерієм результативності використання кадрового потенціалу підприємства є підвищення загальної продуктивності праці; рівня рентабельності виробництва; виконання планів з обсягу товарної продукції; збільшення реалізації тощо [1, с. 192].

Окрім того, аналіз внутрішньої ефективності системи управління персоналом має ґрунтуватися на узагальненій оцінці ефективності за окремими елементами, що складають цілісну систему управління трудовими ресурсами підприємства. Це передбачає дослідження динаміки таких показників як:

- коефіцієнти кількісної та якісної укомплектованості кадрового складу підприємства;
- коефіцієнт сталості персоналу підприємства; коефіцієнт плинності персоналу підприємства;
- коефіцієнт заміщення персоналу підприємства;
- коефіцієнт відповідності середньомісячної заробітної плати персоналу підприємства рівню реальної заробітної плати.

Отже, визначення цих показників є надзвичайно важливою складовою аналізу системи ефективності діяльності підприємства.

Важливою передумовою досягнення прийняттого рівня економічної ефективності менеджменту персоналу є забезпечення відповідного організаційного рівня менеджменту персоналу. Іншими словами, економічна ефективність менеджменту персоналу формується на основі організаційної.

Серед найважливіших показників організаційної ефективності менеджменту персоналу варто виокремити:

- грамотний підбір кадрів;
- навчання і стимулювання професійного зростання персоналу;
- систематична перепідготовка та підвищення кваліфікації працівників;
- забезпечення стабільної зайнятості;
- висока організація робочих місць;
- раціональне планування робочого часу;
- вдосконалення оплати і методів нематеріальної мотивації праці;
- формування корпоративної культури і створення затишного психологічного мікроклімату [4, с. 284].

В той же час, забезпечення економічної ефективності в галузі управління персоналом означає використання персоналу для досягнення цілей підприємницької діяльності організації (наприклад, збільшення обсягів виробництва) при обмеженості трудових ресурсів. Такий підхід базується на системі ключових показників результативності (KPI), який дозволяє класифікувати й оцінювати результативність роботи персоналу за його місцем в системі менеджменту підприємства [2, с. 171].

KPI дозволяють здійснювати контроль ділової активності співробітників, підрозділів і компанії в цілому. За допомогою KPI можна створити досконалу та ефективну систему мотивації і стимулювання співробітників компанії, тому KPI і мотивація персоналу стали нерозривними поняттями. Залежно від стратегії компанії розрізняють різні KPI. В основному їх застосовують для визначення результативності роботи адміністративно-управлінського персоналу. Проте доцільним виглядає застосування зазначеної методики по відношенню до системи управління персоналом підприємства в цілому, оскільки на них зручно орієнтуватися і рядовим співробітникам, особливо тим, чий дохід безпосередньо залежить від результатів діяльності.

Показники KPI пропонуються виокремити у 5 групи:

- результату (показують якість і кількість результатів роботи);
- витрат (показують, скільки всього витрачено ресурсів);
- функціонування (показують відповідність бізнес-процесів їх алгоритму виконання);
- продуктивності (показують відповідність результатів витраченого на них часу);
- ефективності (показують співвідношення результатів до затрачених ресурсів).

Кількісний вимір результатів дозволяє управляти не окремим працівником або підрозділом, а в цілому бізнес-процесами в компанії. Зменшення кількості результатів служить індикатором проблеми, причину якої треба встановити.

Список використаних джерел: 1. Виноградський М. Д., Виноградська А. М., Шканова О. М. Управління персоналом: [навч. посіб.]. 2-ге вид. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 502 с. 2. Довгань Л. Є., Ведута Л. Л., Мохонько Г. А. Технології управління людськими ресурсами: підручник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2018. 512 с. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/1679/25275/1/TULR_navch_posibn.pdf 3. Рощина Н. В., Борданова Л. С. Визначальні чинники конкурентоспроможності персоналу. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 3. С. 46-50. 4. Хміль Ф. І. Управління персоналом: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академвидав, 2006. 488 с.

УДК 338

Черевань А. А., здобувачка першого рівня вищої освіти факультету фінансів та обліку

Гоцуляк В. Д., канд. екон. наук, доцент

Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

ФУНКЦІОНАЛЬНО-ВАРТІСНИЙ АНАЛІЗ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Ключові слова: функціонально-вартісний аналіз, управління підприємством, інструмент

Кожне підприємство протягом своєї господарської діяльності шукає шляхи вдосконалення процесу управління, підвищення ефективності та конкурентоспроможності, виявлення резервів, покращення якості своїх товарів чи послуг зі зменшенням затрат на їх створення. Вирішити ці завдання можна за допомогою сучасних методологічних засобів дослідження та видів аналізу, найбільш поширеним з яких є функціонально-вартісний аналіз.

На сьогоднішній день теоретичним та практичним питанням щодо застосування функціонально-вартісного аналізу присвячені дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, серед яких можна виділити Х. Велленройтера, Є. Грампа, К. Друрі, М. Карпуніна, Г. Лахтіна, З. Литвина, Б. Майданчика, Н. Моїсеєву, Ю. Соболева, Я. Сосновського, М. Чумаченко. Але попри наявність великої кількості наукових праць і подекуди відмінностей у поглядах вчених, проблематику функціонально-вартісного аналізу треба досліджувати і надалі, адже його застосування і розвиток задля підвищення ефективності управління підприємством має великі перспективи. Зокрема, за розрахунками американських спеціалістів, застосування цього аналізу в галузях економіки дає можливість скоротити витрати на: продукцію промислової галузі – 40%; військової галузі – 60%; сфери послуг – 25%; виробництво споживчих товарів - 25% [1].

Науковці по різному дають визначення функціонально-вартісному аналізу, але його зміст є єдиним – комплексна, систематична діагностика й дослідження об'єкта та його функцій. Він спрямований не тільки на мінімізацію витрат, а й на досягнення їх оптимального рівня на кожній стадії життєвого циклу об'єкта при збереженні чи підвищенні якості його функцій, що в свою чергу сприяє вдосконаленню процесу прийняття управлінського рішення.

Виділяють такі основні цілі функціонально-вартісного аналізу [1]: підвищення якості продукції робіт (послуг); зниження витрат на проектування, виробництво та експлуатацію продукції; підвищення конкурентоспроможності продукції; прогнозування розвитку об'єктів техніки і технології виробництва та систем управління; зниження матеріаломісткості та трудомісткості продукції (робіт, послуг); підвищення економічності виробництва. Також цей вид аналізу допомагає підприємству віднайти та дослідити резерви економії матеріальних, технічних, трудових та фінансових ресурсів.

У функціонально-вартісному аналізі використовують економічну (кошториси, основні техніко-економічні показники, трудові норми і нормативи, дані про собівартість виробу, рентабельність), технічну (технічна документація в повному обсязі, перелік норм витрат і коефіцієнт використання матеріалів, технології і організації виробництва) та конструкторську (конструкторська документація, креслення, специфікація, інструкції, технічні умови, техніко-економічна характеристика виробу (ТЕХ)) інформацію [1]. Щоб результати проведеного аналізу були якомога об'єктивними та ефективними, його треба проводити, використовуючи повну, достовірну, адаптивну, перспективну та неперервну інформацію. Отже, дані повинні стосуватися діяльності не тільки одного підрозділу, а і усього підприємства загалом; відображати реальний стан як об'єкта, так і організації в цілому; враховувати попередні показники з метою оцінки майбутніх перспектив тощо.

Функціонально-вартісний аналіз має евристичний характер, тобто його результат відображається як сукупність експертних оцінок, що ґрунтуються на професійній орієнтації спеціалістів та їх досвіді. Звідси можна зробити висновок, що для даного виду аналізу треба залучати спеціалістів різних напрямів, не обмежуючись, наприклад, тільки інженерами-конструкторами.

Багато підприємств використовують функціонально-вартісний аналіз тільки щодо своєї продукції. Хоча особливістю даного виду аналізу є те, що об'єктом дослідження може бути будь-який елемент, який має кількісне відображення, чи система таких елементів, тобто застосувати його можливо для продукції, послуг, робіт, процесів, організаційної структури управління, трудових ресурсів тощо. Наприклад, функціонально-вартісний аналіз трудового потенціалу – метод системного дослідження функцій трудового потенціалу, спрямований на підвищення здатності персоналу реалізовувати цілі підприємства шляхом виконання основних і головних функцій [2].

Попри всі можливості застосування цього аналізу, він має свої переваги та недоліки. До його переваг можна віднести: універсальний характер; можливість структурувати функціональні завдання господарської діяльності, що значно полегшує процес дослідження та виявлення надлишкових функцій; зменшення невизначеності в процесі прийняття рішень у певному напрямку діяльності за рахунок виділення основних напрямків робіт для досягнення цілей конкурентного розвитку [3]. Також можна виділити те, що при дослідженні можуть використовуватись різні методики його проведення, тобто підприємство може обрати для себе якомога кращий метод, за допомогою якого результат буде більш коректним. Серед недоліків використання виокремлюють тривалість та затратність збору потрібної для аналізу інформації; наявність переважно автоматизованого програмного забезпечення, що є додатковими витратами для підприємства; складність отриманих результатів, що впливає на процес прийняття управлінських рішень; застарілість отриманої інформації, що пов'язано з постійними змінами.

Підсумовуючи все вище сказане, можна зробити висновок, що функціонально-вартісний аналіз є дієвим інструментом управління підприємством, адже його використання сприяє не тільки зменшенню витрат, а і допомагає збільшити рівень ефективності діяльності, покращити якість досліджуваного об'єкта та його функцій, що в свою чергу вплине на посилення конкурентоспроможності організації та її подальший розвиток.

Список використаних джерел: 1. Литвин З.Б. Функціонально-вартісний аналіз: навчальний посібник. Тернопіль: Економічна думка, 2007. 130 с. 2. Зборовська О. М., Галан О. Є. Функціонально-вартісний аналіз трудового потенціалу підприємства. *Економіка та управління підприємствами: Проблеми економіки*. 2014. № 1. С. 199-203. 3. Бельтюков Є. А., Безнощенко Н. О. Управління витратами на основі функціонально-вартісного аналізу. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2011. № 2, Т. 2. С. 7-10.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Ключові слова: аудит, аудиторська фірма, аудитор, МСФЗ.

Розвиток ринкових відносин, виникнення недержавної форми власності суттєво змінили систему фінансового контролю в Україні. Потреба у гарантії достовірності, об'єктивності та законності фінансової звітності для широкого кола її користувачів зумовила виникнення і подальший розвиток в Україні аудиту як незалежної форми контролю.

Аудит фінансової звітності - аудиторська послуга з перевірки даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності та/або консолідованої фінансової звітності юридичної особи або представництва іноземного суб'єкта господарювання, або іншого суб'єкта, який подає фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність групи, з метою висловлення незалежної думки аудитора про її відповідність в усіх суттєвих аспектах вимогам національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, міжнародних стандартів фінансової звітності або іншим вимогам [1].

З розвитком економіки, аудит стає необхідним інструментом контролю підприємств, відповідно частка аудиторів та аудиторських фірм зростає. Динаміку зростання можна спостерігати на графіку (рис. 1):

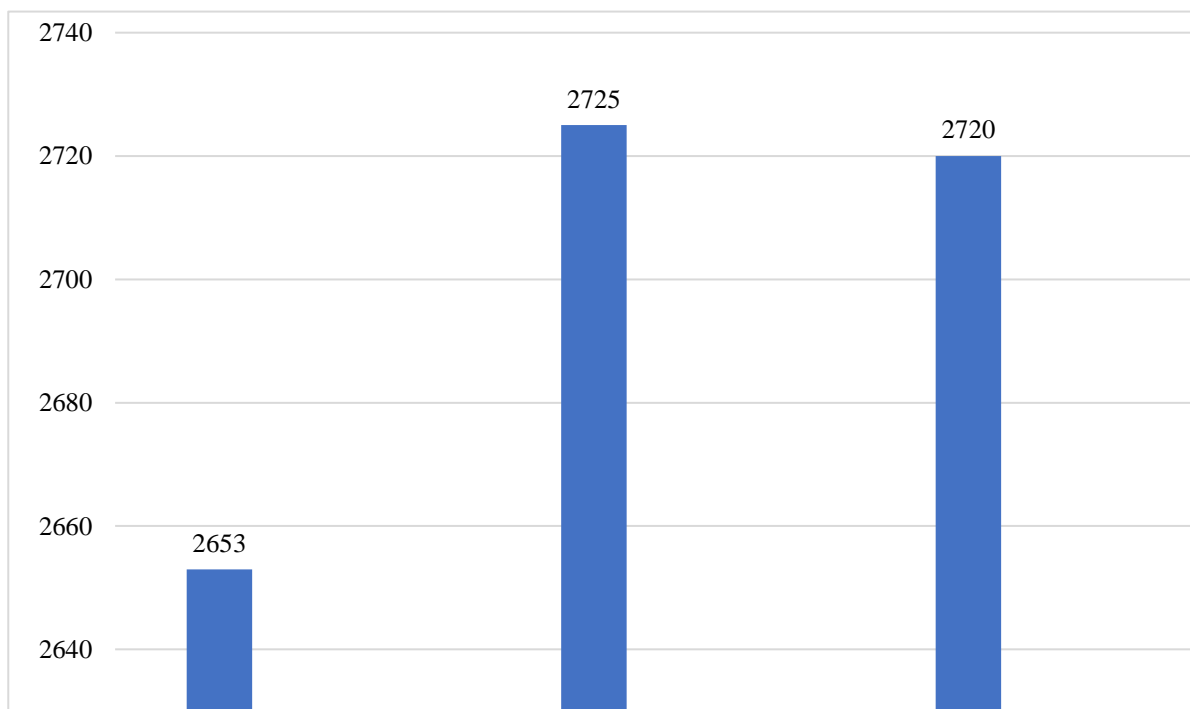

Рис. 1. Динаміка кількості суб'єктів аудиторської діяльності у 2017–2020 рр.

Джерело: побудовано автором за даними джерела [2].

Надані аудиторами та аудиторськими фірмами аудиторські послуги розподіляються в межах України досить нерівномірно. Найбільша частка цих послуг зосереджується в Києві (47,38%). Друге, третє, четверте та п'яте місця за кількістю посідають Харків (7,21%), Дніпро (6,56%), Одеса (5,24%) та Львів відповідно (5,02%). На останньому місці за кількістю зареєстрованих аудиторських фірм та аудиторів перебуває Тернопіль (5 аудиторів та аудиторських фірм, або 0,55%) [2].

Попри таку велику кількість аудиторів, є низка проблемних питань сучасної аудиторської діяльності, що сприяють зменшенні ефективності роботи, а саме:

- недостатність досвіду аудиторських фірм в умовах інтеграції України до ЄС;
- зростання конкуренції українських аудиторських фірм з іноземними;
- відсутність нормативної бази аудиту, що могла б забезпечити єдині критерії якості аудиту (посадові обов'язки, службова відповідальність тощо);
- відсутність методичних рекомендацій щодо проведення аудиту;
- недостатня кількість кваліфікованих кадрів, які можуть здійснювати аудит фінансової звітності, складеної за МСФЗ;
- відсутність типових форм робочих документів з аудиту.

В умовах інтеграції та впровадження міжнародних стандартів є сучасним, перспективним та обов'язковим напрямком розвитку для українських підприємств, завдяки чому Україна матиме змогу підняти на новий міжнародний рівень розвитку та зможе відкрити для себе новий простір у сфері використання міжнародних стандартів фінансової звітності.

Перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності в сучасних умовах господарювання приведе до збільшення кількості аудиторських перевірок підприємств, що складають звітність за МСФЗ, що є важливим не лише для іноземних, але й для національних інвесторів.

Незважаючи на значні труднощі й перешкоди, які виникають під час впровадження в методику й практику організації обліку й аудиту фінансової звітності міжнародних стандартів, іноземний досвід та наявні вітчизняні методи й підходи дадуть змогу опанувати особливості застосування цих стандартів українськими підприємствами та суб'єктами аудиторської діяльності.

Проте, на варто недооцінювати ринок аудиту в Україні, адже він розвивається досить швидкими темпами. Незважаючи на низку пов'язаних з цим проблем, їх глибоке дослідження сприятиме визначенню пріоритетних напрямів удосконалення аудиторської діяльності з огляду на перспективи розвитку ринкової економіки в Україні, а їх розв'язання сприятиме подальшому впровадженню професії аудитора в господарську практику й формуванню високої довіри та впевненості у компетентності вітчизняних аудиторів.

Список використаних джерел: 1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text>. 2. Аудиторська Палата України. URL: <https://www.apu.com.ua/wp-content/uploads/2021/06/7>.

СЕКЦІЯ 4

Міжнародний та національний досвід організації, функціонування та розвитку аудиту

УДК 339.562

Савченко Н. Л., аспірант, здобувач кафедри «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: **Боярова О. А.**, канд. екон. наук, доцент кафедри «Облік і оподаткування»

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ОСОБЛИВОСТІ І ФОРМУВАННЯ ТОВАРУ КРИТИЧНОГО ІМПОРТУ

Ключові слова: товари критичного імпорту, митне оформлення, постанова

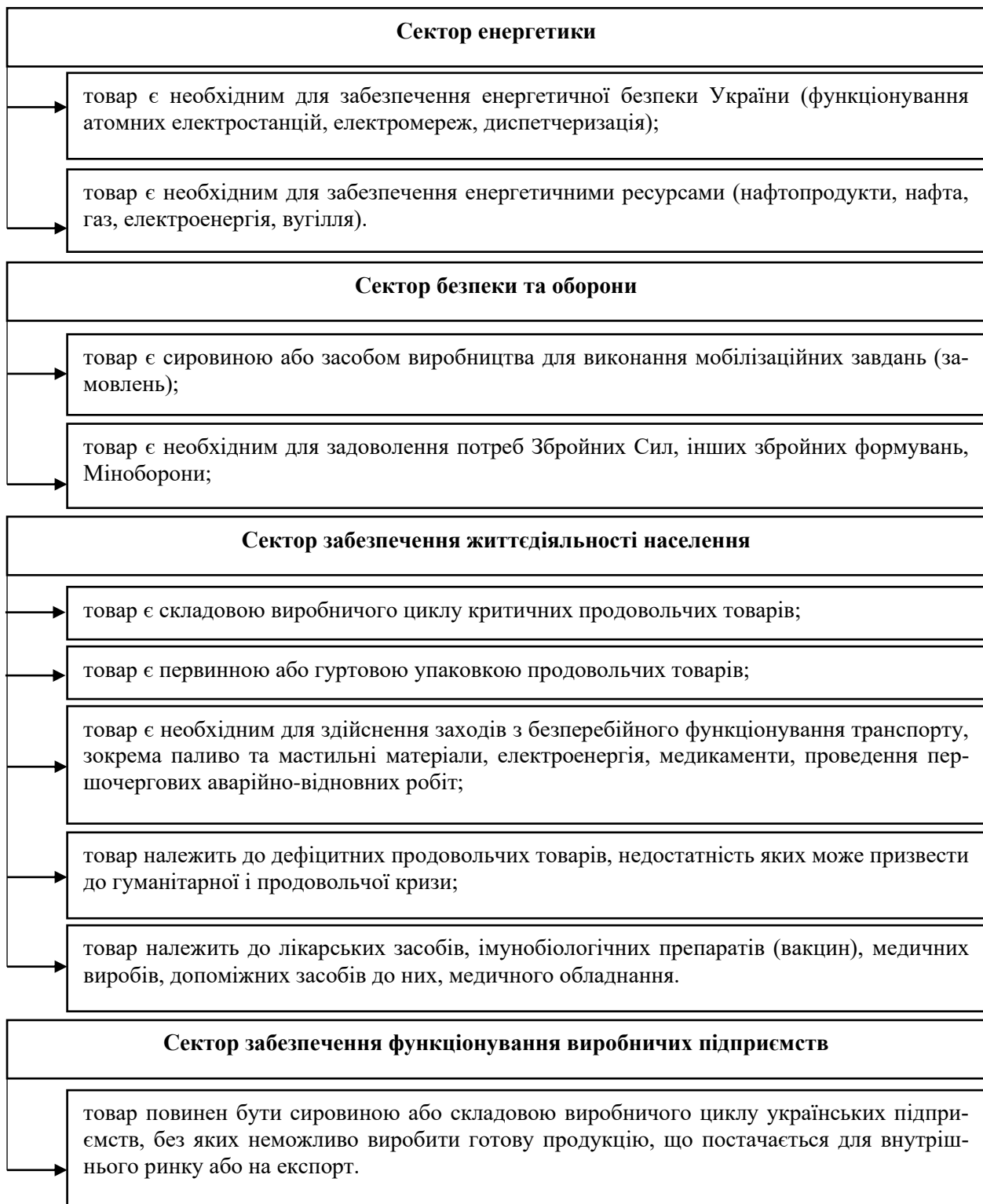
Військова агресія рф здійснила вплив на всі сфери життя в Україні, в результаті чого була порушена робота значної чисельності підприємств, а правові обмеження, які були імплементовані в умовах воєнного стану порушили всі бізнес-процеси (вперше введені Указом Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року строком на 30 днів до 26.03.2022 р. та продовжено, які було продовжено з 23 серпня 2022 р. на 90 діб) [1]. Через високий рівень невизначеності, скорочення виробництва, бізнес зіштовхнувся не лише зі зменшенням попиту на продукцію, браком робочої сили, а й зі складнощами логістики товарів і транспортних засобів на митну територію України.

У найперші дні повномасштабної війни основним завданням уряду було організувати безперебійну діяльність Державної митної служби (далі – Держмитслужби), зберегти бази даних Держмитслужби з метою перешкодження доступу до них ворога. З моменту вторгнення на митну територію України північні та східні митниці припинили свою діяльність, у зв'язку з тим, що рф заблокувала морські порти і аеропорти, отже діяльність митниці була сконцетрована у західному та південному регіонах, що потребувало негайного вжиття відповідних адміністративно-правових заходів для прийняття додаткового навантаження. У зв'язку з цим, підрозділи Держмитслужби перейшли на цілодобовий режим діяльності, посадові особи митних органів з тимчасово окупованих регіонів України та районів, де велися активні бойові дії були переведені в південні та західні регіони.

Рішення Уряду стосовно максимального спрощення усіх митних процедур і формування найшвидшої митниці знаходиться в перспективній реалізації, оскільки необхідно сформувати належне правове унормування митного оформлення вантажів. У значній чисельності підприємств, які ввозили товари на митну територію України та здійснювали переробку сировини, а готову продукцію якої поставляли на внутрішній чи зовнішній ринки, зіткнулися з проблемами відсутності сировини, яку придбати в Україні неможливо через їх відсутність чи через руйнування критичної інфраструктури всередині країни. Урядом було прийнято рішення про «ручне» керування переміщенням вантажів через митний кордон України Держмитслужбою для того, щоб прискорити одержання товарів критичного імпорту від країн-партнерів та було зведено до мінімуму митні процедури і скорочено середній час проходження митного оформлення.

З-за сучасних кондицій, в чинному законодавстві країни відсутнє трактування поняття «критичного імпорту», а митне оформлення вантажів товарів критичного імпорту відбувається на підставі підзаконного акта – Постанови КМУ №153 від 24.02.2022 «Про перелік товарів критичного імпорту» [2]. З моменту імплементції даної постанови від бізнесу контролюючими державними органами вимагалася аргументація стосовно переміщуваних товарів, що їх постачання стосуються не тільки приватних інтересів, але й враховують загальнодержавне благо.

На основі врахування значної чисельності звернень підприємців з приводу переліку товарів критичного імпорту, КМУ 16 березня 2022 року своєю постановою № 289 [3] для підтримки українського бізнесу визначив перелік критеріїв встановлення товарів критичного імпорту в умовах воєнного стану, які класифіковані на чотири підгрупи: сектор енергетики, сектор безпеки та оборони, забезпечення життєдіяльності населення та забезпечення функціонування виробничих підприємств (див. рис. 1).

Рис. 1. Аналіз групи товарів критичного імпорту

Джерело: сформовано автором на основі джерела [3].

Тому для підприємств з-за даних кондицій однією з складових успішного функціонування являється обліково-контрольне забезпечення управління товарів критичного імпорту. Обліково-контрольне забезпечення управління товарів критичного імпорту, зазвичай, включає у себе перевірку значної чисельності документації та має на меті підтвердження достовірності бухгалтерського обліку, його раціональності та ефективності у сфері імпорتنних та валютних операцій, правильності їх оподаткування і відображення у фінансовій звітності. Оскільки однією з головних проблем обліково-контрольного забезпечення управління товарів критичного імпорту є застаріле та неадаптоване документування первинної інформації в

обліку, яке веде до викривлення облікової вхідної інформації для процесу контролю на підприємстві, тому підприємства повинні вчасно здійснювати контроль даних операцій з метою оптимізації критеріїв довіри закордонних партнерів [4].

Таким чином, обліково-контрольне забезпечення управління товарів критичного імпорту під час війни повинен бути регулярним і достовірним та засвідчувати стан управління у зовнішньоекономічній сфері, і підлаштовуватися під потреби подальшого правового врегулювання відносин, що виникають і змінюються в процесах економіки і повноважень органів виконавчої влади.

Список використаних джерел: 1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення 31.10.2022). 2. Про перелік товарів критичного імпорту: Постанова КМУ від 24.02.2022 р. № 153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 31.10.2022). 3. Постанова КМУ «Деякі питання критичного імпорту» від 16.03.2022 р. № 289. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/289-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 31.10.2022). 4. Господарський кодекс України від 13.04.2017 р. № 2019-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page2> (дата звернення 31.10.2022).

УДК 658.338

Тарчинець О. С., аспірант кафедри економіки, обліку і оподаткування

Науковий керівник: **Маргасова В. Г.**, д-р екон. наук, професор, проректор з наукової роботи Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ЗНАЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

***Ключові слова:** антикризове управління, банкрутство, внутрішній аудит, криза, ризики, система антикризового управління.*

Загострення світових кризових проявів в економіці останніх років призвело до зростання необхідності застосування антикризового управління як на рівні бізнес-сектору, так і на рівні загальнодержавної політики в цілому.

Система антикризового управління застосовується підприємствами з метою попередження та мінімізації впливу кризових факторів на свою діяльність.

Слід відзначити багатоманітність наукових підходів щодо трактування дефініції «антикризове управління». Узагальнюючи найбільш відомі з них, можна виокремити такі:

1. Антикризове управління – управлінська діяльність, що застосовується підприємством з метою виходу з критичного кризового стану, який вже настав, і подальшого економічного відновлення. Цей вид управління використовується суб'єктом господарювання на межі банкрутства, тоді, коли він не зможе самостійно подолати кризу, і для санації або ліквідації необхідним є стороннє втручання.

2. Антикризове управління визначається як превентивна діяльність, що передбачає реалізацію таких методів і процедур, які допоможуть завчасно ідентифікувати ймовірність настання кризи та мінімізувати можливість її розвитку. Таким чином, такий вид управління застосовується в докризовий період.

3. Антикризове управління – система процедур і дій, що поєднує і методи попередження кризових явищ, і заходи по оперативному реагуванню на їх прояви. Тобто третій підхід об'єднує два попередні трактування. Наприклад, О.О. Терещенко в контексті третього виокремлює ряд превентивних дій щодо мінімізації можливості настання фінансової кризи: систематичний аналіз сильних та слабких сторін підприємства, оцінка ймовірності банкрутства. В даному аспекті важливого значення набуває управління ризиками, що являє собою комплекс заходів щодо ідентифікації, оцінки та усунення фінансових ризиків суб'єкта господарювання, а також застосування системи превентивних дій [1; 2; 3].

В. В. Гобела, З. Б. Живко, Г. З. Леськів та С. І. Мельник визначають антикризове управління як «систему управлінських заходів щодо діагностики, запобігання, нейтралізації та подолання кризових явищ та їх причин на всіх рівнях управління», відзначаючи, що підґрунтям для нього служать загальні принципи та методи, що є складовими управлінського процесу. Науковці вважають, що «основною метою антикризового менеджменту є забезпечення стабільного фінансового становища в результаті своєчасного реагування на зміни, викликані зовнішнім середовищем (економічні, політичні, соціальні, міжнародні трансформації) шляхом упровадження антикризових інструментів для вирішення тимчасових фінансових проблем підприємства і з метою подолання симптомів банкрутства» [4].

У цьому контексті ключове значення внутрішнього аудиту полягає в оперативному виявленні кризових ознак, що виникають в процесі здійснення підприємством своєї звичайної діяльності, і водночас являють собою визначальні періоди його функціонування.

Кризовий етап діяльності підприємства супроводжується дією внутрішніх і зовнішніх факторів. Це вимагає принципово нового і оперативного реагування на ризики та спричинені ними кризові наслідки. Відповідно з метою визначення ризиків банкрутства під час внутрішнього аудиту необхідно:

- 1) ідентифікувати фазу кризи;
- 2) визначити і проаналізувати стадію життєвого циклу підприємства з метою застосування найбільш ефективної методики санаційних дій;
- 3) окреслити інформаційно-аналітичне забезпечення і створити методичний інструментарій внутрішнього аудиту окремо для різних етапів кризи підприємства [5].

Необхідним при внутрішньому аудиті також є постійний моніторинг фінансових показників з метою здійснення прогнозів кризових станів для своєчасного визначення ймовірності банкрутства та реалізації відповідних превентивних заходів. Під час створення інструментів антикризового управління необхідним є усвідомлення та врахування того, що підприємство, виходячи з однієї кризової фази, може потрапити в іншу, а це вимагатиме від системи внутрішнього аудиту зовсім нових відмінних стратегічних рішень в управлінні [5].

Таким чином, перед системою внутрішнього аудиту на сьогодні постає розширений перелік завдань, що не обмежується лише перевіркою достовірності фінансової звітності та розробкою заходів оптимізації витрат. Система внутрішнього аудиту повинна охоплювати всі аспекти, процеси, операції, фактори, що безпосередньо або опосередковано впливають на економічні, соціальні та фінансові наслідки функціонування підприємства. Важливою функцією внутрішнього аудиту стає попередження виникнення кризових процесів на підприємстві. Вагомий вплив на зміну підходів та методики реалізації внутрішнього аудиту має гармонізація із закордонними стандартами корпоративного управління та контролю, робота відділу внутрішнього аудиту щодо розробки та виконання тактичних і стратегічних завдань щодо аналізу безперервності діяльності підприємства, реалізація ефективних заходів мінімізації ризиків банкрутства, запобігання корупції та протиправним діям на підприємстві.

Список використаних джерел: 1. Васечко Л. І. Антикризове управління як інструмент попередження загрози банкрутства підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 8. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6484>. 2. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: підручник. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. 824 с. 3. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: монографія. Київ: КНЕУ, 2004. 268 с. 4. Гобела В. В., Живко З. Б., Леськів Г. З., Мельник С. І. Управління кризовими ситуаціями: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 228 с. 5. Семенець А. Моніторинг імовірності банкрутства в системі внутрішнього аудиту підприємств торгівлі. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2019. № 2. С. 305-314.

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РИНКУ АУДИТУ В УКРАЇНІ

Ключові слова: аудит, аудиторські послуги, ринок аудиту, проблеми розвитку, якість послуг.

Аудит має вагомий вплив на розвиток економічних відносин як основний інструмент перевірки наданої користувачам фінансової інформації. З початком воєнних дій на території України відбулось різке погіршення стану ринку аудиту, а проведені раніше дослідження щодо наявних резервів для його розвитку втратили свою актуальність. Тож наразі доцільно проведення аналізу ринку аудиторських послуг з метою пошуку шляхів вирішення наявних проблем та визначення напрямів його розвитку.

Питання щодо якості аудиту, проблем, методики проведення та перспектив вдосконалення були розглянуті в працях А. Герасимовича, А. Шевчука, В. Гончарука, В. Ільїна, В. Савченка, В. Слюсаренка, В. Швеця, В. Шевчука, М. Баришнікова, М. Білухи, М. Дем'яненко, Н. Шалімова, П. Камишанова, Ф. Бутинця та інших видатних вчених. У той же час в умовах воєнного стану необхідно виявити ключові негативні чинники, що гальмують його розвиток та визначити шляхи підтримки ринку аудиту.

На сьогодні аудит є важливим інститутом ринкової економіки, який відіграє важливу роль у суспільстві та має відповідати вимогам, які висуваються до його організації на міжнародному та державному рівнях [1]. Внаслідок війни ринок аудиторських послуг в Україні знаходиться в кризовому стані. Спостерігаємо відтік інвесторів, різке скорочення кваліфікованих кадрів та зменшення попиту на аудит у зв'язку з закриттям частини підприємств, падінням їх платоспроможності. За даними Аудиторської Палати України у 2022 році заборгованість по членським внескам склала близько 1,5 млн. грн., що на 800 тис. грн. перевищує показник 2021 року [2]. Це свідчить про неспроможність деяких аудиторів наразі повноцінно провадити діяльність та скорочення сум коштів, які АПУ виділяла на розвиток аудиту. З метою підтримки ринку аудиту АПУ ввела нульову ставку внеску та відтермінувала сплату вже наявної заборгованості [2].

На сьогодні зареєстровано законопроект № 7347, який передбачає вилучення з реєстру тих аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, які пов'язані з країною-агресором; припинення дії пункту про обов'язкове стажування або 15-річного досвіду роботи бухгалтером для можливості атестування за результатами кваліфікаційного іспиту; припинення дії пункту щодо проведення контролю якості аудиторських послуг [3]. Після набрання чинності даним законопроектом на ринку може збільшитися кількість аудиторів, що вирішить проблему з дефіцитом кадрів. Але при цьому існує ризик зниження якості послуг, що надаються аудиторами, оскільки відсутність належного практичного досвіду може призвести до невиявлення аудитором суттєвих помилок при проведенні перевірки і, як наслідок, надання неякісних послуг. Брак кваліфікованих кадрів та їх висока плинність є однією з ключових проблем розвитку ринку аудиту в Україні.

Аудиторський ризик в цілому та ризик невиявлення викривлень у фінансовій звітності різко виріс в умовах воєнного стану. Частина підприємств втратила доступ до власних документів, активів, які знаходяться в зоні бойових дій або були знищені під час обстрілу. До того ж аудиторію слід звертати увагу на нетипову поведінку підприємства з метою перевірки клієнта на добросовісність та правильність ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності. Сучасні умови діяльності для більшості суб'єктів господарювання є нетиповими: релокація бізнесів, різка зміна клієнтів, постачальників та втрата ключового персоналу (керівники, головні бухгалтери, менеджери, власники) тощо. Ці умови значно ускладнюють роботу навіть досвідченого аудитора. Тому аудиторська перевірка потребує ретельного планування, а перед роботою з клієнтом та укладанням договору доцільно порівняти поведінку підприємства, що перевіряється, з поведінкою підприємств цієї ж галузі з метою виявлення

ознак недобросовісного ведення діяльності, ідентифікації потенційних зон ризику у функціонуванні системи обліку та внутрішнього контролю, ознайомлення з фінансово-економічним станом юридичної особи та його організаційно-управлінською структурою.

Отже, основними проблемами розвитку ринку аудиту в умовах воєнного стану є відтік кваліфікованих кадрів у зарубіжні країни, скорочення кількості замовників, падіння платоспроможності підприємств-замовників аудиту, зростання аудиторського ризику.

Проаналізувавши всі вище наведені виклики та проблеми розвитку ринку аудиторських послуг, можна окреслити основні напрями його подальшого розвитку: покращення якості аудиторських послуг і, як наслідок, підвищення довіри користувачів до аудиторських висновків вітчизняних аудиторів/аудиторських фірм, збільшення кількості та підвищення платоспроможності підприємств-замовників на ринку аудиту та вихід українських аудиторів на міжнародний ринок аудиторських послуг.

Для втілення в життя даних заходів щодо розвитку ринку аудиту потрібна підтримка держави. Насамперед, необхідна допомога у розвитку великих та середніх підприємств за допомогою інструментів державного та податкового регулювання; підтримка у формуванні та подальшому виході на міжнародний ринок аудиту вітчизняних аудиторських фірм. Особливого нагляду потребують результати роботи аудиторів, які багато років поспіль перевіряють одні й ті ж компанії або провели лише одну перевірку протягом тривалого періоду часу. Також необхідно посилити контроль за дотриманням аудиторами фундаментальних етичних принципів та принципів незалежності.

У сучасних умовах рівень використання спеціалізованого програмного забезпечення вітчизняними аудитором залишається низьким порівняно із зарубіжною практикою [1]. Одним з важливих напрямів розвитку ринку аудиту в Україні є комп'ютеризація процесу перевірки. З її розвитком аудитори зможуть більш швидко опрацьовувати великі об'єми інформації, прослідковувати конкретні операції від їх початку до завершення та проводити всі необхідні розрахунки. Наразі комп'ютеризацію потрібно підтримувати у таких напрямках: розробка якісного вітчизняного програмного забезпечення для цілей аудиту, розробка інструкцій по його використанню та наданням вітчизняним аудиторам практичних рекомендацій щодо проведення аудиту в комп'ютерному середовищі.

Список використаних джерел: 1. Гуцаленко Л. В., Марченко С. О. Реалії аудиту у вітчизняній та зарубіжній практиці. *Економіка і суспільство*. 2016. № 6. С. 349-354. 2. Інформаційне повідомлення щодо сплати внесків на 2022 рік членами Аудиторської палати України. Аудиторська палата України: вебсайт. URL: <https://cutt.ly/HNYTjJd>. 3. Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність" щодо забезпечення аудиторської діяльності на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39564>.

УДК 657.6

Гусев А. О., здобувач II (магістерського) рівня освіти спеціальності «Облік і оподаткування» Науковий керівник: **Побережець О. В.**, д-р. екон. наук, професор кафедри обліку і фінансів Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, м. Одеса, Україна

АУДИТ РОЗРАХУНКІВ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ПОДАТКАМИ Й ПЛАТЕЖАМИ: ТЕОРЕТИЧНІ Й МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ

Ключові слова: аудит, податки, розрахунки з бюджетом, нормативне регулювання, методологія аудиторської перевірки.

Розрахунки з бюджетом складають суттєву частку у структурі зобов'язань підприємства. При цьому порушення податкового законодавства щодо своєчасності перерахування податків і зборів до бюджету призводить до стягнення штрафних санкцій. Окрім того, розрахунки з бюджетом за податками та зборами є однією з найбільш складних ділянок бухгалтерського обліку. Найбільш ефективним способом перевірки правильності нарахуван-

ня та сплати податків і зборів на підприємстві є проведення відповідного аудиту. Дослідження основних теоретичних та методологічних засад проведення такої аудиторської перевірки поставлено за мету в даних тезах.

Аудит розрахунків підприємства з бюджетом за податками й платежами – незалежна перевірка облікового процесу підприємства, пов'язаного з нарахуванням і сплатою податків і зборів. При цьому головною метою такої перевірки є висловлення аудитором незалежної думки щодо фінансової та податкової звітності як такої, що в частині розрахунків за податками й платежами не містить суттєвого викривлення внаслідок помилки та/або шахрайства, а також відповідає концептуальній основі фінансового звітування (НП(С)БО чи МСФЗ) [1, с. 54].

Основними завданнями, що стоять перед аудитором під час аудиту розрахунків з бюджетом за податками й платежами, є:

- перевірка дотримання підприємством чинного законодавства під час облікового процесу, пов'язаного з нарахуванням та сплатою податків і зборів;
- перевірка правильності визначення суми прибутку як бази оподаткування податком на прибуток;
- перевірка правильності розрахунку суми податкового кредиту та/або податкових зобов'язань з ПДВ, інших податкових платежів [2, с. 153];
- перевірка дотримання наказу про облікову політику щодо розрахунків підприємства за податками й платежами;
- перевірка правильності ведення документообігу в частині розрахунків за податками та платежами;
- перевірка правильності ведення синтетичного й аналітичного обліку розрахунків підприємства за податками й платежами;
- перевірка правильності відображення підсумкової інформації у фінансовій та податковій звітності підприємства в частині нарахування та сплати податків і зборів тощо.

Джерела нормативно-правового регулювання аудиту розрахунків підприємства з бюджетом за податками й платежами в Україні умовно поділяються на дві групи:

1) нормативно-правові акти, що здійснюють регулювання обліку розрахунків за податками і зборами (Податковий кодекс України, Митний кодекс України, Закон України «Про Митний тариф України», НП(С)БО та МСФЗ з обліку розрахунків за податками та зборами, інструкції та методичні рекомендації щодо ведення обліку розрахунків з бюджетом чи відображення такої інформації у звітності тощо);

2) нормативно-правові акти, що здійснюють регулювання проведення аудиту (Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», Міжнародні стандарти аудиту тощо).

Аудит розрахунків підприємства за податками й платежами зазвичай складається з наступних етапів:

1) прийняття клієнта – об'єкта аудиторської перевірки (узгодження умов завдань з аудиту; оцінка системи внутрішнього контролю підприємства; ідентифікація аудиторських ризиків та встановлення взаємозалежності між ними; укладання договору на проведення аудиту та складання листа-зобов'язання);

2) планування аудиту (розробка стратегії аудиту; розробка плану й програми аудиту);

3) виконання аудиторської перевірки (поетапне виконання завдань стратегії аудиту; виконання аудиторських процедур; документування аудиту);

4) огляд та завершення аудиторської перевірки (оцінювання достатності та прийнятності аудиторських доказів; оцінювання викривлень і відхилень, виявлених під час аудиту; узагальнення результатів аудиту);

5) надання звіту та висновку підприємству – об'єкту аудиторської перевірки (презентація Звіту незалежного аудитора; повідомлення інформації керівництву підприємства).

Основними джерелами інформації для отримання аудиторських доказів під час проведення аудиту розрахунків підприємства з бюджетом є: наказ про облікову політику підприємства (в частині розрахунків за податками та платежами); первинні документи (видаткові накладні, податкові накладні, платіжні доручення тощо); облікові реєстри по рахунках 17;

54; 64; 98; фінансова звітність (форми № 1; 2; 5 в частині розрахунків з бюджетом); податкова звітність; нормативно-правова база; попередні аудиторські висновки, акти податкових перевірок, дані внутрішнього контролю підприємства тощо; відповіді на запити аудитора; результати, що були отримані безпосередньо у процесі аудиторської перевірки тощо.

У процесі проведення аудиторської перевірки розрахунків підприємства за податками й платежами складаються, як правило, наступні робочі документи: Тест системи внутрішнього контролю обліку розрахунків підприємства за податками й платежами; Програма аудиту розрахунків підприємства за податками й платежами; Перевірка Наказу про облікову політику підприємства в частині обліку розрахунків за податками й платежами; Перевірка документообігу підприємства щодо обліку розрахунків за податками й платежами; Перевірка синтетичного й аналітичного обліку розрахунків підприємства за податками й платежами; Перевірка правильності нарахування й сплати податкових платежів; Перевірка достовірності фінансової звітності щодо розрахунків підприємства за податками й платежами; Перевірка достовірності податкової звітності; Перелік виявлених порушень обліку розрахунків підприємства за податками й платежами.

Результати аудиту розрахунків підприємства за податками й платежами зазначаються у Звіті незалежного аудитора (у випадку тематичного аудиту) або вказуються лише ключові його питання, тобто ті аспекти, що здійснили вплив на підсумкову думку незалежного аудитора (у випадку комплексного аудиту).

Таким чином, аудит розрахунків підприємства з бюджетом є ефективним методом перевірки правильності нарахування й сплати податків і зборів. Основним призначенням такої аудиторської перевірки є підтвердження достовірності фінансової та податкової звітності в усіх суттєвих аспектах.

Список використаних джерел: 1. Назаренко І. М., Сема В. О. Аудит розрахунків з бюджетом: організаційно-функціональні та методичні основи. *Агроекономіка*. 2019. № 20. С. 50-55. 2. Потапенко Я. О. Аудит розрахунків з бюджетом. *Юніість науки – 2021: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства*: зб. тез XI Міжнародної наук.-практ. конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 25-26 березня 2021 р.). Чернігів, 2021. Ч. 1. С. 153-154.

УДК 657.6

Ігнатенко В. В., здобувачка вищої освіти 1 курсу, група ЗМОА-221

Науковий керівник: **Перетяцько Ю. М.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

СУТНІСТЬ АУДИТОРСЬКИХ ДОКАЗІВ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ В АУДИТОРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Ключові слова: аудиторські докази, аудит, аудитор, інформація, аудиторські процедури, аудиторська перевірка, Міжнародні стандарти аудиту.

Аудиторські докази відіграють важливу роль під час проведення аудиту. Оскільки аудитор повинен отримати надійні та достовірні аудиторські докази для зменшення аудиторського ризику, формування професійного судження та аудиторського висновку.

В своїй діяльності аудитор керується Міжнародними стандартами аудиту, основним стандартом який визначає вимоги до складу, якості, кількості аудиторських доказів, а також процедур їх отримання є Міжнародний стандарт аудиту 500 «Аудиторські докази», відповідно до якого аудиторські докази – це інформація, яку використовує аудитор під час формування висновків, на яких ґрунтується думка аудитора[1].

Джерелами отримання інформації для аудиторських доказів можуть бути як бухгалтерські записи, які також є основою для фінансової звітності, так і інші джерела.

Характеризувати аудиторські докази можна за двома критеріями. Кількісною характеристикою є достатність, яка визначається шляхом оцінки ризиків суттєвого викривлення та якістю самих аудиторських доказів. Якісною характеристикою є прийнятність або належний характер аудиторських доказів, який полягає у доречності та надійності інформації, на якій ґрунтується аудиторська думка.

Специфіка отримання доказів передбачає застосування двох основних підходів:

- дедуктивний підхід полягає в підтвердженні висловлювання певними положеннями (аргументами), які визнаються істинними, те що стверджується випливає з них як висновок;
- індуктивний підхід полягає у виборі підстав доказів фактів, що впливають з нього у вигляді окремих випадків[2].

Аудиторські докази слід оцінювати з точки зору відповідності їх таким характеристикам як достатність, надійність, доречність та корисність. Відсутність відповідності хоча б одній із характеристик дає можливість оцінити аудиторський доказ як неякісний і такий, що не сприятиме формуванню об'єктивної аудиторської думки[3].

Достатність інформації аудитор визначає, складаючи професійне судження та роблячи висновки, що інформації зібрано достатньо для формування незалежної думки щодо достовірності фінансової звітності. Достатність інформації також полягає в обґрунтованості, переконливості та повному розумінні чому аудитор прийшов до тих чи інших висновків, виходячи з зібраних доказів.

Надійність аудиторських доказів залежить від джерела їх отримання. Наприклад, докази, які аудитор отримав сам будуть більш надійними, ніж отримані від третіх сторін, а докази отримані від компанії яка перевіряється є найменш надійними. Забезпечити надійність аудиторських доказів аудитор може завдяки використанню доцільних аудиторських процедур.

Доречність аудиторських доказів залежить від того наскільки прямо вони відносяться до об'єкта аудиту. Варто зауважити, що недоречні докази слід проаналізувати по відношенню до інших об'єктів аудиту, а не проігнорувати.

Аудиторські докази визнаються корисними, якщо за їх допомоги аудитор зміг досягти своїх цілей.

Судження аудитора формується на основі доказів, що підтверджують дані керівництва про результати господарської діяльності. Аудитор отримує докази використовуючи відповідні аудиторські процедури. Хоча для отримання аудиторських доказів Міжнародними стандартами аудиту передбачено чіткий перелік аудиторських процедур, необхідних для формування аудиторських висновків, в наукових дослідженнях можна побачити різні аудиторські процедури, методи та способи аудиту. Визначення сутності аудиторських процедур також є важливим питанням з точки зору його впливу на методи аудиторського контролю.

Загалом можна визначити певну послідовність дій при отриманні аудиторських доказів. Спочатку варто визначити мету отримання доказів та джерела їх отримання, далі відбувається оцінка ризиків суттєвого викривлення, вибір аудиторських процедур та збір доказів за їх допомогою, потім зібрані докази аналізують, оцінюють їх прийнятність і достатність та формують професійне судження на основі аудиторських доказів.

Ефективність аудиторської перевірки напряму залежить від якості отриманих аудиторських доказів. Під час їх отримання необхідно врахувати безліч факторів, таких як: мета отримання доказів, джерело їх отримання, аудиторські процедури, що будуть використані, оцінити якість і кількість доказів, а також їх достатність, надійність, доречність та корисність. Врахувавши всі фактори аудитор може сформулювати професійне судження та аудиторські висновки. Аудиторські докази в достатній кількості та якості забезпечать зменшення аудиторського ризику та підтвердять достовірність фінансової звітності, що перевіряється.

Список використаних джерел: 1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2016–2017 років. Частина I. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2016-2017-IAASB-Handbook-Volume-1_%D1%83%D0%BA%D1%80.pdf. 2. Болдуєв М. В., Болдуєва О. В., Лищенко О. Г. Дефініція аудиторських доказів у контексті забезпечення юридичної вірогідності. *Економічна наука*. 2022. С. 23-27. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=5094&i=3>. 3. Будько О.В., Лола В.О. Процедури отримання та оцінка аудиторських доказів. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2022. № 1(4). С. 88-94. URL: <http://econvisnyk.dstu.dp.ua/article/view/264907>.

УДК 657.6

Нагорний П. В., здобувач вищої освіти гр. МОА-221

Науковий керівник: **Гнедіна К. В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку та оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

АУДИТ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

***Ключові слова:** аудит, аудит в умовах воєнного стану, ризики діяльності, тенденції розвитку аудиту.*

Повномасштабне російське вторгнення в Україну, розпочате 24 лютого 2022 року, кардинальним чином вплинула на всі форми господарських відносин в країні. Порівняно установлені протягом тривалого часу підходи до ведення господарської діяльності в усіх сферах національної економіки необхідно було змінювати відповідно до умов воєнного часу. Виключенням не стала й сфера аудиту, реалізація певних методичних підходів у якій виявилася неможливою або значно ускладненою у нових умовах. Водночас будь-яке більш-менш стабільне функціонування національної економіки вимагає її прозорості, а отже відновлення та проведення аудиту. Тому актуальним питанням є визначення особливостей проведення аудиту в умовах воєнного стану.

Перш за все, слід чітко виокремити основні негативні чинники функціонування сфери аудиту в умовах воєнного часу:

- 1) небезпека для співробітників та ймовірність руйнування майна аудиторської фірми внаслідок ворожих атак;
- 2) вимушене переривання аудиторської діяльності, у тому числі під час багаторазових повітряних тривог;
- 3) труднощі безпосередньої комунікації з компаніями-клієнтами, які розміщені на особливо небезпечних територіях;
- 4) психологічно складні умови ефективної діяльності та інші.

Можна виокремити наступні тенденції розвитку сфери аудиту в умовах воєнного часу: скорочення штату працівників аудиторських служб та дефіцит кадрів; перегляд планів роботи аудиторських компаній та зменшення обсягу замовлень; закриття частини компаній через брак кваліфікованих незалежних аудиторів [1].

Поява великої кількості негативних чинників в умовах воєнного стану є очевидною, водночас існують і певні позитивні чинники, які пом'якшують дію зазначених негативних, зокрема:

- 1) досвід дистанційних аудиторських перевірок в умовах карантину;
- 2) розвиток та можливість використання у роботі спеціалізованого програмного забезпечення з адаптацією його під потреби фірми;
- 3) особливості українського менталітету, що дозволяють впоратися психологічно з новою реальністю, а також згуртуватися з метою максимальної допомоги країні, зокрема національній економіці.

Узагальнюючи наведені вище чинники, можна виокремити наступні особливості здійснення аудиту в умовах воєнного стану:

- превалювання дистанційного формату роботи;
- неможливість використання окремих аудиторських процедур, які вимагають безпосередньої присутності аудитора на підприємстві, звітність якого перевіряється;
- складність точної оцінки строків виконання аудиторських процедур;
- ускладнена комунікація з клієнтами, які знаходяться на особливо небезпечних територіях;
- ризики збереження даних (наприклад, для збереження даних доцільно використовувати хмарне середовище для зниження ризику втрати інформації);

- значний потенціал для автоматизації аудиторської діяльності, розробки внутрішньої робочої документації з використанням ІКТ, застосування спеціалізованого програмного забезпечення.

Таким чином, сфера аудиту, як і будь-яка інша галузь національної економіки, мусила терміново адаптуватися до умов воєнного стану. Основні особливості функціонування аудиту в нових умовах пов'язані з неможливістю використання окремих аудиторських процедур, переважно дистанційним режимом роботи, а також постійним ризиком появи непередбачуваних обставин під час реалізації перевірки. Фахівці передбачають певну кризу у сфері аудиту протягом найближчого часу, хоча у більш віддаленій перспективі наявні проблеми будуть обов'язково подолані. Окрему увагу слід звернути на дефіцит кадрів у сфері аудиту, що зумовлює важливість та необхідність підготовки фахівців у цій сфері.

Список використаних джерел: 1. Касаткін С. Професія внутрішнього аудитора під час війни, KPMG. URL: <https://home.kpmg/ua/uk/blogs/home/posts/2022/07/profesiya-vnutrishnoho-audytora-pid-chas-viynu.html> (дата звернення: 10.10.2022).

УДК 657.6

Сенченко С. В., здобувач вищої освіти групи МОА-221

Науковий керівник: **Гнедіна К. В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ АУДИТОРІВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Ключові слова: аудит, аудиторська перевірка, ризики діяльності, автоматизація, дистанційна робота.

В умовах воєнного стану постало доречне питання щодо продовження та організації діяльності вітчизняних аудиторських фірм, їх адаптації до нових умов функціонування, забезпечення дистанційної роботи аудиторів, подолання загроз закриття тощо. Усі ці питання потребують дослідження з метою визначення особливостей роботи аудиторів та шляхів її удосконалення в умовах сучасних викликів. Аудитом визначають перевірку аудитором даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності суб'єктів господарювання задля з'ясування ключового питання: чи відповідають вони в усіх суттєвих аспектах міжнародним та національним стандартам фінансової звітності та бухгалтерського обліку й іншим відповідним чинним вимогам [1]. На сьогодні з'явилася низка рекомендацій від регуляторів щодо забезпечення ефективного функціонування ринку аудиту в Україні, планування та реалізації роботи аудиторів.

Рекомендації щодо забезпечення аудиторської діяльності під час воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки залишаються близькими до наданих під час пандемії, з урахуванням внесених змін до Закону України від 21.12.2017 № 2258-VIII [2]. Зокрема, питання включення/виключення з Реєстру аудиторів, які пов'язані з державою – агресором, сплати членських внесків на користь АПУ, застосування відповідальності за порушення вимог даного Закону детально прописані у нормативно-правовому акті [2].

На сьогодні, враховуючи сучасні виклики, аудитор не може мати впевненості навіть у підприємствах, які раніше мали бездоганну репутацію та постійно знаходились у полі зору аудиторської фірми. Зростає можливість виникнення суттєвих помилок у фінансовій звітності підприємств, що перевіряються, виникає складність визначення зон ризику, зростає аудиторський ризик. Усе це зумовлює необхідність детального вивчення бізнесу потенційного підприємства-клієнта ще до підписання договору на проведення аудиту з метою оцінювання аудиторського ризику.

Крім того, при проведенні перевірок у сучасних умовах аудиторам необхідно враховувати загрозу кібератак та здійснювати відповідні заходи задля аналізу ризиків, разом з клієнтами обговорювати рівень захисту інформації та план реагування у разі необхідності [3]. Ці питання є надзвичайно важливими задля збереження конфіденційності інформації та недопущення втрати робочої документації аудитора.

На допомогу аудиторам може прийти автоматизація аудиторської перевірки, враховуючи не тільки війну, а й той факт, що більшість бізнесу переходить у онлайн-середовище. Інформаційні технології в аудиті забезпечують кращий рівень захисту інформації, спрощення та оперативність проведення перевірок. У той же час вимагається високий рівень знань та навичок аудитора для роботи з програмним забезпеченням, а також фінансування придбання та технічного обслуговування використання програм. На сьогодні актуальною є проблема браку висококваліфікованих кадрів на ринку аудиту, у тому числі з цифровими навичками. Крім того, у зв'язку з появою нових форм звітності доречним є підвищення кваліфікації аудиторів у перевірці інтегрованої звітності, яка включає фінансову та нефінансову інформацію.

Отже, для раціональної організації роботи та забезпечення якості послуг, які надаються аудиторам, слід звернути увагу на всі актуальні зміни у законодавчій базі, розробити релевантні внутрішні робочі документи, переглянути підходи до вибору аудиторських процедур, застосовувати альтернативні процедури у разі неможливості реалізації запланованих, впроваджувати та використовувати сучасні інформаційні технології, забезпечити організацію, підтримку та контроль дистанційної роботи співробітників аудиторської фірми.

Список використаних джерел: 1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII : станом на 1 серп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 08.11.2022). 2. Про внесення змін до Закону України "Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність" щодо забезпечення аудиторської діяльності на період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки»: Закон України від 31.05.2022 р. № 2285-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2285-20#Text> (дата звернення: 08.11.2022). 3. Офіційний сайт Професійної організації аудиторів, бухгалтерів та викладачів. URL: <https://www.un.org/securitycouncil/ru/un-sc-consolidated-list>.

УДК 657

Юрків Р. О., здобувач вищої освіти

Шевців Г. Р., здобувач вищої освіти

Науковий керівник: **Демко І. І.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри «Облік і оподаткування»

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ОПТИМІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: бізнес-процес, оптимізація, методи бізнес-процесів, принципи.

Сучасні мінливі умови бізнесу вимагають швидко реагувати на зміни середовища, і впроваджувати інновації в роботі підприємств для збільшення їх ефективності та продуктивності. Оптимізація бізнес-процесів є однією з основних, стратегічно важливих завдань підприємства, що визначають усю його подальшу ефективну діяльність.

Бізнес-процес компанії – це набір пов'язаних між собою дій і функцій, які необхідні для виробництва певного результату, що має цінність для зовнішнього або внутрішнього споживача [1].

Оптимізація бізнес-процесів є одним з аспектів організаційного розвитку, за якого ряд дій приймається власником процесу для виявлення, аналізу та покращення існуючих бізнес-процесів на підприємстві у відповідності з поставленими цілями і завданнями, таких як збільшення прибутку і продуктивність, зниження витрат тощо. Також поліпшення бізнес-процесів є таким способом зміни існуючих бізнес-процесів, за якого досягається поліпшення якості продукту або послуги, з метою їх відповідності потребам клієнтів і споживачів.

Варто означити основні принципи оптимізації, а саме:

- відповідність поліпшення бізнес-процесів стратегічним цілям підприємства;
- орієнтація на внутрішніх та зовнішніх споживачів;
- наявність критеріїв оптимізації бізнес-процесів;
- наявність власників бізнес-процесів, які відповідальні за їх оптимізацію.

Для оптимізації кожного бізнес-процесу окремого підприємства використовується завжди індивідуальний підхід, хоча можна назвати основні принципи удосконалення, які в багатьох випадках використання привели до позитивних результатів (рис. 1):

горизонтальне стиснення процесу, коли кілька субпроцесів об'єднується в один

•вертикальне стискання процесу (наділення співробітників повноваженнями і збільшення ролі кожного з них)

вибір іншого варіанту виконання процесу перенесення процесу територіально в більш відповідне місце зменшення кількості перевірок і керуючих впливів

•скорочення кількості погоджень – єдина точка контакту забезпечується одним менеджером або автоматизованою системою

Рис. 1. Базові принципи удосконалення бізнес-процесів

На основі даних принципів було окреслено систему методів удосконалення бізнес-процесів, розглянемо декотрі з них (таблиця 1).

Таблиця 1

Методи аналізу та оптимізації бізнес-процесів [2]

Група	Методи	Опис
Аналітичні методи	SWOT – аналіз	Виявлення факторів внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства та поділ їх на чотири категорії: сильні сторони, слабкі сторони, можливості і загрози
	ABC	Класифікація ресурсів за ступенем їх важливості
	Аналіз на основі показників KPI	Фінансова та нефінансова система оцінювання, яка допомагає організації визначити досягнення стратегічних цілей
	Аналіз RACI	Забезпечує опис і узгодження структури відповідальності за виконання операцій в межах процесу
Універсальні методи	Паралельне виконання робіт	Аналіз можливості паралельного виконання робіт у бізнес-процесі, що забезпечить зменшення його тривалості
	Усунення часових розривів	Аналіз бізнес-процесу на предмет наявності часових розривів у виконанні його операцій
	Зменшення кількості входів та виходів	Аналіз бізнес-процесу на предмет надлишковості його входів і виходів; таке зменшення можливе за рахунок відмови від деяких входів і виходів, та їх групування в пакети
	Мінімізація усної інформації	Використання принципів раціональної бюрократії, що дозволяє підвищити відповідальність усіх учасників процесу
	Організація процедур контролю	Встановлення точок контролю – робіт, метою яких є контроль відповідності результатів сформульованим вимогам; у разі виявлення невідповідності організовується зворотний зв'язок
Комплексні методи постійного удосконалення	Теорія обмежень Голдратта	Дослідження підприємства як системи, що створюється для досягнення певної мети (зокрема, отримання прибутку); перш ніж покращувати окремі складові системи, потрібно визначити глобальну мету і показники, за допомогою яких можна судити про вплив кожної підсистеми і кожного локального рішення на глобальну мету
	Lean production	Залучення в процес оптимізації бізнесу кожного співробітника і максимальну орієнтацію на споживача та дотримання принципу усунення всіх видів втрат; підхід до менеджменту і управління якістю, що забезпечує довгострокову конкурентоздатність без істотних капіталовкладень
	Six Sigma	Забезпечення вдосконалення бізнесу, в межах якого проводяться заходи по знаходженню і виключенню причин помилок або дефектів у бізнес-процесах, шляхом зосередження на тих вихідних параметрах, які є критично важливими для споживача
	Total quality management	Забезпеченні безперервного підвищення якості всіх організаційних процесів; постійне паралельне удосконалення трьох складових (якості продукції, якості організації процесів, рівня кваліфікації персоналу) дозволяє досягти більш швидкого і ефективного розвитку бізнесу
	Kaizen	Дотримання принципу безперервного вдосконалення процесів виробництва, розробки, допоміжних бізнес-процесів і управління, де задіяні всі працівники підприємства; покращуючи стандартизовані дії та процеси, має на меті усунути всі втрати
	Zero defects	Забезпечення скорочення дефектів за допомогою профілактики, яка спрямована на мотивацію персоналу шляхом усвідомлення бажання робити свою роботу правильно з першого разу

Більшість із зазначених методів в таблиці мають опосередковане відношення до проблем оптимізації бізнес-процесів. Група аналітичних методів слугує допоміжним інструментом для виявлення дефектів, проблем бізнес-процесів з метою їх удосконалення. В практичній діяльності особливий інтерес викликають методи Kaizen та Six Sigma.

Використання всіх цих методів на підприємствах залежить від певних факторів, таких як рівень та частота змін, характер організації, специфіка діяльності. Проаналізовані методи можуть застосовуватися і комплексно залежно від розв'язуваної задачі.

Вдосконалення бізнес-процесів підприємств може відбуватися різними шляхами: через постійне поліпшення процесів (еволюційний шлях) і періодичні радикальні зміни (революційний шлях). Перший спосіб використовується за умови, коли підприємству не потрібні різкі зміни. Другий шлях використовується, коли необхідні перетворення у зв'язку з істотними змінами в діяльності, наприклад, з проведенням комплексної автоматизації, виходом на ринок нової продукції тощо. Такий підхід дозволяє уникнути застосування нових технологій до старих процесів. Техніка революційної оптимізації бізнес-процесів дістала назву реінжинірингу.

Оптимізація процесів має чимало переваг порівняно з реінжинірингом. Так, наприклад, підприємства добре адаптуються до мінливих умов зовнішнього середовища, в той час, як в проектах з реінжинірингу відсутня довгострокова стратегічна адаптованість. Особливо актуальна оптимізація для вдосконалення бізнес-процесів у великих підприємствах, які мають безліч складних процесів, оскільки дозволяє врахувати вплив ресурсів і ринку. Але найкращий ефект відбувається у випадку комбінації реінжинірингу бізнес-процесів, як першого етапу побудови процесної організації, та оптимізації процесів на другому етапі побудови процесної організації.

Підсумовуючи вищевикладене, варто виділити такі переваги оптимізації бізнес-процесів підприємств: скорочення витрат, тривалості та кількості помилок у кожному з проаналізованих процесів; формування у працівників підприємства та керівників чіткого розуміння того як, коли, хто та що необхідно зробити для досягнення поставлених цілей; інтегрування зі стратегією компанії та ключовими показниками її ефективності; можливість підготовки до успішного, продуманого та ефективного впровадження інформаційних технологій можливість підготовки до ефективного та обґрунтованого організаційного редизайну; зростання керованості підприємства; поліпшення взаємодії між працівниками та підрозділами підприємства; наближення до сертифікації за стандартами ISO: 9000; зростання інвестиційної привабливості підприємства.

Список використаних джерел: 1. Опис бізнес-процесів компанії. Кому, навіщо і як? URL: <https://gc.ua/uk/opis-biznes-procesiv-kompani%D1%97-komu-navishho-i-yak/>. 2. Методи вдосконалення бізнес-процесів. URL: <https://studfile.net/preview/5432945/page:18/>.

СЕКЦІЯ 5

Обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства

УДК 336

Перетяцько Ю. М., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування Національний університет “Чернігівська політехніка”, м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ РАХУНКІВ ВІДКРИТИХ В ІНОЗЕМНИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВАХ

Ключові слова: валютна операція, валютний нагляд, експорт, імпорт, валютний рахунок.

Згідно з п. 3 ст. 4 Закону України “Про валюту і валютні операції” резиденти мають право відкривати рахунки в іноземних фінансових установах та здійснювати через такі рахунки валютні операції. Слід відзначити, що суб’єкт господарювання не зобов’язаний повідомляти Державну податкову службу України про наявність у нього відкритих рахунків в іноземних фінансових установах. Проте на практиці резиденти, при здійсненні розрахункових операцій із використанням рахунків, які відкриті в іноземних фінансових установах, стикаються із певними ризиками, які виникають у зв’язку із неврегульованими положеннями нормативних актів з питань зовнішньої економічної діяльності.

При отриманні виручки від реалізації товарів (у широкому розумінні), які підлягають валютному регулюванню у митному режимі експорт сума коштів може бути зарахована на рахунок в іноземній фінансовій установі. Однак, згідно з п. 23 [2] грошові кошти від нерезидента за операціями резидента з експорту товарів підлягають зарахуванню на рахунок резидента в Україні в банку [2]. З цього слідує, що резидент може тримати валютну виручку на таких рахунках, однак за допомогою них здійснювати розрахунки не має права. Водночас, необхідно врахувати, що експортна виручка може перебувати на рахунках іноземних фінансових установах упродовж тільки 90 днів [3, п. 14] з дати митного оформлення товарів, які поміщаються у митний режим експорт.

Оплату імпорتنих операцій коштами, які знаходяться на рахунках резидента іноземних фінансових установах чинне законодавство дозволяє згідно з ст. 4 Закону України “Про валюту і валютні операції”. Водночас п. 1 ст. 7 цього ж Закону встановлює, що транскордонний переказ валютних цінностей здійснюється виключно через уповноважені установи [1]. Таку ж норму встановлює і п. 16 Постанови № 5 - розрахунки за зовнішньоекономічними операціями здійснюються виключно через рахунки в банках [2]. Згідно з Законом України “Про банк і банківську діяльність” банк - юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги [4, ст. 2]. Банківська ліцензія – це запис у Державному реєстрі банків про право юридичної особи або філії іноземного банку на здійснення банківської діяльності, і надається Національним банком України. З цього слідує, що і при оплаті за товар, який поміщений у митний режим імпорту резидент також не може сплачувати із рахунку, який відкритий в іноземній фінансовій установі.

Отже, якщо резидент зважується скористатися нормою ст. 4 Закону України “Про валюту і валютні операції” і здійснити через рахунки, які відкриті в іноземних фінансових установах валютні операції, то такому суб’єкту господарювання слід врахувати, що центральним органом влади це може бути кваліфіковано як порушення валютного законодавства, що тягне за собою накладання штрафу у розмірі 100 відсотків від суми операції [1, п. 4 ст. 14].

Список використаних джерел: 1. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21.06.2018 № 2473. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>. 2. Положення про заходи захисту та визначення порядку здійснення окремих операцій в іноземній валюті: Постанова Правління національного банку України від 02.01.2019 № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005500-19#Text>. 3. Про внесення змін до постанови Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18: Постанова Правління Національного банку України від 04.04.2022 № 68. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_04042022_68. 4. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 №2121. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>.

УДК 330.341

Скрицький Д. П., аспірант

Андарак В. С., аспірант

Грабовський М. І., аспірант

Науковий керівник: Акименко О. Ю., д-р екон. наук, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА УКРАЇНИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ключові слова: цифрова економіка, модель, економічний розвиток, новітні технології, трансформація, облікові системи.

Повномасштабне вторгнення країни терориста в Україну підтвердило вагому роль цифрової трансформації економіки за рахунок якої забезпечується стійкість та гнучкість української держави в умовах війни з пріоритетністю визначеною формуванням єдиного цифрового ринку з ЄС та наближення структури цифрового сектору України до вимог нової реальності в складних умовах сьогодення.

Зміна глобального соціально-технологічного укладу вимагала винаходу нової моделі економічного розвитку, в основу якої покладено використання потенціалу людської особистості, як інтелектуального, так і творчого. І перший крок до принципово нової реальності було зроблено, адже цифровізація економіки стала пріоритетом розвитку більшості країн. Сінгапур, Великобританія, Нова Зеландія, ОАЕ, Естонія, Японія, Ізраїль — країни-лідери з розвитку цифрової економіки, які вже взяли курс на цифровий розвиток у сферах транспорту, освіти, електронних засобів і новітніх технологій. По всьому світові частка традиційної економіки зменшується, а цифрової — збільшується, надаючи величезні переваги для країн та бізнесу. Це засвідчує потужну цифрову та технологічну модернізацію закордонних економік [1, 2].

Перший етап у розвитку цифрової економіки в світі пов'язують з 50-ми роками минулого століття, з подальшим поширення цифрових інновацій у 60-х роках. Другий етап цифровізації (середина 1990 р.) характеризується глобальним поширенням Інтернету та мобільного зв'язку, а виникнення та розповсюдження цифрових валют і технології розподіленого реєстру надає уявлення про третій етап цифровізації (2009 р.). Біткоїни та інші цифрові валюти, які довели вже свою затребуваність і значення, кількісно збільшуються на світовому фінансовому ринку, унаслідок чого утворюється новий валютний компонент світової фінансової архітектури, відповідний вимогам часу.

Розбудову цифрової економіки в Україні було розпочато затвердженням у 2018 році Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України [3, 4]; на 20-му саміті “Україна - ЄС” (9.07.2018 р.) учасники привітали незмінну готовність України надалі наближувати своє законодавство до законодавства ЄС в галузі цифрового ринку [5]. Січень 2019 р. ознаменовано розглядом на засіданні Координаційної ради «З питань розвитку цифрової економіки та суспільства України» актуальних питань, серед яких: Концепція та структура проекту закону “Про цифрову економіку України”; Цифрова інфраструктура (Широкосмуговий доступ до Інтернету); Концепція розвитку безготівкових розрахунків в Україні (Програма “Cashless Economy”); Цифровий розвиток регіонів (Програми “Smart City”); Програма Європейського Союзу – EU4Digital. Тобто, процес адаптації до цифрового інфраструктурного середовища було розпочато.

Аналіз документів щодо створення цифрових просторів в Європі та світі дозволив розробникам проекту “Цифрова адженда України – 2020” сформулювати основні принципи цифровізації України, серед яких: доступність, націленість (цифрове призначення); забезпечення економічного зростання шляхом використання цифрових технологій; свобода друку, інформації (незалежність, різноманітність засобів масової інформації); відкритість та співпраця; стандартизація; безпека та довіра; комплексність та системність [7].

Незважаючи на складність впровадження цифровізації в нашій державі, певні кроки в напрямку розвитку цифрової стратегії та управління цифровою діяльністю через національні компанії є. Вірогідніше за все, існує декілька сценаріїв розвитку цифрової економіки в Укра-

їні, залежність вибору яких обумовлюється як оцінкою критичності, так і необхідністю здійснення кардинальних змін у економічному укладі. Реалізація першого - інерційного (еволюційного) сценарію передбачає інерційне продовження тенденцій минулого, завдяки чому українська економіка залишиться неефективною, триватиме трудова міграція, «відтік мізків», українська продукція не витримає зовнішньої конкуренції. Здійснюваних державою кроків в частині нормативного забезпечення буде недостатньо для зростання ВВП - Україна залишиться на задвірках цивілізації.

В разі реалізації цільового (форсованого) сценарію, ключовою стратегією України має стати фокус на внутрішній ринок, що передбачає: (1) забезпечення верховенства права та усунення інституційних (законодавчих, податкових тощо) бар'єрів, що перешкоджають розвитку цифрової та інноваційної економіки; (2) системне державне стимулювання цифровізації секторів економіки та бізнесу; (3) ініціацію державою масштабних трансформаційних ініціатив та проектів цифровізації. Безумовно, це призведе до подальшого розвитку української економіки та її структурованих змін. Поява в структурі економіки частки цифрової економіки (до 65% ВВП) відображає очікуване досягнення у 2030Е номінального ВВП України у розмірі 1 трлн дол. США.

Беззаперечно, цифрова епоха впливає на умови ведення бізнесу, обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємствами, вимог до використання інформаційних технологій. Серед іншого до них віднесено: системи управління маркетингом, продажами і сервісом; телефонії і messenger; системи документообігу і управління персоналом; облікові системи тощо.

Цей процес триває і далі. Так, відкрито фінансування відновлення цифрової інфраструктури України з боку ЄС (європейська програма фінансування CEF «Підключення магістралі для цифрових глобальних шлюзів» від 12.10.2022 р.); відкриття можливості участі українських суб'єктів господарювання в конкурсах Програми Європейського Союзу «Цифрова Європа» до 2027 року; упровадження в Україні Фондом «Східна Європа» та Фондом «Innovabridge» Програми «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади»; підтримка економіки України шляхом придбання військових облігацій у застосунку «Дія»; тестування програми доступного кредитування «Оселя»; наближення положень національного законодавства до європейських вимог у сферах електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг та інші.

Список використаних джерел: 1. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. URL : https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf. 2. Akymenko O., Petrovska A., Zholobetska M., Skrytskyi D. Digital development of the economy and its role in improving the competitiveness of Ukraine. *International Journal of Advanced Science and Technology*. 2020. Vol. 29. No. 8s. Pp. 2290–2296. (Science and Engineering Research Support Society, Australia). URL: <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid.=2-s2.0>. 3. Про концепцію розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки: Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 67 від 17 січня 2018 року. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>. 4. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. URL: <https://strategy.uifuture.org>. 5. Проблеми та перспективи гармонізації цифрового ринку України з ринками ЄС та країн СхП: аналітичний звіт. URL: <https://cid.center/wp-content/uploads>. 6. Цифрові компетенції як умова формування якості людського капіталу: аналіт. зап. / [В. С. Куйбіда, О. М. Петрос, Л. І. Федулова, Г. О. Андрощук]. Київ: НАДУ, 2019. 28 с. 7. «Цифрова адженда України – 2020. Проект («Цифровий порядок денний – 2020)». ГС «ХАЙ-ТЕК ОФІС УКРАЇНА», 2016. URL: <https://ucco.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>. 8. «Про інформацію» від 02.10.1992 р. № 2657-XII із змінами, внесеними згідно із Законами № 2756-VI від 02.12.2010 р. ВВР, 2011, № 23. Ст. 160. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>. 9. Положення про Міністерство цифрової трансформції України, постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 р. № 856. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua>. 10. Цифрова економіка : підручник / Т. І. Олешко, Н. В. Касьянова, С. Ф. Смерічевський та ін. – К. : НАУ, 2022. – 200 с. 11. Огляд цифрової трансформації економіки України в умовах війни. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-tsyfrovyi-transformatsiyi-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh-viyny>.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ МАЛОЦІННИХ ТА ШВИДКОЗНОШУВАНИХ ПРЕДМЕТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Ключові слова: бухгалтерський облік, аналітичний облік, запаси, малоцінні та швидкозношувани предмети, субрахунок.

Бухгалтерський облік має на меті накопичити та узагальнити якісну інформацію відносно господарського життя підприємства, що в подальшому буде доведено до відома внутрішніх та зовнішніх користувачів з метою прийняття раціональних управлінських рішень. Значимо, що потреби користувачів інформації з кожним роком розширюються, що зумовлене розвитком суспільства та виникненням нових технологій здійснення господарської діяльності. Виходячи з цього, удосконалення та поліпшення організації бухгалтерського обліку запасів, як складової активів підприємства, характеризується неабиякою актуальністю та практичною цінністю.

Питанням покращення та удосконалення бухгалтерського обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів переймалася значна кількість провідних вітчизняних вчених та молодих дослідників, серед яких: В. Швець, С. Голов, М. Пушкар, В. Лень, В. Палій, М. Білуха, Н. Ткаченко, П. Куцик, В. Онищенко, В. Шваб, Р. Шумило, Т. Маренич, В. Ковальов, В. Бойко, В. Єфименко та ін. За результатами проведених досліджень, був сформований вагомий науковий доробок, який дозволив підвищити інформативність та якість облікової інформації на підприємстві. Нажаль, питання удосконалення аналітичного обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів потребує подальшого дослідження.

Під економічною категорією «малоцінні та швидкозношувани предмети» згідно з *Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» №246 від 20.10.1999 року* [1] варто розуміти запаси, які використовуються у господарській діяльності протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року. Тобто, малоцінні та швидкозношувани предмети лише ідентифікуються у якості оборотних активів підприємства, які мають бути використані у господарській діяльності підприємства протягом року.

На наш погляд, дане визначення потрібно дещо розширити та конкретизувати, виходячи із особливостей їх бухгалтерського обліку, зокрема під категорією «малоцінні та швидкозношувани предмети» варто розуміти запаси, які приймають активну участь у виробництві продукції (робіт, послуг) у якості засобів праці, не змінюють своєї фізичної форми та мають бути використані у господарській діяльності у термін до одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року.

Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291 від 30.11.1999 року [2] (надалі – Інструкція №291) для обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів передбачений рахунок 22 «Малоцінні та швидкозношувани предмети», який призначений для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух малоцінних та швидкозношуваних предметів, що належать підприємству та знаходяться у складі запасів підприємства.

Даною Інструкцією №291 не передбачено виділення субрахунків для аналітичного обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів, хоча перелік даних оборотних активів є достатньо великим та різноманітним, що може вплинути на формування раціональної управлінської думки відносно покращення технології виробництва продукції (робіт, послуг) на підприємстві.

З метою забезпечення належного контролю та повноти відображення інформації відносно надходження, використання, переміщення, списання малоцінних та швидкозношуваних предметів, на наш погляд, доцільно розробити аналітичний облік із виділенням ряду субрахунків, які запропоновані у таблиці.

Аналітичний облік малоцінних та швидкозношуваних предметів

Шифр	Назва субрахунку	Коротка характеристика
221	Інструменти	- пилки, склорізи, зубила, кирки-мотики, свердла та ін.
222	Господарський інвентар	- ножі, вилки, ложки, швабри, щітки, віники, відра та ін.
223	Спеціальне оснащення	- сіті, трали, троси та ін.
224	Спеціальний одяг	- фартухи, захисні рукавиці, комбінезони, костюми, халати, спідня білизна, взуття, захисні окуляри, навушники шумозахисні, нарукавники, захисні каски, шоломи, підшоломники, головні убори, захисний екран та ін.
225	Інші малоцінні та швидкозношувани предмети	Інші малоцінні та швидкозношувани предмети, які не відображені на попередніх аналітичних рахунках.

Джерело: власна розробка автора.

На наш погляд, застосування аналітичного обліку малоцінних та швидкозношуваних предметів дозволить: підвищити якість організації обліку запасів за допомогою формування розширеної інформації відносно переліку малоцінних та швидкозношуваних запасів, які використовуються у ході господарської діяльності; розмежувати малоцінні та швидкозношувани предмети в розрізі інструментів, господарського інвентаря, спеціального оснащення, спеціального одягу та ін., що дозволить підвищити якість інформації щодо структури використання запасів.

Доцільним є затвердження даних субрахунків на нормативно-правовому рівні за допомогою внесення відповідних змін до Інструкція № 291 та Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, що дозволить регламентувати порядок застосування даних субрахунків на державному рівні.

Отже, за результатами проведеного дослідження було запропоновано розширене визначення терміну «малоцінні та швидкозношувани предмети» та виділено субрахунки для здійснення аналітичного обліку даного виду запасів. Дані пропозиції мають на меті покращити та удосконалити організацію обліку запасів на підприємстві.

Список використаних джерел: 1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» від 20.10.1999 року № 246 / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>. 2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій №291 від 30.11.1999 року / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

УДК 657

Данильчук Д. М., здобувачка вищої освіти групи ОМО-21-1

Науковий керівник: Сторожук Т. М., канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку Державний податковий університет

АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: аналіз, грошові потоки, підприємство, джерела надходження, напрями використання.

Постановка проблеми. Функціонування підприємства неможливе без використання фінансових ресурсів. Основне місце серед вказаної сукупності займають грошові кошти. Їх надходження та витрачання формується в результаті господарських операцій і вимагає суворого цільового спрямування на досягнення поставлених господарських завдань підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання теорії грошових коштів досліджували у своїх працях такі науковці як Бутинець Ф., Єфименко В., Івченко Л., Лук'яненко Л., Осовська Г., Ткаченко Н., Філімоненко О. Авторами проведено теоретичні напрацювання щодо визначення сутності грошових коштів. Проте для кожного суб'єкта господарювання наразі актуальним є здійснення аналізу грошових потоків.

Виклад основного матеріалу. Господарські операції на підприємстві повторюються чимало разів, починаючи з перетворення грошей на засоби виробництва, із засобів виробництва – на товар, і як результат реалізації товару – знову в гроші. Управління грошовими потоками підприємства є важливим елементом в організації його фінансово-господарської діяльності. Також управління грошовими потоками підприємства є необхідною функціональною стратегією, успіх якої виступає запорукою високих результатів підприємницької діяльності, конкурентоздатності та динамічного розвитку підприємства. Для раціонального управління грошовими потоками підприємства необхідно здійснювати на належному рівні їх аналіз.

Метою аналізу грошових потоків підприємства є оцінка здатності підприємства генерувати грошові кошти в розмірі і в строки, необхідні для здійснення планових витрат, сприяння ефективному управлінню грошовими потоками підприємства, що дозволить:

- забезпечити фінансову незалежність підприємства;
- підвищити ефективність операційної та інших видів діяльності;
- забезпечити прискорення оборотності капіталу;
- оптимізувати потребу в залученому капіталі;
- знизити ризик неплатоспроможності [1, с.69].

Здійснення аналізу грошових потоків підприємства складається з таких прийомів: горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, трендовий аналіз, аналіз відносних показників, порівняльний аналіз, факторний аналіз. Зокрема, аналіз грошових потоків підприємства базується на використанні даних фінансової звітності, а саме звіту про фінансовий стан, звіту про фінансові результати та звіту про рух грошових коштів.

Першочерговим етапом аналізу є попередня оцінка результатів діяльності підприємства, що містить оцінку ліквідності балансу: порівняння активів за ступенем зниження ліквідності із зобов'язаннями за терміном погашення (в порядку зростання термінів сплати); обсягу виручки від реалізації, витрат, до яких належить також амортизація, прибутку/ збитку від діяльності та інших показників, що формують грошові потоки на підприємстві.

Другим етапом аналізу грошових потоків є дослідження обсягу та структури грошових потоків за видами діяльності та проведення аналізу формування валових грошових потоків (сукупного надходження та сукупного вибуття (витрачання) грошових коштів, чистого грошового потоку, оцінка готівкової та безготівкової їх форми, в тому числі – за видами валюти, аналіз внутрішніх та зовнішніх грошових потоків та оцінка їх збалансованості [2, с. 135].

У звіті про рух грошових коштів надходження та видатки грошових коштів підприємства наводяться розгорнуто за видами діяльності. При цьому варто пам'ятати, що рух грошових коштів з однією операцією може включати суми, які належать до різних видів діяльності [3, с. 237].

Проте під час здійснення аналізу грошових потоків підприємства виникають такі проблеми як:

- низький рівень інформатизації на підприємстві;
- низька ефективних використання грошових потоків;
- недостатній рівень планування на підприємстві;
- недоцільне застосування методів аналізу.

Отже, в основі здійснення аналізу грошових потоків підприємства має бути використано ефективні методи його проведення для прийняття певних управлінських рішень.

Висновки. Таким чином, на підприємстві здійснення аналізу грошових потоків дає змогу зробити висновки про джерела надходження та напрями їх використання. Метою такого аналізу є забезпечення формування шляхів розвитку підприємства, здійснення оптимізації грошових потоків та контроль над розподілом таких коштів.

Список використаних джерел: 1. Спільник І., Загородна О. Грошові потоки підприємства: комплексний аналіз за даними фінансової звітності. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2017. С. 67-85. 2. Федішин М.П. Методичні аспекти аналізу грошових потоків підприємств для цілей планування. *Економічний аналіз*. 2016. С. 133-138. 3. Сторожук Т.М. Звіт про рух грошових коштів як інформаційне джерело управління грошовими потоками підприємства. *Бізнес Інформ*. 2019. С. 235-240.

Масленников О. Є., здобувач I (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Менеджмент»

Гладуніна К. Ю., здобувачка I (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Психологія»

Науковий керівник: **Побережець О. В.**, д-р екон. наук, професор кафедри обліку і фінансів
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, м. Одеса, Україна

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ОСНОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: обліково-аналітичне забезпечення, облік, підприємство, ризики, фактори впливу, система управління, економічна безпека,

Система обліково-аналітичного забезпечення на кожному підприємстві є базисом для прийняття ефективних та своєчасних управлінських рішень, які впливають на процес функціонування та розвитку суб'єкта господарювання, особливо в умовах воєнного стану. Побудова системи обліково-аналітичного забезпечення напряду впливає на швидкість та якість формування та реалізації рішень на всіх рівнях управління, враховуючи вплив внутрішніх та зовнішніх факторів.

Економічна безпека підприємства та її рівень залежать від якості управління, а також зосередженості на основних проблемах, які виникають в процесі фінансово-господарської діяльності. Стан економічної безпеки залежить від цілого переліку чинників якісного та кількісного характеру, стан яких характеризує готовність системи управління боротися з негативними наслідками факторного впливу.

Формування категорії економічної безпеки пов'язано із його спроможністю розвиватися та функціонувати в умовах постійно мінливого внутрішнього та зовнішнього середовища. З іншого боку, це стан захищеності його важливих інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз для забезпечення стабільності та прогресування в сьогоденні та майбутньому [1]. Саме тому питання формування дієвого обліково-аналітичного забезпечення надає можливість своєчасно виявляти можливі загрози та оцінювати ступінь ризику на підприємстві.

Обліково-аналітичне забезпечення формується на основі двох взаємопов'язаних підсистем: облікової та аналітичної, що в результаті надає відповідним користувачам інформацію про фінансовий стан, про рівень ресурсного потенціалу, а також про можливий розвиток відповідних процесів на підприємстві. Діагностика та оцінка можливих загроз – це одне із завдань, які вирішує система обліково-аналітичного забезпечення. Виявлення факторів впливу ендогенного та екзогенного середовища і їх аналіз надають можливість з'ясувати, які наслідки можливо отримати та як це може сказатися на результатах діяльності підприємства.

Суттєву роль у формуванні обліково-аналітичного забезпечення виграє система бухгалтерського обліку, яка не тільки виявляє та фіксує господарські операції, але й систематизує відповідні дані з метою їх подальшого аналізу та передачі зовнішнім користувачам для прийняття раціональних управлінських рішень. За рівень економічної безпеки на підприємстві відповідає керівник, головний бухгалтер та внутрішній аудитор, які будують у межах своїх повноважень систему захисту, яка буде дієвою як для явних, так і для прихованих загроз.

Підкреслимо, що структура економічної безпеки підприємства як сукупність взаємопов'язаних організаційних, фінансово-економічних та адміністративно-правових складових цілеспрямованого впливу на об'єкт управління, результатом якого має бути керована динаміка, що не допускає затяжних кризових явищ та банкрутства підприємства. Цьому мають сприяти прогнозування та планування діяльності, регулярний моніторинг та аналіз рівня економічної безпеки в поточному та перспективному періодах [1].

Зазначимо, що система обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства виконує певні функції, а саме:

- інформаційну, яка полягає у забезпеченні інформацією про рівень економічної безпеки, ступінь впливу ключових загроз і ризиків внутрішніх та зовнішніх суб'єктів безпеки;
- облікову, яка передбачає відображення усіх фактів господарської діяльності підприємства;

- контрольну, яка уможлиблює здійснення перевірки первинної облікової інформації, контролю за ефективністю дій суб'єктів безпеки;
- оціночну, яка надає змогу на основі первинної облікової інформації здійснювати ретроспективний, поточний та стратегічний аналіз [2].

Кожна з представлених функцій розкриває факторне середовище з різних сторін, видає необхідний інформаційний продукт, який є основою для прийняття ефективних управлінських рішень, які є суттєвими для підтримки необхідного рівня економічної безпеки підприємства. Саме тому якість організації облікового процесу, рівень діджиталізації напряму впливає на систему обліково-аналітичного забезпечення, відбудовує якісне управління, що є необхідною умовою під час воєнного стану.

На думку науковців, виокремлюють певні види бухгалтерського ризику, які мають різне економічне трактування:

- ризику, що пов'язані із викривленням інформації в системі бухгалтерського обліку, внаслідок чого інформація про майновий стан викривлена;
- ризику, що виникають у фінансово-господарському середовищі, які характеризують наслідки подій та чинять суттєвий вплив на результати діяльності.

При цьому, зазначимо, що бухгалтерська інформація є основним документально підтвердженим джерелом даних про господарські операції, а з іншого боку – є фактором загроз і ризиків економічній безпеці суб'єкта господарювання, адже реєстрація в обліку недостовірної інформації й шахрайства керівництва, несанкціонований доступ до інформаційних ресурсів значно знижують рівень захищеності підприємства [3].

Таким чином, обліково-аналітичного забезпечення є основою функціонування системи економічної безпеки, яка враховує вплив факторного середовища, своєчасно виявляє можливі ризики, їх властивості. Побудова якісної системи обліково-аналітичного забезпечення є важливим завданням менеджменту, що уможлиблює необхідний ступінь супротиву негативним явищам та зменшує руйнівні наслідки для економічної безпеки підприємства.

Список використаних джерел: 1. Колодяжна І. В. Букріна К. А. Економічна безпека в системі сталого функціонування підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 23, ч. 1. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/23_1_2019ua/30.pdf. 2. Штангрет А. М., Стеців Л. П. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства: методичні засади. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/Ekonomika-i-suspilstvo-9-2017.pdf#page=722>. 3. Тарасова Т. О., Черчата А. О., Ставерська Т. О. Обліково-аналітичне забезпечення ризик-менеджменту в умовах сталого розвитку підприємства. *Науковий вісник Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Серія: Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості*. 2019. № 2. С. 142-153. URL: <http://elar.nung.edu.ua/bitstream/123456789/7473/1/7220p.pdf>.

УДК 338

Хоменко К. Ю., здобувачка вищої освіти, група ОА-191

Науковий керівник: **Гливенко В. В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: аграрний сектор, сільське господарство, податки, державна підтримка, експорт.

Широкомасштабна агресивна війна на території України завдала шкоди всім сферам діяльності держави, а особливо постраждала її економічна система. Аграрний сектор, який є життєво необхідною галуззю господарства та виступає сировинною базою для інших галузей промисловості (харчової та легкої), дуже яскраво відчув наслідки воєнних дій та став одним із найбільш вразливих секторів економіки.

Україна вже досить довгий час перебуває в лідерах світових експортерів сільськогосподарських продуктів, у минулому році було зібрано рекордний збір врожаю аграрних культур з 1991 року. Саме тому у 2021 році 40,7 % від загального обсягу товарного експорту країни

становила продукція сільськогосподарського виробництва [2]. З початком бойових дій у лютому 2022 року ситуація дещо змінилася. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України площа земель під посівну в цьому році зменшилася на 3,5 млн. га, що негативно впливає на кінцеві результати даної галузі [11].

Загалом протягом цього року аграрні господарства зіштовхнулися з великою кількістю проблем, а саме:

- дефіцит робочої сили;
- неможливість працювати на деяких ділянках;
- знищення посаджених культур;
- руйнування техніки, сховищ та іншої сільськогосподарської інфраструктури;
- розрив логістичних ланцюгів;
- дефіцит пального;
- виключення морського шляху для експорту;
- втрати тваринницького сектору.

Наразі в деяких регіонах ситуація вже стабілізувалася і підприємства працюють у звичному режимі, хоча і понесли чималі втрати. Про стан господарських суб'єктів, що знаходяться на територіях, де ведуться активні бойові дії, складно щось говорити, окрім того що за можливості вони можуть перенести свої потужності до інших областей України. Проте, перенесення бізнесу можливе швидше для переробної галузі, а не для безпосереднього сільськогосподарського виробництва, особливо рослинництва, яке прив'язане до посівних площ. За такого становища держава всіляко намагається підтримати аграрний бізнес, тому запровадила низку законів і постанов, щоб забезпечити стійкість сільського господарства в умовах війни.

Одним із заходів було пом'якшення вимог до виробництва деяких видів продукції, а також до її маркування. Для уникнення дефіциту добрив було заборонено експортувати калійні, фосфорні та складні добрива [4, 5]. Щоб полегшити діяльність аграрних підприємств на період воєнного стану, уряд надав їм можливість експлуатувати сільськогосподарську техніку без реєстрації, але вони повинні будуть зареєструвати її протягом 90 днів після закінчення воєнного стану [9].

Також уряд запровадив програму «5-7-9%», за допомогою якої підприємство може отримати кредит у сумі до 60 млн. грн під 0%, що дозволить відновити та стабілізувати роботу аграріїв [8, п. 13]. Дуже важливим моментом для сільського господарства стала можливість бронювати військовозобов'язаних чоловіків, адже саме вони складають значну частину працівників. Таким робітникам буде надана відстрочка до 6 місяців від призову на військову службу під час мобілізації та на воєнний час [1, п. 3].

Відбулося і зменшення податкового навантаження для аграрних господарств. Не нараховується та не сплачується плата за землю на земельні ділянки, які є тимчасово окупованими чи на яких відбувалися або відбуваються бойові дії, по 31 грудня наступного року після скасування воєнного стану. Земельний податок на такі ділянки не нараховується та не сплачується по 31 грудня того року, у якому було припинено воєнний стан. Також для таких земельних ділянок не нараховується та не сплачується загальне мінімальне податкове зобов'язання [3, п. 69 *Підрозділу 10 розділу XX «Перехідні положення»*].

Чимало податкових реформ було створено і для фізичних осіб-підприємців, що займаються фермерською діяльністю. Це є розумним рішенням, адже саме дрібні та середні виробники виготовляють понад 80% сільськогосподарської продукції, 70% з якої експортується в інші держави. Сьогодні ж в Україні функціонує близько 40 тис. фермерських господарств [10].

З 1 квітня 2022 року та до кінця війни платникам єдиного податку 3 групи можна перебувати на ставці 2% без ПДВ. ФОП 1 та 2 групи мають право зовсім не сплачувати єдиний податок [3, п. 9 *Підрозділу 8 розділу XX «Перехідні положення»*]. Також фізичні особи-підприємці можуть не нараховувати, а, отже, і не сплачувати єдиний соціальний внесок за себе та не сплачувати за працівників, які призвані до військової служби, до того часу, коли буде скасовано воєнний стан в Україні та ще протягом року після цього [7, п. 9-19 *Розділу VIII «Прикінцеві та перехідні положення»*].

Так як економічне становище України наразі не є стійким, перед урядом і досі постають завдання для забезпечення стабільності аграрного сектору. Головною метою є забезпечення харчової промисловості сировиною, адже саме це є основною функцією сільського господарства. Також необхідно сприяти встановленню ділових контактів українських підприємців з іноземними партнерами, шукати нові ринки збуту вітчизняної продукції, всіляко залучати різні фінансові заходи для недопущення банкрутства аграрних суб'єктів господарювання. Саме тому 13 вересня 2022 року у Верховній Раді України зареєстровано законопроект № 8025, у якому передбачається державна підтримка капітального будівництва експортної інфраструктури або її оновлення [6].

Отже, незважаючи на непрості для нашої економіки часи, держава надає всіляку підтримку аграрному бізнесу, що гарантуватиме в подальшому його швидке відновлення та вихід на довоєнні позиції стосовно забезпечення внутрішнього та зовнішнього продовольчих ринків.

Список використаних джерел: 1. Деякі питання бронювання військовозобов'язаних в умовах правового режиму воєнного стану: Постанова КМУ від 03.03.2022 р. № 194. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/194-2022-%D0%BF#Text>. 2. Особливості функціонування аграрного сектора економіки України в умовах війни. Національний інститут стратегічних досліджень: вебсайт. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/osoblyvosti-funktsionuvannya-ahrarynoho-sektora-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh>. 3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>. 4. Про внесення змін у додаток 1 до Постанови КМУ від 29.12.2021 № 1424: Постанова КМУ від 12.03.2022 р. № 259. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/259-2022-%D0%BF#Text>. 5. Про внесення змін у додаток 1 до Постанови КМУ від 29.12.2021 № 1424 : Постанова КМУ від 24.03.2022 р. № 353. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/353-2022-%D0%BF#Text>. 6. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо державної підтримки сільського господарства та експорту агропродукції під час воєнного стану від 13.09.2022 р. № 8025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40438>. 7. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закону України від 08.07.2010 р. № 2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>. 8. Про надання фінансової державної підтримки: Постанова КМУ від 24.01.2020 р. № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#n52>. 9. Про технічне забезпечення комплексу польових робіт в умовах воєнного стану 2022 року: Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 07.03.2022 р. № 154. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FN073580>. 10. У Мінагрополітики розповіли, скільки фермерських господарств діє в Україні під час війни. AgroPolit.com: вебсайт. URL: <https://agropolit.com/news/24225-u-minagropolitiki-rozpovili-skilki-fermerskih-gospodarstv-diye-v-ukrayini-pid-chas-viyni>. 11. Як працює аграрний бізнес в умовах війни. ZN.UA: вебсайт. URL: <https://zn.ua/ukr/ariculture/jak-pratsjuje-ahrarynij-biznes-v-umovakh-viyni.html>.

СЕКЦІЯ 6

Оподаткування діяльності підприємств: проблеми та перспективи розвитку

УДК 336

Хоменко І. О., д-р екон. наук, професор

Сорока А. В., здобувачка вищої освіти 3 курсу, групи ЕК-201

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ВПЛИВ ЗМІНИ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Ключові слова: економіка України, система оподаткування, зміна, законодавство.

З початком широкомасштабного вторгнення економіка України, як і інші сфери людської життєдіяльності, опинилася в надзвичайно скрутному становищі: податкові надходження значно скоротилися, а потреби у фінансуванні різко зросли. Саме тому, щоб у таких умовах економіка та бізнес продовжували ефективно працювати та виживати, держава має сприяти адаптації податкових правил до воєнних реалій.

Хоча в таких поспішних умовах Парламент може ухвалити суттєві зміни до законодавства, які виявляються занадто радикальними й не до кінця продуманими. Від таких кроків зазнає негативного впливу податкова визначеність, а за нею тяжіють і ряд інших суб'єктів: платники податків і контролюючі органи.

Уже зараз економіка нашої держави плавно оживає та пристосовується до нових сьогоденних умов. На це суттєво вплинув вектор лібералізації та дерегуляції бізнесу, який обрав уряд країни для стимулювання економіки в особливий період.

З позицій оподаткування урядовцям вдалося зменшити шок у сфері бізнесу шляхом запровадження податкових пільг та послаблення вимог до подання звітності.

15 березня 2022 року Верховна Рада ухвалила Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» (законопроект №7137-д від 14.03.2022). Закон набуває чинності з дня його опублікування. Згідно з цим законом затверджено відтермінування сплати податків, подання звітності, запровадження мораторію на всі види податкових перевірок та звільнення від відповідальності тих, хто не зміг вчасно сплатити податки [1].

Контраверсійною зміною стала можливість усім підприємствам з оборотом до 10 млрд грн перейти на спрощену систему оподаткування зі сплатою 2% від обороту. При переході на цю систему бізнес звільняється від сплати внутрішнього та імпортного ПДВ, подання податкової звітності, тобто фактично на цей період суб'єкт господарювання припиняє бути платником ПДВ. Це значно спростить податковий облік, адже суб'єкти господарювання звільнюються від звичного податку на прибуток (18%) та ПДВ (20%). З квітня були внесені поправки до закону, які дозволили переходити на цю систему й компаніям з понад 10 млрд грн річного доходу.

Водночас фізичні особи-підприємці (ФОПи) третьої групи на спрощеній системі отримали можливість сплачувати 2% від доходів замість 5%, а для ФОПів 1 та 2 групи податки скасовано повністю на час дії воєнного стану, або, якщо точніше, то вони стали добровільними [2].

З одного боку це рішення значно спростило податковий облік, але з іншого - знизило податкові платежі тоді, коли в цьому не було жорсткої необхідності, адже підприємці, які зазнали збитків, і так не платили б податок на прибуток, а розширювати спрощену систему на всіх у довгостроковій перспективі шкідливо і для бюджету, і для розвитку бізнесу. Крім того, 2% податок з обороту надходив не до державного бюджету, а до місцевих. Відповідно, державний бюджет уже втратив значну частину податку на прибуток та ПДВ, який раніше сплачувався до його казни відповідними підприємствами. Але від цього впровадження отримали зиск саме місцеві бюджети, у яких з'явилося додаткове джерело покриття бодай невелику частину своїх видатків.

Цей неоднозначний ефект підтверджують статистичні дані, які свідчать про те, що, до прикладу, протягом перших чотирьох місяців 2022 року місцевим бюджетам вдалося отримати податкових надходжень більше, ніж за аналогічний період минулого року. За даними податкових органів, у січні-квітні місцеві бюджети отримали 110,3 млрд грн податкових платежів, що на 9,8 млрд грн або майже на 10% більше аналогічного показника минулого року [3].

Крім того, 24 березня 2022 року Парламент затвердив чергові зміни в законодавство для спрощення частини процедур, пов'язаних з оподаткуванням, на період дії правового режиму воєнного стану. Одним із таких послаблень виступило звільнення від сплати ПДВ, акцизного податку та імпортного мита при розмитненні транспортних засобів, що ввозяться на територію України [4].

Однак, таке податкове послаблення не було абсолютним та мало ряд виключень, тим не менш суб'єкти, які скористалися таким нововведенням отримали зиск, адже 1 липня податки на імпорт відновили, одночасно скасувавши обмеження на імпорт товарів [1].

Це відбулося внаслідок аналізу та виявлення негативних сторін такого впровадження, що фактично призводило до виснаження валютних резервів при умовах фіксованого валютного курсу.

Податкова лібералізація, запроваджена урядом, також стосувалася й ринку пального, а також нових пільг із плати за землю й екологічного податку.

Адже 18 березня набрав чинності закон, який затвердив зниження ставки акцизного податку на пальне (бензин, дизель та скраплений газ) до нуля, а ставку ПДВ - з 20 до 7%. Та вже 30 серпня Верховна Рада України ухвалила законопроект №7668-д, який відновлює акцизний податок на пальне в Україні. Як зазначають у Міністерстві економіки, повернення акцизу на пальне має особливе значення для наповнення державного дорожнього фонду та прискорення відновлення інфраструктури, яка зазнала пошкоджень внаслідок ведення бойових дій [5].

З 1 березня 2022 року та по 31 грудня 2022 року та ще рік після закінчення воєнного стану звільнено від сплати земельного податку та орендної плати за землю території, на яких велись бойові дії або які визнано тимчасово окупованими. Перелік таких територій не є постійним, його визначає КМУ, і саме на цих територіях протягом 2022-2023 років не буде нараховуватися та стягуватися мінімальне податкове зобов'язання та справлятися екологічний податок [6].

Для створення сприятливих умов в умовах воєнного стану не включається до сукупного оподаткованого доходу сума благодійної допомоги. Таке рішення ухвалив парламент 15 березня, передбачивши податкові пільги для організацій, які надають благодійну допомогу.

Так, пальне, передане ЗСУ або ТРО, а також як гуманітарна допомога не оподатковується ПДВ. У вересні були внесені зміни до законодавства, які звільняють від оподаткування благодійну допомогу, виплачену членам сімей поранених та загиблих учасників бойових дій [2].

Отже, так звана податкова лібералізація в умовах сьогодення стала вимушеним кроком. Можливість переходу до спрощеної системи оподаткування, зниження ставок акцизного податку, ПДВ, дерегуляція бізнесу – такі вимушені антикризові заходи в сфері оподаткування допомогли запустити економіку. Таким чином підприємства змогли отримати непряму фінансову допомогу від держави та зосередитися на питаннях виробництва й збуту продукції, а не хвилюватися з приводу питань сплати податків. Однак, варто усвідомлювати, що такі заходи можуть впроваджуватися лише в критичних ситуаціях і на короткостроковий термін. Адже є безліч нюансів у таких реформах оподаткування, до обговорення яких уряд нашої держави має постійно звертатися. Водночас в таких складних умовах задля підтримання та стимулювання бізнесу держава може запроваджувати абсолютні інші заходи, більш прямого, а не опосередкованого впливу, при цьому не змінюючи принципів оподаткування, таким чином фінансова система країни залишатиметься надійнішою. Тому розуміємо, що система оподаткування нашої держави буде зазнавати змін ще неодноразово, а бізнес і населення має бути до цього готове.

Список використаних джерел: 1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T222120?an=1>. 2. Українська правда. Податкові послаблення для парків, ФОПів та інших під час війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/>

2022/10/18/692753. 3. VoxUkraine. Податки воєнного часу. Чого слід очікувати від змін у податковій системі, ухвалених з початку війни? URL: <https://voxukraine.org/podatky-voyennogo-chasu-chogo-slid-ochikuvaty-vid-zmin-u-podatkovij-systemi-uhvalenyh-z-pochatku-vijny>. 4. LigaZakon. Скасовано податки на ввезення авто: що саме передбачено Законом. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/210388_skasovano-podatki-na-vvezennya-avto-shcho-same-peredbacheno-zakonom. 5. Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. Рада повернула акциз на пальне URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3576402-rada-povernula-akciz-na-palne.html>. 6. WikiLegalAid. Плата за землю під час воєнного стану. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%B0_%D0%B7%D0%B0_%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%BB%D1%8E_%D0%BF%D1%96%D0%B4_%D1%87%D0%B0%D1%81_%D0%B2%D0%BE%D1%94%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%83. 7. Хоменко І. О., Горобінська І. В., Шаргородський І. С. Податкове навантаження суб'єктів господарювання як об'єкт державного регулювання. *Науковий вісник Полісся*. 2021. № 1 (22). С. 102-113. 8. Хоменко І. О., Горобінська І. В., Матяш Л. М. Ухилення від податкового оподаткування як наслідок фіскальної спрямованості податкової системи в Україні. *Вісник НТУ. Серія «Економічні науки»*. 2019. Вип. 2 (44). С. 161-170.

УДК 336

Акименко О. Ю., д-р екон. наук, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Глоба А. О., здобувачка вищої освіти 3 курсу, групи ФАМ-201

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ПОДАТКОВА КОМПОНЕНТА В АРХІТЕКТОНІЦІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ключові слова: податкова компонента, архітекtonіка, податкова політика, доходи держави, стимулювання, інструменти, податкове навантаження.

Розвиток України, безумовно, охоплює всі економічні явища та процеси, в яких держава приймає безпосередню участь. При цьому, податковій компоненті в архітектоніці економічної діяльності відведено важливу роль, з огляду на (1) акумулювання грошових коштів, необхідних державі для виконання нею певних функцій, (2) формування ефективних економічних умов, які спонукали б суб'єктів господарювання діяти у відповідному суспільному напрямку [1, 6-8].

Отже, економічний розвиток України залежить від створення ефективної податкової політики - інструмента регулювання економічних процесів у державі, перспективний напрям якої має бути спрямовано на:

- безпосереднє виконання державою своїх функцій;
- регулювання виробництва;
- створення робочих місць та умов для розвитку пріоритетних галузей економіки;
- забезпечення соціальних гарантій;
- підвищення добробуту населення тощо [3, 4].

Використовуючи ті чи інші податкові пільги, держава регулює пропорції як у економічній структурі виробництва й обміну, так і у розвитку продуктивних сил [2, 5].

В арсеналі наукових доробків зарубіжних і вітчизняних науковців є низка дефініцій щодо визначення поняття «податкова політика». Більшість науковців ідентифікує податкову політику, як «складову частину соціально-економічної політики держави, орієнтовану на формування такої податкової системи, яка буде стимулювати накопичення та раціональне використання національного багатства країни, сприяти гармонізації інтересів економіки і суспільства, і тим самим забезпечувати соціально-економічний прогрес суспільства» [6].

Погоджуючись із думкою Ю. Іванова, вважаємо доречним розглядати податкову політику в розрізі підходів, серед яких:

1) вузькоспрямований – відповідно до якого сфера застосування податкової політики безпосередньо локалізується сферою податків;

2) функціонально-цільовий – відповідно до якого увага зосереджується на (1) функціональних можливостях та сутності податків в економічній площині, (2) зазначенні поточних цілей реалізації податкової політики;

3) стратегічно-орієнтований - відрізняється увиразненням цільових стратегічних орієнтирів, очікуваних вимог та рамкових локалізацій податкової політики [6].

Податкова політика є основним інструментом створення в Україні стабільної системи оподаткування, завданням якої є забезпечення достатнього обсягу надходжень платежів до бюджетів усіх рівнів, ефективного функціонування економіки держави, справедливого підходу до оподаткування всіх категорій платників податків, а також створення умов для подальшої інтеграції України у світове співтовариство [5].

Як компонента соціально-економічної політики держави, державна податкова політика має бути зорієнтована на індивідуальний інтерес платника податків, що базується на здоров'ї, демографічних змінах і благополуччі платника податків, стимулює накопичення та раціональне використання національного багатства країни, сприяє гармонізації інтересів економіки і суспільства, а також забезпечує соціально-економічний прогрес суспільства [6].

Нині акцент у податковій політиці робиться на фіскальній функції, з огляду на мінімізацію регулюючої та стимулюючої, а фіскальний вплив податкової системи на економіку країни оцінюється показником податкового навантаження, через його реалізацію на певних рівнях: (1) податковий тиск податкових важелів; (2) податковий тиск синергії податків, зборів і платежів; (3) використання механізму пільг платниками, надання пільгових кредитів, дотацій; (4) використання податкової техніки, при якій відбувається посилення податкового тиску на платника податку.

Показник податкового навантаження на макrorівні відображає ефективність податкової політики, тобто кількісно вимірює сукупний вплив податкових платежів на джерела їхньої сплати. При визначенні податкового навантаження на макrorівні за методом податкових коефіцієнтів використовуються такі варіанти його розрахунку (фор.1-2):

1. Врахування частини валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється лише через податкові надходження Зведеного бюджету. Розрахунок податкового навантаження на рівні держави здійснюється за наступним формальним виразом:

$$ПН = ФПН / ВВП \cdot 100 \%, \quad (1)$$

де ПН – податкове навантаження;
ФПН – фактичні податкові надходження;
ВВП – валовий внутрішній продукт.

Однак такий розрахунок значно занижує реальний рівень податкового тиску на платників.

2. Врахування частини валового внутрішнього продукту, що перерозподіляється не лише через податкові надходження Зведеного бюджету, а й за рахунок внесків до позабюджетних фондів. Зазначена методика розрахунку податкового навантаження вважається більш вдалою, спрямованою на реальне відображення податкового тягарю платників податків та зборів. Отже, розрахунок податкового навантаження на рівні держави здійснюється за такою формулою:

$$ПН = (ФПН + ВПФ) / ВВП \cdot 100 \%, \quad (2)$$

де ВПФ – внески до позабюджетних фондів.

3. Врахування не лише податкових надходжень та внесків до цільових фондів, а й інших складових, серед яких: трансакційні витрати, витрати на утримання податкових органів, суми недоїмки, передплати тощо [7].

Також можна акцентувати увагу на використанні інших підходів щодо оцінювання рівня податкового навантаження, серед яких: (1) відношення суми податкових надходжень в бюджет до величини сукупних доходів приватного сектору; (2) різниця між загальною сумою податкових надходжень та видатками й трансфертами з бюджету на утримання приватного сектору економіки; (3) частка податкових бюджетних надходжень у валовому внутрішньому продукті тощо.

Підсумовуючи все сказане, відзначимо, що надмірність податкового навантаження є тим негативним чинником державної податкової політики, який впливає на розвиток національної економіки через фактори дестабілізації ділової активності суб'єктів господарювання, уповільнення зростання валового внутрішнього продукту та виникнення як соціальної напруженості, так і загального зuboжіння населення.

Діюча система оподаткування в Україні “загнала у тінь” майже всю економіку, а обсяги тіньового сектору і масштаби ухилення від сплати податків набули загрозливого характеру. Окрім того, тіньовий сектор вітчизняної економіки, крім нелегальних, охоплює і легальні види діяльності, доходи від яких виводяться з-під оподаткування, наприклад, за рахунок оплати зайвих обсягів робіт, завищення вартості використаних матеріалів та їх кількості.

Отже, дістали висновку, що зниження податкового навантаження є необхідною умовою виходу України з економічної кризи, що приведе до формування цілої низки позитивних зрушень в економічній і податковій сферах. Але це буде відбуватися в процесі відновлення України після війни. Поступове зниження податкового навантаження на фізичних осіб сприятиме збільшенню заощаджень домогосподарств, підвищенню платоспроможного попиту населення, а отже розвитку виробництва та збільшенню реальних доходів платників податків і, як наслідок, – зростання податкової бази.

Список використаних джерел: 1. Акименко О., Пономаренко В. Економічна інтеграція країн та її вплив на гармонізацію системи обліку та фінансової звітності: досвід Ізраїлю. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 2(26). С. 172-181. 2. Богатирьова Є. М. Податкове навантаження як індикатор результативності податкових реформ в Україні URL: <http://surl.li/dpamq> (дата звернення 05.11.22). 3. Буцько О. Ю. Методика оцінки податкового навантаження: порівняльний аналіз URL: http://www.agrosvit.info/pdf/24_2013/6.pdf (дата звернення 05.11.22). 4. Іванов Ю. Б. Функції податків та податкове регулювання. Формування ринкової економіки України. 2009. Вип. 19. С. 36-43. 5. Податкове навантаження як критерій ефективності податкової політики URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream> (дата звернення 05.11.22). 6. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій : навч. посіб. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Ю. Б. Іванова, д-ра екон. наук, проф. І. А. Майбурова. Харків : ВД “ИНЖЭК”, 2010. 492 с. 7. Савченко В. Ф., Лось А. Ф. Оцінка рівня податкового навантаження в Україні URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/48019/07-Savchenko.pdf?sequence=1> (дата звернення 05.11.22). 8. Цимбалюк І. О., Вишневська Н. В. Податкове навантаження, як критерій ефективності ведення податкової політики URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/832> (дата звернення 05.11.22).

УДК 336.227.8

Махінько В.Я., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку і аудиту ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро, Україна

КОРПОРАТИВНЕ ОПОДАТКУВАННЯ КРАЩИХ КРАЇН ЄС

Ключові слова: податкова система, об’єкти оподаткування, податки, корпоративні податки, прямі податки, ставка податку.

У країнах ЄС встановлені податки на працю, споживання, майно і капітал, фактично застосовуються прямі і непрямі податки. Прямі податки (податок на доходи фізичних осіб - він же - прибутковий податок, податок на прибуток організацій - він же - корпоративний податок, податок на майно, податок на операції) передбачають грошові вилучення на користь держави з доходів господарюючих суб’єктів і фізичних осіб, які обчислюються за певними ставками з суми оцінки об’єктів оподаткування. Непрямі податки (податок на додану вартість (ПДВ), митні збори, акцизи) включаються виробниками товарів, робіт і послуг додатково в їх ціни, тому фактично обтяжують покупців, їх реальними платниками є саме вони.

Нідерландською газетою “Het Financiële Dagblad” (The Financial Daily) у 2020 році було проведено дослідження, у якому було виявлено середню суму, яку великі підприємства ЄС витрачають на корпоративний податок. Він становить 23,3 відсотка їх прибутку. Авторами проаналізовано податкові зобов’язання 25 компаній – найбільших на фондовій біржі в Амстердамі – включаючи Unilever, Heineken, ING Group та Philips, а також розглянуто корпоративні податки, які вони сплачують у різних країнах Європи.

Аналіз показав, що ставки корпоративного податку суттєво відрізняються серед країн ЄС. У той час як мальтійська, французька та бельгійська компанії платять від 33 та 35 відсотків від свого корпоративного доходу, зобов’язання підприємств Болгарії, Литви, Латвії та Ірландії складають від 10 до 15 відсотків. Деякі країни поза межами Європейського Союзу,

наприклад, Об'єднані Арабські Емірати, Гернси та Кайманові острови не збирають податки на корпоративний дохід. За даними газети, найвища ставка корпоративного податку (55 відсотка) поширюється на компанії, що беруть участь у газовій та нафтовій промисловості в Об'єднаних Арабських Еміратах.

Результати досліджень показують, що є п'ять країн світу з низьким рівнем корпоративного податку в Європейському Союзі:

Болгарія вже деякий час користується популярністю завдяки своїй зручній фіскальній політиці. Фіксована ставка податку на прибуток підприємств є найнижчою в Європейському Союзі і встановлена на рівні 10 %. Доходи фізичних осіб оподатковуються за тією ж ставкою. Крім того, Болгарія залучає підприємців своїм стратегічним розташуванням, розвиненою інфраструктурою бізнесу та низькими витратами на робочу силу.

У Ірландії нормальна ставка корпоративного податку становить 12,5 % від доходу від торгівлі та 25 % від доходу з інших джерел. Місцева система оподаткування є гарним прикладом стимулювання конкуренції та посилення інвестицій. Податок на особистий дохід прогресивний у розмірі від 20 % до 40 %.

Нідерланди - західноєвропейська альтернатива з солідною репутацією. Ця країна увійшла до респектабельного 6 місця з корпоративного податку у розмірі 15 %. (Ставка корпоративного податку в Нідерландах була знижена у 2021 році). Нідерланди відомі як глобальний торговий центр з міжнародною робочою силою, яка на 93 % вільно володіє англійською мовою. Репутація країни в поєднанні з її податковими угодами змусила найбільші фірми світу заснувати свою штаб-квартиру. Серед таких компаній - Apple, Starbucks, Google та багато інших компаній, які належать до списку Fortune 500. Нідерланди знижують ставку податку на прибуток підприємств у найближчі роки.

Латвія збирає податок на прибуток підприємств у розмірі 15 %-вої ставки. У січні 2017 року запровадила меншу ставку 12 % для мікропідприємств щодо підтримки компаній з низьким оборотом, які відповідають певним вимогам. Латвія також залучає інвесторів своєю кваліфікованою робочою силою та розвинула транспортну інфраструктуру. Найпопулярнішими напрямками для інвестування є логістика, транспорт, ІТ, науки про життя, відновлювана енергетика та деревообробна промисловість. Податок на особистий дохід становить 23 %.

Литва фіксована застосовує ставку податку в 15 % як до корпоративних доходів, так і доходів фізичних осіб, що генеруються в країні. Литва вважається другою найбільш сприятливою європейською державою для інвесторів. Крім того, її економіка входить до Європейської топ-5 за швидке зростання. Литва користується популярністю у галузі досліджень та розробок, видатної цифрової інфраструктури, низьких витрат на робочу силу та кваліфікованих фахівців.

Список використаних джерел: 1. Офіційний сайт компанії Intercompany Solutions. URL: <https://uk.intercompanysolutions.com>. 2. Офіційний сайт компанії Nalog.nl. URL: <https://www.nalog.nl>. 3. Офіційний сайт Центрального уряду Нідерландів. URL: <https://www.rijksoverheid.nl>.

УДК 330

Якушко І. В., канд. екон. наук, докторант

Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая, м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІСКАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Ключові слова: національна економіка, фіскальний механізм, механізм, фінансові ресурси, фіскальні відносини.

Фіскальний механізм є важливою складовою функціонування фінансового механізму держави. Саме завдяки цьому механізму в межах національної економіки розвиваються фіскальні відносини, які сприяють акумулюванню державою власних доходів для здійснення різних за своєю природою витрат. Зазначені відносини за своїм змістом є складними, оскільки пов'язані з усіма економічними суб'єктами, різними аспектами руху фінансових ресурсів.

Ефективна робота фіскального механізму є важливою складовою забезпечення розвитку всієї системи державних фінансів. Розглянемо сутність фіскального механізму держави та конкретизуємо основні особливості його функціонування.

З початку розглянемо сутність таких понять, як «фіскальний» та «механізм».

Механізм є універсальним поняттям, яке використовується в межах значної кількості науки. Проте загалом його застосовують для опису роботи, функціонування сукупності компонентів, складових, які тісно пов'язані між собою і здійснюють свою діяльність для досягнення єдиної спільної мети. Особливої популярності використання цього поняття набуло в межах вивчення фізичних, хімічних об'єктів. Наприклад, у Словнику іншомовних слів зазначено, що механізм: пристрій, що передає або перетворює рух; внутрішня будова, система чогось; устрій; сукупність станів і процесів, з яких складається певне фізичне, хімічне та інше явище [6]. Поступово поняття механізму почали використовувати вчені й в інших науках, описуючи складні процеси, взаємозв'язки, які відбуваються в межах суспільних систем.

Поняття «фіскальний» розглядають у переважній кількості випадків у межах дослідження фіскальної політики держави, особливостей її формування і реалізації. Міжнародний валютний фонд пропонує такий вид політики розглядати таким чином: фіскальна політика – це використання державних видатків та оподаткування для здійснення впливу на економічні процеси в державі [6]. У Звіті Дослідницької служби конгресу США «Фіскальна політика: економічні наслідки» зауважується, що «фіскальна політика – політика, яка описує зміни в поведінці державних витрат і доходів з метою впливу на економіку» [11].

Розглянемо детальніше сутність поняття «фіскальний механізм». Здебільшого такий механізм є частиною загального економічного механізму і використовується органами державної влади для впливу на господарські відносини з метою стимулювання економічного розвитку. У науковій літературі існують окремі підходи до розгляду сутності цього поняття:

1) фіскальний механізм – сукупність бюджетного та податкового механізмів, що поєднує в собі розподільчі процеси від сплати податків до використання фінансових ресурсів держави на соціальні потреби країни [3, с. 123];

2) фіскальний механізм – це сукупність проведених уповноваженими державними органами фіскально-правових заходів, які є частиною загальної економічної стратегії країни, для фінансового забезпечення діяльності держави і громад, а також непряме фінансування для регулювання розвитку різних галузей економіки, покликаних сприяти сталому розвитку виробництва і зростанню народного добробуту [7, с. 34];

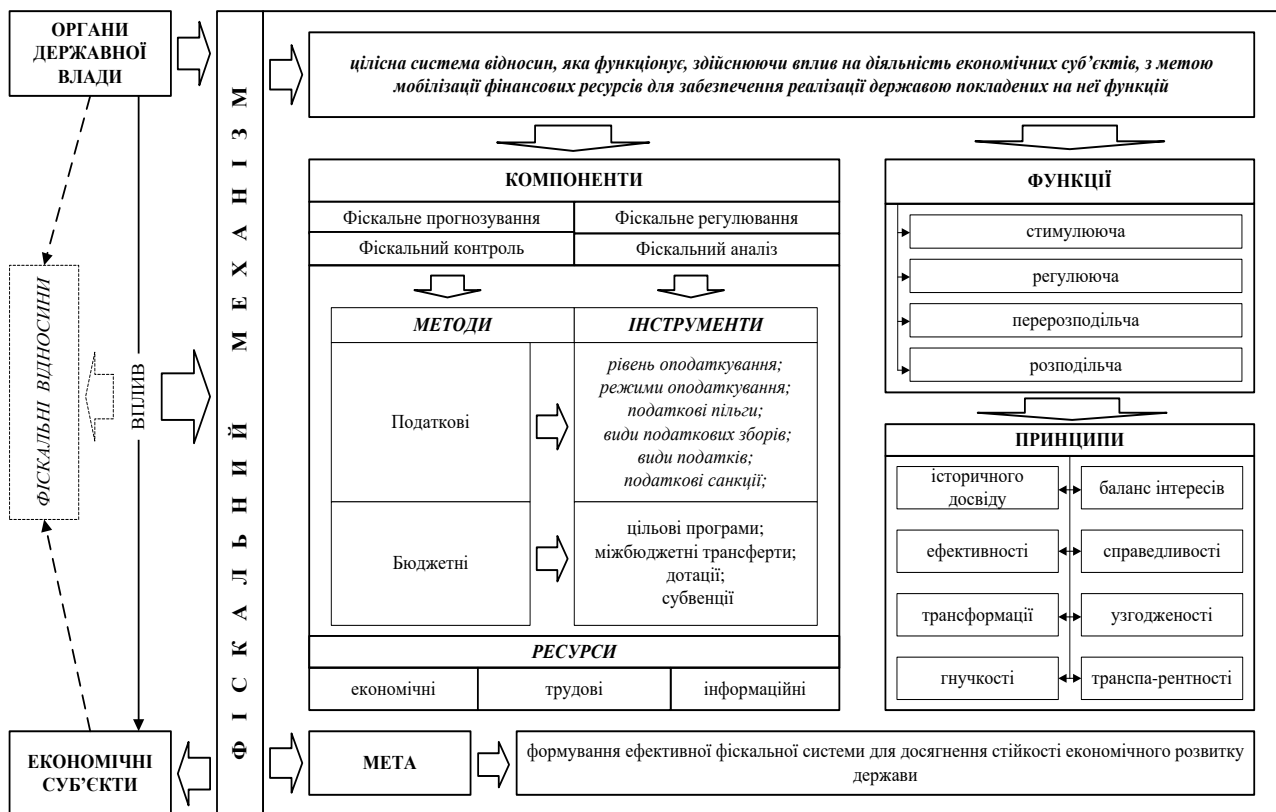
3) фіскальний механізм є важливою складовою механізму бюджетного оподаткування, який забезпечує мобілізація фінансових ресурсів та наповнення доходної частини державного бюджету [10, с. 10];

4) фіскальний механізм – сукупність проведених уповноваженими державними органами фіскально-правових заходів, які є частиною загальної економічної стратегії країни, для фінансового забезпечення діяльності держави і громад, а також непряме фінансування для регулювання розвитку різних галузей економіки, покликаних сприяти сталому розвитку виробництва та зростання народного добробуту [2, с. 184-185];

5) фіскальний механізм – вагомий інструмент впливу на соціально-економічний розвиток, особливо на перехідному етапі економічних реформ» [1, с. 99];

6) фіскальний механізм – сукупність організаційно-економічних відносин щодо розподілу та перерозподілу національного доходу з метою досягнення загальноекономічних і соціальних цілей у суспільстві [5, с. 4];

Таким чином, аналізуючи зміст наведених підходів до розуміння сутності категорії «фіскальний механізм», можна констатувати, що ця дефініція є складною, характеризує значну кількість різних фінансових відносин, які виникають між економічними суб'єктами в процесі господарської діяльності. На рис. 1 представлено схему фіскального механізму.

Рис. 1. Схема фіскального механізму

Джерело: складено авторкою з урахуванням [8; 9].

Враховуючи основні положення, які представлені на цій схемі, можна виокремити її особливості функціонування, розвитку цього механізму. До їх числа варто віднести такі:

- 1) фіскальний механізм відіграє одну з ключових ролей у системі державного регулювання національної економіки;
- 2) фіскальний механізм є складною системою взаємовідносин між різними економічними суб'єктами, одні з яких мають можливість впливати на діяльність інших;
- 3) фіскальний механізм має складну внутрішню будову, яка постійно розвивається, змінюється в результаті економічного розвитку держави;
- 4) фіскальний механізм можна визначити як макроекономічну систему, яка має свої контури, взаємодіє з іншими макроекономічними системами, розвивається на основі власних принципів;
- 5) фіскальний механізм формується на основі чинного нормативно-правового забезпечення у сфері господарської діяльності;
- 6) фіскальний механізм для власного ефективного функціонування також вимагає певних ресурсів, які полягають насамперед у забезпеченні роботи основних інститутів, які залучені до розвитку такого механізму;
- 7) фіскальний механізм забезпечує формування фіскальних відносин у державі і є невід'ємною складовою функціонування її фінансової системи [4; 12].

Отже, проаналізовано сутність фіскального механізму та його особливості функціонування в межах національної економіки, з'ясовано, що такий механізм є невід'ємною складовою розвитку всієї фінансової системи та відіграє ключову роль у її розвитку. Фіскальний механізм безпосередньо пов'язаний із фіскальними відносинами, які являють собою сукупність відносин між різними економічними суб'єктами у процесі руху фінансових ресурсів у межах податкової та бюджетної систем держави. Конкретизовано наукові підходи вчених до розгляду сутності категорії «фіскальний механізм» та визначено, що такий механізм доцільно розглядати як цілісну систему відносин, яка функціонує, здійснюючи вплив на діяльність економічних суб'єктів, з метою мобілізації фінансових ресурсів для забезпечення здійснення державою покладених на неї функцій. Також у статті виокремлено та конкретизовано базові особливості такого механізму.

Список використаних джерел: 1. Алескерова Ю. В. Фіскальний механізм соціально-економічної сфери як складова частина фінансового механізму держави. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 3. С. 98-101. 2. Дегтярьова С. В. Значення фіскального механізму для розвитку соціальної сфери в державі: зарубіжний досвід. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2017. № 4(80). С. 183-190. 3. Канцур І. Фіскальний механізм: сутність, інструменти та принципи його дії. *Світ фінансів*. 2015. № 4. С. 117-129. 4. Косач І. А., Жаворонок А. В., Дегтярьов А. В. Фінансовий механізм інноваційно-інвестиційного розвитку підприємництва: сучасні аспекти. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2021. № 1. С. 3-9. 5. Масліченко С. О. Фіскальний механізм у системі державного регулювання: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.01.01 «Економічна теорія» / Київський національний економічний університет. Київ, 2002. 19 с. 6. Тлумачний словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%CC%E5%F5%E0%ED%B3%E7%EC>. 7. Фурса Т. П., Синиця С. М. Фіскальний механізм: зарубіжний досвід та українські реалії. *Інтелект XXI*. 2016. № 5. С. 32-36. 8. Шапошников К. С. Державне регулювання національної економіки: світовий досвід протидії корупції. *Інфраструктура ринку: збірник наукових праць*. 2022. Вип. 63. С. 31-34. 9. Шапошников К. С., Гальцова О. Л. Управління національною економікою: сучасні підходи до децентралізації. *Науковий вісник УжНУ. Серія: міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2021. Вип. 35. С. 80-82. 10. Bazilinska O., Panchenko N. Fiscal Mechanism of Unshadowing of the Economy of Ukraine. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2018. Т. 3, № 1. С. 8-13. 11. Horton M., El-Ganainy A. What Is Fiscal Policy? URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2009/06/pdf/basics.pdf>. 12. Zhavoronok A. V., Viknianska A. O., Fedyshyn M. F. Theoretical and Practical Basis of Formation of the Tax Component of the Budget. *Менеджмент та публічне управління в умовах інформаційного суспільства: колективна монографія*. Чернігів: ЧНТУ, 2020. С. 23-35.

УДК 336.338

Василишин Ю. В., докторант кафедри економіки, обліку і оподаткування

Науковий керівник: **Сакун О. С.**, д-р екон. наук, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: воєнний стан, малий бізнес, оподаткування, підприємства, податкові стимули.

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року спричинило ввведення в нашій країні воєнного стану [1]. Наслідками російської військової агресії стали руйнування та повне знищення цивільних об'єктів та об'єктів критичної інфраструктури, вимушена міграція населення, інфляція, розірвання комерційних угод з Республікою Білорусь, порушення логістичних процесів. Це помістило український бізнес, малий бізнес, зокрема, на межу виживання. Необхідність приведення національної економіки в стабільний стан задля з метою фінансового забезпечення обороноздатності та подальшого відновлення інфраструктури країни зумовила розробку та впровадження ряд податкових стабілізаційних заходів суб'єктів господарювання України, які покликані наповнювати державний та місцеві бюджети.

З метою зменшення податкового навантаження на бізнес-сектор та створення сприятливих продовження або відновлення економічної діяльності Уряд України вніс зміни в податкове законодавство. В контексті сприяння діяльності підприємств малого бізнесу слід виокремити наступне [3]: зміни щодо переходу на спрощену систему оподаткування в період воєнного стану: платниками єдиного податку 3-ї групи зі ставкою оподаткування 2% від доходу (замість 18% на прибуток) можуть бути продавці підакцизних товарів, а також компанії, обсяг доходу яких не відповідає ліміту, при цьому такі платники не повинні сплачувати ПДВ у розмірі 20% з операцій в Україні, а кількість найманих працівників є необмеженою; звільнення фізичних осіб-підприємців, які є платниками податку першої та другої груп, від обов'язковості сплати та подання звітності щодо єдиного соціального внеску; відсутність нарахування та звільнення від сплати плати за землю (земельний податок та орендна плата за землі державної і комунальної власності) з 01 березня 2022 року по 31 грудня року, в якому припинено чи скасовано воєнний стан за умови, що земельні ділянки,

що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями російської федерації, та/або за земельні ділянки, визначені обласними військовими адміністраціями як засмічені вибухонебезпечними предметами та/або на яких наявні фортифікаційні споруди; відсутність нарахування та звільнення від сплати загального мінімального податкового зобов'язання за 2022-2023 рр.; при оподаткуванні податком на доходи фізичних осіб з власної виробленої сільськогосподарської продукції нараховувати та сплачувати податок буде податковий агент, а не фізична особа; можливість врахування документально підтверджених витрат у вигляді вартості майна, в тому числі грошові кошти, що добровільно перераховані (надані, передані), зокрема, Збройним Силам України, Національній гвардії України, Службі безпеки України та іншим утвореним відповідно до законів України військовим формуванням, а також на користь центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, сил цивільного захисту та/або закладам охорони здоров'я державної, комунальної власності, та/або структурним підрозділам з питань охорони здоров'я обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, та/або грошові кошти, перераховані на спеціальні рахунки, відкриті Національним банком України для збору коштів у складі витрат від провадження певного виду незалежної професійної діяльності, а також у складі витрат фізичної особи - підприємця від провадження господарської діяльності, крім осіб, які обрали спрощену систему оподаткування, за результатами податкових (звітних) періодів за 2022 рік; відсутність штрафних санкцій та пені по ЄСВ на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану та протягом трьох місяців після припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану.

З розвитком воєнних подій набули більш чіткого значення військові потреби та проблеми малого бізнесу, у зв'язку з чим, було впроваджено низку нормативно-правових актів, які визначали наступні податкові стимули [2]: зменшення ПДВ на внутрішні перевезення авіатранспортом із 20% до 7% до 31.12.2024; зниження ставки ПДВ з 20% до 7% для операцій з постачання та ввезення на митну територію України бензинів, важких дистилатів та скрапленого газу, на які встановлено нульову ставку акцизного податку, а також нафти або нафтопродуктів на період дії воєнного стану; звільнення від оподаткування ПДВ товари знищені (втрачені) внаслідок дії обставин непереборної сили у період дії воєнного, а також товари передані в державну чи комунальну власність, у тому числі на користь добровольчих формувань територіальних громад, а також надані на користь інших осіб для потреб забезпечення оборони України у період дії воєнного стану; звільнення від оподаткування ПДВ передачі (надання) товарів, у тому числі пального, на потреби Армії для забезпечення оборони України у період дії воєнного стану; звільнення від оподаткування ПДВ ввезення товарів на митну територію України у митному режимі імпорту суб'єктами господарювання, які зареєстровані платниками єдиного податку першої, другої та третьої групи, крім платників, які залишилися платниками ПДВ; звільнення від оподаткування ПДВ ввезення фізичними особами на митну територію України автомобілів легкових, кузовів до них, причепів та напівпричепів, мотоциклів, транспортних засобів, призначених для перевезення 10 осіб і більше, транспортних засобів для перевезення вантажів у митному режимі імпорту; звільнення від мита та ПДВ на товари, що імпортуються підприємствами для вільного обігу (крім алкогольних напоїв, тютюнових виробів) [3-5]. Зазначені звільнення від ПДВ застосовуються за умови, що товари не походять з Росії.

Список використаних джерел: 1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>. 2. Сақун О. С., Щур Р. І., Мацьків В. В. Фінансові аспекти підтримки бізнес-сектору України в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Вип. 17. Т. 2. С. 50-60. DOI: 10.15330/apred.1.18.50-60. 3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період воєнного стану: Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text>. 4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо запровадження диференційованої рентної плати за видобування газу природного: Закон України від 15.03.2022 № 2139-IX.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2139-20#Text>. 5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>.

УДК 330.322:342

Мельниченко П. В., аспірант кафедри економіки, обліку і оподаткування

Науковий керівник: **Сакун О. С.**, д-р екон. наук, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ФІСКАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ НАРОЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Ключові слова: інвестиційний потенціал, оподаткування, податки, управління інвестиційним потенціалом, фіскальні інструменти.

Досвід провідних країн світу щодо використання фінансових інструментів стимулювання нарощення інвестиційного потенціалу свідчить про те, що за умови узгодженості дій та створення їх необхідного різноманіття можна отримати значний вплив на господарські та економічні процеси, що є особливо важливим при необхідності залучення припливу інвестицій до національної економіки.

Інструменти фіскального стимулювання інвестиційної діяльності, які широко використовуються у зарубіжних практиках, мають певні переваги порівняно з прямими бюджетними важелями, а саме:

- збереження незалежності приватного сектору у прийнятті рішень щодо напрямів реалізації інвестиційно-інноваційної політики;
- уникнення формування ринку інноваційної продукції, що здатен функціонувати лише за штучної підтримки держави;
- зменшення рівня бюрократизму в системі органів державної влади;
- незалежність від послідовності стадій бюджетного процесу та необхідності затвердження асигнувань, а також узгодження інтересів різних відомств і ухвалення законодавчих актів;
- стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств різних галузей промисловості на основі дотримання принципів справедливості та ефективності господарського процесу [1].

Для прикладу наведемо основні пріоритетні напрями податкової політики США: збільшення бази оподаткування, скорочення найбільших значень ставок оподаткування, зменшення фіскальної функції податків за рахунок переважання інших функцій, лібералізація ставок оподаткування, рівнозначне податкове навантаження при однаковому рівні доходу незалежно від форми інвестування [2]. З метою усунення наслідків кризових процесів в економіці в країні робляться спроби в першу чергу скоротити податкові пільги для запобігання можливості платників зменшити свої податкові зобов'язання. Проте такі заходи не розповсюджуються на тих суб'єктів господарювання, які задіяні в реалізації пріоритетних інноваційних проектів, а також не зменшують обсягів інвестування, вони, як правило, мають право на додаткові податкові преференції [3]. Також у США в рамках програми формування робочих місць The American Jobs Act надаються податкові пільги на капітальні інвестиції.

Механізм стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів у Великобританії схожий за принципом побудови на американський, проте йому притаманні певні особливості. Наприклад, ставки податку на прибуток корпорацій встановлюються щорічно на фінансовий рік, який завершився. Корпораціям надано право всі витрати на НДДКР відносити на витрати виробництва незалежно від розміру. Окрім цього, у англійській системі оподаткування притаманна досить велика кількість пільг. Зокрема це стосується обкладання податком дивідендів компаній та прибутку на приріст капіталу [2]. Таким чином, навіть в сучасних умовах загострення кризових явищ зберігається тенденція до податкового стимулювання активізації інвестиційних процесів [3].

Уряд Німеччини широко використовує неоподатковувані надбавки на виробництво товарів за рахунок інвестицій, а також інвестиції у сферу НДДКР, зменшення ставок корпоративного податку, зміна податкової структури, зменшення податку на дохід і прибуток з одночасним збільшенням податку на споживання та додану вартість [2].

Податкова система Франції характеризується широким спектром інструментів стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів. У цій країні вже з 90-х рр. впроваджено податкову політику збільшення пільг щодо користування коштами податкового кредиту на проведення дослідницьких робіт, підвищується його найбільший розмір, спрощується порядок і процедура оформлення права на пільги щодо його отримання, створюються більш сприятливі умови для венчурних компаній. Також таким суб'єктам господарювання надається право нараховувати податковий кредит на підставі приросту витрат на НДДКР стосовно загальної суми витрат, які були здійснені в попередні роки [2]. Зокрема, урядом Франції встановлено преференційний податковий режим для підприємств у спеціальних зонах підприємницької діяльності (у районі Дюнкерка, Ля Сіота, Ля Сена). Податкові пільги діють також для підприємств, які виконують програму підготовки кадрів на виробництві, а також фірмам, що здійснюють діяльність в рамках програми науково-технічних досліджень (30 % від щорічного приросту витрат на науково-дослідні потреби) [4, с. 65].

Якщо більш детально розглянути питання фіскального стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності, то найпоширенішим з його інструментів є введення спеціального режиму оподаткування для суб'єктів інноваційної діяльності. Цей інструмент є досить ефективним оскільки його застосування вимагає від всіх учасників інвестиційно-інноваційного процесу жорсткого дотримання всіх процедур та цільового використання отриманих преференцій, що в свою чергу обумовлює здійснення постійного моніторингу їх результативності з метою досягнення бюджетних та соціально-економічних завдань [8].

Наведена аргументація щодо зміни підходів до визначення системи державного впливу на формування і нарощення інвестиційного потенціалу національної економіки, дає змогу зробити висновки про необхідність пошуку найвагоміших інструментів впливу у контексті оподаткування.

Список використаних джерел: 1. Блискавка Т. Зарубіжний досвід фіскального регулювання інноваційного процесу в економічно розвинених країнах. *Дослідження міжнародної економіки: збірник наукових праць*. 2011. Вип. 1(66). С. 155-165. 2. Литвиненко Я. В. Податкова політика. Київ: МАУП, 2003. 224 с. 3. Innovations in taxation: A new forum for tax reform professionals. Fiscal reform & Economic Governance. URL: <http://www.fiscalreform.net>. 4. Затонацька Т. Світовий досвід формування державної інвестиційної політики та механізмів її реалізації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2014. Вип. 9 (161). С. 6-10. 5. Сакун О. С. Інструменти державної фінансової підтримки інвестиційної основи структурної модернізації економіки. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 4 (15). С. 56-61.

УДК 336.226:355.01

Буряк А. П., здобувачка вищої освіти гр. ОА-191

Науковий керівник: **Перетяцько Ю. М.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет "Чернігівська політехніка", м. Чернігів, Україна

ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: податок на додану вартість, податкові накладні, відшкодування

Одним з основних джерел надходжень до державного бюджету є податок на додану вартість (далі - ПДВ). ПДВ є специфічним податком, оскільки підлягає до відшкодування з бюджету. Лише у 2022 році із державного бюджету було відшкодовано понад 50 млрд. грн [1]. Але під час воєнного стану таке відшкодування здійснюється із досить суттєвими затримками, що негативно впливає на діяльність суб'єкта господарювання. Оскільки це означає недоотримання 20 % оборотних коштів.

Висвітленню різних аспектів адміністрування ПДВ присвячені праці як вітчизняних, так і іноземних науковців. Серед українських вчених-економістів процес відшкодування та адміністрування податку на додану вартість вивчали Андрущенко В., Василик О., Волканов В., Геєць В., Іванський А., Крисоватий А., Луніна І., Опарін В., Соколовська А., Суторміна В. та інші. Незважаючи на значний науковий доробок, зазначений напрямок дослідження залишається актуальним і в сучасних умовах господарювання, що пов'язане із впровадженням воєнного стану в Україні. Наразі доцільно дослідити стан щодо реєстрації податкових накладних та подальшого відшкодування податку на додану вартість.

У березні 2022 року держава призупинила відшкодування ПДВ, включаючи заборгованість перед підприємцями за попередній місяць. Протягом місяця представники бізнесу намагались підлаштуватись під нові реалії шляхом зменшення обсягів виробництва/продажів та залучення додаткових коштів в оборот за рахунок кредитування [1]. При цьому, незважаючи на поновлення відшкодувань ПДВ станом на червень, держава має сплатити підприємцям понад 25 млрд. грн [3].

Окремим питанням для платників ПДВ стало масове блокування податкових накладних у жовтні 2022 року у зв'язку з набранням чинності постанови КМУ «Про внесення змін до Порядку зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних» від 12.10.2022 р. № 1154. Внаслідок посилення контролю за реєстрацією податкового кредиту при реєстрації накладної на платника ПДВ така накладна блокується в більшості підприємств. При цьому при подачі документів на розблокування платники податку можуть отримати лист з відмовою у розблокуванні з причин, наприклад, відсутності позитивної податкової історії (навіть для нових підприємств) або через відсутність документу (без зазначення виду). За 2022 рік зупинено реєстрацію ПН/РК на суму ПДВ 21 млрд гривень, подано повідомлень від платників податку на 13,7 млрд гривень, зареєстровано ПН/РК на 11,6 млрд гривень [4].

Таким чином, у підприємств різко зростають витрати на адміністрування процесу реєстрації (розблокування) податкових накладних, а покупці зіткнулись з проблемою переплати коштів на суму недоотриманого податкового кредиту. Така ситуація може дати поштовх до розвитку тіньового сектору економіки. Суб'єкти господарювання будуть купувати та реалізовувати товар неофіційно. Тобто купувати товар за ціною без ПДВ і відповідно не будуть мати необхідності у реєстрації податкової накладної для отримання податкового кредиту. Як наслідок, посилення тиску на бізнес призведе до зменшення надходжень у вигляді податку на додану вартість до бюджету, зникнення робочих місць тощо.

Отже, у розрізі масового блокування податкових накладних необхідно отримати роз'яснення Податкової служби України щодо вичерпного переліку причин блокування і необхідних для розблокування документів у повному обсязі. Окремо необхідно навести перелік причин блокування податкових накладних для новостворених підприємств. Необхідно розробити базові вказівки для бізнесу щодо розблокування податкових накладних. В іншому випадку суб'єкти господарювання будуть вимушені здійснювати свою діяльність у тіньовому режимі або призупинити свою діяльність взагалі. Слід відзначити, що на практиці при вирішенні спорів щодо відшкодування ПДВ судові рішення приймаються на не на користь платника податку. Судовий процес стає довготривалим, що вимагає додаткових фінансових витрати від суб'єкта господарювання. У 2020 році 4,69% від суми зупинених ПН/РК зареєстровано за судовим рішенням, у 2021 році — 3,72%, а у 2022 — лише 2,25% [4].

Список використаних джерел : 1. Економіка, реєстрація ПН та бюджетне відшкодування з ПДВ під час війни: відповіді від Гетманцева. Дебет-Кредит: веб-сайт. URL: <https://news.dtkr.ua/taxation/common/78386-ekonomika-rejestraciya-pn-ta-byudzetne-vidskoduvannya-z-pdv-pid-cas-viini-vidpovidi-vid-getmanceva>. 2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану: Закон України від 12.05.2022 № 2260-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2260-20#Text>. 3. Спочатку війна, експортери згодом. Держава не відшкодовує ПДВ експортерам. Як бізнес

вчиться жити без 20%. Fores: вебсайт. URL: <https://forbes.ua/inside/spochatku-viyna-eksportereri-zgodom-derzhava-ne-vidshkodovue-pdv-eksporteram-yak-biznes-vchitsya-zhiti-bez-20-19042022-5531>. 4. Чи необхідне блокування податкових накладних? Головбух: вебсайт. URL: <https://www.golovbukh.ua/news/31028-chi-neobhdne-blokuvannya-podatkovih-nakladnih>.

УДК 336

Губко О. В., здобувачка вищої освіти 3 курсу гр. ФАМ-201

Луговой І. І., здобувач вищої освіти, освітнього ступеня «магістр» гр. МОА-211

Науковий керівник: Акименко О. Ю., д-р екон. наук, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Ключові слова: податки, податкове законодавство, регулювання, зовнішньоекономічні операції, експорт, імпорт, доходи держави, міжнародна торгівля.

Державне податкове регулювання міжнародної торгівлі зазнало певних змін, причиною яких стала війна в Україні тривалістю майже дев'ять місяців. Попри побоювання, що Україна може майже повністю втратити свою присутність на зовнішніх ринках, реальні вартісні обсяги скорочення товарообігу за підсумками першого півріччя 2022 р. становили 21,3% порівняно з аналогічним періодом 2021 р.

Міністерство економіки України надало інформацію про зміни в зовнішньоекономічній ситуації в країні, яка свідчить про скорочення майже вдвічі експорту товарів, більше ніж втричі імпорту товарів. Безумовно, цей негативний вплив на низку галузей вимагає від держави термінового правового регулювання податкового та зовнішньоекономічного законодавства задля збереження та відновлення економіки України. Світовій спільноті відомі приклади впливу воєнних конфліктів на зовнішню торгівлю країн, які беруть в них безпосередню участь. Звісно, вони подібні до воєнного конфлікту в Україні насамперед тим, що територія нашої держави зазнала і продовжує зазнавати впливу або через окупацію, або через масовані ракетно-артилерійські обстріли.

Серед негативних наслідків, пов'язаних із змінами в міжнародній торгівлі України є зменшення надходжень до бюджету країни податків та зборів від зовнішньоекономічних операцій. Так, дані показника «Доходи державного бюджету» за період 2021 р. та 2022 р (10 місяців) свідчать про зменшення питомої ваги податку на додану вартість (далі, - ПДВ) з імпорту до 13,65% від бюджету, податку на міжнародну торгівлю та зовнішні операції до 1,32% та, відповідно, скорочення доходу від зазначених статей майже вдвічі порівняно з минулим роком. Надходження акцизного податку з ввезених в Україну підакцизних товарів зменшився майже в три рази. Скорочення експортних та імпортних операцій вітчизняних підприємств призвело до зменшення податкових надходжень (доходів) до бюджету від міжнародної торгівлі, що потребує змін в законодавстві для стимулювання та підтримки міжнародних відносин та збільшення надходжень до бюджету від цих статей [2].

Беззаперечно, зміни в Податковому кодексі України на період дії воєнного стану торкнулися і митного законодавства для операцій, пов'язаних із ввезенням товарів на митну територію України.

Перш за все йдеться про платників єдиного податку третьої групи, які звільняються від (1) обов'язку нарахування та сплати ПДВ за операціями з постачання товарів (робіт та послуг), місце постачання яких розташоване на митній території України та при ввезенні товарів на митну територію України; (2) від подання податкової звітності з ПДВ з призупиненням їх реєстрації платником ПДВ. Не менш важливим є звільнення від оподаткування ПДВ операцій з ввезення товарів на митну територію України в митному режимі імпорту суб'єктами господарювання, які зареєстровані платниками єдиного податку першої, другої та третьої групи, крім фізичних та юридичних осіб, які обрали ставку єдиного податку зі сплатою ПДВ [7].

Звільняються від оподаткування ввізним митом операції, пов'язані із ввезенням товарів на митну територію України товарів для вільного обігу (крім алкогольних напоїв, тютюнових виробів у відповідності до чинного законодавства) [4].

Також, для підтримки та оновлення економіки України було введено ліцензування товарів та зміна обсягу квот щодо товарів, експорт яких підлягає ліцензуванню. Відповідно до нововведень до заборонених товарів на експорт віднесли: срібло, золото, рідке паливо (мазут), природний газ українського походження, гречку, споживчу сіль [5].

Зазнали значного обмеження експортні надходження відходів або брухту дорогоцінних металів, антрациту, кам'яного вугілля та брикетів, котунів, аналогічних видів твердого палива одержаних з нього. Крім того, затверджено обов'язкове ліцензування наступних товарів: м'яса та яєць курей; великої рогатої худоби та її м'яса; окремих видів м'ясних продуктів; проса; цукру; вівса; жита; окремих видів мінеральних, хімічних добрив [6].

Отже, підсумовуючи вищенаведене, вважаємо першочерговим завданням проведення аналізу переорієнтації Української ринкової економіки, на стан якої суттєво вплинуло зменшення обсягів експорту металів та продуктів харчування. Стимулювання відбувається звільненням від оподаткування даних операцій на митній території України та застосуванням нульової ставки на експорт таких товарів. Дістаємо висновку, що податкову політику держави доцільно розглядати як мистецтво компромісу між взаємовиключними вимогами: по одній шкалі (шкала абсцис) - «економічна ефективність – соціальна справедливість», по іншій (шкала ординат) - «ефективність адміністрування – зручність та простота сплати податків».

Список використаних джерел: 1. Громов О. Міжнародна торгівля: жива всім ворогам на зло URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles> (дата звернення 11.11.2022 р.). 2. Доходи держбюджету України URL: <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення 12.11.2022 р.). 3. Кириєвський О. Зміни у сфері ЗЕД під час війни URL: <https://buh.ligazakon.net/> (дата звернення 11.11.2022 р.). 4. Митний кодекс України. URL: <https://zakon.Rada.Gov.Ua/laws/show/4495-17#text> (дата звернення 11.11.2022 р.). 5. Про заборону ввезення на митну територію України товарів, що походять з російської федерації: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1147. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/KP151147?an=1> (дата звернення 11.11.2022 р.). 6. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорту яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2022 рік: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1424. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/kp211424?an=1> (дата звернення 11.11.2022 р.). 7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану: Закон України від 24.03.2022 р. № 2142-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text> (дата звернення 11.11.2022 р.).

УДК 336

Зеленкова К. В., здобувачка вищої освіти 3 курсу, група ФАМ-201

Науковий керівник: **Акименко О. Ю.**, д-р екон. наук, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ВПЛИВ НА РІВЕНЬ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ ПОДАТКОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Ключові слова: податкові методи, тіньова економіка, податки, інструменти, підприємницька діяльність.

У нашому житті ми часто зустрічаємось з поняттям «економіка». Також існує економіка, що безпосередньо не спостерігається – це різні види діяльності, про які аналітичні відомства не мають офіційних даних. Наразі інколи різні підприємства, з метою зменшення кількості оплачуваних податків, вдаються до застосування різних методів досягнення заповітної цілі, а саме - не реєструють свою підприємницьку діяльність, проводять певні операції без офіційних повноважень, займаються найманням працівників на роботу без оформлення та виплачують заробітну плату «в конверті» [1].

Визначення поняття «тіньова економіка» має не одну інтерпретацію. Так, під тіньовою економікою (англ. Black economy, Ghost economy, Shadow economy, Non-observed economy) прийнято розуміти господарську діяльність, яка здійснюється поза державним контролем та об-

ліком та не відображається в офіційній статистиці. «Тіньовим» підприємствам притаманні наступні риси: (1) вони не перерозподіляють власних доходів до бюджетів та державних цільових фондів; (2) не сплачують податки; (3) збільшують власні прибутки [2]. В англійських країнах так називається неофіційна (паралельна, підпільна) економіка, у французьких виданнях – прихована економіка, в Німеччині – підземна (тіньова, неформальна, друга) економіка, у Польщі – «шарова» економіка, в пострадянських країнах – кримінальна, тасмна, необлікована [2-4]. Різноманітні підходи до визначення тіньової економіки сформували безліч поглядів на проблему тінізації економіки. Неформальна економіка, яка у вітчизняних дослідженнях найчастіше називається «тіньовою», була і є предметом постійних обговорень представниками різних наукових шкіл, серед яких: А. Базиліук, О. Барановський, В. Бородюк, З. Варналій, В. Гончарова, А. Горщак, Е. Дидоренко, О. Коваленко, В. Мамутов, В. Мандибуря та ін. Однак, є необхідність подальшого дослідження питань неформальної економіки в контексті генезису [3].

Наочне бачення рівня тіньової економіки представлено на інфографіці (рис. 1). Так, в Україні за період січень-червень 2021 р. рівень тіньової економіки залишається на рівні аналогічного періоду минулого року - 31 % від обсягу офіційного валового внутрішнього продукту. Представники влади стверджують, що ця стабільність свідчить про пристосування суб'єктів господарювання до роботи в умовах обмежених дій та їх винахідливість у пошуку нових способів та методів тіньової діяльності [4].

Рис. 1. Рівень тіньової економіки в Україні [3]

Останнім часом аналітики зазначають певні позитивні риси у сфері детінізації економіки, які проявляються в наступному: (1) вирівнюванні перепадів в економічній кон'юнктурі; (2) пом'якшенні певних соціальних суперечностей за рахунок нелегальної зайнятості; (3) легалізації тіньового капіталу, який у подальшому обкладається податками. Водночас зазначені риси характеризуються тимчасовістю і не можуть бути основою для сталого економічного розвитку.

Матеріали здійсненого обстеження дозволяють узагальнити напрямками протидії тінізації глобальної економіки, серед яких:

- проведення ґрунтовної оцінки масштабів тіньової економічної діяльності, їх впливу на формальну економіку шляхом національних аудитів економік країн;
- оцінювання національних систем регулювання оподаткування, дозволів на роботу, навколишнього середовища, захисту охорони праці, захисту прав споживачів, прав інтелектуальної та промислової власності, визначення їх варіантів щодо спрощення та зменшення витрат на відповідність;
- дослідження впливу праці мігрантів (зокрема дешевої праці) на національний добробут та дотримання корпоративних стандартів праці;
- запровадження спеціальної допомоги щодо інтегрування вразливих груп населення;
- посилення електронного моніторингу та контролю грошових потоків банків та інших фінансових установ;

- запровадження жорсткіших правил щодо готівкових транзакцій та збільшення штрафів за незадекларовані й необліковані готівкові рахунки;
- нарощування взаємодії, інформаційного обміну, обміну кращою практикою щодо моніторингу, дізнання та кримінального переслідування між регіональними, національними та міжнародними правоохоронними органами;
- посилення контролю за транзакціями при наявній участі офшорних юрисдикцій;
- удосконалення правил та норм функціонування фінансових ринків, забезпечення прозорості фінансових інструментів;
- вдосконалення актів нормативно-правового забезпечення в питаннях лобіювання та діяльності професійних асоціацій, управління державним майном тощо [5].

Як підсумок зазначимо, що поширення тіньової економіки негативно позначається на дієвості механізмів та інструментів як глобального управління, так і управління національними економіками, а пріоритетами детінізації економіки має стати детінізація фінансових потоків, легалізація ринку праці та детінізація земельних відносин.

Список використаних джерел: 1. Що таке тіньова економіка (2022): вебсайт. URL: <https://kse.ua/ua/community/stories/shho-take-tinova-ekonomika-i-skilki-vona-krade-vid-vvp/> (дата звернення 07.11.2022). 2. Тіньова економіка (2022): вебсайт. URL: <http://surl.li/dqfmc> (дата звернення 07.11.2022). 3. Тіньова економіка та напрями її подолання (2022): вебсайт. URL: <http://surl.li/dqfjo> (дата звернення 07.11.2022). 4. Як змінювався рівень тіньової економіки в Україні (2022): вебсайт. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/12/07/infografika/ekonomika/yak-zminuyavsvsya-riven-tinovoji-ekonomiky-ukrayini> (дата звернення 07.11.2022). 5. Тіньова економіка, масштаби та напрями її подолання (2022): вебсайт. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2012-03/TEN.indd-532d7.pdf> (дата звернення 07.11.2022).

УДК 336.22:334.726(477)

Костюченко І. А., здобувачка вищої освіти гр. МОА-221

Науковий керівник: **Сакун О. С.**, д-р екон. наук, доцент

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В УКРАЇНІ

Ключові слова: оподаткування, транснаціональні корпорації, податок на прибуток, гармонізація, податкова система.

Під транснаціональною компанією (ТНК) розуміють масштабне об'єднання, що використовує у своїй діяльності міжнародний підхід, передбачає формування й ефективний розвиток міжнародного виробничо-збутового, торговельного та фінансового комплексу з єдиним центром прийняття рішень в країні базування, а також філіями, представництвами та дочірніми компаніями в інших країнах [1]. ТНК є найбільшими компаніями і переважно з єдиним національним акціонерним капіталом і характером контролю над діяльністю всієї корпорації.

Стимулювання діяльності транснаціональних корпорацій є одним із чинників залучення в Україну іноземних інвестицій. Лідуючі позиції у 2021 р. займають такі корпорації, як McDonald's, Nestle SA., British American Tobacco, Samsung, Toyota, Nokia, Metro Cash&Carry, HewlettPackard, Pepsi Cola та ін.[2].

Найбільш інвестиційно привабливими серед іноземних інвесторів в Україні є такі галузі економіки: харчова промисловість та переробка сільськогосподарської продукції - 15,7% від загального обсягу залучених в Україну прямих іноземних інвестицій; торгівля – 15,6%; фінансова сфера – 8,5%; машинобудування - 8,0%; транспорт – 7,6%; металургія та металообробка - 5,4%; операції з нерухомістю – 4,6%; хімічна та нафтохімічна промисловість – 4,1 % [2, с. 35].

Тенденції з гармонізації податкової політики та українського податкового законодавства були зумовлені міжнародною економічною інтеграцією. Відповідно до міжнародної гармонізації податкової політики були встановлені стандартні основи оподаткування: координація податкової політики окремих держав; зближення рівнів оподаткування; уніфікація методик визначення бази оподаткування; узгодження критеріїв надання податкових пільг.

З 01.01.2017 р. Україна приєдналася до Програми розширеного співробітництва ОЕСР та зобов'язалася запровадити «мінімальний пакет» Плану дій щодо розмивання податкової бази і виведення доходів з-під оподаткування або скорочено «План BEPS» (Base erosion and Profit Shifting), а саме [3] :

- Заходи 5 щодо шкідливих податкових практик;
- Заходу 6 щодо зловживання угодою про уникнення подвійного оподаткування;
- Заходу 13 щодо звітування в розрізі країни;
- Заходу 14 щодо механізмів урегулювання спорів.

Імплементация Плану BEPS покращила репутацію українського бізнесу на міжнародній арені та сприяла залученню іноземних інвесторів у вітчизняну економіку у перспективі. Реалізація Україною «мінімального стандарту» плану є виправданим кроком, зважаючи на неповне сприйняття бізнес-спільнотою необхідності прозорості у сфері оподаткування. Імплементация Плану BEPS потребуватиме змін законодавчих актів та активної просвітницької роботи у бізнес-середовищі [4].

У багатьох державах передбачені податкові правила, які регулюють податковий режим для резидентів, які працюють за кордоном, та іноземних осіб, які працюють у цій державі. І хоча податкові системи в різних країнах неоднакові, між ними є потреба в схожості та взаєморозумінні. Тобто країна може вимагати, щоб увесь дохід, отриманий платником податків, підлягав оподаткуванню внаслідок його правового зв'язку з цією країною. Крім того, платник податків повинен брати участь у витратах на управління країною, яка дає дохід (юрисдикція на основі територіальності). Тому виникає можливість подвійного оподаткування. Тому основною метою міжнародного співробітництва в податковій сфері є усунення подвійного оподаткування та дискримінації платників податків. Однак інші цілі не менш важливі, а саме:

- гармонізація податкових систем і податкової політики;
- уніфікація фіскальної політики та податкового законодавства; – вирішення проблем подвійного оподаткування;
- запобігання ухиленням від сплати податків; запобігання дискримінації платників податків-нерезидентів;
- гармонізація оподаткування інвестиційної діяльності [3, с. 19]

Оподаткування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в Україні відбувається за такими принципами:

- Україна самостійно встановлює та скасовує податки та пільги для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України;
- ставки податку встановлюються та скасовуються Верховною Радою України на підставі проектів законів, поданих на розгляд Кабінету Міністрів України;
- рівень оподаткування встановлюється з урахуванням необхідності досягнення та підтримки самокупності та самофінансування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та з метою підтримання бездефіцитного платіжного балансу України;
- стабільність кількості видів і розміру податків гарантується державою на термін не менше 5 років;
- забороняється встановлювати інші податки, крім тих, які затверджені Верховною Радою України;
- ставки податку є єдиними для кожного із суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та визначаються відповідно до торгової марки: єдина ставка податку поширюється на один і той самий товар;
- стимулювання експорту готової продукції [2, с. 22]. Слід зазначити, що в більшості країн Західної Європи та Америки нинішня система оподаткування більш жорстока, ніж в Україні, а ставки податків вищі, ніж у нас.

Водночас оподаткування міжнародних корпорацій в Україні спрямоване лише на оподаткування прибутку. Податок на прибуток підприємств є основним корпоративним податком у світі. Основною особливістю податку на прибуток підприємств є система інвестиційних податкових кредитів, яка допомагає звільнити від оподаткування частину прибутку, що

йде на інвестиції, а також нейтральний підхід до переказу доходів із країни в країну та усунення подвійного оподаткування під час їх передачі. Для реалізації принципу податкової нейтральності важливою є уніфікація систем оподаткування нерозподіленого та розподіленого прибутку компаній [5, с. 17].

В Україні основи оподаткування міжнародних корпорацій закладено Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення» [6], прийнятим у 2013 році, а також іншими законами, такими як: «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про інвестиційну діяльність», «Про підприємництво», «Про оподаткування прибутку підприємств», «Про державну програму сприяння залученню іноземних інвестицій», «Про режим іноземного інвестування» та ін. Ключовий аспект з них було регулювання прибуткового оподаткування та створення ефективної моделі оподаткування, що використовує методи та форми сплати податків, які стимулюють нагромадження та використання капіталу всіма учасниками відтворювального процесу. Водночас сучасна система оподаткування міжнародних корпорацій вимагає запровадження нових сучасних інструментів податкового стимулювання, суть яких полягає у відмові держави від частини податкових надходжень в обмін на збільшення інвестицій у пріоритетні сфери економіки та збільшення обсягів інноваційної продукції.

Таким чином, транснаціональні корпорації сприяють розвитку економіки України, водночас неурегульованість їхньої діяльності призводить до розвитку тіньових економік, ухилення від податків, зменшення національних бюджетів. Саме тому вітчизняну податкову систему щодо оподаткування міжнародних корпорацій не можна розглядати поза межами міжнародних податкових систем. Для попередження або запобігання негативним впливам міжнародних корпорацій потрібні сильні та дієві державні інституції.

Список використаних джерел: 1. Венгер В. В. Особливості формування та розвитку транснаціональних корпорацій в умовах глобалізації. *Економічні та фінансові інновації*: Європейський науковий журнал. 2021. № 2(4). С. 30-44. 2. Міжнародне оподаткування : навч. посіб. / В. І. Грушко, Ю. О. Махортов, Н. А. Телічко, В. М. Бородачова. Луганськ, 2019. 382 с. 3. Приєднання України до Плану BEPS: наук. вісник. 2018. № 941(45). URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100006198-priyednannya-ukrayini-do-planu-beps> (дата звернення 17.11.2022). 4. Base erosion and profit shifting. URL : <http://www.oecd.org/tax/beps/> (дата звернення 17.11.2022). 5. Келару І. А. Транснаціоналізація і конкурентоспроможний розвиток економіки України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.02 / Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. Київ, 2018. 17 с. 6. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення: Закон України від 4 липня 2013 р. № 408-VII. 2014. № 20–21. С. 1596. URL: <https://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/408-18> (дата звернення 15.11.2022).

УДК 336

Лапа А. С., здобувач вищої освіти 3 курсу, група ФАМ-201

Науковий керівник: Акименко О. Ю., д-р екон. наук, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ПОДАТКОВА СТРАТЕГІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: податкова стратегія, інструмент, економічна безпека, інформаційне забезпечення.

У сучасних умовах, спричинених військовою агресією РФ, перед суб'єктами господарювання постає ряд питань щодо їх існування та виживання. Йдеться не тільки про конкурентну боротьбу, пошук нових напрямів розвитку, вибір шляхів зменшення внутрішніх і зовнішніх загроз, а також про адаптацію до постійних змін в усіх сферах, швидкоплинність технічного прогресу, яка беззаперечно призводить до старіння матеріально-технічної бази, виробничих технологій та інтеграції трудових ресурсів тощо. Отже, йдеться про безпечне існування бізнесу, яке в сучасному світі знаходиться під прицілним наглядом держави [2].

Є підстави розуміти під категорією «безпека» дії держави, особистості та суспільства, спрямовані на попередження та усунення загроз із посягання на матеріальні та духовні цінності [1, с. 27]. На думку Єрмошенко М.М., економічна безпека це «стан економічного механізму країни, який характеризується збалансованістю і стійкістю до негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, його здатністю забезпечувати на основі реалізації національних економічних інтересів сталий та ефективний розвиток вітчизняної економіки і соціальної сфери» [3]. Проте, далеко не всі власники та менеджери готові вкладати ресурси у забезпечення потреб функціонування системи економічної безпеки, оскільки вважають, що суто фізичної її складової достатньо для зменшення рівня потенційних загроз до припустимого рівня. З розумінням необхідності достатнього ресурсного забезпечення системи економічної безпеки стикаються майже всі компанії, які не в задовільній мірі контролюють процеси функціонування організації.

Розгалуження організаційної структури та зростання кількості працівників створює додаткові проблеми щодо ефективного використання ресурсів (часу, фінансів, активів та інших), що вимагає не лише реакції на факт невиконання бюджету і виникнення перевитрат, а й попередження таких негативних проявів. Тому стає зрозуміло, що ресурси, виділені на систему економічної безпеки підприємства, цілком окупаються за рахунок попередження відхилень, посилення контролю всіх процесів і мінімізації внутрішнього системного опору змінам [7].

Податкова система та податкова політика значною мірою визначають стан економічної безпеки з огляду на значущість податків у забезпеченні національної економічної безпеки. Реформування податкової системи, як інструменту забезпечення держави необхідними фінансовими ресурсами, є основою збалансованого розвитку всіх систем суспільства, гармонізації інтересів різноманітних верств населення, створення міцного економічного підґрунтя для стабілізації та відновлення економіки України.

Військова агресія, яка триває в Україні вже майже дев'ять місяців та фінансова криза останніх років, зумовлена як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками, засвідчила необхідність податкового регулювання національної економіки за умов фінансових дисбалансів. Доцільним є обґрунтування найбільш дієвих його інструментів, оскільки подолання наслідків кризи та стабілізація економіки суттєво залежить від побудови збалансованої податкової системи із оптимальним набором адекватних важелів регулювання. Важливість державного податкового регулювання при формуванні стратегії соціально-економічного розвитку України обґрунтована його істотним впливом на усі сфери суспільного життя.

Сформулюємо основні недоліки сучасної податкової системи в розрізі адміністрування податків:

- фіскальна спрямованість податкової системи;
- складність нормативно-правової бази функціонування системи оподаткування, її неоднорідність, нестабільність, в окремих випадках – недостатня узгодженість;
- неоднозначна визначеність неабиякої частини норм законодавства при їх застосуванні, що негативно позначається на діяльності підприємницьких структур, знижуючи при цьому привабливість національної економіки для іноземних інвесторів;
- витрати на адміністрування окремих податків є значними порівняно з доходами бюджету, що формуються за рахунок їх справляння;
- відсутність оперативного реагування системи митно-тарифного регулювання на зміни кон'юнктури світового ринку, а також торгових режимів інших держав;
- недостатня узгодженість та ефективність діяльності Міністерства фінансів України щодо реалізації державної податкової політики, збору податків, їх акумуляції в державних і місцевих бюджетах внаслідок недосконалого правового регулювання їх взаємин;
- зростання податкового боргу держави та високий рівень корупції в країні [4-6].

Дослідниками виокремлюються основні заходи, спрямовані на підвищення рівня податкової безпеки є, серед яких: (1) виявлення критичних ситуацій, при яких прогнозовані і реальні показники податкової діяльності досягають або виходять за межі порогових значень; (2) розробка заходів щодо виведення податкової системи із зони податкового ризику та усунення на-

слідків реалізації загроз; (3) здійснення експертизи прийнятих нормативно-правових актів та рішень щодо податкових питань з позиції податкової безпеки країни; (4) забезпечення відповідності системи оподаткування напрямкам державної податкової політики; (5) підвищення рівня податкової культури; (6) дотримання правового характеру податкових відносин [4].

Отже, аналізуючи дану проблематику, дістали висновку, що податковій системі притаманні як сильні так і слабкі сторони, проте наразі слабкі перевищують, що і буде предметом подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел: 1. Баланда А. Безпека як соціальний феномен: дискурс людського розвитку. *Україна: аспекти праці*. 2007. № 1. С. 25-28. 2. Буй Т. Г., Версаль Н. І. Ефективність податкової політики як передумова соціально-економічного розвитку. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua> (дата звернення: 09.11.22). 3. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. 309 с. 4. Мікуляк К. А., Сарницька Д. О. Проблеми податкової безпеки підприємства в сучасних умовах. URL: <http://dspace.mnau.edu.ua> (дата звернення: 09.11.22). 5. Лищенко О. Г., Мишакова В. О. Податкові аспекти обліково-інформаційного забезпечення стратегічного розвитку суб'єкта малого підприємництва. URL: <http://eir.zntu.edu.ua/bitstream> (дата звернення: 09.11.22). 6. Штулер І. Ю. Податкове регулювання національної економіки – ефективний інструмент її безпеки. URL: <https://www.nam.kiev.ua> (дата звернення: 09.11.22). 7. Асамоах–Черемех Д., Матюх С. А. Роль механізму ресурсного забезпечення системи економічної безпеки підприємства у забезпеченні реалізації загальної стратегії підприємства. URL: <http://journals.khnu.km.ua> (дата звернення: 09.11.22).

СЕКЦІЯ 7

Інформаційні системи і технології в системі обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень в обліку, аналізі, аудиті та оподаткуванні

УДК 330.101

Котелевець Д. О., канд. екон. наук, здобувач

Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая, м. Київ, Україна

ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ ПАРАМЕТРИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Ключові слова: цифрова економіка; цифровізація; «великі дані»; хмарні обчислення; 3D-друк; робототехніка; Інтернет.

Імплементація інформаційно-комунікаційних технологій у роботу економічних суб'єктів є актуальною вимогою сучасного цифрового світу. Утримання високих конкурентних позицій на ринку потребує спроможності підприємства оперувати величезними обсягами розрізної інформації, швидко аналізувати цю інформацію та формулювати обґрунтовані рекомендації щодо стану задоволеності, інтересів, смаків, зміни поведінки споживачів. Це дозволяють якісно виконувати технології «великих даних», що на основі поглибленого аналізу дають змогу підприємствам сформувати персоналізовані товарні пропозиції з вищою цінністю для клієнтів.

Як і без технологій аналізу «великих даних», так і без хмарних обчислень сучасний висококонкурентний бізнес в умовах цифрової економіки неможливий. Колосальні обсяги інформації зберігаються, обробляються та передаються саме завдяки потужностям хмарних технологій; програмне забезпечення для задоволення потреб бізнесу – це також послуги хмарних обчислень. Вигоди від використання таких технологій полягають також у скороченні витрат підприємства на комп'ютерну техніку та її обслуговування [1].

Попри необхідність значних інвестиційних витрат, технології 3D-друку і робототехніка набувають усе більшої популярності, хоча поточний темп їх імплементації у діяльність вітчизняних підприємств є дуже невеликим. Ці інноваційні технології відкривають широкі можливості для випробування нових моделей техніки, прототипів товарів, а також їх презентації на ринку. Ініціативність і активність підприємств діджитал-трансформації робить їх більш цікавими для молодого покоління споживачів, спонукає їх до вибору продукції таких підприємств, до підвищення лояльності до бренду тощо. У перспективі це сприятиме підвищенню прибутковості та конкурентоспроможності підприємства на ринку.

Згідно з офіційними статистичними даними, частка підприємств, що проводили *аналіз «великих даних»* у 2020 р. становила 12,7% загальної кількості підприємств України. Причому великі підприємства з чисельністю працівників більше 250 ос. є більш схильними та володіють ресурсами для використання технологій «великих даних» (27,7% сукупної кількості таких підприємств); 20,6% – середніх підприємств (число працівників від 50 до 249 ос.); 10,1% – малих підприємств (від 10 до 49 осіб). За видами економічної діяльності найбільша питома вага підприємств, що здійснювали у 2020 р. аналіз «великих даних», спостерігалась у сферах рекламної, наукової і технічної діяльності (23,6%), видавничої діяльності та виробництва кіно- і відео-фільмів (21,5%), туристичної діяльності (20,2%), виробництва фармацевтичних продуктів (19,5%).

Згідно з даними Державної служби статистики України, у 2020 р. 2,3% підприємств використовували *3D-друк* (проти 2% у 2018 р.), зокрема у виробництві комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (18,2%), автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів та інших транспортних засобів (9,8%), у ремонті комп'ютерів і обладнання зв'язку (8,9%), у наукових дослідженнях та розробках (6,2%). Із сукупного числа підприємств, що користувались 3D-друком, 1,4% задіювали власні та орендовані 3D-принтери, а 1,3% – звертались за

послугами 3D-друку до інших підприємств. Загалом достатньо незначна частка підприємств України застосовує дану технологію, причому переважно для розробки прототипів або моделей для власного використання (1,3% від загальної кількості підприємств) та для їх продажу (0,8%), а також для виготовлення товарів для використання у виробничому процесі (1%).

Станом на початок 2021 р. 10,2% підприємств України купували *послуги хмарних обчислень* (проти 9,8% – у 2018 р.). У більшості це підприємства туристичної сфери (22,8%), галузі комп'ютерного програмування (21,1%), інформаційно-комунікаційних технологій (19,5%), інформації та телекомунікацій (18,7%), фармацевтичного виробництва (17,9%). У структурі послуг хмарних обчислень, якими користувались українські підприємства у 2021 р., найбільшу питому вагу займали такі їх види: електронна пошта – 6,6% (5,2% – у 2018 р.); прикладне програмне забезпечення бухгалтерського обліку, фінансів – 5,5% (5,3% – у 2018 р.); зберігання файлів – 5,3% (3,6% – у 2018 р.); офісне програмне забезпечення – 4,6% (4,3% – у 2018 р.); хостинг баз даних підприємств – 4,2% (3,4% – у 2018 р.); обчислювальна потужність для запуску програмного забезпечення – 3,5% (3,1% – у 2018 р.).

За даними статистики, у 2021 р. 2,9% вітчизняних підприємств використовували *робототехніку* у своїй діяльності. Переважно це були обслуговуючі роботи, що застосовувались для спостереження, безпеки та контролю, прибирання або видалення відходів, управління складськими приміщеннями та виконання монтажних робіт.

Промислові роботи найбільшого вжитку отримали на підприємствах наступних видів економічної діяльності: виробництво автотранспортних засобів (12,1% від загальної кількості підприємств, що використовували робототехніку); виробництво машин і устаткування (8,4%); виробництво електронного устаткування (6,1%); машинобудування і виробництво меблів (6,0%); металургійне виробництво (5,2%) [2]. На жаль, активні бойові дії на території України вкрай згубно вплинули на діяльність великих і середніх підприємств на сході та півдні країни, які мали потужні можливості для використання робототехніки у своїй діяльності.

Висновки. Статистичний аналіз показав, що значна частка вітчизняних підприємств має доступ до мережі Інтернет; забезпечує свій персонал доступом до Інтернету; спостерігається повільне зростання обсягів використання технологій «великих даних», хмарних обчислень, робототехніки в діяльності економічних суб'єктів країни. Україна не повною мірою використовує наявний потенціал у сфері цифровізації бізнес-процесів. Карантинні обмеження, спричинені пандемією коронавірусної інфекції COVID-19, призвели до активізації темпів імплементації інформаційних технологій у роботу підприємств. Це дозволило бізнесу продовжувати комунікацію з клієнтами і партнерами, удосконалювати процес надання послуг, оптимізувати витрати, генерувати інноваційні цифрові продукти. Повномасштабне російське вторгнення на територію України змусило бізнес змінити вектори діяльності, пригальмувати процеси діджиталізації, а також спричинило руйнування підприємств, які активно використовували роботів (робототехніку) у виробничому процесі. Ці втрати негативно позначаються на темпах розвитку цифрової економіки в Україні. Важливу роль у розвитку такого типу економіки відіграє налагоджена комунікація «держава-бізнес», що реалізується Міністерством цифрової трансформації України.

Список використаних джерел: 1. Технології Big Data: ключові характеристики, особливості та переваги. URL: <https://aiconference.com.ua/uk/news/tehnologii-big-data-klyuchevie-harakteristiki-osobnosti-i-preimushchestva-97883>. 2. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на підприємствах: електронна торгівля, аналіз "великих даних", фахівці та навички у сфері ІКТ, використання 3D-друку. URL: ukrstat.gov.ua.

ЗАСТОСУВАННЯ САНКЦІЙНОГО ФІЛЬТРУ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Ключові слова: облік, оподаткування, санкції, санкційний фільтр, діджиталізація.

В умовах повномасштабного вторгнення в Україну спостерігаємо значні зміни в професійній діяльності обліку та оподаткування, що поступово адаптуються до сучасних реалій, економічної політики та соціальної відповідальності. Робота бізнесу можлива в умовах фактичних та юридичних обмежень. Важливими є останні, юридичні обмеження, з якими стикаються підприємці та бізнес, зокрема із посилення санкційної політики.

Ключові суб'єкти стали більше уваги приділяти питанням безпеки, які поступово відображаються у професійній діяльності. Однією із форм виявлення цієї складової (безпеки) є економічні обмеження (санкції). Серйозні наслідки, які спричинило повномасштабне вторгнення, зосередило увагу влади на цих питаннях, що впливає на сферу обліку та оподаткування. Зокрема, спостерігаємо безпрецедентні санкції щодо фізичних та юридичних осіб, а це означає, що наявність всіх ділових відносин у бізнесі повинна пройти через санкційний фільтр та виокремити контрагентів, що перебувають під санкціями та контрагентів, в яких ризик потрапити під санкції є високим. Такий фільтр є обов'язковим у діяльності підприємств, що застосовується до контрагентів підприємства, а також, за умови ідентифікації покупців та замовників, повинен застосовуватися і для них.

Розширення відповідальності працівників у сфері обліку та оподаткування схематично зображено на рисунку 1. Санкційний фільтр повинен забезпечувати звіряння умови існування (або спростування) обставин через перелік фізичних осіб та секторальних санкцій, що застосовуються Указами Президента України та Постановами Верховної Ради України про застосування санкцій [1].

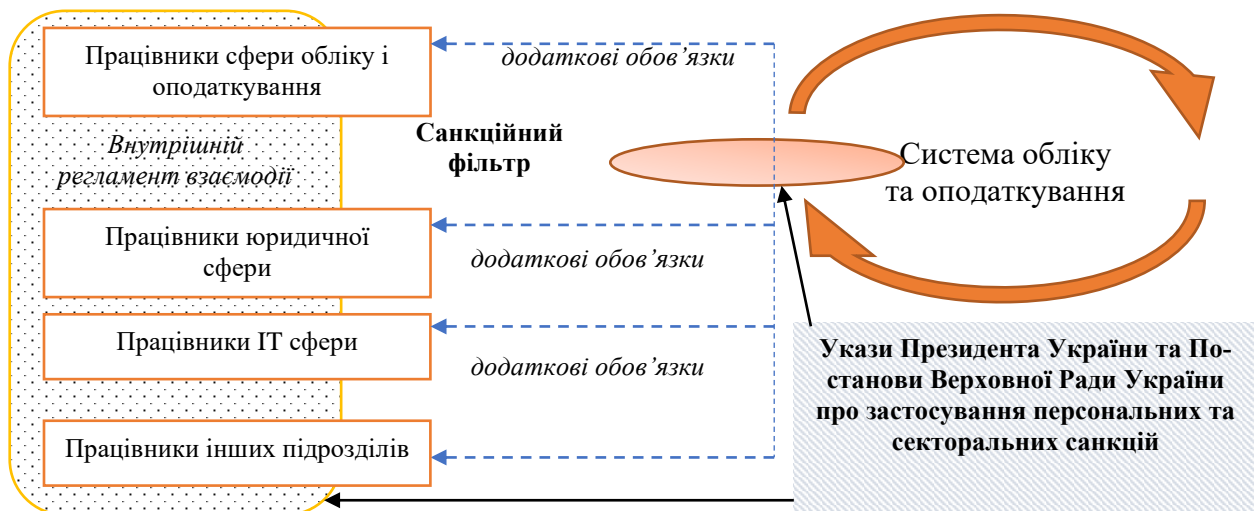

Рис. 1. Схематичне зображення застосування в системі обліку та оподаткування санкційного фільтру

Джерело: власна пропозиція автора.

Етап застосування санкційного фільтру повинен бути дотриманий працівниками сфери обліку та оподаткування, у межах та в спосіб передбаченими внутрішніми документами, що погоджені юридичною службою, ІТ підрозділом підприємства та управлінським персоналом підприємства. Обширність системи обліку та її складових зумовлюють наявність ризику не врахування санкційного фільтру в своїй діяльності, тому внутрішній регламент дотримання санкційної політики повинен бути узгодженим між різними структурними підрозділами на основі ризик орієнтованого підходу, що забезпечить дотримання законодавства та недопущення роботи з «токсичним» елементом.

В цьому аспекті, можна прослідкувати дві сторони санкційної політики підприємства чи групи підприємств. Перша, з точки зору формального дотримання санкцій різних країн та Міжнародних організацій чи об'єднань. Друга, з точки зору реальної взаємодії з «токсичним» елементом, зокрема через провадження або не провадження певних видів діяльності на певній території. Застосування останньої говорить про високий рівень соціальної та економічної свідомості, заснованій на гуманізмі, толерантності та поваги. Це привносить до бізнесу нові переваги, які важко піддаються обліку, з огляду на їх природу, але, неодмінно, впливають на бізнес шляхом збільшення доходів в інших сегментах діяльності чи на території інших держав в довгостроковій перспективі діяльності.

Важливим, в реалізації санкційного фільтру є врахування комп'ютерної обробки інформації та інформаційних потоків. Зокрема, доцільно додати окремі довідники в інформаційній системі бухгалтерського обліку з метою тестування контрагентів підприємства на потрапляння до переліку осіб щодо яких застосовані обмежувальні заходи (санкції). Або інтегрувати облікову інформаційну систему, CRM (Customer relationship management) систему, ERP (Enterprise resource planning) систему з відповідним API зовнішнього інформаційного ресурсу, що займається обробкою такого виду інформації, та автоматичного перевіряти фізичних та юридичних осіб на внесення їх до переліку осіб щодо яких застосовані обмежувальні заходи (санкції) РНБО.

Тому, застосування санкційного фільтру в професійній діяльності з обліку і оподаткування є вимогою часу та реальністю, що призводить до розширення функціональних обов'язків працівників. Це важлива, соціально значуща складова в діяльності підприємства, що формує нематеріальні переваги в діяльності. Застосування сучасних інформаційних технологій для функціонування санкційного фільтру значно спрощує роботу працівників підприємства та зменшує вірогідність не врахування обставин щодо яких запроваджені обмежувальні заходи (санкції) в діяльності підприємства. Це посилює твердження управлінського персоналу підприємства про дотримання законодавства, як основного припущення про діяльність підприємства.

Список використаних джерел: 1. Про санкції: Закон України № 1644-VII від 14 серпня 2014 року. URL: <https://bit.ly/3DGrOIT>.

УДК 657

Богач О. В., викладач вищої категорії

Клименко Т. В., викладач вищої категорії

Лозівська філія Харківського державного автомобільно-дорожнього коледжу, м. Лозова, Харківська обл., Україна

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ У СФЕРІ ОБЛІКУ

***Ключові слова:** інформаційні системи, бухгалтерський облік, підприємство.*

Актуальним завданням у сфері підвищення ефективності управлінського процесу є автоматизація діяльності різних структурних підрозділів. Автоматизація діяльності є фактором зменшення паперового документообігу, зниження помилок у роботі, пов'язаних із людським фактором, скорочення часу пошуку необхідної інформації, і навіть підвищення ефективності роботи співробітників. Оптимальним механізмом для автоматизації вказаних напрямів діяльності виступають інформаційні системи, які дозволяють оперативно отримувати актуальні дані від різних підрозділів в організації і використовувати отриману інформацію в управлінських цілях, а також зберігати великі обсяги інформації та даних.

В наш час важко уявити діяльність бухгалтера, який не використовує спеціальну програму, яка автоматизує ведення бухгалтерського обліку. Ця програма входить до складу інформаційної бухгалтерської системи. Завданнями такої системи є: структурування потоків інформації; зменшення обсягу первинної інформації за допомогою виключення дублювання; забезпечення доступу до інформації, що має ставлення до бухгалтерського обліку, уповноважених працівників підприємства.

Облік – основна інформаційна база, необхідна керівництву підприємства, які є внутрішніми користувачами інформації, вагомим управлінським рішенням. Крім цього, він є інструментом для оцінки діяльності організації зовнішніми користувачами: державними органами, акціонерами, потенційними інвесторами та іншими людьми або компаніями, зацікавленими у володінні повною інформацією про діяльність цього підприємства.

Автоматизований бухгалтерський облік ґрунтується на тих же принципах, що й ручний облік, гарантуючи цим єдність бухгалтерського обліку та звітності. Проте, автоматизоване ведення обліку має свої спеціальні особливості, пов'язані з технологією обробки облікових даних та подальшим формуванням бухгалтерської звітності. У міру розвитку методів ведення бухгалтерського обліку за допомогою інформаційних технологій відкриваються нові можливості, проте, крім цього, виникають і небачені раніше проблеми, які потребують своєчасного вирішення.

Основними вимогами до економічної інформації є: достовірність, своєчасність, повнота і точність, надійність (з певним ризиком), комплексність, адресність, багаторазове використання, висока швидкість збору, обробки і передачі, кодування і декодування, документальність [1, с. 90], [1, с. 30–31].

Далі слід розглянути переваги та проблеми, що супроводжують витіснення ручного обліку автоматизованим.

Переваги можна розділити на кілька основних груп:

- Розвиток інформаційних технологій дозволяє зменшити вплив людського фактора, знизити кількість арифметичних помилок та покращити якість виконання розрахунків, за допомогою створення загальної інформаційної бази. Усе це веде до підвищення якості інформації;

- Зменшення часових витрат. Завдяки використанню інформаційних технологій, працездатність бухгалтерії зростає, оскільки автоматизація операцій, які раніше виконували вручну, значно зменшує навантаження на працівників, дозволяючи економити їх сили та час;

- Зручність. Використання інформаційних систем в обліку допомагає подавати дані про діяльність організації у більш зручному для сприйняття вигляді, підвищуючи ефективність оцінки поточного становища підприємства та його подальших перспектив. Рівень аналітичних здібностей зростає;

- Підвищення якості контролю. Подання інформації у зручнішому електронному форматі дозволяє збільшити якість виконання функцій контролю з боку керівництва організації.

До ключових проблем належать:

- Великий рівень трудових витрат при веденні обліку;

- Інформаційна безпека. У наш час не існує технологій, які б зі стовідсотковою ймовірністю могли б забезпечити конфіденційність інформації, що зберігається за допомогою інформаційних систем

У наш час на ринку присутня більша кількість вітчизняних та зарубіжних автоматизованих бухгалтерських систем. Основними критеріями визначення їх різниці є: функціональні можливості, вартість, інтерфейс та кількість можливих користувачів.

Виходячи з вищесказаного, можна дійти висновку, що зараз інформаційні системи активно використовуються під час бухгалтерського обліку, витісняючи ручний метод. Це зрозуміло, адже розвиток рівня інформаційних технологій призводить до розширення областей, у яких вони застосовуються, оскільки найчастіше подібні методи є більш зручними та ефективними. Застосування інформаційних систем неминує призводити до певних ризиків та незручностей, насамперед пов'язаних із забезпеченням конфіденційності інформації, але якщо підприємства йдуть на подібні ризики, то можна зробити висновок, що переваги домінують над недоліками.

Список використаних джерел: 1. Бутинець Ф. Ф., Івахненко С. В., Давидюк Т. В., Шахрайчук Т. В. Інформаційні системи бухгалтерського обліку /за ред. Ф. Ф. Бутинця. Житомир: ПП «Рута», 2002. 544 с. 2. Шквір В. Д., Загородній А. Г., Височан О. С. Інформаційні системи і технології в обліку: навч. посіб. Львів: Львівська політехніка, 2003. 268 с.

ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ

Ключові слова: автоматизація, бюджетні установи і організації, програмне забезпечення, бухгалтерський облік.

Автоматизація займає важливе місце в сучасному веденні бухгалтерського обліку. По-перше, використання відповідного програмного забезпечення мінімізує кількість помилок, які виникають через людський фактор. По-друге, комп'ютерна програма зробить розрахунки на багато швидше, ніж людина.

Дослідженням питання автоматизації бухгалтерського обліку займалися Власюк С., Степова С.В., Марценюк В.С., Яковенко С.Л., Минич Ю. В. та інші науковці. Проте, це питання досі залишається актуальним, зокрема в сфері бюджетних установ та організацій.

Програмне забезпечення для бухгалтерського обліку бюджетних організацій значно відрізняється від програмного забезпечення для бухгалтерського обліку підприємств. Адже, в бухгалтерському обліку бюджетних організацій використовується окремий план рахунків, інші форми певних документів, облікові реєстри та звітність, а також він регламентується відповідними нормативними документами. Все це повинно враховуватися при розробці програми для бухгалтерського обліку бюджетних організацій.

Прикладом програм, які використовуються для бухгалтерського обліку в бюджетній сфері є: KBS. Облік бюджетної установи, ISpro, MASTER : бухгалтерія для бюджетних установ, UA-Бюджет. Характеристика наведених програм відображена в таблиці 1.

Таблиця 1

Характеристика програмних продуктів для бухгалтерського обліку бюджетних організацій

№	Програмний продукт	Характеристика
1	KBS. Облік бюджетної установи	Програма призначена для здійснення бухгалтерського та кадрового обліку. Програма здійснює облік господарських операцій, облік платіжних документів та договорів, формування реєстрів, облік асигнувань, розмежування видатків за КЕКВ, облік кадрів, формування звітності.
2	ISpro	Програма враховує особливості діяльності бюджетних організацій. Вона надає можливість перенесення даних з інших програм. Дане програмне забезпечення здійснює облік господарських операцій, формування первинних документів, контроль за розрахунками та виконанням договорів, облік асигнувань, формування кошторису та планів, а також їх зміна, облік за КЕКВ, аналітичний облік, формування журналів-ордерів та звітності, в тому числі і звіту 1ДФ. Програма надає можливість завантажувати сформований звіт 1ДФ до М.Е.Дос., а також взаємодіє з системою СДО «Клієнт казначейства – Казначейство» та з системами «Клієнт-Банк».
3	MASTER : бухгалтерія для бюджетних установ	Програма надає можливість працювати не лише стаціонарно, а й у хмарному доступі. Вона здійснює облік господарських операцій, формування первинних документів, аналітичний облік, податковий облік, формування кошторису, контроль за його виконанням, облік за КЕКВ, формування початкових залишків та закриття рахунків в кінці звітного періоду, формування меморіальних ордерів та звітності. Програма взаємодіє з системою СДО «Клієнт казначейства – Казначейство». Здійснюється кадровий облік персоналу, формування кадрових наказів. Також в програмі наявні довідники.
4	UA-Бюджет	Програма призначена для здійснення фінансового та кадрового обліку. Програмне забезпечення здійснює облік господарських операцій, формування первинних документів, аналітичний облік, облік асигнувань, облік за загальним і спеціальними фондами, облік за КЕКВ, облік договорів, реєстрацію зобов'язань та фінансових зобов'язань, кадровий облік, формування карток аналітичного обліку, меморіальних ордерів, звітів. Окрім цього програма здійснює розрахунок заробітної плати педагогічних працівників відповідно до педагогічного навантаження, розрахунок грошового забезпечення військовослужбовців та грошового утримання службовців. Користувачам надається можливість додавати скан-копії до документів.

Джерело: розроблено автором на основі джерел [1-4].

При обранні програмного забезпечення увага звертається на наступне:

- відповідність програмного забезпечення чинному законодавству, швидкість його адаптування до змін в законодавстві;
- ціну;
- зручність та зрозумілість для користувачів;
- можливість одночасно працювати декільком користувачам;
- технологічну підтримку;
- взаємодію з іншими комп'ютерними програмами та системами.

Проаналізувавши це питання, можна зробити висновок, що автоматизація бухгалтерського обліку бюджетних установ і організацій є важливою складовою підвищення ефективності їх облікової роботи. Бюджетні установи та організації, зважаючи на важливість покладених на них функцій, потребують сучасного програмного забезпечення. Розробники програм для автоматизації бухгалтерського обліку державних організацій, конкуруючи між собою, намагаються удосконалювати свій програмний продукт, щоб він якомога точніше відповідав вимогам клієнтів. При виборі програмного продукту бюджетній установі чи організації слід зважати як на його пристосованість до своїх конкретних облікових потреб, так і на ціну продукту, виходячи з обмеженості фінансування. Використання того чи іншого програмного забезпечення облікового процесу повинно в кінцевому підсумку сприяти підвищенню ефективності фінансового контролю за витрачанням бюджетних коштів, оперативності обробки та якості отриманої інформації, а також дасть змогу підвищити рівень надання державних послуг.

Список використаних джерел: 1. Гурін Р. Автоматизація бухгалтерського обліку: як обрати ПЗ бухгалтеру бюджетної установи? *Радник у сфері бюджетної бухгалтерії*. URL: <https://tbb.radnyk.ua>. 2. KBS. Облік бюджетної установи. *Портфель*. URL: <https://portfel.ua/kbs-oblik-budjetnoji-ustanovu/#:~:text=Облік%20бюджетної%20установи,-24%20106&text=Програма%20%20KBS.,що%20перебувають%20на%20державному%20фінансуванні>. 3. Master: бюджетні установи. URL: <https://masterbuh.com/produkti/privatnij-sektor>. 4. UA-БЮДЖЕТ. Комплексний облік для бюджетних установ. *Елтокс АРМ*. URL: <https://eltox.com.ua/ua-budzet>.

УДК 657

Костюченко І. А., здобувачка гр. МОА-221

Науковий керівник: **Гливенко В. В.**, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки, обліку і оподаткування

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У СФЕРІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Ключові слова: цифрові технології, бухгалтерський облік, інформатизація, блокчейн, хмарні технології, штучний інтелект.

Розвиток новітніх цифрових технологій відбувається стрімкими темпами та викликає зміни як на макро-, так і на мікрорівні. Поява та розвиток різноманітних цифрових сервісів і цифрових технологій призводить до скорочення часу, який витрачається на процес збору та обробки інформації, збільшення обсягів їх зберігання та викликає системні зміни в організації та управлінні діяльністю бізнесу. Цифрові технології включають: штучний інтелект, Інтернет речей, блокчейн, великі масиви даних, програмні роботи та кіберсистеми, хмарні та туманні обчислення, а також безпаперові, адитивні (3D-друк), безпілотні та мобільні, біометричні, квантові та ідентифікаційні технології. Вони змінюють світ і використовуються в різних сферах суспільного життя і галузях економіки. Застосування новітніх технологій як інструменту реалізації функціональних облікових завдань визначає загальні тенденції їх розвитку, призводить до трансформації професійної діяльності у вказаній сфері.

Питанням впровадження і використання цифрових інформаційних технологій у сферу бухгалтерського обліку присвячені праці багатьох науковців, серед яких І.В. Спільник, М.С. Палюх, О.В. Шапаренко та інші. Аналіз переваг, недоліків і перспектив використання сучасних технологій у професійній діяльності бухгалтерів і аудиторів провели, зокрема, А. Гаврилюк, Н.В. Голячук, С.Є. Голячук, А. Маклін, М.В. Прохоров, Т.М. Соколова, І.П. Волошин, І.О. Петрунін, О.В. Мельниченко, Р.О. Гартінгер, К. Стінчком, В.І. Фролов. Проте переважна

більшість науковців наводить цифрові тренди, характеризує вплив цифрової трансформації на економіку, не конкретизуючи зміни, які вона викликає в сфері бухгалтерського обліку, що і вимагає подальших досліджень.

Інновації, безумовно, зачіпають всю систему інформаційного забезпечення процесу управління, а відтак, й її центральну ланку – інформаційну систему бухгалтерського обліку, де у хронологічному і систематичному порядку збирається, обробляється, зберігається, накопичується і узагальнюється інформація про діяльність господарюючого суб'єкта.

Перспективи застосування у сфері бухгалтерського обліку й аудиту мають такі інформаційні технології, як:

- хмарні технології;
- технології програмних роботів та штучного інтелекту;
- технології блокчейн;
- технології роботи з великими масивами даних;
- Інтернет речей.

Розглянемо детальніше переваги та недоліки деяких з них (табл. 1).

Таблиця 1

Цифрові технології та їх використання у бухгалтерському обліку

Назва технологій	Переваги	Недоліки
1	2	3
Хмарні технології	<ul style="list-style-type: none"> – активне сприяння переходу з «паперового» на електронний варіант роботи та зберігання даних з використанням сховищ даних; – забезпечення безперервності бізнесу на основі регулярного автоматичного резервного копіювання, зберігання архівних копій баз даних у хмарі, їх швидкого відновлення після аварії; – мобільність використання баз даних, які розміщені на хмарі, у будь-якій точці світу, де є Інтернет і відповідні технічні засоби (планшет, комп'ютер, смартфон, ноутбук і т.п.); – автоматичне оновлення програмних продуктів провайдером без участі персоналу компанії та зменшення потреби в обслуговуванні апаратного забезпечення і комунікаційних мереж [1, с. 45-49]. 	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність чітких угод щодо рівнів обслуговування ускладнює процес оцінки клієнтами міри безпеки та розробку власних заходів із забезпечення виконання своїх стандартів та стандартів контролюючих організацій; – необхідність постійного підключення до Інтернету. Натомість у населених пунктах, які віддалені від інформаційно-комунікаційних центрів, ймовірність технічних і технологічних проблем доступу до Інтернету може бути великою; – зростання кількості підключень до сервісів, що обумовлює питання доступу. IT-менеджерам доцільно організувати централізований процес авторизації, коли кожний запит від бізнес-підрозділу спершу потраплятиме в IT-відділ [2, с. 80-86].
Програмні роботи та штучний інтелект	<ul style="list-style-type: none"> – забезпечення цілодобової роботи системи та оперативне відпрацювання поточних бізнес-процесів; – забезпечення коректності введення даних та оцінки результатів діяльності; – забезпечення сумісності RPA (тобто можливості робота співпрацювати) з будь-якими додатками, які використовує компанія; – автоматизація найбільш трудомістких, стандартизованих, заснованих на правилах дій (завдань), що легко піддаються структуризації; – звільнення бухгалтерів від рутинних завдань і вивільнення часу для виконання інтелектуальної роботи; – звільнення підприємства від необхідності придбавати, підтримувати й оновлювати інформаційні технології (відповідні програмні та технічні засоби); – доступність для всіх компаній [3, 4]. 	<ul style="list-style-type: none"> Роботизація стосується таких операцій і процесів, які відбуваються за нестандартними сценаріями й потребують прийняття рішення на основі аналізу ситуації. На даному етапі розвитку програмний робот здатний сприймати лише шаблонні структуровані дані та здійснювати операції, що базуються на чітко визначених параметрах. Тобто, у сфері бухгалтерського обліку повній або частковій роботизації піддаються переважно стандартизовані операції, зокрема зі збору і обробки первинних даних, складання фінансової звітності, які виконуються за визначеними правилами[5].
Технології блокчейн	<ul style="list-style-type: none"> – забезпечення прозорості та абсолютної впевненості щодо права власності й історії активів та існування зобов'язань; – забезпечення цілісності облікових даних в результаті інтеграції даної технології з типовими обліковими процедурами; 	<ul style="list-style-type: none"> – висока енергозалежність, висока вартість створення і впровадження, зниження швидкості транзакцій зі зростанням навантаження на систему, диференціація блокчейн та неоднозначність перспектив їх використання) і технічного характеру (загрози на рівні мережі, користувача,

1	2	3
	<p>– підвищення ефективності через автоматичне виконання завдання контролю операцій при реалізації даної технології, відмову від систематичного дублювання ручних трудомістких операцій, їх періодичного контролю та проведення дорогого аудиту;</p> <p>– зменшення шахрайства через те, що технологія блокчейн унеможливує маніпулювання обліковими даними [6].</p>	<p>загрози цілісності системи й інші загальні для мережових технологій загрози);</p> <p>– відсутність конфіденційності даних, різке зростання вартості її застосування зі збільшенням числа транзакцій, наявність альтернативних рішень, які позбавлені названих недоліків [7, с. 51].</p>

Джерело: складено автором на основі даних [1, 2, 3, 4, 5, 6].

Проаналізувавши переваги та недоліки використання цифрових технологій у сфері бухгалтерського обліку, ми дійшли висновку, що їх застосування позитивно впливає на організацію документообігу. По-перше, значно зростає обсяг використання електронних документів, по-друге, з'являється можливість автоматичного складання первинних документів. Крім того, нові технології створюють нові можливості для створення умов безпеки даних. Проте, для того, щоб усунути недоліки використання цифрових технологій, необхідно забезпечити цифровізацію країни комплексно, а не окремої її сфери. Для використання хмарних технологій необхідно забезпечити всі населені пункти швидким та якісним Інтернетом, а це потребує значних витрат на його обслуговування.

Використання технології блокчейн, яка дозволяє зберігати дані за допомогою постійного цифрового запису, дасть можливість забезпечити доступ кожного учасника до актуальної копії бази даних, швидкість і надійність виконуваних операцій, захистити операції та користувачів шляхом децентралізації даних між серверами. Перспективи впровадження цієї технології на даному етапі для фінансового обліку мають бути чітко врегульовані на державному рівні відповідними змінами до законодавства.

Щодо роботизації бізнес-процесів, то тут слід зазначити, що на даному етапі розвитку програмний робот здатний сприймати лише шаблонні структуровані дані та виконувати операції на основі чітко визначених параметрів. Тобто, у сфері бухгалтерського обліку повна або часткова роботизація переважно здійснюється в стандартизованих операціях, зокрема при зборі та обробці первинних даних, складанні фінансової звітності, які застосовуються за певними правилами.

Таким чином, перспективи розвитку та впровадження хмарних технологій, штучного інтелекту, блокчейну в бухгалтерському обліку відповідають вимогам сьогодення. Отже, зваживши на позитивні та негативні сторони наявних технологій, підприємство може обрати саме той, який найбільше відповідає його потребам.

Список використаних джерел: 1. Фролов В. І. Впровадження «хмарних» технологій в практику бухгалтерського обліку. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2013. № 12. С. 45–49. 2. Голячук Н. В., Голячук С. Є. Переваги та недоліки застосування хмарних технологій в обліку. *Економічні науки. Серія: Облік і фінанси*. 2015. Вип. 12 (1). С. 80–86. 3. RPA_Robotic process automation. 2020. URL: <http://www.tadviser.ru/index.php> (дата звернення: 13.11.2022). 4. McLean A. An exhilarating prospect, the robot revolution is also a potentially frightening one that few have embarked on. Here's how to begin your robot journey. URL: <https://www.accaglobal.com/an/en/member/member/accounting-business/2021/01/insights/robotics-revolution.html> (дата звернення: 13.11.2022). 5. Роботизація бізнес-процесів та машинне навчання: нові можливості. URL: <https://dms-solutions.co/uk/blog-uk/robotic-process-automation-powered-with-machine-learning> (дата звернення: 13.11.2022). 6. How Blockchain Will Write a New Era for Accounting Industry. URL: <https://hackernoon.com/how-blockchainwill-write-a-new-era-for-accounting-industry-f8832bf24167> (дата звернення: 13.1.2022). 7. Прохоров М. В. Як блокчейн змінить бухгалтерію. 2020. URL: http://bz.ligazakon.ua/magazine_article/BZ012012 (дата звернення: 13.11.2022).

СЕКЦІЯ 8

Статистика та економіко-математичні методи та моделі в економіці

УДК 330

Лозиченко О. М., канд. екон. наук, докторант

Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая, м. Київ, Україна

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАЛУЧЕННЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ БАНКІВСЬКИМИ УСТАНОВАМИ В УКРАЇНІ

Ключові слова: заощадження, заощадження домогосподарств, комерційний банк, банківська система, національна економіка.

Заощадження населення являють собою значний фінансовий ресурс, який може і повинен використовуватися для розвитку національної економіки. У стабільно функціонуючій у довгостроковому періоді економіці такі ресурси є ключовими для забезпечення її зростання. Такі заощадження також є основою розвитку банківської системи у будь-якій з розвинутих країн. Ці ресурси є основою для ведення комерційними банками власної діяльності. Саме через банківські установи зазначені заощадження взагалі трансформуються у розвиток інвестиційних та кредитних коштів, які вже використовуються для розвитку економіки.

Проведемо аналіз сучасного стану залучення заощаджень домогосподарств банківськими установами в Україні.

Наприкінці 2021 р. в Україні існувала 71 банківська установа, що здійснюють і мають право надавати фінансові послуги різним економічним суб'єктам. За 2006-2021 рр. кількість таких установ у нашій країні значно зменшилася – більше ніж удвічі. Таке зниження чисельності комерційних банків спричинено значною кількістю чинників, включаючи й економічні, політичні. Після політичної кризи 2013-2014 рр., Революції Гідності, складних економічних проблем, які були зумовлені макроекономічною нестабільністю, анексією Криму, проведенням АТО, необхідність підвищення стійкості банківської системи до загроз стала гостро актуальною. За підтримки Міжнародного валютного фонду, партнерів, в Україні досить успішно була проведена реформа банківської системи, у результаті якої були запроваджені нові правила ведення банківського бізнесу в країні. Детінізація банківської сфери, прозорість системи управління банківськими установами є лише окремими наслідками впроваджених нововведень [2; 4].

Протягом 2007-2021 рр. в Україні обсяги ресурсів економічних суб'єктів, які були залучені банківськими установами, постійно зростали. Якщо у 2007 році таких ресурсів було 318,4 млрд грн, то уже у 2021 р. – 1,798 трлн грн. Найбільше зростання обсягів таких ресурсів ми можемо спостерігати у 2013 та 2020 рр. Постійне зростання обсягів заощаджень, які акумульовані комерційними банками, є позитивним трендом для розвитку банківської системи країни та її економіки. Проте протягом 2007-2021 рр. в Україні відбулися декілька політичних, економічних криз, які негативно, як уже зазначалося, вплинули на макроекономічну стабільність у країні, зокрема, на курс національної валюти. Відповідно, якщо наведені показники трансформувати в долари США, то отримаємо інший варіант тренду зміни обсягів зазначених ресурсів. Наприкінці 2007 р. в Україні було залучено банківськими установами 63 млрд дол., а наприкінці 2021 р. – 65,9 млрд дол. Таким чином, протягом п'ятнадцяти років реальний обсяг залучених до банківської системи коштів економічних суб'єктів фактично не змінився [1; 3].

Номінальний обсяг залучених комерційними банками коштів домогосподарств постійно зростає. У 2007 р. обсяг зазначених ресурсів становив 165,9 млрд грн, у 2021 р. – 726,9 млрд грн. До 2013 р. відбувалося постійне зростання обсягів вкладів домогосподарств. Однак після 2013 р., зважаючи на складні економічні умови розвитку країни, обсяги організованих заощаджень домогосподарств знизилися до показника 2015 р. Після цього року вже відбувалося

зростання номінального обсягу коштів домогосподарств у банківській системі країни. Проте знову, якщо перевести ці статистичні дані в долари США, то отримаємо, що наприкінці 2007 р. банками було залучено 32,9 млрд дол. США заощаджень домогосподарств, а наприкінці 2021 р. – 26,6 млрд дол. США. Показник 2021 р. відповідає за розрахунками показнику 2014 р., який становив 26,8 млрд дол. США. Таким чином, можна стверджувати, що насправді банківська система країни отримала за 2014-2021 рр. значно менші обсяги коштів від домогосподарств, ніж за 2007-2013 рр. Водночас можемо констатувати постійне відновлення цього показника. Однак війна, яка сьогодні триває в Україні й уже призвела до безпрецедентних економічних втрат, складних соціальних, політичних процесів, матиме дуже негативний вплив як на розвиток банківської системи, так і на бажання домогосподарств вкладати свої кошти для їх використання у майбутньому.

Як свідчать статистичні дані домогосподарства в Україні схильні свої заощадження вкладати до банків у національній валюті. Питома вага саме таких коштів у загальному обсязі заощаджень постійно зростає. Взагалі, якщо проаналізувати структуру таких коштів за валютами в різні періоди, то можна зробити наступні висновки. У 2010-2012 рр. обсяги заощаджень були однаковими як в іноземній, так і в національній валюті. У 2013 р. питома вага коштів у національній валюті різко збільшилася, що можна пояснити дуже агресивною політикою банківських установ щодо залучення коштів населення під дуже високі відсоткові ставки. Після 2013 р., у 2014-2016 рр. населення було схильне тримати кошти в іноземній валюті, що пояснюється складним періодом відновлення стабільності банківської системи та довіри до банків після різкого зниження її рівня. Починаючи з 2017 р. вже спостерігається тренд збереження заощаджень у переважній більшості випадків у національній валюті. Так, у 2017 р. питома вага таких вкладів становила 50,88 %, у 2018 р. знизилася до 47,37 %, а потім тренд лише зростає, у 2019 р. – 56,93 %, у 2020 р. – 58,20 %, а у 2021 р. – 62,86 %.

Таким чином, можна констатувати, що домогосподарства відіграють одну з ключових ролей у створенні депозитних ресурсів комерційними банками. На їх частку приходиться близько 40 % усіх коштів, які були залучені банками від всіх економічних суб'єктів. Проведений аналіз дозволяє констатувати значний вплив макроекономічної та політичної ситуації в країні на процеси залучення коштів домогосподарств до банківських установ. Зокрема, результати дослідження дали змогу обґрунтувати суттєві зміни в поведінці домогосподарств щодо здійснення вкладів, їх термінів та валюти. Встановлено, що сьогодні домогосподарства в переважній більшості передають свої кошти банкам на короткостроковий період з можливістю їх повернення в будь-який час. Такий підхід вплинув і на структуру валютного кошика заощаджень домогосподарств. Більшість залучених банками ресурсів номіновані в національній валюті.

Список використаних джерел: 1. Дубина М. В. Механізм розвитку ринку фінансових послуг на основі формування інституту довіри: теорія, методологія, практика: монографія. Чернігів: ЧНТУ, 2018. 668 с. 2. Федішин М. П., Жаворонок А. В., Ковальчук Н. О. Механізм державного регулювання кризових явищ банківської галузі в умовах глобальних викликів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. № 28. С. 121-125. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-28-53>. 3. Федішин М. П., Жаворонок А. В., Абрамова А. С. Основні тенденції ринку банківських послуг: кредитний та депозитний акцент. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 4 (20). С. 412-425. 4. Шапошников К. С. Вплив інституційного середовища на інноваційний розвиток економіки регіону. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 29. С. 34-36.

УДК 311.3.

Мекшун Л. М., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та бізнес-технологій

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

СТАТИСТИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

***Ключові слова:** статистико-економічний аналіз, проблеми бізнесу, умови війни, втрата виробничих і трудових ресурсів, релокація бізнесу, звуження ринку логістичних послуг, низький платоспроможний попит населення.*

В умовах війни в Україні підприємці вимушені приймати управлінські рішення, не маючи точної інформації щодо бізнес-процесів. Щоб прийняти обґрунтовані тактичні та стратегічні рішення необхідно застосовувати статистичні методи, максимально використовувати кількісні та якісні дані, оцінювати їх репрезентативність та достовірність. Саме статистичні методи збирання та аналізу інформації про стан ринку під час воєнного стану дозволяють виявити тенденції його розвитку, дослідити вплив окремих факторів на отримані бізнесом результати, оцінити ймовірний ризик та стан конкуренції, дослідити вплив зовнішнього середовища на підприємницьку діяльність.

Війна змінила можливості значної частини українського бізнесу повноцінно функціонувати. За даними ГО «Центр «Розвиток корпоративної соціальної відповідальності» тільки 12,4 % підприємців не змінили або збільшили обсяг виробництва порівняно з довоєнним періодом [1]. Основними проблемами сучасної підприємницької діяльності є: руйнація виробничих потужностей та необхідність їх відновлення, переведення бізнесу в безпечні регіони (релокація), нестача робочої сили та витрати на навчання нового персоналу, втрата логістичних ланцюгів та транспортних комунікацій, зростання курсу іноземної валюти, зменшення платоспроможності населення тощо.

За даними Європейської Бізнес Асоціації загальні втрати малого і середнього бізнесу за 200 днів війни сягнули понад 103 млрд. дол., а 38 % компаній понесли прямі втрати [2]. Найважче зараз мікро та малому бізнесу, аніж великим компаніям, адже їхній запас міцності значно менший. Оцінка підприємцями власної фінансової стійкості в умовах війни закономірно погіршується. Але навіть в таких умовах як великий, так і малий бізнес намагається максимально підтримувати персонал і допомагати країні. За даними опитування Європейської Бізнес Асоціації 47% компаній продовжують постачати продукцію та підтримувати своїх працівників, що долучились до лав ЗСУ чи територіальної оборони, 44% допомагають фінансово ЗСУ та постраждалим регіонам, 25% – допомагають послугами, 18% – медикаментами чи засобами захисту/оборони. Тільки 8% компаній повідомляють, що вже вичерпали свої ресурси на допомогу. Більш того, 67% опитаних компаній готові долучитись до відновлення країни після завершення війни [3].

Зменшення обсягів виробництва призвело до скорочення приблизно 1 млн. працівників, 20 % було відправлено у відпустку, а 27 % погодилися працювати із зменшеною заробітною платою [1]. Кількість вакансій в Україні за період війни зменшилась у 20 разів [4]. В сучасних умовах при високому рівні безробіття (35 % за оцінками НБУ) бізнес потерпає від нестачі кваліфікованої робочої сили, адже частина працездатного населення виїхала за кордон. За даними Державної міграційної служби за 9 місяців 2022 року з України виїхало понад 7 млн. осіб, з них 4 млн. звернулися за тимчасовим захистом. [5]. З вимушених мігрантів 86 % – це жінки, вищу освіту мають 49 %, вік тих, хто залишив країну – 35-59 років. До виїзду з України роботу мали 73 % мігрантів [6].

Ще однією проблемою бізнесу в умовах війни є необхідність його релокації (релокейту), яка визначається як переїзд усіх або частини працівників та переміщення обладнання з однієї країни в іншу, або з одного місця на інше в межах однієї країни. Міністерство еконо-

міки України з перших тижнів війни реалізує програму з релокації українських підприємств, що перебувають на території бойових дій. За даними міністерства станом на жовтень місяць 2022 року 761 підприємство було переміщено у безпечні регіони і понад 80 % з них вже відновили роботу. Ще 1813 підприємств подали заявки на релокацію. По напрямкам діяльності із загальної кількості релокованих підприємств:

- 40,24 % становили підприємства у сфері оптової та роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів;
- 31,71 % – підприємства переробної промисловості;
- 6,34 % – підприємства інформації та телекомунікацій;
- 5,85 % – підприємства професійної, наукової та технічної діяльності;
- 4,15 % – будівництва [7].

Переміщення підприємств і працівників – це недешева і складна процедура, як технічно, так і морально. По-перше, необхідно визначитися із місцем, куди релокувати бізнес (в іншу країну чи в інший регіон України), далі необхідно отримати згоду працівників на переїзд, забезпечити родини з дітьми доступом до дитячих садків і шкіл, пройти всі процедури оформлення бізнесу на новому місці тощо. На сьогодні релокувати бізнес можна як власним коштом, так і скориставшись урядовою програмою.

Також вітчизняні підприємці мають проблеми через те, що внаслідок бойових дій частина ринку логістичних послуг в Україні знищена. За даними Укравтодору 30 % доріг зруйновані, пошкоджені мости і шляхопроводи. Також значних руйнувань зазнали складські приміщення в Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Київській, Луганській, Миколаївській, Сумській, Херсонській, Чернігівській областях. Знищена частина техніки, яка використовувалася для доставки вантажів. Відновлення показників бізнесу логістичних послуг, які були характерні до початку війни, відбулося частково. Це пов'язано з необхідністю значних фінансових вкладень у відбудову доріг, складів, купівлю техніки.

Низький платоспроможний попит населення і звуження ринку збуту пов'язаний із зникненням (зниженням) доходів частини українців, знеціненням заощаджень (девальвація обмінного курсу гривні у річному вимірі становить 35 % [8]), зростанням інфляції. В умовах воєнного часу державна економічна політика має бути спрямована на підтримку бізнесу, забезпечення макроекономічної стабільності в країні, створення нових робочих місць, відновлення виробничого потенціалу.

Таким чином, статистико-економічний аналіз проблем українського бізнесу в умовах війни показав, що головними проблемами підприємницької діяльності на сьогодні є: втрата виробничого і трудового потенціалу, релокація виробництв, зменшення ринку логістичних послуг, низький платоспроможний попит населення. Тому в умовах воєнного часу державна економічна політика має бути спрямована на підтримку бізнесу, забезпечення макроекономічної стабільності в країні, створення нових робочих місць, відновлення виробничого потенціалу.

Список використаних джерел: 1. Аналіз актуального стану та пропозиції щодо покращення умов для підприємництва в Україні. URL: <https://careerhub.in.ua/doslidzhennya-analiz-aktualnogo-stan>. 2. Головні зміни законодавства для бізнесу за 200 днів війни – підсумки від ЄБА. URL: https://biz.ligazakon.net/news/213875_golovn-zmni-zakonodavstva-dlya-bznesu-za-200-dnv-vyni---pdsumki-vd-ba. 3. Головна задача – вистояти. Що турбує бізнес під час війни. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/glavnaya-zadacha-vystoyat-bespoit-biznes-1655831867.html>. 4. Війна змінює ринок праці: як державі разом з українцями побороти безробіття. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/viyna-zminyuye-rinok-praci-yak-derzhavi-razom-z-ukrajincyami-poboroti-bezrobittya-novini-ukrajina-11946903.html>. 5. Державна міграційна служба України: статистичні дані. URL: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani.html>. 6. Міграція населення за півроку війни: підбиваємо підсумки. URL: <https://mixdigital.com.ua/blog/migraciya-naselennya-za-piv-roku-vijni-pidbivayemo-pidsumki>. 7. Релокація бізнесу: 760 підприємств вже переїхали, майже 600 - відновили роботу. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/10/25/693056>. 8. Данилишин Б. Якими мають бути стратегічні напрями відбудови національної економіки. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/1/691022>.

СТАТИСТИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ВПЛИВУ ОКРЕМИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ НА БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ

Ключові слова: безробіття, рівень безробіття, соціально-економічні фактори, що впливають на безробіття.

Показники безробіття використовують для оцінки та аналізу макроекономічної політики уряду, поточного стану соціально-економічної ситуації в країні, здійснення міжнародних порівнянь, а також розроблення державних програм щодо ринку праці та моніторингу їх ефективності. Безробіття населення є загальнонаціональною проблемою, оскільки призводить до економічного дисбалансу, породжує соціальну напруженість в країні.

У 2014 році в Україні відбулися як геополітичні, так і загальнонаціональні зміни, що призвели до зростання безробіття до 9,5 % у 2017 році. У 2018-2019 рр. цей показник дещо скоротився, що пов'язано з адаптацією суспільства до існуючої економічної ситуації. У 2020 році епідемія КОВІД-19 спричинила введення карантинних обмежень та всеукраїнський локдаун, що призвело до зростання рівня безробіття з 8,2% у 2019 р. до 9,9% у 2021 р. [1].

Безробіття залежить від економічної та соціальної ситуації в країні. Визначимо фактори, що впливають на безробіття в Україні та побудуємо моделі залежності між чисельністю безробітних як результативного кількісного показника, а також рівнем безробіття як результативного якісного показника та факторами, що впливають на зазначені результативні показники.

Виключивши високорельовані показники та за допомогою програмного пакету статистичного аналізу STATISTICA модуля Multiple Regression побудовано дві множинні регресії лише з статистично значущими чинниками. Обидві регресії є придатними (табл. 1), оскільки рівень значимості *p*-значення значно менше за нормативне значення 0,05, коефіцієнт детермінації R^2 також свідчить про адекватність моделей.

Таблиця 1

Рівняння залежності безробіття під впливом виділених факторів

Рівняння регресії	R^2	F-критерій	p-значення
$Y = -65.73 + 0.083x_1 + 0.009x_2 - 0.075x_3$	0,798	27,78	0,000
$Y = 5.74 - 0.4x_1 + 0.44x_2 - 0.01x_3 + 0.05x_4$	0,794	19,32	0,000

Перша модель описує залежність чисельності безробітного населення України у віці 15-70 років від таких показників: осіб, що не входять до складу робочої сили, (x_1), середньої заробітної плати (x_2) та валового регіонального продукту (x_3).

Результати КРА представлені в табл. 2 і свідчать, що варіація чисельності безробітних в Україні на 80% формується під впливом валового регіонального продукту (ВРП), середньої заробітної плати та осіб, що не входять до складу робочої сили.

Таблиця 2

Результат кореляційно-регресійного аналізу кількісного показника

	b*	Std. Err. of b*	b	Std. Err. of b	t	p-значення
Вільний член			-65,73	32,2625	-2,037	0,054405
Осіб, що не входять до складу робочої сили, тис. ос. (x_1)	0,899	0,139061	0,083	0,01287	6,465	0,000002
Середня заробітна плата, грн (x_2)	0,646	0,232162	0,009	0,00329	2,784	0,011132
ВРП, млрд. грн (x_3)	-0,592	0,267027	-0,075	0,03366	-2,216	0,037839

Значення коефіцієнтів регресії свідчать, що зі зростанням чисельності осіб, які не входять до складу робочої сили, на 1 тисячу осіб, чисельність безробітних збільшується в середньому на 83 особи. Це зрозуміло, оскільки такі особи можуть бути потенційно безробітними.

При збільшенні заробітної плати на 1 грн, чисельність безробітних збільшується в середньому на 9 осіб. Це може пояснюватися тим, що наразі в Україні не відбувається індексація заробітної плати, тому вплив цього показника є негативним. Зазвичай, головним мотивом зміни місця роботи (в тому числі причиною тимчасового безробіття) або навіть зміни професії є незадоволеність рівнем заробітної плати.

При збільшенні ВРП на один млрд. грн, чисельність безробітних зменшується майже на 75 осіб. Це свідчить про те, що забезпечення економічного розвитку та інтенсифікація національного виробництва сприятимуть скороченню безробіття в Україні. Підтвердженням результатів аналізу є відома тенденція американського економіста Артура Оукена, який виявив кількісну залежність між зміною обсягу національного виробництва і зміною рівня безробіття.

Оскільки в регіонах України проживає різна чисельність населення, то абсолютний показник чисельності безробітних не слід вважати об'єктивним показником. З огляду на це було побудовано модель, яка на 79,4% пояснює залежність рівня безробіття від наступних факторів:

–кількість вакансій (x_1) – показник, який характеризує економічний розвиток регіонів країни: відкриваються нові підприємства чи фабрики, відповідно створюються нові робочі місця;

–рівень безробітного населення з вищою освітою (x_2) – показник включено до аналізу, оскільки найбільша частка безробітних це особи з вищою освітою і державі слід забезпечити соціальні програми підтримки випускникам ЗВО;

–неформально зайняте населення (x_3) – особи, що працевлаштовані без соціального пакету, вони не убезпечені від звільнення без попередження і безробіття, відповідно;

–рівень урбанізації (x_4) – показник, який характеризує тяжіння населення до великих міст в пошуках роботи, маятникову міграцію тощо.

Отримані результати КРА представлено у таблиця 3.

Таблиця 3

Результат кореляційно-регресійного аналізу рівня безробіття під впливом виділених факторів

	b*	Std. Err. of b*	b	Std. Err. of b	t	p-значення
Вільний член			5,74	1,59754	3,591	0,00183
Кількість вакансій, тис. од.	-0,485	0,14395	-0,40	0,11887	-3,367	0,00307
Рівень безробітного населення з вищою освітою, %	0,510	0,12179	0,44	0,10558	4,184	0,00046
Неформально зайняте населення, тис. ос.	-0,251	0,10422	-0,01	0,00441	-2,409	0,02576
Рівень урбанізації, %	0,360	0,12326	0,05	0,01858	2,922	0,00842

Зі зростанням кількості вакансій на 1 тис. одиниць, рівень безробіття скорочується в середньому на 0.4%, і так є в дійсності, якщо збільшується пропозиція на ринку праці, то все більше людей змінюють статус з безробітних на зайнятих.

Зі зростанням рівня безробітних з вищою освітою на 1% загальний рівень безробіття збільшується на 0.44%. На нашу думку цей показник є показовим, тому його було включено до моделі. Це пояснюється тим, що найбільша частка безробітного населення (50% у 2021 році), це особи з повною, базовою та неповною вищою освітою [1]. Зазвичай, люди з вищою освітою не готові працювати за низьку заробітну плату чи в незадовільних умовах праці. Найменша частка безробітних припадає на осіб, які мають базову, початкову загальну освіту, або не мають освіти взагалі. Скоріше за все це представники робітничих професій, які здатні адаптуватися на ринку праці до різних видів зайнятості та умов праці.

Зі зростанням неформально зайнятого населення на 1 тис. осіб, рівень безробіття скорочується на 0.01%. Однак, неформальна зайнятість це тенденція до розвитку тіньової економіки та відсутності соцпакета працівника. Неформальна зайнятість небезпечна тим, що особи, які

працюють за усною домовленістю не мають будь-яких соціальних гарантій, зокрема за них не сплачувався єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування; не мають щорічної відпустки; оплачуваного лікарняного, медичного страхування тощо.

Зі зростанням рівня урбанізації на 1% рівень безробіття зростає на 0.05%, і це є зрозумілим, оскільки знайти роботу в сільській місцевості важко, тому більшість людей їдуть в пошуках роботи до великих міст або взагалі в інші країни.

Побудовані моделі на основі класичної регресії дозволили виділити ключові фактори що характеризують безробіття в регіонах України: валовий регіональний продукт, неформально зайняте населення, рівень безробіття серед осіб з вищою освітою, рівень урбанізації тощо. Таким чином, рушійною силою подолання безробіття є економічний розвиток регіонів, їх інвестиційна привабливість, підтримка національного виробника, реалізація соціальних програм підтримки безробітного населення, налагодження співпраці між ринком освітніх послуг та ринком праці тощо.

Список використаних джерел: 1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Статистична інформація. Публікації. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

СЕКЦІЯ 9

Якість вищої освіти: сучасність та майбутнє

УДК 378

Полковниченко С. О., канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики

Національний університет «Чернігівська політехніка», м. Чернігів, Україна

ВПЛИВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Ключові слова: якість вищої освіти, дистанційне навчання, інформаційні технології, Інтернет, самостійна робота.

В умовах постійної мінливості і невизначеності зовнішнього середовища суспільство потребує конкурентоспроможних та ефективних фахівців, здатних швидко адаптуватись до нових ситуацій. Підготовка таких фахівців значною мірою залежить від якості системи вищої освіти.

У Законі України «Про вищу освіту» поняття якості вищої освіти визначено як «відповідність умов провадження освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам вищої освіти, професійним та/або міжнародним стандартам...» [1]. Саме стандарти вищої освіти України визначають програмні результати навчання в різних галузях професійної діяльності, яким відповідають загальні та спеціальні (фахові) компетентності. Це значить, що випускник закладу вищої освіти повинен мати концептуальні знання, вміння критично мислити, збирати та аналізувати інформацію для розв'язання складних і непередбачуваних завдань у сфері професійної діяльності, вміння спілкуватись, доносити свої ідеї, нести відповідальність за прийняті рішення, бути здатним до подальшого навчання.

Реалізація компетентнісного підходу в освіті дуже важлива, оскільки він сприяє розвитку потенціалу особистості і висуває на передній план не стільки комплекс знань, отриманих в будь-якій галузі, скільки вміння врегулювати складні ситуації, які виникають у різних сферах життєдіяльності.

Важливу роль у підготовці кваліфікованих кадрів, ефективному засвоєнні знань та вдосконаленні навичок відіграють нові технології навчання, серед яких особливе місце в сучасних умовах займає дистанційне навчання. Окремі елементи дистанційного навчання заклади вищої освіти почали впроваджувати ще задовго до появи коронавірусу. Проте до широкого використання даної форми перейшли в 2020 році, коли світом поширилась епідемія коронавірусу. В умовах російської військової агресії проти України дистанційне навчання стало невід'ємною частиною освітніх процесів. Набутий досвід під час пандемії дозволив закладам вищої освіти швидко перейти на дистанційний формат навчання.

Дистанційне навчання – це особлива форма взаємодії між викладачем і студентами, яка включає всі компоненти, властиві навчальному процесу, але здійснюється на відстані із застосуванням сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій, а також методів, що передбачають інтерактивність.

Дистанційне навчання здійснюється в синхронному (безпосередня взаємодія викладача та студентів у режимі реального часу під час відеозв'язку) і асинхронному режимі (опрацювання навчальних матеріалів, виконання завдань для перевірки й оцінювання знань) [2].

Вплив дистанційного навчання на якість вищої освіти проявляється як з позитивного боку, так і з негативного. До позитивних характеристик можна віднести: доступність (можливість включення в процес навчання незалежно від місця розташування за наявності доступу в Інтернет), гнучкість (самостійна робота з навчальним матеріалом у зручний час) та інтерактивність (активна взаємодія, постійний діалог учасників навчального процесу).

Частина навчального матеріалу освоюється студентами через спілкування з викладачами на лекційних і практичних заняттях в онлайн режимі. При цьому застосування сучасних спеціалізованих технологій та засобів навчання під час вивчення дисциплін дозволяє організувати спільні види діяльності в невеликих групах, зокрема обговорення проблем, розв'язання кейсів, розробку проектів. Водночас більшість часу при дистанційному навчанні

відводиться самостійній роботі студентів за допомогою Інтернет-технологій. При цьому здобувач вищої освіти набуває навичок організації самостійної роботи, вміння проявляти ініціативу, оптимально використовувати час, контролювати себе, нести відповідальність за власну поведінку, бути самокритичним, адекватно оцінювати власний потенціал.

Основою для роботи зі студентами в Національному університеті «Чернігівська політехніка» є система дистанційного навчання Moodle, через яку здобувачі вищої освіти самостійно опановують теоретичний матеріал та виконують різноманітні практичні завдання. Лекційні та практичні заняття в режимі відеоконференцій проводяться переважно через сервіси Zoom та Microsoft Teams. Студенти також опановують онлайн-курси через платформу Prometheus, проект Coursera, працюють з конструктором інтерактивних завдань Learningapps тощо. Для українських студентів сьогодні відкрито безкоштовний доступ до кращих світових освітніх ресурсів.

Серед недоліків варто виділити відсутність особистого контакту студента з викладачем та одногрупниками; залежність від технічних засобів (нестабільний Інтернет, відсутність світла, несправність комп'ютера); проблеми з включенням всіх студентів в обговорення; відсутність зворотного зв'язку; слабкий контроль студента з боку викладача; неможливість перевірки достовірності знань студентів тощо. З більшістю таких проблем сьогодні стикається дистанційна освіта в Україні, коли агресор знищує критичну інфраструктуру. У зв'язку з цим у багатьох громадах відключають світло, не працює Інтернет. Крім того, не всі студенти мають якісні технічні засоби, які б дозволяли їм без перешкод працювати дистанційно. При цьому всі учасники освітнього процесу постійно перебувають у стані психологічної напруги.

Автори наукових праць з проблем дистанційного навчання також звертають увагу на «неготовність викладачів/студентів до нового формату освітнього процесу; відсутність у студентів досвіду працювати самостійно та недостатню мотивацію до саморозвитку і одержання знань, умінь, навичок без постійного контролю викладача» [2].

Проте, незважаючи на проблеми, система вищої освіти України у надзвичайно складних умовах продовжує відпрацьовувати технологію дистанційного навчання, яке сьогодні стало вимушеним заходом, і його необхідно вибудовувати так, щоб якість вищої освіти не страждала, а знаходилася на достатньому рівні.

Повноцінне впровадження дистанційного навчання потребує зміни підходів до викладання, що висуває вимоги до науково-педагогічних працівників оволодіти сучасними технологіями викладання, активними методами навчання у новому інформаційному середовищі.

Водночас викладачу необхідно виробити і застосовувати інструменти стимулювання студентів до освоєння курсів, формувати навички дотримання термінів виконання завдань. Важливим інструментом, за допомогою якого студенти можуть спостерігати за своїм прогресом у досягненні мети навчання, є оперативний зворотній зв'язок. Викладач повинен своєчасно оцінювати студентські роботи, надаючи розгорнуті коментарі до кожного завдання, щоб студент мав змогу виконати роботу над помилками.

Дистанційне навчання – це перспективний напрям розвитку системи вищої освіти, який можна вдало інтегрувати в очну та заочну форми навчання. До того ж, оскільки інформаційні технології постійно розвиваються, дану систему навчання потрібно постійно вдосконалювати, адаптувати до змін. Для забезпечення якості вищої освіти важливо розробити як показники оцінки знань та умінь студентів, набутих у процесі дистанційного навчання, так і показники його організації, розробки та застосування навчально-методичних матеріалів й інших засобів навчання.

Список використаних джерел: 1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 27.10.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 12.11.2022). 2. Мала І. Дистанційне навчання як дієвий інструмент управлінської освіти. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. № 2(66). С. 132–151. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2022-66-132-151>.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, ОПОДАТКУВАННЯ,
АНАЛІЗ І АУДИТ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

VIII Міжнародна науково-практична конференція

(м. Чернігів, 25 листопада 2022 р.)

Тези доповідей

Відповідальний за випуск
Комп'ютерне складання та верстання

О. О. Сидоренко
О. С. Смелова

Підписано до друку 01.12.2022. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 8,02. Тираж 100 пр. Замовлення № 12/22.

Редакційно-видавничий відділ Національного університету «Чернігівська політехніка»
14035, Україна, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 7128 від 18.08.2020 р.